545171465
101 KØBENHAVNS KOMMUNES BIBLIOTEKER

99.4 Ørsted, H. C. Ør

RHB

2 Ad. 3000/6

Bayer
9/1294.

99.4 Ø n

KJØBENHAVNS
RAADHUS
BIBLIO-
THEK
EXLI BRIS

2 Ad

Breve

fra og til

Hans Chriſtian Ørſted.

Udgivne

af

Mathilde Ørſted.

Første Samling.

Kjøbenhavn.

Th. Linds Forlag.

1870.

99.4
Ør

Trykt hos J. H. Schultz.

Forord.

Blandt H. C. Ørsteds mange efterladte Papirer fandtes ogsaa en stor Mængde Breve. Disse have hidindtil henligget ubenyttede; thi deels havde Familien tænkt sig, at de kunde tjene som Materiale, hvis Nogen engang vilde skrive en omstændelig Biographi af Ørsted, deels frygtede man for at kranke Brevhemmeligheden. Nu er der forløbet 19 Aar siden Ørsteds Bortgang, og da der i den senere Tid er fremkommen forskjellige Opfordringer fra Mænd af Betydenhed om at offenliggjøre en Samling af disse Breve, har Familien meent ikke at burde tilbageholde dem. Vi have nu efter bedste Evne søgt at komme i Besiddelse af Alt herhenhørende, en Bestræbelse, som har været ledsaget af mere eller mindre Held.

Den ledende Tanke ved Udvalget og Ordningen af disse Breve har været den, at give et klart og fyldigt Billede af H. C. Ørsted, hvorved dog tillige Adskilligt er optaget, der kan have videnskabelig, æsthetisk eller kulturhistorisk Interesse.

Uagtet kun en ringe Deel af de forefundne Breve er optagen, er Samlingen dog voxet op til et større Omfang, end vi fra først af havde tænkt os; men det var vanskeligt, uden at opoffre noget Væsenligt, betydeligt at indskranke samme. Der er saaledes optaget en meget stor Deel af Ørsteds Dagbogsbreve fra hans første Reise i Aarene 1801—3, fordi disse saa tydeligt vise hans hele Stræben, som og hans Opfatning af det aandelige Liv, der dengang rørte sig, og den Indflydelse de fremmede Videnskabsmænd, med hvilke han stiftede Bekjendtskab, udøvede paa ham. Foran i Bogen sees et lille Billede fra dette Tidspunkt, taget af Chretien i Paris.

Brevene ere, hvilket vistnok bedst svarer til Bogens Øiemed, ordnede i chronologisk Følge; nogle høist ubetydelige Afvigelser ere gjorte fra denne Regel, for at tilsvarende Breve kunde slutte sig nærmere til hinanden. I Henseende til Orthographien, have vi fundet det rigtigst, i alle Ørsteds Breve, at følge den, som er brugt i hans samlede Skrifter. Foruden denne Samling, der om nogle Maaneder vil blive efterfulgt af en anden af lignende Størrelse, findes der endnu en Deel Breve i fremmede Sprog, til og fra udenlandske Lærde, der maaskee senere ville blive udgivne.

Disse Breve udsendes da nu i det Haab, at de hos H. C. Ørsteds mange Venner og Disciple ville fremkalde et levende Billede af ham, og at de paa disse som paa Andre, der stode ham fjernere, ville gjøre det styrkende og forædlende Indtryk, som man altid modtager, naar man paavirkes af en sand og ædel Charakteer, af en Aand, der bestandigt stræber mod det Høieste, og der er gjennemtrængt af en varm Følelse for Sandhed og Ret og af Kjærlighed til Gud og Mennesker.

Kjøbenhavn i Marts 1870.

Indhold.

	Side.
Til Professor Manthey	1.
Til Ø. fra Abildgaard	5.
Til Professor Manthey	7.
Udtog af Breve fra en Reise, skrevne i Dagbogsform	15.
Til Professor Manthey	29.
Fortsættelse af Breve i Dagbogsform	31.
Til Ø. fra Manthey	33.
Fortsættelse af Breve i Dagbogsform	36.
Til A. S. Ørsted	43.
Fortsættelse af Breve i Dagbogsform	49.
Til Professor Manthey	50.
Fortsættelse af Breve i Dagbogsform	56.
Til Ø. fra Manthey	74.
Fortsættelse af Breve i Dagbogsform	76.
Til Ø. fra Manthey	105.
Til Professor Manthey	108.
Til Ø. fra Manthey	110.
Til Professor Manthey	112.
Fortsættelse af Breve i Dagbogsform	114.
Til Ø. fra Manthey	145.
Fortsættelse af Breve i Dagbogsform	146.
Til Professor Manthey	155.
Fortsættelse af Breve i Dagbogsform	158.
Til Professor Manthey	160.
Til J. P. Mynster	181.
Til Ø. fra J. P. Mynster	181.
Til Oehlenschläger	184.
Til Ø. fra Oehlenschläger	186.
Til Oehlenschläger	188.

Side.

Til Ø. fra Oehlenschläger 200
Til Oehlenschläger ..... 205.
Til Ø. fra Oehlenschläger ..... 207.
Til Oehlenschläger ..... 208.
Til Ø. fra Oehlenschläger ..... 214.
Til Oehlenschläger ..... 219.
Til Ø. fra Oehlenschläger ..... 242.
Til Ø. fra Gjerlew ..... 258.
Til Gjerlew ..... 261.
Til Ø. fra Gjerlew ..... 264.
Til Oehlenschläger ..... 271.
Til Sibbern ..... 274.
Til Oehlenschläger ..... 275.
Til Sophie Ørsted, født Oehlenschläger ..... 286.
Til Ø. fra Oehlenschläger ..... 287.
Til Sophie Ørsted, født Oehlenschläger ..... 290.
Til Ø. fra Sophie Ørsted ..... 292.
Til Sophie Ørsted, født Oehlenschläger ..... 296.
Til A. S. Ørsted ..... 304.
Til Ø. fra A. S. Ørsted 306
Til Ø. fra Sophie Ørsted ..... 308.
Til Ø. fra A. S. Ørsted ..... 309.
Til A. S. Ørsted ..... 311.
Til Sophie Ørsted, født Oehlenschläger ..... 314.
Til Ø. fra Chr. Hansteen ..... 317.

Kjøbenhavn den 12te Juli 1800.

Til Professor Manthey. *)

Det glædede mig meget af Deres Brev af 29de Juni at see, at den Sygdom, hvoraf De var angreben, ikke var saa farlig, at der kunde være noget Værre at befrygte af den end den Ubehageligheb, som den umiddelbart selv medfører, og det Ophold i Reisen, som derved foraarsages. Jeg er Dem meget forbunden, fordi De har givet mig saa fuldstændig Efterretning om den Kuurmethode, Deres Læge har brugt, baade fordi det interesserer at see de medicinske Moder fra andre Lande, og fordi jeg især havde Lyst til at vide, hvorledes De blev behandlet under Deres Sygdom. Herholdt lader Dem hilse og takke for Afhandlingen og for Efterretningen om den nye Brug af Moskus, hvilken var ham ganske ubekjendt og satte ham i ligesaa megen Forundring, som den havde sat mig. Man troer

*) I Aarene 1800—1801 bestyrede O. Professor Mantheys Apotheek (Løveapotheket), medens denne foretog en Udenlandsreise, og holdt i hans Sted Forelæsninger over Chemien ved det chirurgiske Akademi. Af Brevene fremgaaer det tydeligt nok, hvormeget O. skyldte denne sin ældre Ven. Manthey forlod senere Kjøbenhavn og boede paa sin Gaard „Falkensteen" i Sjælland; men uagtet de sjeldent saaes, vedligeholdtes Venskabet uforandret til Mantheys Død.

nu, at Herholdt kommer ind i det medicinske Fakultet, og uden Tvivl maa han ogsaa selv vente det, da han atter med megen Iver arbeider paa en Doktor-Disputats. I det medicinske Fakultet er der nu atter bleven en Plads ledig, nemlig Aasheims. Han døde iovergaars Aftes af Forraadnelsesfeber. Jeg søger om hans Professur i Physiken, hvilken jeg troer maatte vorde skilt fra den medicinske, da Physiken vel kan udfordre en Mands hele Anstrængelse. Jeg driver det imidlertid neppe igjennem, da man formoder, at Bugge vil tage imod den og overlade den astronomiske Professur til en Anden, maaskee til Warberg. Andre sige, at man vil kalde Pfaff fra Kiel herind, og Andre sige blot: der vil foregaae store Forandringer ved Universitetet. Naturligviis er alt det, som endnu kan siges herom, kun blotte Rygter. Jeg vover derfor at gaae ud til Hertugen, for at see, hvor unaadig han vil modtage mig. Saxtorph paa Blaagaard søger ligeledes derom; maaskee kommer det til Prøveforelæsninger. Skulde jeg være saa lykkelig at opnaae mit Ønske, skal jeg dog anvende alle mine Kræfter paa, at Deres Forretninger ikke skulle tabe noget derved. Mit Haab om, at denne Bestræbelse kunde lykkes, grunder sig derpaa, at jeg ikke behøvede at læse forend til Vinter, og at jeg da ikke var forpligtet til nogen anden Forelæsning end den for de unge Studerende, som tage Examen; for disse kunde jeg dog ikke foredrage Andet end almeenbekjendte Ting af Physiken, hvortil jeg ikke behøvede nogen betydelig Forberedelse, som jeg kan see deraf, at jeg kun behøver at præparere mig til en Forelæsning over Naturphilosophien i et Par Timer, naar der ikke er nogen Materie, der endnu er saa uafgjort, at jeg atter maa underkaste den nye Undersøgelser. Dersom De vidste Noget til at befordre mit Ønske, kom det maaskee endnu ikke for silde, naar De besvarer dette Brev. Med Münter har jeg talt, med

Hauch taler jeg i Morgen. Wad er mere paa min Side end paa nogen Andens; tager jeg ikke feil, saa indseer han, at jeg vil være istand til at gjøre mere Fremskridt i Videnskaben end de Andre, som have Udsigt til dette Embede, fordi den vil blive min Hovedfag, og ikke Bifag som hos de Andre (Saxtorph vilde vedblive at være Lærer ved Blaagaards Seminarium).

— — — — — — — — — — — — — —

Høiagtelse og Venskab.

H. C. Ørsted.

Til Samme.

Kjøbenhavn, den 29de Juli.

Det er meget rimeligt, at jeg ikke erholder Professor Aasheims Plads, da Bugge har tilbudt sig at læse over den mathematiske Deel af Physiken, og man venter efter Abildgaards Hjemkomst for at spørge ham, om han vil læse over den chemiske. Hvem man vil overlade det, man egentligst kan kalde Physik, nemlig den egentlig philosophiske Naturlære, saavelsom Læren om Elektricitet og Magnetisme, hvilken ikke hører til nogen af hine Dele, derpaa synes man ei at have tænkt. Man har sagt mig, at det var muligt, at der blev oprettet en Professur i Pharmacien, ved Leilighed af den nærværende Vakants i det medicinske Fakultet; maaskee jeg erholder denne. Becker vil ikke læse i Sommer og har derfor fordret Dispensation; men Konsistorium har erklæret sig imod ham. En af hans Grunde var, at Sommerens Hede ikke tillod ham at gjøre chemiske Forsøg derved.

Med Høiagtelse og Venskab.

H. C. Ørsted.

Til Samme.

Kjøbenhavn den 12te August.

Saa overbeviist jeg end var om Deres Venskab og Deeltagelse i mit Vel, glædede dog Deres Forsikkring i sidste Brev mig meget, især for den Forsikkring om Deres vedvarende Tillid, det gav mig, og som jeg kun vilde ønske at kunne fortjene i ligesaa høi Grad, som De har skjænket mig den. — Jeg har, som De formodede, talt med Prof. Münter i Anledning af det physiske Professorat; men jeg veed ikke, om der vil være meget at haabe af ham. Han troer, at vort Universitet vilde erhverve sig den Glands, det saa meget savner, ved at erholde berømte Lærere udenlands fra. Heri maa jeg tilstaae, at jeg er meget uenig med ham; thi deels er det ikke at haabe, at en berømt Mand, der rimeligviis vil være aldeles ubekjendt med Landets Sprog og Universitetets Indretninger, i de første Aaringer vil være i Stand til at udrette noget for Universitetet, og desuden kan dette Institut jo ikke have nogen Ære af, at det ikke har kunnet opdrage en duelig Lærer i sit eget Skjød. Abildgaard er i Norge for nærværende Tid, hvorfor jeg ikke kan have den virksomme Understottelse af ham, som hvis han var hjemme. Jeg har talt med Moldenhawer og fandt ham saa aldeles paa mit Parti, som jeg ikke havde haabet. Han gav mig det Raad at indgive to Ansøgninger, een om den physiske Professur, især om dens chemiske Deel, den anden om en pharmaceutisk, som han formodede skulde vorde oprettet. Blandt flere Motiver for dette Raad anførte han ogsaa, at Bugge havde tilbudet sig ad interim at læse over den mathematiske Deel af Physiken, og at man vel havde sagt, at det skulde tilbydes Abildgaard at læse over den chemiske, men at det deels endnu var uvist, om det blev ham tilbudet, deels om han vilde tage imod det, da den Tvang og den Uleilighed, det vilde

paalægge ham, rimeligviis oversteg denne Forretnings lidet betydelige Indtægter. — Rygtet siger, at Moldenhawer skal være Prokantsler. — Jeg har skrevet et Brev til Abildgaard, hvori jeg fortalte ham det, jeg vidste, som et Rygte, sagde ham, at jeg blot lod min Ansøgning blive endnu, fordi det var mig uvist, hvorvidt det var sandt, at dette Tilbud skulde gjøres ham, saavelsom om han vilde tage imod det, og bad om hans Anbefaling, forsaavidt mine Ønsker ikke kom i Kollision med de antagelige Tilbud, man vilde gjøre ham.

Med Høiagtelse og Venskab

H. C. Ørsted.

Til H. C. Ørsted.

Trondhiem den 22de August 1800.

Høistærede Herr Doctor!

Deres Brev af 10de August var mig ret kiært og velkomment; men jeg erholdt det først, efter at allerede Posten i Tirsdags var afgaaet, og da jeg reiser i Morgen herfra til Nøraas, saa afgiver jeg dette forinden paa Posten, at det kan gaae herfra den 26de.

Betræffende Aasheims physiske Embede, da har jeg allerede skrevet til et Par af mine Venner, at naar det blev besat med nogen Anden end Doctor Ørsted, saa blev det ikke vel besat, og af denne Formening er jeg endnu og bliver fremdeles. Jeg skulde ikke troe, at man kunde falde paa at tilbyde mig et nyt Lære-Embede i den Alder, jeg nu har. Naar man er 60 Aar gl. og ikke radoterer, saa vover man sig ikke ind i en ny Virkekreds, og allermindst da, naar man seer en Anden for sig, der med Held og Nytte kan betræde den. Jeg har behandlet Physik, Chemi og Naturhistorie som Lieb-

haberi, og fordi det havde nyttig Indflydelse paa min Embeds-Videnskab; men jeg har aldrig havt i Sinde, at giøre mig et Embede deraf; mindre kan det falde mig ind nu, da jeg har Embed nok og ofte mere Arbeid, end jeg kan til Gavns bestride, saa at jeg hellere skilte mig af med noget deraf, dersom min huuslige Forfatning tillod mig at give Slip paa Indkomster, end jeg paatog mig mere. Desuden har jeg saa fuldkommen Foragt for det prostituerte medicinske Facultet, qva videnskabelig Ting, at det aldrig kunde falde mig ind at amalgamere mig dermed lidet eller meget.

Jeg er og ganske vis paa, at Hertugen ønsker intet hellere, end at dette, som ethvert Embede, maa blive besat med den Dueligste; men han kan ikke altid selv saa nøie kiende enhver Søgendes Beqvemhed og maa ofte bestemme sig efter Andres Vidnesbyrd om dem. Dersom De altsaa, hvilket jeg bør formode, ikke har havt Leilighed til at gjøre Dem kiendt af Hertugen, saa begiær den retskafne og forstandige O. G. M. Hauchs Raad og Medvirkning. Jeg er vis paa, at hans Vidnesbyrd vil være fuldkommen gjeldende hos Hertugen, og han vil ikke nægte Dem det; thi jeg veed, han har den høieste Agtelse for Deres Kundskaber.

Jeg længes nu efter at være hiemme, uagtet min Heldbred har vundet meget paa denne Reise; men det slette Veir, vi have havt, har meget hindret mig i at bruge min videnskabelige Kiepheft paa Veien. Jeg gaaer fra Roraas til Stockholm og venter at være hiemme den 5te eller 6te October i det seneste.

Naar De seer O. G. M. Hauch, saa spørg ham, om der ikke tænkes paa at realisere Ideen om et Natural-Museum; jeg maa her som i Kiobenhavn og overalt høre

mange Skoser, fordi der Intet er kommet ud af den meget høie og fornemme Commission, som blev sat over den Sag.

Hils min Ven Prof. Manthey; jeg haaber, at han skriver mig til, naar han har orienteret sig lidt i Paris.

Vær selv hilset fra

Deres Ven

Abildgaard.

Til Professor Manthey.

Kjøbenhavn, den 28de Oktober 1800.

— — — — — — — — — — — — — — —

Min Befordring skal, efter Moldenhawers Sigende, være vis; men min Udenlandsreise haaber jeg desuagtet at kunne tiltræde. Jeg troer, at jeg før igjen frasagde mig mit Embede end opgav denne. Jeg veed af Deres Brev til Fruen, at De vedbliver at sørge for, at jeg med al mulig Nytte kan reise til Paris, og for denne Tjeneste er jeg Dem virkelig mere forbunden end for den, De vilde gjøre mig, hvis jeg blev hjemme, ved at forskaffe mig Lektoratet. Iøvrigt kan jeg ikke beskrive Dem, hvormeget Deres fortsatte Venskab og Omhu for min Lykke glæder og rører mig. Jeg veed Intet, hvorved jeg kunde erstatte det; men jeg veed, at min inderlige Følelse af Taknemmelighed er Dem, der altid har viist mig det uegennyttigste Venskab, nok.

— — — — — — — — — — — — — — —

Til Slutning maa jeg endnu bede Dem, at De uden Tilbageholdd vil tilskrive mig alle de Erindringer, Tvivl, ja selv Bebreidelser, der maatte ligge Dem paa Hjerte, jeg kan forsikkre Dem, at der er Ingen, der mindre tager saadant for

Fornærmelse end jeg, skjøndt der maaskee Ingen gives, de kunde være mindre ligegyldige. Jeg vil anse det for et sandt Beviis paa Deres Venskab, naar De reent ud siger mig Deres Mening om, naar jeg har feilet, eller De i det mindste formoder det. Efter Omstændighederne kan De deraf vente en frimodig Tilstaaelse eller Modsigelse og altid den nøiagtigste Oplysning, jeg kan give.

Med Høiagtelse og Venskab

H. C. Ørsted.

Til Samme.

Kjøbenhavn, den 11te November 1800.

Jeg har nu opnaaet mit Ønske, at blive Adjunkt ved Universitetet. Hertugen sendte i Løverdags 8 Dage Bud til mig, at jeg skulde komme til ham, hvorved han lod mig vide, at jeg var foreslillet til at blive Adjunkt, og for et Par Dage siden har det staaet i Kollegialtidenden. Hertugen synes nu at være mindre indtaget imod mig end før og sagde mig, at han haabede af mine Talenter, at det ikke skulde vare længe, inden jeg kom videre. Jeg troer tildeels ogsaa at kunne takke Dem noget for denne Forandring i hans Tanker om mig. Jeg er nu forpligtet til at holde et collegium publicum, og hertil agter jeg at vælge de chemiske Præparater, som anvendes hos os i Medicinen. Jeg haaber, at dette kun skal koste mig liden Forberedelse, da jeg ikke kan være forpligtet til at gjøre Experimenter derved, saasom det hverken betales mig af Regjeringen, som ingen Løn giver mig, eller af Tilhørerne. Denne Forelæsning skal desuden kun holdes to Timer om Ugen. Endnu kunde jeg ogsaa være tilbøielig til at holde et collegium

privatissim: hver Søndag for Pharmaceuter. Hertil vilde jeg vælge udvalgte Stykker af Pharmacien, der enten kunde oplyses ved nye Opdagelser og tjene til at udrydde meget almindelige Fordomme, eller afgjøre, hvilken af flere Tillavningsmaader der var bedst skikket til at fremstille et eller andet Medikament. I sidste Hensigt vilde jeg lade to eller flere af Tilhørerne paatage sig hver sin Præparation i det Laboratorium, hvor vi samledes, og Udfaldet af disse Forsøg skulde da give mig Anledning til adskillige Oplysninger. Da jeg her bestandigen havde det frie Valg, kunde jeg ikke behøve megen mere Tid dertil, end Forelæsningen selv medtog. Dog indseer jeg fuldt vel, at det ikke vil koste mig liden Anstrængelse at udføre dette, og at det vil nøde mig til at rive mig løs fra de faa Adspredelser, jeg før har havt.

— — — — — — — — — — — — — — — — —

Hilsen og Venskab.

H. C. Ørsted.

Til Samme.

Kjøbenhavn den 9de December 1800.

De forundrer Dem over, at jeg har paataget mig saa mange Arbeider i Anledning af Adjunkturen. De formoder maaskee, at jeg enten maa ødelægge mig selv ved overordentlige Anstrængelser, for at udføre alle mine Forretninger vel, eller ved Mangel af Flid bestride dem slet. Jeg nægter ikke, at det synes et særdeles vovet Foretagende at forbinde Forberedelsen til 3 Forelæsninger med en Mængde andre Forretninger, og det paa en Tid, da jeg endnu ei ret er vant til det offentlige Foredrag; men dette tilsyneladende Kæmpearbeide befindes ikke saa meget betydende, naar man betragter det noget nøiere.

Forelæsningerne paa det chirurgiske Akademi ere dem, som koste mig nogen særdeles Umage, deels fordi Greens Grundrids allerede er en temmelig udførlig Lærebog, saa at den, der skal læse over den, ret maa gjøre sig Flid for at sige noget mere end det, der allerede er sagt ganske tydeligt i Bogen, uden dog at forfalde til altfor stor Vidtløftighed. Desuden gives der meget i den speciellere Chemi, jeg der maa foredrage, der fordrer et mere omhyggeligt Studium end det, jeg hidindtil har anvendt derpaa, hvorfor jeg paany maa gjennemtænke det; jeg vinder derved rigtignok uendeligt i Kundskab, men ikke uden langt større Anstrængelse end den, jeg sædvanlig bruger at anvende i Studeringer. Forelæsningen over de pharmaceutiske Præparater, som jeg holder offentlig, koster mig derimod meget mindre Umage; thi jeg holder den kun 2 Timer ugentlig, nemlig Onsdag og Løverdag fra 12 til 1. Derved har jeg de øvrige Søgnedage fri. Desuden ere de fleste Gjenstande, jeg der har at afhandle, særdeles vel bekjendte, ja over en Deel af dem har jeg allerede læst paa det chirurgiske Akademi først hvorfor disse Forelæsninger ikke udfordre over en Times Forberedelse. Søndagsforelæsningen holdes over selvvalgte praktiske pharmaceutiske Gjenstande, og hertil tager jeg saadanne, hvori nye Opdagelser have Indflydelse, og som ere mig vel bekjendte. Forsøgene gjør jeg sjældent i Forveien, fordi jeg enten allerede for en Tid siden har gjort dem, eller fordi jeg overlader dem til en eller anden af Tilhørerne, som har bedet om Leilighed til at øve sig.

— — — — — — — — — — — — — — — —

Høiagtelse og Venskab.

H. C. Ørsted.

Til Samme.

Kjøbenhavn, den 23de Februar 1801.

Uagtet De i saa lang Tid har været i Naturvidenskabernes Sæde og der havt Leilighed til at see mange af de galvanisk-elektriske Forsøg, som anstilles med det Voltaiske Apparat, saa haaber jeg dog, at en Efterretning om nogle her anstillede vil have Interesse for dem, i det mindste for deres Skyld, som have anstillet dem.

Hauch har søgt at frembringe en meget stærk Virkning ved at samle de fleste Apparater, som fandtes her, under eet. Jeg var tilstede ved denne Leilighed og fandt især følgende Phænomener mærkværdige. Ved Batteriet, som bestod af 600 Plader af Zink og Sølv, erholdtes meget kjendelige Gnister, saa at man dermed kunde antænde Phosphor. Ingen Konduktor afledte denne galvaniske Elektricitet uden ved Berørelse. Om man endog kun bragte den $\frac{1}{10}$ Linie bort, ophørte den at lede. Det var vel ei at nægte, at dette Agents ogsaa virkede paa Elektrometret, men ingenlunde i Forhold til Styrken af det Stød, man erholdt. Hauch viste, at en liden Elektriceer-maskine ved mindre end $\frac{1}{10}$ Omdreining virkede uligt stærkere derpaa. Man erholdt Stødet med usædvanlig Styrke, naar man bragte hver Haand i en Skaal Vand, hvori Konduktorerne vare nedsænkede.

Jeg har gjort mine Forsøg med Plader af Zink og Blyant af Digler, 60 saadanne gave Stød, ja endog Gnister. — Uagtet der var den største Sandsynlighed for, at de to Arter af galvanisk Elektricitet fra Zink- og Blyants-Enden nemlig ikke alene vare forskjellige, men endog modsatte, saaledes at de forenede ophævede hinanden, saa holdt jeg det dog for bedst

at have et positivt Beviis herfor. Dette har jeg fundet, nemlig at naar jeg leder disse Elektriciteter ved Metaltraade til Vandet, for deraf at udvikle Luft, saa ophører denne Virkning aldeles, naar jeg bringer begge Traadene i Berørelse, og begynder paany, naar Berørelsen ophæves. I fortyndet Luft under Luftpompen bevirker det Voltaiske Apparat Luftens Udvikling af Vand, idetmindste ligesaa fuldkomment som i den almindelige Atmosphære. Jeg har faaet hver af Luftarterne for sig ved at hvælve to Glasklokker over Vand, hver med sin Konduktor, dog enten i samme Skaal eller i to, der stode i ledende Forbindelse med hinanden. Jeg har endnu ei faaet Leilighed til at undersøge disse Gasarter; men det er allerede derved godtgjort, at den ene er Suurstofgas, og at naar man bruger en Konduktor af et meget oxidabelt Metal til at lede den galv. El. fra Zinkenden i Vandet, denne da oxideres, uden at man erholder nogen Gas. Jeg har bemærket, at Konduktorerne bevirke Gasudviklingen af Vandet desbedre, jo tyndere de ere. — De veed, hvorledes man erholder Salpeternaphta, naar man holder Salpetersyre, Vand og Alkohol over hinanden. Er dette ikke en galvanisk Virkning? her er jo et oxidabelt Legeme, et ikke oxidabelt og Vand tilstede. Paa samme Maade kunde man forklare, hvorfor der udvikles Vandstofgas ved fortyndet Svovelsyre, Vand og Jern, Zink ɔc. Vor almindelige chemiske Theori forklarer dog ingenlunde, hvorfor Svovelsyren her er nødvendig. Det samme omtrent kan anvendes paa de Phænomener, som frembyde sig ved Betragtningen af de svovlede og phosphoriske Ludsaltes Forhold til Vandet. De seer let, at denne Forklaringsmaade bliver lige god, enten man vil antage, at Vandet er sammensat eller ei. Jeg agter at gjøre Forsøg paa at erholde galvanisk-elektriske Phænomener ved blotte flydende Legemers Anvendelse. Jeg anstiller mine

Forsøg hver Søndag Eftermiddag, da mine andre Forretninger ei tillade mig at anvende megen mere Tid derpaa. Lieutenant Steffens, som De vel kjender, gjør mig herved Selskab.

Jeg faaer nu i Aften ikke Tid til at ordne Bøgerne, jeg maa altsaa bede om Undskyldning til næste Postdag, da Opgjørelsen vist skal følge.

Høiagtelse og Venskab

H. C. Ørsted.

Til Samme.

Kjøbenhavn den 28de April 1801.

Med mine galvaniske Forsøg er det nu ganske gaaet i Staa, og jeg frygter for, at jeg ikke saa snart igjen vorder i Stand til at fortsætte dem, saasom de fordre overmaade megen Tid. Jeg har imidlertid ladet Liepzeit forfærdige mig et Instrument til at maale Galvanismen*). Dets fornemste Dele

ere A B C D, en med Vand fyldt Glascylinder, a a 2 meget tynde Guldtraade, som ere indkittede i Glasrør og kunne skydes frem og tilbage i Læder, uden at give Cylinderens Inderste Samfund med Luften, b en Glas Skala, c et Glasrør, som ei er fyldt med Vand, men dog kommunicerer med A B C D. Jo længere Guldtraadene ere fra hinanden, desto mere Kraft fordres til at udvikle Vand, jo nærmere derimod desto mindre. Ved en særdeles ringe Afstand mellem Traadenes Spidser, fik jeg Luft blot ved Hjælp af fire Blyant- og Bly-

*) Man vil her finde en Antydning af Voltametret, som Faraday opfandt 33 Aar senere.

plader, omendskjøndt disses Overflader vare temmelig forkalkede. Røret c, hvortil ogsaa hører en Skala, tjener til at see, hvor megen Luft Galvanismen i en vis Tid har udviklet, da Vandet i Forhold deraf naturligviis maa stige i samme. Jeg troer, at man ved dette Middel vil see sig i Stand til at maale Galvanismen endnu fuldkomnere end Elektriciteten.

Med Høiagtelse og Venskab

H. C. Ørsted.

Til Samme.

Kjøbenhavn den 14de Mai 1801.

— — — — — — — — — — — — — — — — —

Da jeg nu tør gjøre mig Haab om saa snart at faae den Fornøielse at tale med Dem selv, behøver jeg ikke at forlænge mit Brev ved Detail om adskillige videnskabelige Nyheder og Tanker, jeg gjerne vilde meddele dem. Kun saa meget maa jeg dog fortælle dem, at det er lykket mig at farve Fiolsyrup grøn ved den negative Galvanisme og rød ved den positive, og at jeg, ved at udsætte Olie for den negative Galvanismes Virkning, har frembragt deri en mærkelig Forandring, saaledes at den blev opløselig i Vand, blev hvid som Sæbe og skummede med Vand som denne. Jeg forsøger nu, om den negative Galvanisme skulde være i Stand til at neutralisere en Syre og den positive et Ludsalt; jeg formoder det sikkert.

Venskab og Høiagtelse

H. C. Ørsted.

Til Samme.

Kjøbenhavn den 31te Marts 1801.

Da Fruen uden Tvivl meddeler dem Efterretning om vor krigeriske Forfatning, saa troer jeg at kunne indskrænke

mig til et Par Omstændigheder. Der gives for nærværende Tid ikkun Faa, selv blandt de Embedsmænd, som ellers ikke kunne forlade deres Poster, der ei have ladet sig indskrive til et eller andet Korps, især til et Korps af Studerende, som fører Navn af Kronprindsens Livkorps. Til dette Korps har jeg ogsaa ladet mig indskrive, dog blot i den Hensigt at lære Exercitsen, erholde Vaaben og vide, hvorhen jeg hører, ifald en høi Nød, hvilken dog ikke er at befrygte, skulde fordre, at Ingen unddrog sig fra Stadens Forsvar. Jeg har derimod besluttet aldeles ingen Tjeneste at gjøre uden for Byen eller paa anden Maade paatage mig Forretninger, hvorved jeg kunde hindres fra at udøve Pligter, som jeg har paa Deres Vegne. Jeg bivaaner heller ikke Exerceerøvelserne i Almindelighed, men tager derimod Privatinformation hjemme.

Mine Forelæsninger ved Universitetet ere nu tilendebragte. Det Privatissimum, jeg skulde holde for den unge Baron Løvenskjold, er saa godt som ophørt, da han reiser eller er reist paa Landet. For at bringe Forelæsningerne paa det chir. Akad. til Ende behøver jeg nok 8 á 10 Gange endnu.

Med Høiagtelse og Venskab

H. C. Ørsted.

Udtog af Breve fra en Reise, *)

skrevne i Dagbogsform til Slægt og Venner i Hjemmet.

Hameln den 15de August 1801.

Den 14de tilbragte jeg næsten heel paa Veien fra Hannover hertil, uagtet det kun var 5 Mile; men Veien er meget ujævn

*) I Sommeren 1801 tiltraadte Ø. en Udenlandsreise, hvorfra han kom tilbage i Begyndelsen af 1804, efterat have besøgt en stor

og Vognene saa slette, at man maa være Foermændene meget forbundne, naar de ville kjøre brav langsomt. En af Reiseselskabet fandt denne Gang for godt at opmuntre Kudsken til at kjøre stærkt, hvoraf Følgen blev, at en Mand, som var med, og hvis Helbred ikke var den bedste, fik Blodspytning.

I Dag har jeg besøgt den meget berømte Chemist Westrumb, Apotheker og Oberbergkommissair, til hvem jeg havde en Adresse fra Professor Manthey. Jeg nød hos ham en særdeles venskabelig Modtagelse og blev ledsaget af ham til en Bomuldsfabrik, hvor jeg saae Spindeanstalterne, hvorom Du maaskee har hørt tale, ved Hjælp af hvilke man kan spinde overmaade mange Traade paa een Gang. Jeg saae ligeledes en Maskine, hvor Ulden blev kartet og lagt i Tøier til at spindes. Et Farveri hører dertil, hvori Alt drives med Maskiner, som Weserfloden, der løber forbi Hameln, sætter i Bevægelse.

Den 16de var jeg om Formiddagen med Westrumb paa den til Bomuldsfabriken hørende Bleg. Om Middagen spiste jeg hos ham, i Selskab med hans Familie.

Den 18de skulde jeg reise bort med Posten; men W. havde lovet at vise mig nogle Forsøg, og derfor besluttede jeg at sende mit Tøi med Posten og selv gaae om Eftermiddagen de 2 Mile fra Hameln til Pyrmont. Om Middagen spiste jeg atter hos W., efter at jeg havde seet hans Forsøg, hvoriblandt var hans Maade at opdage hvormegen Luft et Sundbrøndsvand indeholder; herved var vel egentlig intet Nyt; men den Simplicitet, Orden og Nøiagtighed, hvormed han udførte Alt, var dog værd at see. W. fulgte med mig et godt Stykke af Veien, noget over en halv Miil.

Deel af Tydskland, Frankrig og Holland. Denne Reise var af stor Betydning for ham, da den netop indtraf paa en i videnskabelig Henseende mærkelig Gjæringstid, hvori baade Philosophi og Naturlære fik et nyt Opsving.

Jeg maa nu dog give en liden Beskrivelse over den Mand, hos hvem jeg nød saa mange behagelige Timer. En høi Grad af Virksomhed udmærker ham og har udmærket ham hans hele Levetid. Opdraget til Apotheker efter det gamle Tilsnit, det er med andre Ord temmelig slet, arbeidede han sig frem, saaledes at han nu, foruden sin chemiske Dueligheb, besidder de fleste Kundskaber, som den Lærde er i Besiddelse af. Han fortalte mig, at han havde lært Latin blot for at kunne anføre Bergmanns Skrifter efter den latinske Udgave og ikke efter den tydske Oversættelse. Han sagde, at han skyldte en Plante sin Lykke. Han kom nemlig til Dr. Marcard, som nu er blandt de fornemste Læger ved Pyrmont, for at spørge ham om Kompositionen til en Recept, han havde sendt paa Apotheket; denne Læge havde faaet fat paa en Plante, han ikke kjendte, og spurgte W., om han ikke kjendte den, og da han strax nævnte ham Navnet, blev han derved opmærksom paa ham og overdrog ham chemisk at undersøge Pyrmontervandet, hvilket gav ham Anledning til at studere Bergmanns latinske Skrifter og iøvrigt lagde Grunden til hans tilkommende Lykke. W. har megen Levemaade- eller er rettere sagt galant, en Sag, der altid sætter mig i Forlegenhed, da jeg ikke veed at gjengjælde alle disse fine Udtryk, som dog ingen Betydning have; imidlertid hænger der dog lidt efter lidt mere ved, saa at jeg tilsidst og kan gjøre Tingen taalelig med, uagtet jeg finder de fleste Artigheder latterlige eller slaviske, en Aarsag, blandt flere, hvorfor jeg altid bliver tvungen, hvor jeg skulde være høflig. En god Patriot er W.; han er for nærværende Tid yderst forbittret paa Preusserne, som have besat det Hannoverske, og paa den nordiske Konvention, som gav Anledning dertil. For Staden, hvori han boer, og for Verden i Almindelighed er han en særdeles vigtig Mand, formedelst den Kundskab og Færdighed, hvormed han

anvender Chemien til Haandværkers, Fabrikers og Haandteringers Nytte. I Bryggerier, Brændeviinsbrænderier, Blegerier, Farverier osv. har han gjort betydelige Opdagelser, iblandt Andet har han nyligen opdaget, hvorledes man kan gjøre den Lud, som er brugt til at byge med, reen igjen, saa at man kan benytte sig af een og samme Lud, saa ofte som det skal være, og derved spare betydelige Summer, som ellers aarlig maae udgives for Aske til et Blegeri. Han havde endog den Godhed at sige mig, hvorledes dette lader sig gjøre, dog har jeg maattet love ham, ikke at lade Nogen Maaden vide, førend han har ladet trykke derom, da han for nærværende Tid staaer i Begreb med at gjøre en Deel Forbedringer ved et overordentligt stort Blegeri i Bielefeldt, hvorfor han, efter Rygtet, skal have 20,000 Rd., naar det Alt er lykket. Hvormeget han skulde have, sagde han mig ikke selv, men beklagede sig kun over, at man ikke holdt ham Ord i Adskilligt, som var ham lovet, og at han derfor ikke vilde lade dem vide den hele Sammenhæng af hans Opdagelser, førend de havde betalt ham. Han havde havt mange Hindringer i Bielefeldt for Udførelsen af sine Planer. Blandt andet havde Arbeiderne, som ere katholske, ved Ed forbundet sig indbyrdes til ikke at ville arbeide efter hans Methode, og herpaa havde de tillige nydt Sakramentet. Han havde dog nu bragt det saa vidt, at en Munk havde løst dem fra deres Ed, og at de atter derpaa havde nydt Sakramentet. W. lader sig sine Opdagelser, som kunne anvendes til at fortjene Penge, vel betale, inden han bekjendtgjør dem, og heri holder jeg med ham, saa meget jeg end hader denne Fremgangsmaade, saasnart den anvendes i det egentlig Videnskabelige eller i Lægekunsten. W. er derfor uden Tvivl en rig Mand og vil med Tiden blive det endnu mere. W.s egentlig svage Side er hans Ærgjerrighed, og jeg mærkede ved forskjellige

Leiligheder, at han ikke godt kunne glemme, naar Nogen ikke havde ladet ham vederfare den tilbørlige Berømmelse for hans Opdagelser. En af de Aarsager, som bevirkede mig hans Venskab, og at han meddeelte mig adskillige Kundskaber, som han ellers holder hemmelige, mærkede jeg tydeligen, var en Overeensstemmelse med ham i nogle Meninger, og at nogle Opdagelser, som jeg har gjort med Galvanismen, tale for hans eller idetmindste for en Deel mod hans Modstanderes Hypotheser. Han meddeelte mig ogsaa skriftlig nogle Forsøg, som han bad mig omtale, naar jeg om denne Materie atter skrev Noget. Herved maa jeg imidlertid bruge Forsigtighed, at jeg ikke skal komme i Fjendskab med Chemisterne i Berlin, som ikke ret vel lide ham. Ved min Afreise gav han mig henimod 30 Adresser til andre berømte Mænd.

Om Aftenen den 18de kom jeg til Pyrmont og kunde derfor ikke førend den 19de aflægge Besøg. Jeg gik først til Livmedicus Marcard, til hvem jeg havde Adresse fra Prof. Manthey; men han viste mig saa aldeles ingen Tjeneste, at jeg ordentlig undsaae mig ved, at jeg var gaaet til ham, og saaledes skal han behandle Alle, som anbefales ham. Han tilbød mig vel at gjøre mig bekjendt med Apotheker Krüger; men til ham havde jeg ligeledes Adresse og fandt bedre Modtagelse. K. fulgte med mig overalt, hvor der var Noget, som var værd for mig at see. Om Formiddagen besaae jeg to Naturmærkværdigheder, nemlig Dunsthulen, som bestandig er opfyldt med en Luft, hvori Ingen kan leve; dog indeholder den ikke altid lige meget; undertiden er den saa fuld, at man ikke kan holde det ud paa det øverste Trin, undertiden kan man gaae lige ned i den, ja, den Dag da jeg var der, maatte jeg lægge mig ned, for blot ved Hjælp af Næsen at opdage lidet deraf. Det er ikke raadeligt at gaae alene derhen, da man, ved at gaae for

vidt, let kan falde i Besvimelse og strax derpaa vorde qvalt. Man havde og nyligen fundet en Død paa det andet Trappetrin derved. En anden Mærkværdighed ved Pyrmont er Jordfaldene. For omtrent 2 Aar siden faldt med et stort Brag, som af et Kanonskud, et Stykke af Jordens Overflade ned i underjordiske Huler, som strax fyldte sig med Vand. Siden den Tid har det samme tildraget sig paa flere Steder, engang midt om Dagen, hvorved en Bonde, som gik med sin Ploug, nær var bleven opslugt. Disse Huler ere omtrent 1/2 Miil fra Pyrmont, og man har ikke fundet, at Kilderne der have lidt noget derved. — Om Eftermiddagen besaae jeg Salonen ved Pyrmont.

Den 22de lod jeg mig og mine Sager indskrive paa Posten og gik til Høxter. Veien fra Pyrmont til Høxter er afskyelig, og om Vinteren skal det være ganske almindeligt, at Vognen vælter 2 à 3 Gange derpaa. For nu at nyde godt af Veien og ikke plages, gik jeg hellere, endskjøndt Veien er 6 Timers Gang eller noget over 3 Miil. Man maa tilbringe saa lang Tid paa Veien, fordi den er meget bjergig, og den hyppige Opstigen ad steile og steenfulde Stier udmatter meget.

Cassel den 31te August.

Da jeg besaae Musæet, faldt især de physiske Instrumenter mig i Øinene. Jeg saae vel, at de vare gamle og nu ikke meget mere brugbare; men for Videnskabens Historie vare de derimod vigtige. Jeg forskaffede mig derfor, ved Professor Schaub, Tilladelse at besee disse Apparater, paa en Tid, naar der ellers Ingen kom.

Den 2den September tiltraadte jeg Reisen i Selskab med

Dr. Hunold fra Cassel. Han fortalte mig sin Biographi, hvorledes han som Soldaterdreng gik med sin Fader til Amerika, i sit 13de Aar, paa Skibet gjorde Bekjendtskab med en ung Chirurg, lærte af ham noget Chirurgi, fortsatte dette Studium i Amerika, kom tilbage til Europa som Compagnichirurg, studerede til Doktorgraden, fik denne og giftede sig med en Søster af den berømte Dr. Faust, som har skrevet Sundheds-katechismus. Blandt det mærkværdigste var den Ædelmodighed, hvormed Faust havde understøttet ham i hans Studeringer, førend de kom i nærmere Forbindelse, og den Haardhed, hvormed Landgreven af Hessen-Cassel havde nægtet ham hans Afsked, saa at han havde været nødt til at være Compagnichirurg endnu to Aar, efter at han var bleven Doktor. Kl. 2 kom vi til Göttingen, hvor vi spiste til Middag og traf Dr. Faust, for hvis Skyld Hunold var reist derhen. Jeg besøgte i Selskab med disse Blumenbach. Om Aftenen traf jeg en Holstener, Schmith, som talte Dansk, og denne førte mig til 3 Landsmænd, Clausewitz, Johansen og Wilkens.

4de. Det Første man spørger om overalt, er Galvanisme. Da man overalt er nysgjerrig efter at see det Batteri af Glasrør, som jeg har opfundet, har jeg her ladet gjøre et ganske lidet af fire Glasrør (i Kjøbenhavn brugte jeg 30) og agter at føre dette med mig.

5te. Gmelin og Blumenbach besøgte mig i Selskab med Flere, for at see mit galvaniske Batteri. Uagtet det ikke er meget over $^1/_{10}$ af det, jeg havde i Kjøbenhavn, virker det dog stærkt, fordi jeg har anbragt adskillige Smaaforbedringer derved.

Jeg gjør ved mit galvaniske Apparat mange ganske interessante Bekjendtskaber, blandt Andre var idag, den 7de, Professor Arnemann hos mig og gjorde mit Bekjendtskab af denne Aarsag. Ligeledes havde jeg Besøg af Kohlrausch og en

Dr. Heyer, som giver mig Adresse til den berømte Ritter, med hvem han har studeret. Jeg har i Dag igjen besøgt Gmelin og seet den ikke meget betydelige botaniske Have, som her er. Uagtet mit Batteri skaffer mig adskillige behagelige Timer, finder jeg dog, at jeg taber altfor megen Tid ved det, da jeg ikke kan bare mig for at arbeide med det, naar Ingen er tilstede, hvorved jeg vel har gjort adskillige interessante nye Bemærkninger, men let kunde opholdes altfor længe i min Reise. Af denne Aarsag har jeg i Dag laant Gmelin det, da han ønsker det som Model for et, han vil lade gjøre.

Den 8de besøgte jeg en ung Mand, ved Navn Hausmann, hos hvem jeg saae adskillige interessante Mineralier. I Eftermiddag var jeg, efter Aftale, hos Gmelin for at gjøre galvaniske Forsøg.

Den 9de viste Blumenbach mig sin Samling af Hovedskaller af alle Nationer. Han besidder ikke mindre end 104 saadanne, som ere samlede fra alle Verdens Kanter. Efter de Oplysninger den lærde Besidder har givet derom, kan man see og føle paa Figuren af enhver Pandeskal, af hvilken Menneskerace, ja vel af hvilken Nation den er. Han besidder ordentlige Vidnesbyrd over ethvert af disse Hoveder, hvorfra de ere komne. Saaledes saae jeg og et Par fra Danmark over 2 Grønlænderhoveder. Der gives neppe en Lærd, som faaer saa mange Foræringer af slige Sager som han. Jeg saae et Posedyr hos ham, som var sendt ham fra Amerika. Den rige Lærde, Banks i England, har sendt ham adskillige Hoveder fra Amerika og Sydsøerne, og derpaa anvendt saa mange Omkostninger, at man kunde sige, at han havde veiet dem op med Sølv. Han førte mig tilligemed en Pastor Koch fra Magdeborg og en Advokat i Universitetets Musæum. Det Interessanteste deri var Sydsøernes Beboeres Klæder, Værk-

tøierne, hvormed de forfærdige disse uden at væve, Vaaben o. s. v. — Blandt flere interessante Gjenstande maa jeg endnu udmærke en Mumie, som den danske Regjering havde foræret til Göttingen. Blumenbach havde nemlig undersøgt nogle Stykker af en Mumie og beskrevet denne Undersøgelse tilligemed de Følger, som deraf kunde drages, men havde tillige beklaget, at han ei havde een at gjøre Forsøg med. Kort derpaa fik de Göttinger Lærde et Brev fra den danske Regjering (det var i Guldbergs Tid), at man vilde forære det Göttingske Musæum en Mumie til Undersøgelse. Blumenbach, som ikke ganske vilde spolere denne skjønne Mumie, skar den op fra Ryggen og undersøgte den saaledes. Siden lagde han den paa Ryggen igjen, saa at man ikke seer, hvor den har været opskaaren. Fra Blumenbach gik jeg med Koch og Advokaten til den bekjendte Botaniker Hoffmann. — Om Eftermiddagen var jeg hos Gmelin.

10de. I Dag var jeg hos Gmelin og tog Afsked med ham; Blumenbach forekom mig og besøgte mig, med et Brev til Voigt i Jena. For at give en Idee om Forskjellen mellem Blumenbach og Gmelin, vil jeg blot fortælle om Afskeden. Da jeg aflagde Gmelin min Afskedskompliment, tilbød jeg ham min Tjeneste, naar jeg kom til Kjøbenhavn, f. Ex. med at skaffe norske Mineralier etc.; Gmelin bukkede, takkede ærbødigst og tilbød ingen Gjentjeneste. Førend jeg endnu fik Leilighed til at gjøre Blumenbach noget Tilbud, tog han mig i Haanden og bad mig at henvende mig til ham, naar jeg behøvede nogen Tjeneste i Göttingen.

Jeg besaae i Eftermiddag Egnen om Göttingen med Johansen og Clausewitz. Den Første havde givet mig et Blad af sin Stambog til at skrive i. Da mine Vers, i det mindste

for Forfatterens Skyld, pleie at vinde eders Bifald, vil jeg henſætte det her:

Jeg gjennemvandred' Dale, hvor mit Øie
ſaae Frugtbarhed gaae Haand i Haand med Flid,
hvor glade Brødre endte Aarets Møie,
med at indhøſte Frugt af gavnlig Id.
Jeg glædtes med, men ſtrax ſig Øiet hæved',
for at opſøge Spor af Danmarks Kyſt,
og danſke Brødre for mit Minde ſvæved',
og Veemod blandte ſig i al min Lyſt.
Jeg ſaae fra Bjerge, dem tit Skyer kronte,
Naturen ſine Skatte folde ud,
jeg var i Lunde, ſom af Almagts Lov gjentonte,
og hævede den hele Sjæl til Gud.
Jeg ſaae, hvad Kunſtnerhaand, ſom Muſer ledte,
fremkaldte ſkabende af Intets Skjød,
jeg Viſe ſaae, hvis Fakler Mørket ſpredte,
Naturen over ſine Fjed udgød.
Dog bankede uroligt dette Hjerte;
thi langt det var fra hver en Vennebarm,
hvor i det kunſtfri Sprog, det ene lærte,
det kunde tolke al ſin Fryd og Harm.
Men her, ved Leinens Bred, mig Lykken ſmiilte;
jeg fandt tre Danſke, Ynglinger ſom jeg,
med aabne Arme de imod mig iilte,
ſkjøndt de paa Fædrekyſt mig ſkued ei.
Thi varmt for Danmark ſlog blandt dem hvert Hjerte,
og Kundſkab havde dannet hver en Aand.
Tak Ven, at jeg blandt dem Dig kjende lærte,
modtag, paa danſke Viis, min Broderhaand.

Den 18de reiſte jeg til Weimar og gik ſtrax om Eftermiddagen til Ritter, ſom boer i Oberweimar, en Landsby, omtrent 1/4 Mil derfra. Denne Mand har gjort ſtore Opdagelſer, hvoraf kun faa ere ret bekjendte. En Deel af hans

Opdagelser have Andre bekjendtgjort som deres egne, og derfor er han meget tilbageholdende. Det lykkedes mig først efter nogen Samtale at sætte mig paa en mere fortrolig Fod med ham. Jeg blev hos ham til Kl. 8, da han ledsagede mig paa Veien næsten hjem.

Den 19de var jeg hos ham hele Dagen og spiste med ham hos Byens Præst, en meget munter Mand, hvis Spøg undertiden var meget fri. Han bad mig, at jeg for Guds Skyld ikke maatte troe, at de andre Præster der i Egnen vare saa ryggesløse som han, og jeg forsikkrede ham, at jeg rigtig skulde indføre dette til hans Kollegers Fordeel i min Reisebeskrivelse. Ritter viste mig i Dag sine mærkværdigste Forsøg.

20de. Om Formiddagen blev jeg hjemme for at anstille Forsøg over en Gjenstand, hvorom jeg var kommen i Strid med Ritter. Om Eftermiddagen besøgte jeg ham og gjorde en lang Spadseretour med ham. Ved denne Leilighed udviklede han for mig alle de nye Ideer, som han i sin Tid vil bekjendtgjøre. Jeg fandt saa meget Genirigt og Skjønt deri, at jeg maa regne denne Eftermiddag for den skjønneste paa min Reise. Han bad mig komme i Morgen igjen.

Den 21de hos Ritter hele Dagen; vi spiste atter hos den muntre Præst. Om Aftenen fulgtes vi sammen i Komedie, for at see Madame Unzelmann, som spillede Maria Stuart i Schillers bekjendte Stykke af samme Navn. Man klappede glubsk for hende; men mig behagede hun ikke, og det glædede mig at høre samme Dom af adskillige Kjendere. Stykket blev overhovedet spillet slet, og selv Maskinmesteren ved Theatret gjorde ikke sin Pligt, saa at adskillige Forandringer gik temmeligt plumt for sig.

Jeg har indgaaet et meget nøie Venskab med Ritter og

haaber deraf at høste megen Fornøielse og Nytte. Hvad jeg skriver over Galvanismus, vil han optage i sine Skrifter, som nu ere af den Vigtighed, at enhver Chemist og Physiker maa læse dem. Alt, hvad han skriver, vil han tilsende mig, imod at jeg igjen tilsender ham mine Arbeider. Inden jeg reiste, maatte jeg love ham at komme endnu engang til Weimar, hvilket let lader sig gjøre, da Jena kun er 2 Miil derfra. Ved min Afreise forærede jeg ham til Erindring en Bog, jeg havde med mig, og som han havde ønsket at eie. Han lovede at sende mig en af sine Bøger, som han snart ventede fra Boghandleren.

Den 22de om Morgenen tidlig, egentlig skulde det have været om Aftenen før Kl. 10, gik jeg med Posten til Jena. Jeg kunde ikke strax faae et ordentligt Kammer, men maatte tage til Takke med at være hos en Russer, med hvem jeg havde reist. Dog varede det ikke længere end til om Aftenen, da jeg havde erklæret, at jeg vilde have et Kammer for mig selv. Jeg besøgte Mechanikus Voigt og Dr. Friedrich Schlegel. Denne talte om sin Fætter, Professor Schlegel i Kjøbenhavn. Han vidste, at han havde skrevet mod Fichte, og fortalte, at han havde havt i Sinde at lade sig det oversætte for at skrive derimod. Jeg fortalte ham, at min Broder allerede havde igjendrevet ham tilstrækkeligen.

Berlin.

Den 29de November anvendte jeg Formiddagen til at studere. Om Eftermiddagen havde jeg Besøg af Dr. Weiß, der ligeledes opholder sig her for Chemiens Skyld. Aftenen tilbragte jeg hos Herz, i et meget talrigt Selskab. Jeg traf der mange af mine Bekjendte, Darbes, Kohlrausch, Salm, Bahr m. Fl. Desuden lærte jeg der at kjende Pastor Jenisch,

som besidder en stor Mængde Sprogkundskaber, en Dr. Detmoldt, som underholdt sig længe med mig over det Nyeste af Physik og Philosophi, en ung Hamburger Julius, som besidder ret gode Liebhaberkundskaber i Physiken o. s. v. Dette Selskab, som kaldes „Kränzchen", samles afvexlende hos flere Familier og fornøier sig blot ved Samtale, Sang, Musik og deslige. Madame Herz synger i flere Sprog og har uden Tvivl megen Færdighed i Musiken; thi hun hjalp Detmoldt, som accompagnerede hende paa Klaveret og ikke ret kunde komme fort, bestandigen tilrette.

Den 30te var jeg hos Darbes, Rose og Bendavid, med hvilken sidste jeg havde en lang Samtale over den tydske Literatur. Han fortalte mig mange interessante Anekdoter derover, iblandt Andet en om Plattner, der, som bekjendt, besidder meget Talent for det offentlige Foredrag, men endnu mere Forfængelighed. En ligesaa forfængelig og talentfuld Lærd, Herr von Sonnenfels, hørte engang en Forelæsning af ham, hvormed han var saa tilfreds, at han ved sin Bortgang sagde til Nogen: Plattner læser næsten ligesaa godt som jeg. Dette fik Plattner siden at høre og svarede: „Den Nar, han bilder sig ind, at læse næsten ligesaa „godt som jeg"". Maaden, hvorpaa Kants Skrifter først bleve bedømte i Allgemeine Literatur-Zeitung, er ligeledes mærkværdig. Man havde overdraget Bedømmelsen til en Recensent, som plagede sig meget for at forstaae Kants Bog, men forgjæves. Da han just fik Besøg af Garve, spurgte han ham, hvad han skulde gjøre dermed, og bad ham tage den med sig for at see, hvad han kunde bringe ud deraf. Garve læste noget deri og svarede, at det var et vigtigt Værk, at han endnu ei forstod det ret, men at han læste med Pennen i Haanden for at mærke sig de Steder, hvorover han nærmere maatte tænke, og at det vilde vare

længe, inden han kunde være istand til at skrive en Bedømmelse derover. Imidlertid skyndte Schulz i Königsberg paa Literatur-Zeitungens Udgivere og sagde, at det var en Skam, at de i $1^1/_2$ Aar ikke havde bragt nogen Recension over et saa vigtigt Værk. Nu skyndte man atter paa Garve, som svarede dem, at han ikke kunde levere noget saasnart endnu, men sendte dem imidlertid 18 Ark, han havde skrevet derover til sin egen Underviisning; dersom disse kunde lette dem Arbeidet, skulde det være ham kjært. Hermed vare de ret fornøiede. Uden at læse Kant nøiere, samlede de derpaa de mærkeligste af Garves Anmærkninger, forbandt dem til et Hele og gjorde deraf en Bedømmelse, der naturligvis blev saa slet, at de siden næsten have maattet gjøre Afbigt derfor. Om Eftermiddagen var jeg paa Bibliotheket, hvor jeg som sædvanligt fandt et Par Kustoder, men ingen Bibliothekar; jeg gaaer derfor selv ind og tager, hvad jeg finder for godt, og gjerne kunde jeg, naar jeg vilde, bringe hele Bibliotheket ud af sin Orden, at sige hvis den har nogen; thi det veed jeg ikke saa ganske vist endnu.

Den 2den Dec. besøgte jeg Dr. Weiß, som jeg mere og mere sætter Priis paa. Han besidder et godt Hoved og mange Kundskaber. Hos Klaproth var jeg derpaa, for at see et stort galvanisk Batteri, som han just havde oprettet i disse Dage; men til min Fortræd var det allerede taget fra hinanden igjen. Dog lovede K. at lade mig vide, naar det atter blev bygget op. Imidlertid har jeg heller Intet tabt derved, undtagen min Nysgjerrigheds Tilfredsstillelse, da Hermbstädt vil oprette et af samme Størrelse, hvormed jeg oven i Kjøbet har Leilighed til selv at experimentere.

3die Dec. I Dag har jeg begyndt at arbeide i Hermbstädts Laboratorium. Han har overdraget mig at undersøge 5 forskjellige Alunsorter, som Fabrik-Direktionen havde tilsendt

ham, for at erfare hans Mening derover. Jeg ønsker iøvrigt Hermbstädt det samme, som Meißners Alcibiades ønskede Phidias, at han nemlig maatte vorde den ørkesløseste Mand i Byen, for dog engang at kunne sysselsætte sig med mig; thi al den Tillid og alt det Venskab, han viser mig, kan blot være paa Professor Mantheys Ord, da han endnu ikke har havt nogen Times videnskabelig Samtale med mig.

Den 4de var jeg ligeledes i Hermbstädts Laboratorium, hvor jeg nu herefter venter at tilbringe min meste Tid. I min Fraværelse havde Dr. Fließ besøgt mig, for at tale med mig. Jeg gik derfor til ham og hørte af ham, at han havde en Patient, som han vilde behandle med dyrisk Magnetisme. Darbes, han og jeg skulle bestandigt være tilstede derved. Darbes, fordi han kjender Haandgrebene bedst, jeg, for at angive de physiske Forsøg, man kunde anstille, for at komme nærmere efter denne Tings Natur, og Fließ skal gjøre Operationen, som jeg af flere gode Grunde ei har Lyst til at give mig af med. Iøvrigt drive vi det Hele meget hemmeligt, fordi Sagen, ved Markskrigeri, er kommen i ondt Rygte og altsaa hos ilde Underrettede kunde skade os.

Til Professor Manthey.

Berlin, den 4de December 1801.

I mit forrige Brev glemte jeg at berette Dem, at jeg havde benyttet mig af den Kommission, De havde givet Hermbstädt, at forstrække mig med Penge. Vel havde de Penge, De havde været saa god at lade mig udbetale ved Barthels, sat mig i Stand til at leve endnu en Maaned længere i Berlin; men mine Hverdagsklæder, som allerede vare gamle og vendte, da jeg tiltraadte Reisen, vare nu saa meget medtagne, at jeg

nødtes til at anskaffe nye, hvilke jeg har ladet indrette, efter Deres Raad, for Reisen, saa at Dragten er af mørkt graat Klæde og bestaaer af Frakke og Pantalons, med sort Silkevest. En ny Overkjortel, et Par Bøger, som vare aldeles nødvendige, og et Kollegium hos Karstens, som koster 2 Louisd'or, have absorberet min meste øvrige Formue Endnu har jeg kun taget 8 Louisd'or hos H.; men noget mere nødes jeg med det første endnu at formere min Gjæld. Efter Overslag, seer jeg, at jeg vel kan afbetale denne og leve Vinteren over i Berlin af mit Stipendium; men hvad der skal blive af, naar jeg atter begynder at reise, seer jeg aldeles ikke, naar jeg intet kongeligt Tillæg faaer. I det mindste vil Reisen saaledes opsluge det Meste, at jeg nødes til at foretage de skadeligste Indskrænkninger i alle Udgifter, jeg ønskede at gjøre for min Underviisning.

Jeg læser ingen Bog flittigere og med mere Fornøielse, i mine Aftentimer, end Winterls prolusiones ad chemiam seculi decimi noni. Jeg finder ved hver ny Gjennemlæsning mere Harmoni og Geni deri. Jeg længes kun efter at gjentage nogle af hans Hovedforsøg; men den skrækkelige Fordom (jeg tør kalde det saadant, da jeg endnu Ingen kjender, der har dadlet W. saaledes, at man kunde høre, at han havde læst ham), som hersker her og overalt derimod, gjør mig noget varsom, endog i at tale derom. Dog haaber jeg, at Leilighed skal gives. Ritter overtalte jeg til at læse den og havde den Fornøielse at høre hans Dom stemme med min. Hvorom Alting er, saa indestaaer jeg, med al den Tillid jeg nogensinde ønsker i videnskabelig Henseende at nyde af Dem, at jeg mere og mere overalt finder Sandhedens Charakteer i denne noget underlige Bog, og at den selv i den technisk Chemi hist og her giver Oplysninger, som ikke ere uvigtige. Maaskee har De allerede læst denne Bog og kjender den bedre end jeg; men i saa Fald er

det mig saa meget kjærere, da jeg desto før kan see min Dom berigtiget ved Deres.

Med Høiagtelse og Venskab

H. C. Ørsted.

Fortsættelse af Breve i Dagbogsform.

Den 27de var jeg hos Aronson, en jødisk Læge, som formedelst sin videnskabelige Dannelse nyder almindelig Agtelse. Han har blandt Andet skrevet over Kokopperne, mod Marcus Herz. Jeg besøgte ham, især fordi jeg vidste, at Dr. Mendel, som opholdt sig en Tidlang i Kjøbenhavn, havde leveret ham en Oversættelse af mine naturphilosophiske Arbeider, for at beførges til Trykken. De ere endnu ei trykte, fordi Boghandlerne ikke gjerne indlade sig med saa smaa Arbeider, især naar de tillige ere videnskabelige. Om Eftermiddagen var jeg hos Grapengießer, der kurerer Syge en gros med Galvanismus, som det forekommer mig, efter grundfalske Principer.

Den 31te besøgte jeg Friedr. Schlegel, for at gjøre min Ven Weiß bekjendt med ham. F. Schlegels Broder, August Wilhelm, var blandt Flere ogsaa der og udviklede adskillige interessante æsthetiske Ideer. Om Eftermiddagen var jeg hos Grapengießer, for at gjøre galvaniske Forsøg med ham. Aftenen tilbragte jeg hos Hermbstädt, hvor jeg traf Medicinalraad Knape, Professor Wrede med Flere. Wrede er en Mand af mange Kundskaber. Jeg talte med ham om Winterls chemiske System, som han havde studeret noget, men tilstod, at han ei tilfulde forstod. Han udlod sig imidlertid rigtigere og fordeelagtigere derom end de andre Berlinske Chemister, som ei have læst det.

Den 1ste Januar 1802 gjorde jeg Forsøg med et galvanisk Batteri af meget store Plader, som jeg havde laant af Klaproth. De gjorde ikke den ventede Virkning, fordi de vare slet

bearbeidede. Jeg har siden hørt, at Klaproth heller ikke har kunnet bringe noget ud af dem. Nytaarsdag var denne Gang en dobbelt Fest for Berlinerne, da det nye Skuespilhuus paa denne Dag aabnedes. Men denne Omstændighed gjorde den ogsaa til en Bedrøvelsesdag for Mange; thi Trængselen ved Indgangen var saa stor, at mange Personer bragtes besvimede ud. Fruentimmersko, som vare saa fortraadte, at de ei mere kunde bruges, fandt man i Mængde, og jeg saae i den korte Tid, jeg var Tilskuer ved dette Skuespil udenfor Theatret, flere Damer, uden Sko, med sønderrevne Klæder og dryppende af Sved komme ud af den Menneskehob, hvorigjennem de vilde have trængt sig til Indgangsdøren. Een Dame kom næsten nøgen derfra, en anden fik sin falske Haartour dreiet om, og saaledes saae man overalt Intet uden Forvirring. Jeg var gaaet derhen i det Forsæt at tage mig en Billet; men da jeg saae, hvor mange Ubehageligheder man udsatte sig for, og at man i ethvert Tilfælde maatte vente at faae sine Klæder ruinerede, opsatte jeg den Fornøielse at lære det nye Skuespilhuus at kjende til en anden Gang.

Den 3die var jeg efter Indbydelse til Middag hos Herz. Jeg fandt der Darbes, Feßler, en Konrektor Graßhof, Hofraad Fischer med Flere. Madame Herz lægger sig meget efter Physik og Chemi og underholder sig gjerne med mig over Galvanismus. Jeg har maattet love hende at anstille nogle Forsøg en af disse Dage i hendes Huus. Hun fortalte mig, at hun ikke hørte Hermbstädts Forelæsninger, fordi hun ikke ventede, at de vare grundige nok. Hermbstädt læser nemlig et Kollegium for Damer. Jeg hørte ogsaa i Dag Schlegels Forelæsninger i Æsthetiken, som han holder for et Auditorium af begge Kjøn.

Den 4de bragte jeg et Brev fra Professor Manthey til Assessor Roesch, som har Deel i det herværende Porcellainfabriks

Bestyrelse. Han viste mig adskillige af Fabrikens Indretninger og lovede at vise mig Resten en anden Gang, da Alt ikke saa hastigen kunde overses. Det jeg saae, hørte imidlertid til det Vigtigste, i Særdeleshed Ovnen, som efter mit Skjønnende er overmaade vel indrettet.

Den 5te besøgte jeg Richter og talte med ham om en Mængde videnskabelige Gjenstande. Af alle Lærde i Berlin er han den, som helst meddeler sine Kundskaber og tillige viser en ret alvorlig Interesse for mig. Resten af Dagen i Hermbstädts Laboratorium.

Til H. C. Ørsted.

Kjøbenhavn den 8de Jan. 1802.

Ja desværre maa Tabet af et af mine Breve have været Aarsag i, at De har ventet saa længe forgjæves paa Efterretninger fra os, paa Svar o. s. v. Meget gjerne tilmeldte jeg Dem det væsentligste af sammes Indhold; men det er næsten umuligt; thi jeg husker ikkun, hvad jeg tænkte og følte, og ei, hvorledes jeg har yttret det; meget ubehageligt vilde det være mig, ifald dette Brev var tabt, da jeg sikkert veed, at dets Indhold vilde have været Dem kjært, og Intet er eller kan være mere overensstemmende med mine Ønsker end at forskaffe Dem glade Øieblikke.

Deres Dagbogs Breve ere overmaade rige paa Interesse for mig, og de ville være en behagelig Læsning for Dem i Tiden; ved det jeg ved Hjelp af disse saa at sige kan følge Dem overalt til de Mænd, de Steder, de Forretninger, som jeg saa vel kjender, nyder jeg den Glæde, at see mig uafbrudt i Deres Selskab, at overtyde mig om, at De med mageløs

Iver og Opmærksomhed gjør Brug af ethvert Vink, ethvert venskabeligt meddeelt Raad, at De kan, hvad De vil, at De i Henseende til Kunsten at gjøre rigtig Anvendelse af Tiden paa Reisen overtræffer endog den Ovede; med Fornøielse tilstaaer jeg Dem, at De i mere end een Henseende aldeles overtræffer min Forventning, at jeg ei vilde see mig istand til at fylde endog det korteste Brev, ifald jeg efter Aftale skulde minde Dem, naar jeg troede, at De ei nokſom beflittede Dem paa Orden, Nøiagtighed og praktiske Forretninger.

Jeg seer med Længsel den Tid imøde, hvor vi sees igjen, hvor De, beriget ved Kundskaber, skikket til at arbeide i ethvert Fag, kan gjøre Fordring paa at anvises den Plads blandt skjønnende Medborgere, som vist Ingen vil kunne gjøre Dem stridig, og at lønnes i Forhold til den Nytte, De kan og vil stifte overeensstemmende med Deres Ønsker. — Gaa derfor kun modigen frem paa Banen og frygt ei, at De ved Maalet skulde gaae Glip af den Hæderskrands, som De har erhvervet. Forlad Dem imidlertid paa Deres Venner, som herhjemme saa gjerne tale Deres Sag, som tør smigre Dem med Haabet om at erholde det forlangte Kongelige Stipendium, uagtet at det varer saa skammelig længe, da der aldeles ei endnu er afgjort noget desangaaende, og behag ikkun at sende mig det omtalte ostensible Brev til Schimmelmann, for at jeg der med desstørre Eftertryk kan paaminde.

Om Grapengießers Galvanisering saavelsom om Manden selv tænker jeg som De; her begynder man nu og paa Hospitalet at helbrede derved. Schumacher tager i det mindste overmaade ivrig fat derpaa.

Af Deres Dagbogs Breve seer jeg, at De omgaaes Darbes, og finder, at De omtrent bedømmer dette sjeldne Menneske som jeg; jeg troer, at dette Bekjendtskab vil være

ligesaa nyttigt som interessant for Dem. Han er, som De formodentlig allerede veed, Frimurer; vil og kan De træde ind i Ordenen, saa kan De aldrig faae nogen bedre Veileder end ham eller Klaproth; siig ham, at jeg i denne Henseende ei vidste bedre at anbefale Dem til Nogen.

Ligeledes seer jeg, at De omgaaes den kyndige og beskedne Rose, som i mine Tanker er en høist agtværdig Lærd og et fortræffeligt Menneske.

Med Deres Plan*) har de sandelig overrasket mig. Ideen er rigtig og udførlig, og Tingen vil med en liden Portion Lykke lade sig gjøre; jeg troer derfor at burde raade Dem at stræbe for at bringe den til Virkelighed, da De derved forskaffer Dem Levebrød og Uafhængighed. Kan jeg kort før Deres Hjemkomst være Dem behjelpelig, saa behag blot at underrette mig derom.

Neppe vilde De noget andet Sted faae saa skjøn en Leilighed at arbeide som hos Hermbstädt; De benytter den med Iver og gjør sikkert meget vel deri; Deres Ønske at omgaaes Hermbstädt mere vil derimod neppe opfyldes, da han er saa overordentlig beskjæftiget.

Herved sender jeg Dem en Anviisning paa 50 Louisd'or; Coursen er i dette Øieblik meget slet; det er bedrøveligt nok, men som alt Ondt medfører det noget Godt, nemlig at det er et ypperligt Motiv hos Schimmelmann. Cappels Stipendium har jeg faaet betalt, men har forinden havt en hæftig Disput med Callisen om, at De som Embedsmand ei burde have havt det.

Deres hengivne Lud. Manthey.

---

*) Denne Plan gik ud paa at anlægge et technisk-chemisk Institut.

Fortsættelse af Breve i Dagbogsform

Den 9de Januar besøgte jeg A. W. Schlegel. Jo nærmere jeg lærer at kjende ham, desto mere bestyrkes jeg i den Tanke, at han kun er de store eller talentfulde Mænds Echo, som han omgives af. Göthe, Fichte, Schelling og dennes Tilhængere, saavel som hans Broder Friedrich, der sikkert er ham meget overlegen, synes at bestemme ham i hans Philosophi og Æsthetik. Om Aftenen saae jeg Komedien „Udstyret" af Iffland. Dette var den første Gang, jeg saae det Indvendige af det nye Skuespilhuus, som aabnedes Nytaarsdag. Bygningen finder jeg ret smagfuld, og Dekorationerne fortjene al Roes; men Forhænget er virkelig fuskeragtigt malet, og Forandringerne gaae ikke for sig med den behørige Hurtighed. Desuden har Huset endnu to andre betydelige Feil, at der nemlig er en saa gyselig Træk, at det ikke er let at holde ud paa Parterret, og at man har sørget saa slet for Lyden, at man paa de fleste Steder hører meget lidet af det, der siges paa Theatret, og at man endog nogle Steder hører dobbelt.

Den 10de var jeg hos Rose, med hvem jeg havde en lang Samtale over Winterls Chemi, som han tilstaaer, han ei ret har kunnet komme til Munds med (som man siger efter et gammelt Ordsprog). Han og Flere have bedet mig at skrive en kort Udvikling af denne mærkværdige Mands Ideer, for det philomatiske Selskab, hvilket jeg ogsaa med megen ringe Umage er i Stand til. Om Aftenen var jeg efter Indbydelse i Herz's Søndagsselskab, hvor den berømte Musiker Reichard var tilstede og gav os, ved Hjælp af nogle af de tilstedeværende Damer, en liden Koncert. I Selskabet gjorde jeg Bekjendtskab med en ung Mand ved Navn Schulz, som var kjendt med mine Landsmænd Møller, Steffens og Kaaes. Han inviterede mig til dette Selskab, naar det næste Gang skulde holdes hos ham.

Den 12te. Hermbstädt førte i Dag en svensk Etatsraad og Ridder v. Edelkranz omkring i sit Laboratorium, ved hvilken Leilighed jeg gjorde Bekjendtskab med ham. Om Aftenen fandt jeg ham igjen i det naturforskende Selskab hos Rose. Vi havde der en meget interessant Aften, da to vigtige nye Opdagelser der bleve bekjendtgjorde, nemlig den nye Planet, som skal føre Navn af Ceres, som nu fuldkomment er opdaget af Dr. Olbers i Bremen, og et nyt Metal, som skal kaldes Tantalum. Dette er opdaget af Geyer i Stockholm; men hvilke Egenskaber det besidder, er endnu ei bekjendtgjort.

Den 14de besøgte jeg Friedrich Schlegel, med hvem jeg meer og meer vorder fortrolig. Kunde han kun blive her Vinteren igjennem, haaber jeg, at jeg skulde profitere meget af hans Bekjendtskab. Om Aftenen var jeg i det philomatiske Selskab, som holdt sit store Qvartalsmøde. Ved denne Leilighed inviterede næsten hvert Medlem et Par Fremmede med sig; jeg var med Hermbstädt. I Selskabet fandt jeg Professor Matieu, som jeg havde lært at kjende i Jena. Selskabet sluttes Qvartalsdagene med et Maaltid, hvilket ellers ikke er Tilfældet. Bode oplæste en Afhandling over Maanen, som ikke indeholdt Andet end bekjendte Ting. Bendavid, som er Sekretair i Selskabet, førte ind i Protokollen, at Bode havde læst en meget lærerig Afhandling. Saaledes roser han i Protokollen paa en høist latterlig Maade Alt, hvad der oplæses i Selskabet.

Den 15de havde jeg den Fornøielse at see en Landsmand her, og det oven i Kjøbet en jeg allerede kjendte fra Kjøbenhavn, nemlig Gjerlev, som paa offentlig Bekostning reiser paa Opdragelsesvidenskaben, men dog især studerer Philologi. For nærværende Tid opholder han sig i Halle, for at høre den berømte Wolffs Forelæsninger over Homer.

I Selskab med Niemeyer og en vis Pastor Wagenitz, som har skrevet en „Moral in Beispielen", var han nu kommen til Berlin paa nogle Dage.

Den 16de førte jeg Gjerlev til vor Landsmand Darbes. Om Eftermiddagen anstillede jeg galvaniske Forsøg for Madame Herz, som havde anmodet mig derom. Hun viser megen Interesse for physiske Undersøgelser og underholder sig gjerne med mig derover. Jeg havde bedet Dr. Kohlrausch, som kommer meget i Herz's Huus, at være mig behjælpelig ved nogle galvaniske Forsøg, hvortil nogle Frøer skulde anatomeres. Om disse Forsøg havde han talt hos Herz, og nu fik jeg strax den Anmodning at anstille disse Forsøg der. Det var mig imidlertid umuligt at faae Frøer, da Frosten havde tillukt alle Adgange til dem; men da jeg ikke vilde udsætte det for længe, af Frygt for at det kunde ansees for Mangel af Villie, anstillede jeg i det Sted adskillige andre smaa Forsøg og fortalte en Deel om Theorien deraf. Mad. Herz havde ladet Adskillige vide om disse Forsøg, og derfor indfandt sig ogsaa der Pastor Schleiermacher, et Par Brødre Meyer, af hvilke den ene er der i Huset, Doktor Detmoldt, m. Fl. Hendes kjærlingagtige og selvkloge Mand var ogsaa tilstede. Det er yderst ubehageligt at experimentere i et saadant Selskab, hvor Enhver vil have sine Fingre eller i det mindste sin Stemme i med, og jeg er vis paa, at intet Forsøg vilde være lykket mig, dersom jeg havde valgt ganske nye, som jeg selv ei før havde gjort. Da jeg forlod Herz, gik jeg til et Aftenselskab, hvortil min Ven Weiß havde indbudet mig. Jeg fandt der en vis Møller, som har skrevet noget mod Fichtes „Geschlossener Handelsstaat" i Genz's Journal, en vis von Rettel, m. Fl. Vi begyndte med at drikke Thee og tale om Philosophi. Rettel, som troede at forstaae Fichtes Philosophi, fandt strax

en Modstander i mig. Af en vis Modsigelses-Aand, af Had til al dristig Paastaaenhed over delikate Materier, især af Folk, som jeg ei tiltroer megen Kundskab, og endeligen af Lyst til at føle godt Folk paa Tænderne disputerer jeg gjerne over philosophiske Materier. Denne Modstander bragte jeg snart i Knibe og nødte ham næsten til at overgive sig paa Naade og Unaade. Da vi kom til Bords, talte vi om Galls System, og nu blev Interessen langt mere almindelig levende. Uagtet jeg forsikkrede, at jeg ikke forstod at beføle Folks Hoveder à la Gall, nødte man mig dog næsten til at sigt Noget om hver, som var tilstede. Jeg holdt mig derved til Hukommelsen og sagde en Deel, som traf temmelig rigtigt ind. Til Slutningen blev der sunget en Mængde slette Studentervisser til en slet Viin. Intet er mig afskyeligere ved et Drikkeselskab end slette Viser og Mangel paa Underholdning af en høiere Stemning. Naar et Drikkelag ikke skal være mig en Vemmelighed, maa det være mig en sand Høitid, hvor jeg mellem dannede Mennesker, ved en moderat Mængde stærke Drikke, erholder et høiere Sving, hvorved min Sjæl aabnes mere for Glæder, men ligeledes for høiere Følelser af enhver Art. I Begyndelsen muntre Viser og siden alvorlige, som Schillers Hymne til Glæden, det er det, som jeg ønsker. Et Par enfoldige Patroner var det egentligt, som forstyrrede hele Selskabets Liv. Dette følte ikke alene jeg, men Flere.

Da vi skiltes ad, trykte Møller min Haand og bad mig besøge sig; thi her, sagde han, havde han ikke kunnet tale med mig, som han ønskede. Vi skiltes først ad Kl. 2.

Den 17de var jeg med Gjerlev i katholsk Kirke, en af de skjønneste Bygninger, jeg har seet. Dersom jeg kunde afmale den ligesaa levende med min Pen, som den staaer i min Indbildningskraft, skulde Du strax faae den at see; men da dette

ikke er Tilfældet, maa Du desværre nøies med at høre, at den gjorde et meget behageligt Indtryk paa mig, saavel ved sit Indvortes som Udvortes, hvilket sidste allerede før var faldet mig i Øinene, da den ligger i Nærheden af det skjønne Operahuus og det hæslige Bibliothek. Vi bleve den hele Dag samlede og hospiterede sammen i Schlegels Forelæsninger. Han havde juſt Timen før læſt over Skulpturen og fremviſte nu en Büſte af Göthe, forfærdiget af Kunſtneren Tieck, Digterens Broder, for at give et Exempel paa et Meſterſtykke i denne Art. Göthes ſtore Aand har udtrykt ſig i alle hans Træk, og af denne Aarſag maatte naturligviis hans Büſte, forfærdiget af en duelig Kunſtner, vorde et ſandt Meſterſtykke. Schlegel ſagde, at naar han ſkulde ſige noget Driſtigt om ham, vilde han ſige, at han i ſin Ungdom havde lignet Apol, ſaaledes ſom de græſke Kunſtnere have udtrykt hans Ideal, og i ſin Alderdom vilde faae Lighed med Homer. Schlegel ſagde, at naar hans Modſtandere, ſom havde ſøgt at nedſætte ham, ſkulde ſætte ſig ved Siden af ham, vilde ſtrax deres Udvortes vise deres ſtore Afſtand fra ham. Hr. A. W. Schlegel vilde neppe ſelv være tjent med en ſaadan Charakteriſering efter det Udvortes, i det mindſte vilde han tabe meget af den Originalitet, han neppe har Lyſt til at opgive ſin Fordring paa; thi han ligner overmaade meget Melanchton, efter det Portræt jeg har ſeet af denne Lærde, og ſom bekjendt var han vel blandt de Førſte, ſom erkjendte den gode Sag, men til ſelv at opſøge den og ſelvſtændig at forſvare den, havde han dog ikke Aand eller Mod nok. Imidlertid vil jeg aldeles ikke nægte, at dette, for ſaavidt det er Charakteriſtik, ogſaa paſſer ſig paa A. W. Schlegel. Mærkværdigt nok er det, at hans driſtige og kraftfulde Broder Friedrich virkelig har en Deel Lighed med Luther. Schlegels hele Forelæsning vidnede i øvrigt om den grændſe-

løseste Partiaand, som yttrede sig deri, at han bestandigen kritiserede de nulevende Kunstneres Arbeider og naturligviis ikke glemte at rose dem, som hørte til hans Venner.

Om Aftenen saae vi med hinanden Figaros Giftermaal, som her er forvandlet til et Syngestykke og i det Hele taget spilles temmeligt slet. Grev Almaviva spilles af en vis Hr. Franz, der ligesaa lidet kan sammenlignes med Rosing, der giver denne Rolle hos os, som en gemeen Dragon kan sammenlignes med en sleben Hofmand. Dommeren blev ikke spillet saa godt, som enten Gjelstrup eller endog Knudsen giver den hos os. Mdmsell. Eigensaz spillede Pagen temmelig vel. Ligeledes blev Figaro givet taaleligt af Beschort og hans Elskede af Mad. Eunicke; men hos os synes Rollerne mig endnu at være bedre besatte.

Den 18de. I Opera med Gjerlev. Baudissin havde forskaffet os Billetterne, som uddeles frit. Operaen gives kun i Karnevalstiden, i det egentlige Operahuus. Der opføres i denne Tid 2 Operaer hver 5 Gange. Den sidste Gang faaes Billetterne for Betaling til Fordeel for de Fattige. Stykkerne ere altid Italienske. Her udmærkede sig en Mad. Marketti, som sang fortræffeligt. Med Operaen er forbunden Dands, og tilsidst gives en Ballet, der staaer langt under dem, vi dagligen kunne see paa vor Skueplads, en Dom, hvori Flere, som have seet vort Theater, ere enige. Den Plads, vi havde faaet, havde et fornemt Navn, den kaldtes Noblesse-Loge; men vi saae kun slet der, da vi ikke kunde see dybt ind paa Theatret, men derimod saae desbedre mellem Couliserne. Hvem der havde faaet en god Plads i denne Loge, var kommen Kl. 1 eller 2, uagtet Stykket først begyndte Kl. 6.

Om Aftenen var jeg i Redouten med Gjerlev. Dette er en Maskerade, som gives i Operahuset, og hvor man uden Billet kan komme ind, naar man kun har Maske og Domino.

Ved denne Leilighed er der nylig her passeret en morsom Begivenhed. Engang blev der uddeelt frit Mad og Drikke. En Maske med blaa Domino kom ved Bordet og nød med udmærket Appetit. Det varede ikke længe, førend samme Maske kom igjen og aad med fornyet Appetit. Da dette Skuespil var gjentaget 3 eller 4 Gange, fulgte man efter denne fortærende Maske og fandt, at den sneg sig ud saa snart som muligt, og at hele Sagen bestod deri, at Kudskene, som vare ved Vognene udenfor, tilsammen havde leiet sig en Domino og en Maske, og at de afvexlende benyttede sig af den, indtil de alle havde faaet deres Appetit tilfredsstillet. Den hele Redoute var yderst kjedsommelig, og jeg vilde hjerteligen have fortrudt denne Udgift, dersom man ikke burde see Alt for at have en Idee derom. Du kan ikke forestille Dig, hvilken Passionsfest det var for Ørene at opholde sig der et Par Timer efter hinanden. Jeg har aldrig hørt Mage til Dissonantser; thi Alle vilde de forstille deres Stemmer, og for at naae dette Maal pebe de Alle saa erbarmeligt, at jeg gjerne havde ønsket mig døv.

Den 20de besøgte jeg Fichte med Gjerlev. Om Aftenen saae jeg i Selskab med ham Octavia, en Tragedie af Kotzebue. Mad. Meyer og Mad. Unzelmann spille deri overmaade skjønt; Iffland, som havde Antonius's Rolle, var for gammel derfor og spilte den maaskee derfor uden Held.

Den 28de, Kronprindsens Fødselsdag, var jeg indbuden til Middag hos Selby, tilligemed Darbes. Jeg finder, at Selby vinder ved at kjendes nærmere, og det fortryder mig, at jeg ikke hidtil mere har søgt hans Omgang. Efter Maaltidet, som først endtes efter Kl. 5, gik jeg i Akademiets Forsamling, som i Aften var offentlig, og saae der Klaproth anstille galvaniske Forsøg.

Den 29de var jeg i Anledning af Kongens Fødselsdag til Middag hos Baudissin, hvor adskillige Andre, mest Halvdanske, f. Ex. Holstenere, Tydskere i dansk Tjeneste, osv. vare tilstede. Selskabet var stivt og uinteressant, Samtalen gik fornemmelig ud paa Hofforfremmelser, Familieforbindelser o. desl. — Da Selskabet var forbi, gik jeg til Fichte, for at tegne mig til hans Forelæsninger. Han havde anslaaet Betalingen derfor til ikke mindre end 4 Friedrichsd'or, næsten 22 Rd., og uagtet det faldt mig tungt at udgive saa meget til en Ting, som jeg just ikke havde bragt i mit Overslag, vilde jeg dog ikke forsømme den skjønne Leilighed til at lære dette store Genies System at kjende. Jeg traf ham ikke hjemme, men kom til at tale med hans Kone, som sagde mig, at hendes Mand vilde ikke, at jeg skulde betale mere end 2 Friedrichsd'or; han fandt det ubilligt at tage den fastsatte Sum af den virkelige Studerende; men han havde bestemt Prisen saa høi for de Berliner Dilettanter.

Den 1ste Februar. Jeg hørte i Dag første Gang Fichtes Forelæsninger. Det sjeldne Talent, han besidder til at foredrage sine Tanker, gjør hans Forelæsninger dobbelt interessante, og om jeg end aldrig lærte Andet af ham end nogle af de Kunstgreb, hvorved han saa godt veed at spænde og vedligeholde Tilhørernes Opmærksomhed og opvække de Forestillinger hos dem, som ikke saa ligefrem kunne udtrykkes ved Ord, saa var jeg allerede belønnet for den Tid, jeg anvender derpaa.

Til A. S. Ørsted.

Berlin, den 7de Februar 1802.

Jeg nyder nu en Lykke, som Du maaskee er nær ved at misunde mig, jeg hører Fichte selv foredrage sin Videnskabslære.

Da jeg endnu ikke har hørt ham mere end 5 Gange, kan jeg ikke tale om meget mere end hans Foredrag, og dette er ganske fortræffeligt. Det er en sand Fornøielse at høre, hvorledes han udvikler Alt med den høieste Grad af Klarhed og Bestemthed, hvorledes han forener Ild og Liv dermed, hvorledes han veed at opvække og vedligeholde Opmærksomhed og Interesse ved de abstrakteste Gjenstande, kort han er en virkelig Mester i Kunsten at meddele Andre sine Tanker. Der gives neppe en nogenlunde fornuftig Indvending, som han ikke gaaer i Møde, neppe en Tanke, som han kunde forudsee hos sine Tilhørere, uden at han veed at træffe den. Ofte har jeg havt Tvivl, Indvendinger o. s. v. ved hans Foredrag, som han i det samme Øieblik løste, som de opkom hos mig. Efter Forelæsningen holder han Konversatorium, som dog ikke hidindtil har havt meget at betyde. De Tvivl og Spørgsmaal, man har forelagt ham der, har han besvaret med den største Bestemthed og Klarhed. Blandt Tilhørerne er ogsaa A. W. Schlegel, som holder æsthetiske Forelæsninger her i Vinter.

Naar jeg har hørt endnu nogle Forelæsninger af ham, skal jeg meddele dig det Mærkværdigste; jeg har allerede faaet en Deel Lys af dem, jeg har hørt.

Jeg har seet Nicolai i adskillige Selskaber; men jeg har ikke talt med ham. Han veed ogsaa ret godt min Existents; thi han har talt til Gjerlev, som nyligen har været her, om at han havde en Landsmand her. Jeg haaber, at det, i Følge hans velbekjendte Forfængelighed vil ærgre ham, at en Fremmed, som kommer i Selskaber med ham, tager saa liden Notits af ham. Af dette seer Du let, at jeg ikke kan sige Dig noget Nyt om ham, uden om hans Udvortes. Dette er afskyeligt. Hvad Staturen angaaer, ligner han Odin Wolff, paa Pukkelen nær, temmelig fuldkomment. Ogsaa har Ansigtet noget til-

fælles med hans, undtagen at det forekommer mig endnu mere modbydeligt.

Jeg har nyligen seet en særdeles vel udarbeidet Büste af Kant. Han seer der ikke saa Risbrighsk ud som paa Portrætet paa Børsen. Galls Organer for Skarpsind har han i en meget udmærket Grad.

A. W. Schlegel har for kort siden bearbeidet et af Euripides's Stykker for det Weimarske Theater. Böttiger skrev herover en Kritik, hvori han søgte at nedsætte Schlegels Arbeide. Göthe hørte derom, førend det blev trykt, og skrev derover strax til Udgiveren af den Journal, som skulde optage det, at dersom han optog noget af den Smører og Styversfænger, som skulde sigte til at nedsætte et af det tydske Genies største Produkter, vilde han strax nedlægge Theaterdirektionen. Han skrev ligeledes til Wieland og bad ham ei at optage det i sin Merkur. Da Boghandleren viste Böttiger Göthes Brev, korsede han sig og tillod med Fornøielse, at hans Smøreri blev undertrykt.

Tak for de tilsendte L. E. og for Siofna. Det er vel intet Spørgsmaal, at vor Vens Bidrag dertil jo ere de bedste; men dette er da just ikke meget sagt til deres Roes. Horrebovs, Lundbyes og Sagens Flauhed og Plathed gaae dog over al Beskrivelse. Hvo der i de 6 Stykker, som findes her af disse Herrer, kan finde en ny Tanke eller blot en Vending, der ikke er aldeles forslidt, maa have en lykkeligere Findegave end jeg. Kruses og Staffeldts Digte have dog det Fortrin, at de indeholde Tanker, som vel ikke ere aldeles nye, men dog mindre forslidte; men en stor Ulykke for dem er, at alle deres Arbeider næsten bestaae i Bestræbelse efter at udtrykke Tanker, som de have fundet smukke. Rahbek maae vi, under saa mis-

lige Omstændigheder, lade vederfares al Ære, da det dog er sig selv, sin evige Tilskuer han repeterer. Sander har dog leveret to smukke Linier til sin Genius og har derved betalt sin Ret til at lade trykke det til Elskov. Om de Øvrige vil Du let tilstaae mig, at Frankenaus dog er det bedste deri, og at Ingen af dem ere udmærkede. Overhovedet ere vi sikkert enige i vor Dom over denne Samling; men jeg kan dog ikke undlade at tale med Dig derom, da det morer mig eller rettere er mig nødvendigt, at udgyde min Harm over disse Syndere. Med alt saadant Tøi er en Udgiver saare generet, naar han ikke som Rahbek har en Tilskuer eller Minerva at pakke det ind i; thi reent at afvise saa mange honnette Folks Vers lader sig dog ikke gjøre, uden at forskaffe sig for mange Fjender. Ohlenschlæger har da heller ikke udstyret Siofna med sine kosteligste Skatte. Iblandt andet synes mig Samtalen mellem Wilhelm og Blomsterne, med al sin Originalitet, at være en poetisk Overgivenhed. Heller ikke veed jeg, om Wielands lange Fortælling var den Umage værd, som en saa god Oversættelse maa have kostet.

Jeg troer, at det vil fornøie Dig at høre, at jeg her i Berlin har fundet en videnskabelig Ven. Det er en Dr. Weiß fra Leipzig, hvis Broder har skrevet noget i Philosophien. Med en dannet og fri Aand forbinder han den varmeste Iver for Naturforskning og har mange lykkelige Ideer, som det kun er Skade, at han ikke prøver ved Experimenter Vi ere næsten hver Aften sammen og meddele hinanden vore Ideer.

Jeg arbeider for nærværende Tid paa en Exposition af Winterls prolusiones ad chemiam seculi decimi noni, en Bog rig paa Aand; men naar jeg undtager Ritter, som

jeg gjorde opmærksom paa den, kjender jeg ingen Chemist eller Physiker, hverken i Berlin eller andetsteds, som blot vidste noget Ordentligt om dens Indhold. Rose og Ermann have udtrykkeligen bedet mig om at udarbeide en saadan Exposition for det philomatiske Selskab. Iøvrigt har jeg lagt Planen til adskillige andre Arbeider, især til nogle Forsøg, der skulde opdage os en ny Kraft, som stod i samme Forhold til de ideoelektriske Legemer, som Galvanismus til Elektricitetslederne. Herom skal jeg meddele Dig mere med det første.

Albrechts Navn behøves ei at sættes paa Brevene mere, da jeg har en bestemt Adresse. Desuden skulle ingen flere Breve adresseres til ham, naar jeg igjen kommer paa Reisen, da han er en Konfusionarius. Jeg mangler mange af de Breve, som ere sendte mig under hans Adresse.

Hils Ohlenschlæger, Bornemann o. s. v.

Din Christian.

Til Samme.

Berlin den 16de Februar 1802.

Uagtet Fichtes fortræffelige Foredrag ikke sætter hans System saa hastigt i et klart Lys, som jeg havde ventet, kan jeg dog meddele Dig nogle Vink, som maaskee ikke ere Dig nye, men som dog have givet mig meget Lys og spændt min Forventning paa det Tilkommende. Det Absolute maa tænkes med to Attributer, nemlig det Absolute er slethen, hvad det er, og fordi det er. Over det Første forklarer han sig med andre Ord saaledes: Det Absolute er et i sig Hvilende, bestandigt en Væren (Sein). Det Andet udtrykker han ved Ordet Frihed. Da dette Absolute ikke kan være for noget

Andet, maa det være for sig, og dette maa man tænke sig som den inderligste Forsmeltning af Frihed og Væren, og dette er egentlig Viden, og derfor er der en Duplicitet i al Viden; al Viden er en Forening mellem Separate, og derfor kunne vi ikke komme til noget Enkelt i vor Viden, men Alt er deelbart uden Grændse. Han gjorde selv opmærksom paa, at det syntes modsigende, at han i sit System gik ud over Viden; men denne Modsigelse lovede han at løse i det Følgende. Om dette Absolute vilde han desuden ikke tale mere for Øieblikket, og dette skulde blot staae der som et Vink til det Følgendes bedre Forstaaelse. Her vilde han nu blot tale om den absolute Viden. Ogsaa i denne maatte Frihed og Væren være forsmeltede, og nu var der to Retninger mulige, hvori disse kunde gaae over til hinanden, nemlig fra Frihed til Væren eller fra Væren til Frihed. Det første Standpunkt er det Idealistiske, det andet det Realistiske; men ingen af disse er for sig Videnskabslærens, som forener dem begge i den absolute Viden.

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

At jeg kun har givet Dig saa faa Ord over Fichtes Principer, kommer deraf, at jeg veed, at Du kjender det, han før har sagt, fuldkomment nok til at forstaae det. Du seer let, at han nu vælger ganske nye Udtryk, men at hans System er det samme som før, paastaaer han selv, og at det i det Væsentlige er det, troer jeg ogsaa, nemlig forsaavidt som han gaaer ud fra den absolute Viden; om det Absolute κατεξοχην veed jeg ikke, at han har udladt sig nogetsteds i sine „Grundlage zur Wissenschaftslehre"; men maaskee kommer dette kun deraf, at jeg ikke er nøie nok bekjendt med den. Iøvrigt skal jeg dog, saa snart det er mig muligt, skrive Dig noget udførligere, om hvad han har sagt, for dog, saa vidt som det lader sig gjøre, fraværende at tale med Dig om en Gjenstand, som længe har

interesseret os Begge. Her blot endnu et Par Ord til Forklaring eller rettere til Sammenligningspunkt mellem det Nye og det Gamle. Veien eller Retningen fra Væren til Frihed er Konseqventsens Vei. Forestillingen er der bunden til en vis Orden (herfra Tiden). I Retningen fra Frihed til Væren (Frihedens Sigselvindskrænken) svæver Friheden ubunden over ethvert Punkt, og intet af disse bestemmer derfor det andet, mere end det omvendt selv bestemmes (herfra Rummet). Ogsaa dette er kun Vink, som F. siden vil udføre; men for Dig vil det være klart, om han afledte Tiden og Rummet paa samme Maade før. F. holder det, som han har sagt i sin Moral, over de fornemste Punkter af Transcendentalphilosophien for at være det mest Oplysende, han har skrevet derover.

Hils vor Ohlenschlæger.

Med broderligt Venskab

Christian.

Fortsættelse af Breve i Dagbogsform.

Den 12te udarbeidede jeg de Forandringer, jeg vilde gjøre i min Afhandling over Naturmetaphysiken. Hos Fichte traf jeg en Dr. Höyer fra Sverrig, som allerede havde været i Kjøbenhavn for nogle Aar siden og der besøgt mig. Vi tilbragte Aftenen sammen hos ham og talte med hinanden om Paris. Det gaaer ham som alle dem, der ere blotte Philosopher, at de komme særdeles utilfredse tilbage fra Paris. De have Alle hørt en Smule Chemi der, men have ladet sig afskrække i Begyndelsen, derved at de Franske lægge saa slette philosophiske Grundsætninger til Grund.

13de. I Eftermiddag begyndte jeg i Selskab med Weiß at lære at blæse Glas. Man har her en Underofficeer, ved

Navn Faller, som besidder særdeles Færdighed heri, og som kun lader sig betale 1 Mark om Timen for Underviisning. Jeg holder det for særdeles nyttigt at kunne gjøre visse Smaating, som høre til chemiske og physiske Instrumenter, selv, da man ellers ofte maa betale saadant tre—fire Gange saa dyrt, som det er værd. Jeg hospiterede ogsaa i Dag i Bodes astronomiske Forelæsninger og fandt, at han behandlede Sagen med langt mere Grundighed end Bugge, uagtet han endog har Damer i sine Forelæsninger. Hans Foredag er langtfra ikke saa godt som vor Bugges. Om Aftenen var jeg hos Weiß med Karsten, for i Forening med hinanden at læse Kants Naturmetaphysik endnu engang. Bogen er kort, saa at dette er gjort paa 3 eller 4 Aftener. Hensigten dermed er, at W. og jeg ville søge at blive enige over en Mængde Punkter, hvorover vi hidindtil have stridt med hinanden.

Til Professor Manthey.

Berlin den 8de Februar 1802.

De Fordele, som Berlin allerede i Begyndelsen af mit Ophold her skjænkede mig, have dagligen erholdt ny Tilvext. Jeg har nu, tildeels ved Hjælp af Deres Anbefalinger, opnaaet næsten alle de Forbindelser, som kunde forskaffe mig nogen videnskabelig Nytte. I Porcellainfabriken har jeg været adskillige Gange og har ved Hjælp af Richter og Roesch, som begge vise mig alt muligt Venskab, seet næsten Alt, hvad jeg kunde ønske, og har Tilladelse at komme der oftere. I Hermbstädts velindrettede Laboratorium har jeg Leilighed til at anstille ethvert Forsøg, jeg ønsker. Da han som Fabrikdirekteur maa anstille mange techniske Forsøg, seer jeg tillige ofte hos

ham, hvad ellers mere eller mindre holdes hemmeligt. Af Forsøg i Farvekunsten har jeg seet mest, da han for nærværende Tid holder en Forelæsning for Farvere og udarbeider en Lærebog i Farvekunsten. Med hidindtil uundersøgte Beitser har han anstillet talrige Forsøg, af hvilke han har betroet mig nogle at udføre. Ligeledes har han betroet mig en Undersøgelse over adskillige Alunprøver, hvorved jeg fik et Resultat, som var vigtigt nok for Praxis, nemlig, at en af de Prøver, som solgtes for en Mellemsort, var langt bedre end et Par andre, som skulde betales dyrere. H. vil ogsaa med det første anstille Forsøg over en ny Sammensætning af Porcellainglasur, hvori han har lovet mig, at jeg skulde komme til at tage Deel.

Jeg anstiller nu ogsaa med Iver Forsøg over Winterls Chemi, som, hvis den befindes rigtig, vil have høist vigtig Indflydelse, ligesaavel paa den technisk som theoretiske Chemi. Man har her i Berlin ganske almindelig miskjendt ham og troet, at Alt lod sig forklare deraf, at han havde handlet med urene Materialier. Jeg har taget ham i Forsvar og viist, at den Sammenhæng og Overeensstemmelse, som findes i hans hele Værk, ikke kunde have sin Oprindelse fra Uorden. De fleste Chemister have ikke gjennemlæst W.s Bog, da den ikke alene er skreven paa Latin, men paa en meget slet og desuden har mange Feil i Foredraget. Adskillige Naturforskere her have derfor anmodet mig om at udarbeide en Fremstilling deraf, for det philomatiske Selskab, et Arbeide, hvormed jeg allerede snart nu er færdig. Jeg har tillige bragt et Selskab tilveie, som ved Experimenter skal prøve W.s System. Vel har jeg selv allerede begyndt dermed; men da han har beskrevet flere hundrede Forsøg, overskrider det eet Menneskes Kræfter at efterg jøre dem i et kort Tidsrum. Rose paatager sig derfor at anstille Forsøgene over Andronia, Richter vil undersøge,

hvorvidt det er rigtigt, at man kan sløvgjøre Alkalierne, og jeg paatager mig det samme, hvad Syrerne angaaer. Simon ville vi overtale til at undersøge den desoxiderede Livsluft.

Jeg troer at have opdaget en mærkværdig Lov for Legemernes Elektriciteten ledende Kraft. Jeg finder nemlig, at blandt de smeltbare faste Legemer ere de seige (duktile) gode, de skjøre derimod slette Ledere, hvorimod blandt de flydende de ikke-brændbare ere gode, de brændbare slette Ledere. Det vilde overskride et Brevs Grændser at udtømme denne Materie, altsaa her blot nogle frapante Exempler. Metallerne, de duktileste Legemer, ere tillige de bedste Ledere for Elektriciteten, hvorimod de isolere, saasnart de ved Forkalkning have tabt deres Duktilitet. Glas, et skjørt Legeme, leder ikke, førend det ved en høi Temperatur allerede begynder at smelte, altsaa har tabt sin Skjørhed. Harpix, Vox, Svovel etc. høre ogsaa til denne Klasse; men saavidt Undersøgelserne derover ere mig bekjendte, lede disse heller ikke i smeltet Tilstand, hvilket er overeensstemmende med den Lov, at de flydende brændbare Legemer ikke lede. Da de Undersøgelser, vi have over Elektricitetsledere, mangle meget i Fuldstændighed, er det vel muligt, at man kan finde mange tilsyneladende Undtagelser fra disse Love, ja det var muligt, at det kunde befindes, at jeg aldeles havde feilet, men at der er overmaade meget, som taler derfor, er vist. Det var vel ikke umuligt, at der gaves en ligesaadan Modsætning mellem to heterogene skjøre, smeltbare Legemer og et brændbart Fluidum, som der gives mellem to Metaller og Vand eller et andet ei brændbart Fluidum, og denne Virkning vilde altsaa være det samme for hiin Klasse af Legemer, som Galvanismus er for denne. Jeg anstiller en af disse Dage Forsøg derover.

Saameget end Omstændighederne begunstige mig, og saa

megen Lykke jeg end har havt i at vinde de Mænds Venskab, som kunde være mig nyttige ved deres Kundskaber og ved deres Stilling, saa føler jeg dog en Hindring saare haardt, nemlig den Indskrænkning jeg nødes til at paalægge mig selv, ved Mangel af tilstrækkeligt Reisestipendium. Forsaavidt det blot var mig om at gjøre at leve, har det egentlig ingen Vanskelighed, da jeg med ordentlig Oekonomi vel er i Stand til at forskaffe mig det, som strengt taget er nødvendigt; men til videnskabelige Udgifter er der saa godt som slet Intet tilovers, og dog seer De let, hvor vigtigt det maa være mig, for at drage den behørige Nytte af min Reise. Hvor behageligt og nyttigt vilde det ikke f. Ex. være mig, naar jeg kunde tage et Privatissimum hos denne eller hiin Naturforsker, som udmærker sig ved detaillerede Kundskaber i et vist Fag. Af de offentlige Forelæsninger veed De selv, at den, som har gjort nogen Fremgang i Videnskaberne, Intet lærer, da de ere beregnede for Begyndere, desuden hænder det let, at der paa et Sted ikke holdes Forelæsninger over det, man vilde høre, medens man er der, og desuden varer i ethvert Tilfælde saadanne Forelæsninger for længe for den, som skal anvende en bestemt Tid til at reise. Hvis jeg selv eiede Noget at lægge til, skulde jeg aldrig beklage mig derover; men da jeg ikke alene mangler dette, men hverken har noget vist Udkomme eller engang en sikker Udsigt til at betale, om jeg fik noget Forskud, saa har jeg virkeligen Aarsag til at være bekymret. Hvorledes jeg skal forskaffe mig det Meget, der er mig nødvendigt som Chemiker, naar jeg kommer tilbage til mit Fædreland, maa jeg nu ganske lade være henstillet. Jeg beder Dem kun, at lægge det Venskabsbeviis til saa mange andre, at tale min Sag saaledes, at jeg ret snart erholdt det kongelige Tillæg, jeg ansøgte om, førend jeg tiltraadte min Reise. Hver Dag er mig kostbar, da min Reisetid er

bestemt. De udførlige Grunde, for at en Understøttelse er mig nødvendig, har jeg allerede fremstillet i min Ansøgning, som jeg veed, De har læst og anbefalet.

Med særdeles Høiagtelse

H. C. Ørsted.

Til Samme.

Berlin den 9de Februar 1802.

Jeg oversender herved det Brev, som De vilde have den Godhed at forevise Schimmelmann. Jeg troer ikke at have gjort ilde deri, at jeg har indrettet det saaledes, at det seer ud, som om det ikke var bestemt til saadan Forevisning. Det er rigtignok derved blevet noget vidtløftigere; men jeg tænker, at dersom han dog vil gjennemlæse det, skeer det uden Hensyn paa et Par Linier mere eller mindre. Jeg gad vidst, om det er for at indsmigre sig, at Pfaff har fortalt os i Bibl. for Phys. og Medicin, at de Franske komme videre med deres atomistiske System end dem, han behager at kalde transcendentale Hoveder med det dynamiske. Jeg tilstaaer, at det er mig umuligt at indsee, hvad det atomistiske System forklarer, forend det har forudsat en Mængde Opdigtelser. Jeg spørger Atomistikerne, hvorfor en Materie har Udstrækning, han svarer: fordi Atomerne, hvoraf de ere sammensatte, har den. Jeg ønskede at vide, hvorfor Materien er deelbar, fordi den er sammensat af Dele, svares der. Hvorfor er Materien uigjennemtrængelig? Det er let at forklare, fordi nemlig Atomerne besidde Uigjennemtrængeligheds-Kraft. Paa den samme behændige Maade behandler man Tyngde, Kohæsion o. s. v. Hvorfra den expansive Elasticitet kommer, kan Atomistikeren nu

ikke engang forklare saa godt; men saa mange Luftarter vi have, saa mange Erfaringsbeviser mod ham; thi i Atomerne, som aldeles ikke kunne sammentrykkes, ligger det naturligviis ei, at Materien først kan sammentrykkes og siden udvider sig selv. Af Porerne kan vel Sammentrykningen, men umuligen den paafølgende Udvidning igjen forklares. Af Varmestoffet kan den heller ikke komme; thi deels er det noget ubegribeligt, at Varmestoffet skulde have mere Lyst til at gaae ind i det Legemes (f. Ex. Luftens) Porer, hvoraf det var uddrevet, end til at blive der, hvor det nu var, deels maatte man bemærke en betydelig Varme ved en Lufts Sammentrykning og en stærk Kulde ved dens Expansion, hvilket dog kun finder Sted i ringe Grad, i Sammenligning med det, Vanddampene give ved deres Fortætning. Det samme gjælder om den chemiske Operation. Hvorfor skulde Svovelsyren have mere Lyst til at være i Potaskens Porer end i Leerjordens o. s. v. Over Spidsernes Virkning, hvorover Pfaff just beundrer den franske Forklaring, har Schelling givet en, om ikke rigtigere, dog vist skarpsindigere Forklaring. Alt dette kunde Hr. Pfaff have vidst, da det er temmelig bekjendte Ting; men naar en tydsk Professor først kommer saa vidt i sin Beundring for de Franske, at han bekjendtgjør i de lærde Aviser, at han oversætter et saa populairt Værk, som Guyton-Morveau's over Luftens Rensning, under Forfatterens Opsigt, saa har man da al Foragt for sin Nation og blind Beundring for de Fremmede at vente af ham. Jeg skrev gjerne nogle Blade i Bibl. for Ph. og Med. til Oplysning for denne gode Mand, som troer at gjøre den store experimenterende Kunstner Volta en Ære med at ansee ham for en Franklin (NB. som Physiker og ikke som Republikaner); men jeg frygter, at det kunde drage politiske

onde Følger for mig efter sig, om jeg atter skrev i Naturphilosophien.

Mere med det allerførste. Min Hilsen til Fruen og Deres gode Ludvig.

Med Høiagtelse og Venskab

Ørsted.

Fortsættelse af Breve i Dagbogsform.

Den 23de. Aflagt et i lang Tid skyldigt Besøg hos Herz. Jeg fandt kun Mad. Herz hjemme og underholdt mig med hende over Physik og Poesi. Hun beklagede, at der kun udkommer saa lidet Læseværdigt i det sidste Fag, og sagde, at man ikke kunde Andet end tage sin Tilflugt til de Græske; imidlertid tvivler jeg dog meget om, at hun virkeligen forstaaer dette Sprog saa fuldkomment, at hun kan læse dets Forfattere med Nytte.

Den 24de var jeg i Hermbstädts Laboratorium og derpaa med Höyer i Schlegels Forelæsninger. Han handlede denne Gang om Velklang i Sprogene og angav adskillige Grundsætninger til Bedømmelsen heraf, hvilke jeg allerede før havde læst i en Afhandling, han har skrevet herover i Athenæum. Om Aftenen besøgte jeg Pastor Hermes og fik min behørige Utak, fordi jeg saa længe ikke havde været der.

Den 25de besøgte jeg Ermann, som laante mig Platinatraad til nogle galvaniske Forsøg. Han fortalte mig Adskilligt om sine Forsøg og sagde mig, at han havde en Theori af den Voltaske Søile. Ved samme Leilighed besøgte jeg Schlegel, som boer der i Nærheden, og havde et Par Timers interessant Underholdning med ham. Det er nu høi Mode her, at de rette

Genier ogsaa maae forstaae Physik, og altsaa interesserer Schlegel sig ogsaa derfor, og da han ikke alene selv er et godt Hoved, men ogsaa har havt Omgang med mange af vor Tids største Hoveder, saa faaer man i det mindste mangen interessant poetisk-physikalsk Idee hos ham. Jeg lærte ogsaa der at kjende en Krigsraad Schütz, som har skrevet nogle Vers. Schlegel forelæste os noget af Schellings nyeste Journal og gjorde os opmærksomme paa en Deel Ordspil deri.

Den 27de om Aftenen, eller rettere om Natten, besøgte jeg det astronomiske Observatorium, som Bode havde lovet engang at vise mig. Jeg saae ved denne Leilighed den nyopdagede Planet.

Den 1ste Marts tilbragte jeg Formiddagen tildeels hos Rose. Om Eftermiddagen galvaniserede jeg hos Herz, men ikke til videnskabelig Nytte; thi jeg maatte vise en heel Deel Damer, hvad Galvanismus kan udrette, og dermed gik Tiden hen.

Den 7de om Aftenen i Kränzchen hos Herz. Jeg var der i Selskab med en af Fichtes andre Tilhørere, som forsikkrede, at Fichtes System havde Intet at betyde. Det er en Moldauer, som ikke kan tale Tydsk (derimod godt Fransk), og som sædvanligt sover ved F.s Forelæsninger. Da vi idag gik fra F., spurgte han mig, hvad F. idag havde sagt, og hvor han nu stod i sine Forelæsninger. Jeg fortalte Mad. H. og Flere i Selskabet dette, og de morede sig ved hans Uforskammethed.

Den 14de studeret. Schlegel læste idag over Mythologien og over dens Indflydelse paa Physikens poetiske Behandling. Dette havde han sagt mig forud, derfor hospiterede jeg hos ham. Han sagde imidlertid ikke saa meget Fyldestgjørende derom, som jeg ellers havde hørt af ham i Samtaler. Jeg finder desuden, at naar jeg vil høre en god Forelæsning af ham, behøver jeg blot at besøge ham og lede Talen paa den Materie, hvorover jeg vil vide hans Tanker. Han udlader sig da ligesaa vidtløftigt

derover som i en Forelæsning og næsten i samme Maneer, som synes at være bleven ham egen.

Den 20de. Om Aftenen gik jeg i Komedien, for at see Lessings Nathan der Weise, som Schiller har omarbeidet. Publikum synes ikke at have Kultur nok for dette Stykke; thi det var neppe muligt, at høre Skuespillerne for Tilskuernes Samtaler. Jeg forlod et Sted af Parterret efter det andet for at faae Ro, men Alt forgjæves. Da 2den Akt var ude, sagde jeg til Dr. Höyer, med hvem jeg ellers altid taler Dansk, paa Tydsk, at jeg fandt det mærkværdigt, at man paa det Berlinertheater intetsteds fandt Ro til at høre Nathan der Weise. Da man nu almindelig er enig i at rose dette Stykke, skjøndt man maaskee ikke saa almindelig finder ret Smag deri, saa skammede dog de værste Snakkere sig og gik bort fra det Sted, og de øvrige forholdt sig mere rolige. Bendavid har fortalt mig, at, da han en anden Gang var der, ligeledes alle Tilskuerne vare i Samtale.

Den 27de besøgte jeg Rose. Fra ham gik jeg til Scherer og havde med ham en Scene, som jeg endnu ikke har havt med nogen Lærd. Det havde kun været nødvendigt, at jeg skulde have brugt samme Pøbelsprog som han, saa vare vi komne i det formeligste Klammeri, som man kan tænke sig ved Gammel Strand. Han ledte selv Talen paa Naturphilosophi, og uagtet han vidste, at jeg havde skrevet deri, og uagtet jeg nu forsvarede den med al Beskedenhed mod ham, erklærede han den for Dumhed og Ufornuft og foer fort med lignende Udtryk. Naar Folk begynde i denne Tone, kommer jeg ikke let ud af min Fatning, da jeg derved tydelig nok seer min Overvægt. Jeg søgte altsaa blot ikke at blive ham noget Svar skyldig, uden at bruge hans platte Udtryk. Da han havde talt saameget mod Philosophien, sagde han: „Maaskee er det min Skyld;

Gall siger, at jeg ikke besidder det metaphysiske Organ". Ja, svarede jeg, der har Gall vist ikke taget Feil. Hans hele Paastand gik ud paa, at vi ikke kunde vide noget Andet, end hvad Erfaringen havde lært os, hvorimod jeg anførte Mathematiken; men dette vilde han ikke erkjende, og om de Grunde, som alle Tiders Tænkere, ikke de nyere alene, have givet herfor, vidste han intet Ord. Jeg sagde ham derfor, at han gjorde bedst i at spørge Nogen derom, som han vidste forstod grundig Mathematik. Naturligviis ivrede han meget mod det dynamiske Systems Indførelse i Chemiens Læreboger, og jeg tilstod ham, at det virkeligen havde sin slemme Side, da dette gav Anledning til, at Folk, som Intet forstode deraf, ogsaa troede at kunne fælde en Dom i denne Sag. Vi skiltes endelig lykkeligen og vel ad, uden at skjælde hinanden ud; men da jeg var gaaet bort, gik dette desto mere for sig, hvilket den yngre Karsten, som var der tilstede, har fortalt mig. Han skal have moret sig over halvanden Time med at udøse de pøbelagtigste Skjældsord over mig og mine Venner med. Blandt Andet spurgte han Karsten, om jeg ogsaa gjorde Lykke her i Berlin, og da han fortalte, at jeg i Særdeleshed stod i Venskab med Rose, sagde han, at dette ogsaa var et exalteret Hoved, en Beskyldning, som Enhver der kjender Rose, vil finde indtil Latterlighed urimelig. Han bad Karsten, at han for Guds Skyld dog ikke skulde lade sig smitte af disse Neologer; men han veed ikke, at jeg allerede for længe siden har omvendt Karsten, og at overhovedet alle de Chemister, som have givet sig af med denne Sag og virkeligen have søgt at forklare sig de nyopdagede Phænomener, om just ikke have skiftet System, hvad maaskee var for tidligt, dog ane Fare. — Resten af Dagen tilbragte jeg deels i Hermbstädts Laboratorium, deels studerede jeg hjemme.

Den 28de Marts besøgte jeg Selby, som forestillede mig for en anden Baron, som besøgte ham, under Navn af Herr von Ørsted. Dette havde jeg ikke ventet af Selby. Forresten er saadant ret almindeligt her. Iblandt Andet gives der adskillige Steder her, hvor jeg kaldes Professor, uagtet jeg udtrykkeligen har sagt, at jeg ikke var det. Dette skal passere for en Kompliment, mig forekommer det virkeligen uartigt, naar man betragter det fra den Side, at dette er en Maade at sige Folk, at man ikke er dem fornem nok, at de dog vilde ønske, man havde en høiere Titel o. s. v. Jeg besøgte idag ogsaa en Uhrmager Möllinger, som havde bedet mig til sig, for at vise mig et meget kunstigt musikalsk Uhr, som han nyligen havde faaet færdigt. Det spillede flere Instrumenter paa eengang og gav saaledes en Slags Koncert. Saadanne Kunststykker ere mig interessante nok; men jeg kan dog ikke Andet end beklage, at man spilder Tid, Kunst og Umage paa at tilveiebringe noget saa Tvunget og Stivt, som en mechanisk Musik. Schulz havde længe lovet at vise mig sin Mineralsamling. Jeg benyttede hertil endnu en af Formiddagstimerne. Det, han besidder, er ikke af særdeles Betydenhed. Om Eftermiddagen var jeg i Dyrehaven; tillige saae jeg en Have ved Slottet Bellevue, hvilken jeg ikke før havde vidst var tilgængelig for Alle. Denne Have er heel ubetydelig, men har dog vist kostet meget, da man hist og her har frembragt smaa Høie, hvoraf Naturen Intet giver i dette Land, hvor Jorden er saa flad som en Pandekage. For nærværende Tid opholder sig her en Mand, som foreviser en stor Mængde Voxfigurer, hvoriblandt ogsaa Kant er. Denne Philosoph skal være saa nøie truffen, at Fichte og Flere, som have seet ham, forsikkre, at de aldrig have seet frapantere Lighed mellem Kopi og Original. Jeg har aldrig fundet Skarpsindsorganerne, efter Gall, saa-

ledes udtrykte som hos ham, saavel paa en fortræffelig Büste, jeg har seet hos Hermbstädt, som her. Dette har givet mig Anledning til en interessant Samtale med Fichte over Geni for Philosophi og over de Sjæleevner, som egentligen havde frembragt Kants Philosophi. Han bemærkede meget rigtigt, at hos en Philosoph, som lykkeligen skulde opfinde og tilendebringe et System, maatte alle Sjæleevner staae i behörig Ligevægt, og ikke een være uddannet paa de övriges Bekostning. En Bemærkning jeg allerede længe har gjort mig over Galls System mere i Almindelighed. At Kants System er et egentligt Skarpsindsprodukt, tilstod han, men paastod, og uden Tvivl med Rette, at dette var Aarsagen til de Ufuldkommenheder, som Kants System endnu har. Fichte, som ellers just ingen Ven er af Galls System, sagde mig, at Gall, uden Tvivl efter et Portræt, havde erklæret, at han maatte besidde megen Stedhukommelse, hvilket han ogsaa maatte tilstaae var Tilfældet. Jeg vilde nu slutte min Dag med at besøge Weiß, men han foreslog, at vi engang med hinanden skulde besøge Møller, og nu gik Veien derhen Kl. 9½; thi Møller er en stor Ven af lange Aftener. Da vi kom, sagde han strax: o det er skjønt, nu have vi hele Aftenen for os. Vi kom til at disputere over nogle philosophiske Ideer, hvorved Møller troer at kunne gjendrive Fichte. Weiß sov snart ind, og Møller og jeg disputerede indtil Kl. 2½.

Den 8de April var jeg hos Bendavid, hvor jeg fandt den bekjendte Merkel, som jeg ikke før havde seet. Vi kom til at tale om Danmark, hvor han fortalte mig, at han havde været, og talte om danske Digtere. Han konfunderede Thomas og Malthe Brun med hinanden og begik flere saadanne Feil, som man ikke skulde vente af en Mand, som har givet Efterretninger om dansk Literatur i tydske Journaler. Jeg spurgte

ham, om han forstod Dansk, hvortil han svarede Ja; men da jeg anførte ham et dansk Vers af T. Brun, kom han i Forlegenhed og tilstod, at dette forstod han ikke. Havde jeg vidst, at det var Merkel, skulde han ikke have sluppet saa let; thi da havde jeg havt Lyst til at prøve ham nøiere.

Den 14de. Galvaniseret hos Grapengießer. Jeg lærte ogsaa i Dag en Svensk, ved Navn Suell, at kjende. Kun faa Mennesker have indtaget mig saaledes, ved første Samtale, som han. En saadan Aabenhed, og det en saa ganske ukunstlet, har jeg ingensinde før truffet. Jeg maa meget snart skilles fra ham, men har det Haab oftere at kunne see ham, naar jeg kommer hjem; thi han agter at etablere sig i Malmø, som kun er 4 Mile fra Kjøbenhavn, hvor han har en gift Søster.

Den 16de. Galvaniseret hos Grapengießer. Om Aftenen til Thee hos Herz, hvor Schleiermacher, Greverne Dona og en Legationssekretair Brinchmann vare. Jeg fulgtes hjem med Schleiermacher, som fortalte mig, at han arbeidede paa en Række af Afhandlinger over de forskjellige Videnskabers Architektonik; han vil iblandt Andet vise, hvor meget Mathematiken endnu mangler heri.

Den 17de. Arbeidet hjemme.

Den 18de. I Dag, første Paaskedag, hørte jeg Ancillon, som virkeligen taler godt, hvorfor han er rost meget; men enten det nu overhovedet er, fordi jeg ikke ret kan komme ud af det med det franske Gudsord, som har et saa elegant Tilsnit, eller om Ancillon selv gav Anledning dertil, nok, at det snarere forekom mig, at jeg saae en Mand staae og gjøre vor Herre en Mængde franske Komplimenter, end at jeg virkeligen fandt noget af det Rørende eller Skjønne deri, som jeg ofte har fundet i Marezolls Taler, og dog talte han over en af de rig-

holdigste Texter i hele Bibelen, nemlig: „Salige ere de rene af Hjertet; thi de skulle see Gud". — Efter Prædiken gik jeg til Darbes og blev hos ham til Middag, saa at jeg havde Leilighed til at tale sem, sex Timer med ham over adskillige Gjenstande, som interesserede os begge.

Den 26de. Meyer læste i Dag over Galls System, 3 Timer efter hinanden. Jeg hospiterede hos ham og hørte Et og Andet, skjøndt ikke Meget, som for var mig ubekjendt. Meyer er en Tilhører af Gall og har siden selv tænkt over denne Materie, saa at han var i Stand til at vise adskillige Feil hos Gall. Han oplyste sit Foredrag ved Hovedbeen af adskillige Dyr og ved Gipsaftryk af Friedrich den Anden*) og Skuespilleren Fleck. Hans Foredrag var godt, og han vidste at give Sagen Interesse

Den 9de Mai. I Dag holdtes Specialrevue, som man havde forsikkret mig, at ingen Fremmed burde forsømme at see. Vist er det, at det halve Berlin trænger sig dertil for at see det; men jeg for min Deel kan ikke finde nogen særdeles Fornøielse i at see et Par Tusinde Mand opstillede i Orden, uden at de engang manoeuvrere. Efter Revuen maatte jeg vise galvaniske Forsøg for to Doktorer, Warburg og Kauffmann, Suell var ogsaa tilstede. Jeg havde troet, at det alene var vore danske unge Læger, hvoriblandt man traf saa mange uvidende i Chemi og Physik; men jeg har ved disse to og overmaade mange flere, her i Tydskland, havt Leilighed til at

*) Den Høisalige har besiddet Organet for List og Tyvsorganet i høi Grad. Geheimeraad Rosenstiel, som ogsaa var tilstede, anmærkede, at man burde kalde det Organ for at gjøre Acquisitioner. Paa et Hoved, som var taget af en Steile, viste Meyer os Tyvsorganet, uagtet Organet for List manglede, og dette, meente han, var vel ogsaa Aarsagen, hvorfor han var kommen saa ilde afsted.

see, at dette er ganske almindeligt, og naar En eller Anden iblandt dem har nogle nødtørftige Kundskaber heri, af en Forelæsning, saa hjælper han sig sikkert dermed, uden at følge Videnskabens Fremskridt.

Den 10de. Om Eftermiddagen var jeg i Porcellainfabriken. Siden besøgte jeg Fichte og Rose, for at tage Afsked med dem.

Den 11te. I Dag har jeg egentligen intet Andet kunnet udrette end tage Afsked, som tager lang Tid i det vidtløftige Berlin, hvor Folk boe saa langt fra hverandre. Klaproth, Ermann, Aronson, Herz, Grapengießer, Gnieser har jeg i Dag expederet, og tillige aflagt min Visit hos Baudissin, hvor jeg ganske uformodet fandt Lorenzen. Baudissin har altid vist mig megen Artighed; men nu synes han dobbelt indtagen for mig, siden han i et Selskab har talt med Hermbstädt om mig, og denne har rost mig meget og sagt, at dersom Baudissin kunde udvirke Noget, skulde han søge at forskaffe mig endnu mere Understøttelse af Regjeringen, uagtet jeg allerede havde det, hvormed jeg kunde hjælpe mig, da det i mine Hænder vist vilde vorde anvendt til megen Nytte for mit Fødeland. — Lorenzen førte Selby og mig efter Bordet til Classen og hans Familie, med hvilken han reiser. Classen er uagtet sin Sygdom en meget jovial Mand, hans Kone fornuftig, godlidende og omhyggelig for sin Mand, Datteren ret smuk og, som det synes, en god Pige. Jeg befandt mig altsaa paa eengang ligesom forsat til Danmark og var ret glad, at jeg havde besørget mine Forretninger i Berlin saaledes, at jeg endnu har Tid til i Morgen atter at nyde deres Selskab.

Den 13de. Afsked med Darbes, Bendavid og Flere. Spiist til Middag hos Classen, med Selby. Denne sidste Aften i Berlin tilbragte jeg med Weiß og Karsten.

Den 14de. I Dag forlod jeg Berlin med Suelk, Remy, Kohlrausch og en vis Dr. Hübbe. Vi havde Alle faaet Plads i Journalieren, hvori slet ingen Flere vare. Denne Vogn gaaer hver Dag til Potsdam og de fleste Dage 2 Gange. Det koster ikke mere end 4 Mark at komme dermed, og dette er egentlig den bequemmeste og hurtigste Reise, som jeg endnu har gjort med nogen Post i Tydskland. Vi kom til Potsdam ved Middagstid for at see Sanssouci og Neupalais. Det første bærer endnu det udslettelige Minde af Friedrich den Andens Aand. Man har Intet forandret i de Værelser, hvori han opholdt sig, en Nøiagtighed, man har dreven saa vidt, at de Bøger, som han havde brugt kort før sin Død, endnu ligge paa Bordet; Stolebetrækkene ere endnu saaledes, som de vare sønderrevne af hans Yndlingshunde, kort Alt staaer endnu paa samme Plet som før. De Kabinetter, hvori Friedrich sædvanlig har opholdt sig, ere af den mest udsøgte Smag og have de skjønneste Udsigter. Af Alt, hvad jeg har seet skjønt i dette Slags, er der intet Sted, hvor jeg ønskede saa gjerne at boe som der. Mærkværdigt er det, at han lige fra sin Skrivepult havde Udsigten til en Allee, hvor en Statue af Retfærdigheden strax falder i Øinene. Som Politikus havde Kongen dog ikke altid Leilighed at dyrke denne Guddom. Dette Palais indeholder ogsaa en Mængde skjønne Malerier. De hollandske Mestere, især van der Werft, vare hans Yndlinger, da han selv tilstod, at han ikke besad Indsigt nok til at forstaae de store italienske Mesterværker, som han dog ikke forsømte at anskaffe. I Forstningen havde de franske Maleres Arbeider havt hans meste Bifald. Jeg tilstaaer, at jeg ikke ret begriber, hvorledes der kan udfordres mere end et sundt Øie for at foretrække den italienske Skole for de øvrige, hvorimod jeg aldeles ikke nægter, at jo Studium maa forhøie

Nydelsen af dem. Malerierne ere imidlertid for største Delen samlede paa eet Sted, i et Kabinet, hvor vi først om Formiddagen den 15de fik Leilighed til at see dem. Neupalais, som ligger ganske nær ved Sanssouci, er ogsaa meget prægtigt og indeholder mange skjønne Statuer, især finder man, i det saakaldte Marmortempel, udmærket skjønne, som ere opgravede ved Herkulanum; her fremstilles Achilles, som opdrages blandt Fruentimmer og opdages af den snilde Odysseus, ved at denne sætter Prøve paa alle de Nærværendes Mod og Krigslyst. Uagtet der endnu samme Sted findes en Mængde skjønne antike Hoveder, saa bemærkes disse dog mindre, formedelst denne skjønne kredsformige Gruppe af isoleerte Statuer, som meget passende udfylde Templets Rotunde.

I Neugarten, som vi ligeledes saae den 15de, er et Palais, hvor Friedrich Wilhelm den Anden opholdt sig meget. Det er udsmykket med mange Kostbarheder, men ikke med Friedrich den Andens Smag. Nogle overordentlig skjønne Landskabsmalerier af Hackaert vare mig her det Mærkværdigste. Det Allerfortræffeligste iblandt dem forestillede Rom og dens Omegn, ved Solens Nedgang, hvori Kunstneren i Alt, Stort og Smaat, havde gjort Mesterstykker.

Leipzig.

Den 21de. Om Morgenen, strax førend jeg vilde gaae ud, havde jeg Besøg af Steffens, som havde fundet Lorenzen paa Gaden og af ham havde faaet mit Ophold her at vide. Han reiser nu snart hjem og er maaskee allerede i Kjøbenhavn førend dette Brev. Vi talte med hinanden som gamle Venner, uagtet vi ikke have seet hinanden uden et Par Gange, for 3 à 4 Aar siden, i Kjøbenhavn. Steffens bragte mig til F. Schlegel, som just var i Leipzig i disse

Dage. Schlegel havde allerede bestilt en Vogn til Steffens, som havde bestemt denne Formiddag til sin Afreise, saa at jeg kun fandt Steffens for paa Øieblikket igjen at tabe ham. Med Heiberg gjorde jeg ogsaa her Bekjendtskab i Dag og saae ham eller i det mindste talte med ham for første Gang. Han havde et Brev til mig fra Gjerlew. Reinhard, den unge Bruns Informator, fandt jeg ogsaa paa Gaden og spadserede en Times Tid med ham. Men heller ikke ham beholdt jeg ret længe, da han den følgende Morgen tidlig skulde reise. Brummer fandt jeg ligeledes i Dag. Endeligen gjorde Schlegel mig bekjendt med den bekjendte Spazier, som udgiver Zeitung für die elegante Welt. Han bad mig at give sig Bidrag til sin Tidende, naar jeg fandt noget Mærkværdigt paa min Reise. See saa mange nye og gamle Bekjendtskaber finder man ikke let paa een Dag, uden i Leipzig, ved Messen. Og dog har jeg endnu ikke fortalt Alt.

Den 22de var jeg oppe om Morgenen Kl. 3 for at tage Afsked med Classens, som jeg ikke havde kunnet komme til om Aftenen. Da de vare reiste, vækkede jeg Suell og fik ham til at spadsere med mig omkring Byen, hvor man har en overmaade smuk Promenade. Den rene Morgenluft og den angeneme Spadserevei gave os Anledning til de fortroligste Samtaler, og vi kom i den behageligste Stemning hjem til Kl. 6, den Tid hvor vi ellers neppe vare staaede op. Afsked med Schlegel og Besøg hos Heiberg, Brummer og Weiss medtog en stor Deel af den øvrige Dag. Med Weiß gik jeg til Reinholdt, i hvem jeg fandt den kyndigste, næst Ritter, af alle dem, som jeg har seet sysselsætte sig med Galvanismus. Han viste mig meget forekommende Venskab. Om Eftermiddagen skulde jeg finde Weiss og hans Brødre i Kolitz, en Landsby ved Leipzig. Man gaaer derhen gjennem de skjønneste Stier, som slynge sig

mellem Træer og Buske. Man kalder denne Strækning Rosenthal; men hvorfor veed jeg ikke, da jeg ingen Roser eller Rosenbuske saae der.

Den 26de. Spiist hos Spazier, med Cramer fra Paris, forhen i Kiel, og A. W. Schlegel.

Den 27de reiste jeg med A. W. Schlegel og Suell ad Dresden. S. havde laant en Vogn af Fichte, hvortil vi toge Heste paa Posten. Vi kom blot til Meißen i Aften, hvor vi bleve om Natten. Schlegel og Suell havde begge været overmaade slet disponerede den hele Dag, saa at jeg kun morede mig lidet.

Dresden.

Den 28de. Om Morgenen Kl. 5 kjørte vi til Dresden og kom der Kl. 8. Egnen, hvorigjennem man kommer, er overmaade skjøn. Man reiser der mellem Vinbjerge og Elbbredden og nyder den behageligste Afvexling for Øiet, idet man seer ligesaa mange flydende Billeder af Gjenstandene, i Elben, som man seer faste Bjerge og deslige ovenfor. Selv Dresden seer man speile sig i Elben, længe førend man kommer derhen. Vi saae endnu i Dag (Suell og jeg) den skjønne Samling af Gipsafstøbninger, efter Antikerne i Rom, Florenz, Neapel o. s. v. Jeg ønskede, at jeg i det mindste kunde vise Eder den deilige Gruppe, Amor og Psyche, som staae der sammensmeltede i det inderligste Favntag, saaledes at Phantasien ligesaa lidet kan troe det muligt, at de kunde skille sig fra hinanden, som Kunstnerens Haand formaaer det. Naar jeg skulde tale om Alt, hvad jeg fandt skjønt her, blev jeg ikke færdig i mange Breve. Jeg vil derfor blot nævne nogle af de Kunstværker, jeg fandt skjønne, for at opbevare dem for min Hukommelse, uagtet jeg haaber aldrig at tabe dem deraf. Den mediceiske Venus, Apol fra Belvedere, en Kamp mellem to Gladiatorer, en af de græske Helte, som slæber den saarede Patroklus til-

bage, et Juno-Hoved, kolossalt og fuldt af Majestæt, en Mængde Basreliefs fra Trajani Port m. m. findes der. Samlingen er foranstaltet ved den berømte Maler Mengs, som ogsaa heri har viist sin store Indsigt og Smag.

Billedgalleriet indeholder mange fortræffelige Stykker, i Særdeleshed af Correggio, fra hvis Haand man her har sex Stykker, hvoriblandt Natten er det fortræffeligste blandt de fortræffelige. Christus ligger paa Skjødet af sin Moder, og fra ham udstrømmer det Lys, som opklarer den ualmindelig mørke Nat. Mennesker, som komme til, blændes, skrækkes, sættes i Bestyrtelse, kun Moderen blændes ikke og heller ikke Englene, som svæve derover i Skyer, der straale af det nye Lys. For ikke at begynde paa Noget, jeg ikke kan bringe til Ende, vil jeg blot nævne nogle Faa af de andre Mesterstykker, som: En Madonna af Raphael, en Christus, som Pharisæeren viser Skattens Mynt, af Titian, en hellig Catharina, som spiller Orgel af Carlo Dolce, Drømmen af Dosso Dossi, Kongernes Tilbedelse af Dürer m. m.

Den 29de besaae vi Antikerne, en overmaade rig Samling af skjønne Statuer og andet gammelt Billedhuggerarbeide. Man seer her Overgangen fra den ene Tidsalder i Kunsten til den anden, og man finder endog forhomeriske Arbeider, altsaa mere end 3000 Aar gamle. Blandt disse udmærker sig især et Alter, som paa Siderne fremstiller i Basrelief, at Trefoden fraranes Apol, at den faaes tilbage, indvies paany o. s. v. De græske Anskuelser findes her parrede med ægyptiske stive Attituder og med alle de mange rette Linier, som den græske Smag siden fordømte. Et andet mærkværdigt Stykke er en Minerva, som kommer denne Stiil meget nær, men som dog er en Deel nyere. Nogle Statuer, som ere opgravede af Herkulanum, ere ogsaa mærkværdige ved deres

herlige Stillinger og deres fortræffelige Draperier, hvor man ordentligen seer, hvorledes eet Klædebon ligger over det andet eller spændes over Legemet, alt med en Natur, hvortil jeg sjældent har seet Mage. En ung Bachus, som staaer i et Fad med Vindruer og holder saa mange, han kan, i sin Favn og trykker dem til sit Bryst, man veed ikke om for at kysse dem eller for at bære dem, finder jeg ogsaa overmaade skjøn. I samme Bygning, hvori Antikerne findes, er ogsaa en Samling af Porcellain, hvoraf jeg dog ikke fandt meget andet Mærkværdigt end de fortræffelige Arbeider af den, som først opdagede Porcellainet i Europa, Böttticher. Virkeligen ere Former og Arbeide, i Meget deraf, saa skjønt, som jeg kun sjeldent har seet det hos de Nyere. Ved denne Leilighed saae vi ogsaa nogle fortræffelige Tapetserier, vævede efter Raphaels Malerier. Bygningen, hvori alt dette findes, kaldes det japanesiske Palais. Om Eftermiddagen saae jeg anden Gang Gipsafstøbningerne; thi man har her den Fordeel, at naar man eengang har betalt for at see dem, kan man siden, saa tidt man vil, see dem frit.

Den 30te var det Søndag. Nu var der ingen af Seværdighederne aabne til Brug, hvorimod der var Leilighed til at høre den skjønne Kirkemusik, i den katholske Kirke, som Fyrsten og de faa katholske Indbyggere besøge. Den katholske Gudstjeneste vorder her forrettet med al mulig Pragt, paa det nær, at den ved Processionen er noget indskrænket, da Folket her, som hader den katholske Religion ligesaa hæftigt, som Fyrsten elsker den, ikke tillader, at nogen Procession maa gaae udenfor Kirken. Musiken holdes her med saa megen Omkostning, at der holdes en Deel Kastrater og mange andre Sangere, til at give Vokalmusik fra Orgelet. — Om Aftenen saae jeg Operetten der Wasserträger. Om Sommeren gives her ingen Komedier; men den Trop, som om Vinteren spiller

dem, gaaer om Sommeren til Leipzig, hvorimod en anden til denne Tid giver Operetter udenfor Dresden, im Lehmannſchen Bad. Den af Skuespillerne, som synes at have mest Talent, er H. Wagner, som dog kun har saa megen Dannelse, at han kan spille komiske og deslige Roller af den lavere Sphære.

Fyrsten holder for Hoffets og sin Fornøielse en italiensk Opera, som uden Tvivl er en af de bedste, som existerer. Jeg saae i Dag en Generalprøve af et Stykke, som i Morgen skal spilles i Pillnitz, Fyrstens Sommer-Residents. Saa ypperlig Sang, forenet med et saa godt Spil og et saa herligt Orchester, gjør et herligt Indtryk. Om Vinteren gives disse Operaer to Gange om Ugen paa Byens Theater, hvor man da for Penge har Adgang.

Freiberg.

Den 1ste Juli. Besøgt Berghauptman v. Charpentier i Selskab med Weiß og Lambert. Charpentiers Huus er anseet for det bedste i Freiberg. Hans Døttre ere meget dannede, og en af dem er meget smuk. Man besøger derfor ikke saa meget ham som hans Døttre, og deri troer jeg, at man tænker ganske ret. Charpentier boer om Sommeren mest uden for Byen, ved en Grube, som kaldes der Churprinz, hvilket er det skjønneste Parti ved Freiberg. Vi spadserede en Deel omkring med ham og Datteren, kun den ene var hjemme, og han søgte at vise os alle de Mærkværdigheder i Egnen, som syntes at stride mod Werners Theori. Det var ordentlig morsomt at bemærke, hvorledes han herved bar sig ad; thi ofte, naar han troede at vise os Noget, som han sagde var tvært imod det, Werner havde sagt, maatte man lukke sine Øine, naar man ikke vilde see det Modsatte af, hvad han meente. Paa Tilbageveien besøgte vi Dr. Mitchel, en Englænder, som Werner tæller iblandt sine

allerdueligſte Diſciple, og Moes, ligeledes en duelig Mineralog, ſom boer hos ham.

Den 3die. For at gjøre mig bekjendt med Egnen her og nogle af de mineralogiſke Mærkværdigheder, foretog jeg i Selſkab med Weiß en Fodreiſe. Dagen begyndte med en Skylregn og Storm, ſaaledes, at vi allerede havde beſluttet at opſætte Reiſen, da det om Middagen begyndte at opklares. Vi beſluttede nu at gaae, og Udfaldet kronede vort Foretagende. I en behagelig afkjølet Luft vandrede vi gjennem Bobritſcher Dalen, ſaaledes kaldet efter en Aa, ſom ſtrømmer derigjennem, og den ſkjønne Kolmnitzer Dal indtil Kolmnitz; her ſtødte vi paa den Tharandter Skov, hvor vi efter den Anviisning, vi havde faaet, gik for at naae Grillenburg. Det er meget ſædvanligt, at Fremmede gaae vild i denne Skov, og næſten begyndte vi ſelv at frygte for noget Lignende, da vi uformodentligen hørte Klokken i Grillenburg ſlaae, og vi havde neppe gjort nogle Skridt endnu, førend vi ſaae Byen. Vi udhvilede her nogle Øieblikke og hørte til vor ſtørſte Glæde, at Tharandt, ſom vi troede 3 Mile borte, kun var 3 Timer ($1^1/_2$ Miil) herfra. Vi naaede altſaa dette behagelige Opholdsſted temmelig tidligt om Aftenen og bleve her Natten over. Den følgende Dag kom Steenſtrup fra Dresden gaaende her igjennem. Vi holdt ham an, og vi foretoge os nu alle Tre at beſee Egnen her med hverandre.

Om Eftermiddagen ſpildte vi et Par Timer med at ſee nogle ſlette Kunſtberidere, og Reſten af Dagen tilbragte vi atter med Egnens mineralogiſke Gjenſtande. Den 5te gik Weiß og jeg gjennem den Planiſke Grund til Dresden. Vi tilbragte hele Formiddagen paa denne Vei med at betragte mineralogiſke Gjenſtande, og om Middagen kom vi til Dresden, hvor vi fandt vor Ven Møller fra Berlin, Suell,

og Flere. Werner var ogsaa der og spiste med ved table d'hôte.

Den 6te havde vi en meisommelig Dag. Om Morgenen, ikke ganske tidlig, gik vi fra Dresden for at see i den Plauiske Grund, hvad vi ikke havde seet paa Udveien. Dagen var varm, og Bjergene, som skulde bestiges, bidroge meget til at udmatte; men en Mængde skjønne Mineralier og desuden deilige Udsigter lønnede rigeligen vor Sved. Vindbjerget var det Største af dem, vi bestege, og er det Høieste i denne Strækning, saa at man kan see det langt borte. Opgangen er yderst bequem, og mellem skyggende Træer naaer man Bjergets Top. Vi fandt der, blandt mange skjønne Sager, nogle Carneoler, og da vor Opmærksomhed nu fordoblede sig, fandt vi flere og flere, selv lige paa Veien, hvor man gaaer op og ned. Paa den Side, som vender ud til den Plauiske Grund, havde vi en skjøn og udbredt Udsigt over adskillige Landsbyer, Bjerge og frugtbare Agre, i en saa skjøn Afvexling, at jeg regner denne Udsigt iblandt de skjønneste, jeg har seet. Ved Foden af dette Bjerg boredes der efter Steenkul, og dette fik jeg ved denne Leilighed ogsaa at see. I Nærheden heraf var ogsaa et Steenkulsbrud, hvor vi fore an. En Glashytte findes ogsaa her i Nærheden, men ikke af nogen Betydenhed, man forarbeider deri kun Glas til Bouteiller. W. og jeg blæste hver en Flaske, for at prøve, hvordan det var. Dette Strøg af den Plauiske Grund, i hvis Midte, dog nærmere mod Dresden, Landsbyen Potschappel ligger, er overalt rig paa Steenkulsgruber, og Fyrsten har ladet bygge en Stolle, som leder Vandet fra dem alle. Dette er det mest Glimrende, jeg har seet af Bjergbygning. Alt er muret deri, saaledes at det kunde passere for en Stue, og Indgangen er en prægtig Portal. Herfra gik vi til Burkardsbjerget, hvor vi fandt en meisommelig Op- og Ned-

stigen, men intet Interessant. Om Aftenen kom vi til Tharandt og bleve der ogsaa den 7de, hvor om Aftenen en Hyttemand fra Harzen, ved Navn Schäffer, stødte til os.

Den 8de gik vi tilbage til Freiberg, men en anden Vei end den, ad hvilken vi vare komne. Ganske nær ved Tharandt fandt vi et Kalkbrud, som dreves med Schachter, og hvor vi fore an. En Kalkovn, som hørte dertil og var indrettet anderledes end dem, jeg før havde seet, interesserede mig ogsaa. Herfra kom vi til et lidet Bjerg, som kaldes Aſcherhübel og bestaaer af Basalt.

Fra Landberg, som ligger $^3/_8$ Miil derfra, havde vi Udsigten over en stor Strækning af Bjerge lige ind i Bøhmen, og nærmest under os havde vi en Dal, med Landsbyen Kesselsdorf og flere andre, hvor Friedrich den Anden af Preussen har holdt en stor Bataille.

Den 16de til 21de. Arbeidet hjemme. Veiret tillod ikke at gjøre Exkursioner, dog da jeg her kan benytte Manuskripter af Werners Forelæsninger og mere deslige, ere saadanne Dage ikke tabte.

Den 22de, 23de og 24de har jeg tilbragt ved Amalgameerværket og derved lært denne skjønne Indretning, som jeg desuden havde seet før med Lampadius, temmelig nøie at kjende.

Til H. C. Ørsted.

Kjøbenhavn den 17de Juli 1802.

Af det at jeg idag atter har trende Breve fra Dem, kjære Ven! til Besvarelse, seer jeg, at De er meget flittigere end jeg, og at min Skjøde-Synd, at være efterladende heri,

endnu ei er aflagt. Deres Reiseplan bifalder jeg fuldkommen saavel i Henseende til Stæderne, De vil besøge, som og i Henseende til Tiden, som De endnu agter at anvende paa Reisen, og den oeconomiske Fordeel, som De derved haaber at opnaae. Meget gjerne havde jeg seet, at det høist interessante Salzburg med de omkringliggende Stæder havde været indbefattet deri; ligesaa ønsker jeg, at De fra Stuttgard til Straßburg gjør Reisen igjennem Schwarzwald og seer de derværende lidet bekjendte Bjergværker.

De tilsendte Attester ere, som jeg ønsker dem; jeg haaber de skulle blive et virksomt Redskab i min Haand. Assessor Rafn er meget syg, man frygter endog for en Phtisis; skulde han døe, saa gjør jeg alt muligt for at skaffe Dem denne Plads, hvor man ikkun har lidet Negotium, men megen Otium. Mendels Oversættelse af Deres Natur-Metaphysik skal De ei sende til Nogen her; det vilde unægtelig skade Dem; de nyere Philosopher ere faldne saa meget i Coursen her til Lands, at man endog maa vogte sig for at bekjende sig til deres Parti. Vor Ven Steffens bidrager ei lidet til at gjøre Tingen værre; han ophøier sig saameget over alle andre Mennesker, at han fornærmer Mange, og debiterer Ting, som i det mindste synes latterlige; meget Faa kunne begribe, at Andre, der som han taler om Kundskaber a priori, dog søge at samle Erfaringer.

Blandt andet videnskabeligt Nyt længes jeg meget efter Udfaldet af de Forsøg, som De har anstillet for at prøve Winterls Theori; jeg har læst Bogen, men tilstaaer, at jeg er mindre enig med Dem end med Recensenten i Anal. der chemischen Literatur, maaskee fordi jeg af Mangel paa Kundskab om Ting, som vare mig saa fremmede, dømmer urigtigt.

Næste Vinter læser jeg privat; jeg faaer sikkert det bestemte Antal af Tilhørere, da vil jeg og søge at gjentage nogle af hans Forsøg.

— — — — — — — — — — — — — — — —

De kan forlade Dem paa, at Deres Sag tales ivrig af Deres hengivneste Ven Ludv. Manthey.

Fortsættelse af Breve i Dagbogsform.

Jena.

Fra den 13de August til den 4de September har jeg næsten slet ingen Anledning havt til at holde Dagbog. Jeg var med Ritter Dag ud og Dag ind, og naar jeg ikke var hos ham, skrev jeg paa et chemisk Skrift over Winterls Chemi, som nu er færdigt til Trykken. Ritter har gjennemseet det for at rette de Sprogfeil, som hist og her kunde forekomme, og hvorfor neppe en indfødt Tydsker, end mindre en Fremmed, nok kan tage sig vare.

Da jeg ikke ret veed, hvad jeg forrige Gang, jeg var i Jena, fortalte om dette udmærkede Menneske og er sikker paa, at jeg ikke har sagt ret meget om ham, vil jeg nu ganske kort fortælle hans Biographi, som maaskee nok kan interessere alle dette Brevs Læsere. Ritter er Søn af en Præst i Schlesien (i Landsbyen Samitz) og har først freqventeret en lærd Skole indtil sit 14de Aar, da hans Fader satte ham i Lære hos en Apotheker i Liegnitz. Der studerede han nu, uden anden Anviisning, adskillige af de ældre Chemisters Skrifter, om hvis Indhold han besidder ualmindelige Kundskaber, og lagde sig ogsaa efter Mathematiken, uden Lærer. Hvad han egentligen skulde lære af sine Foresatte, var blevet sat temmelig meget til Side, indtil han kom af Læren, og han skulde nu arbeide i Laboratoriet uden før at have havt nogen Anviisning dertil. Da han var for stolt til at spørge

Andre om Raad, drev han nu ethvert Arbeide som et Experiment og hjalp sig først ved megen Forsøgen frem til det, som Andre erholde paa en kortere Vei. Dog fandt han ikke længe Fornøielse i de Sysler, som vare forbundne med hans dawærende Stilling, og endnu mere drev Tørst efter nye Kundskaber ham til at søge dem andetsteds. Han overtalte derfor sin Fader, som ellers ikke havde Raad til at understøtte ham, til at give sig en gammel Arvefordring, som han hidindtil ikke havde været i Stand til at inddrive og derfor holdt for tabt. Med denne Fordring, som skulde inddrives i Nærheden af Jena, gik han til dette Universitet, hvor han i et Par Aar meget kummerligt slog sig igjennem med denne Sum, som han i Dalerviis maatte indkræve. Imidlertid studerede han flittig og experimenterede med Galvanismus, hvilket kostede ham Lidet eller Intet, da man den Gang blot havde enkelte Metalstykker at handle med. Frugten af hans Undersøgelser var den Bog, som vi besidde under Titlen: „Beweiß daß ein beständiger Galvanismus den Lebensproceß begleitet.“ Han viste først Schmidt (som har skrevet den philosophiske Physiologi) dette Arbeide, og denne raadede ham at sende det til Reil i Halle, for at indrykkes i hans Archiv für Physiologi; men denne vilde ikke optage det og svarede Ritter, at en saadan Paastand var for dristig, med flere deslige Ting. Ritter var sig imidlertid bevidst, at han med mathematisk Evidenz havde bevist det, han paastod, og udgav altsaa dette Værk for sig selv. Det er ikke vel skrevet; men Ordenen deri er fortræffelig og Beviserne førte med en Strenghed, som jeg ikke har fundet større hos nogen physikalsk Skribent, og egentlig maa jeg tilstaae, at jeg ved den første Gjennemlæsning just sattes i samme Stemning, som da jeg første Gang læste Euclid. Forsøgene, som indeholdes i dette Værk, havde han drevet med en mageløs

Iver, og det var ikke sjeldent, at han om Natten tog Zink- og Sølvplader med i Sengen, for ret uforstyrret at anstille Forsøg over Galvanismens Virkning paa Diet. Dette Arbeide saavel som mange af de følgende opvakte ikke den behørige Opmærksomhed hos Physikerne; men det manglede dog ikke paa enkelte Personer, som med dybere Indsigt, eller maaskee Følelse, vidste at skattere det, han havde udrettet. Blandt disse hørte en von Hardenberg, hvis Skrifter ere bekjendte, men betegnede med det antagne Navn Novalis. Saa snart denne dybtskuende Mand havde læst Ritters Bog, reiste han paa Dieblikket til Jena, for at lære den Mand at kjende, hvis Aand han allerede beundrede. Han fandt der Ritter i meget fattige Omstændigheder og understøttede ham som en ædel Videnskabsmand, der selv besad Formue. Ritter blev nu mere bekjendt og kom i venskabeligt Forhold med Friedrich Schlegel og med Schelling, med hvilken sidste Venskabet dog ei varede længe; men udenfor en Vennekreds erkjendtes dog hans Værd ufuldkomment, og hans Beviis, at man af lutter uorganiske og lutter organiske Legemer kan sammensætte galvaniske Kjæder (det første i hans Beiträge, det sidste i hans Beweiß) frembragte ikke stor Sensation. Maaskee har dette ogsaa havt nogen Deel deri, at han i lang Tid ophørte med sine physikalske Arbeider og studerede Digterne, indtil Voltas Opdagelse paany vakte hans Interesse. Han fandt nu Alt bekræftet, hvad han før kun turde fremsætte som Formodning, og med ny Iver begyndte han igjen sine Arbeider. Hans Opdagelse over den antiphlogistiske Vildfarelse, angaaende Vandets Sammensætning, havde flere Grunde, end man maaskee formodede, og de Undersøgelser, som han anstillede over det galvaniske Batteries Indflydelse paa Sandserne, gjorde Epoke hos alle dem, som med den behørige Alvorlighed studerede dem. Hans elektriske Forsøg

ere endnu kun for en liden Deel bekjendte, og hans Forsøg over Lyset, som ere saa uendelig vigtige, have ikke fundet en Eneste, som har forsøgt at eftergjøre dem. Imidlertid arbeider Ritter bestandigen taalmodig fort og opdager stedse flere af Naturens Love. Saaledes har han nyligen udfundet en mathematisk Lov, hvorefter han ei alene bestemmer Planeternes, men ogsaa Kometernes Sted, og naar han videre forfølger denne Opdagelse, vil han være istand til at bestemme, hvor enhver af Kometerne er at finde, hvilket han allerede har bestemt om nogle. Mellem Himmellegemernes og de jordiske Materiers Forhold til hverandre finder han en saadan Overeensstemmelse, at man ikke uden at studse deri seer Oprindelsen til en ny Astrologi, skjøndt af en anden Art end den, man for et Par Aarhundreder siden havde.

Hans Skrifter ere ikke tydelige; men de bære Præget af hans Tankegang; thi naar han finder en Tanke, som synes ham rigtig, nedskriver han den og forfølger den nu til det yderste Punkt, hvor han seer, at den dog er falsk; han griber nu den modsatte og forfølger denne ligeledes, indtil han ofte finder, at ingen af dem for sig er rigtig, saa at han maa søge Sandheden i begges Forening. Saaledes maa Læseren ofte følge ham i vidtløftige og skrupuløse Undersøgelser, den hele tornefulde Vei, som han selv har gaaet, og dette behager kun Faa. Fleerheden ønsker at vide i fem Minutter Resultaterne af det, som har kostet mange Aars Flid og Undersøgelse. Imidlertid er det en fordeelagtig Følge af denne Methode, at han ved den ikke letteligen overiler sig, men kun viser sine Læsere Undersøgelser, indtil han er i Stand til med upaatvivlelige Grunde at opstille dem Resultater. Nyligen forelæste han Stransky og mig en saadan Afhandling, hvori han først kom paa Schellings Ideer, og Stransky fandt dette fortræffeligt

tænkt og sagt; men snart vendte han om og kom paa Steffens's Ideer, og Stransky troede nu sikkert at kunne give ham sit Bifald; men neppe havde han udført det, før Ritter viste, at begge Maader at betragte Tingen paa vare eensidige, og nu kom han først paa det Rette.

Da Ritter ingen Formue selv har, søger han at forskaffe sig snart denne snart hiin mægtige Mands Understøttelse. I den senere Tid har han Meget fra Hertugen af Gotha. Forrige Vinter holdt han der Forelæsninger for Hoffet, og næste Vinter gaaer han atter derhen for at benytte det store Batteri af 600 Par, 25 Qvadrattommer store, Plader, som Hertugen har tilladt ham at lade gjøre paa sin Regning. Dette Batteri kommer paa henimod 600 Rd.

Ritter lever meget indgetogent, og naar han kommer i Selskab, som ikke bestaaer af egentlige gode Bekjendte, tier han næsten ganske stille. Dette kommer mest deraf, at han betragter mange af de Folk, som gjøre Fordring paa at ansees for meget oplyste, som lidet mere end Pøbel. — Med Fruentimmer omgaaes han gjerne og har havt uendelig mange Kjærligheds-historier, hvorover han just ikke er saa taus, som de Damer, der have begunstiget ham, maatte ønske. Med samme Aabenhjertighed taler han ogsaa om sine andre Feil, og næsten vilde jeg ønske, at han indskrænkede sig heri; thi han har Abekatte, som hellere efterligne disse end hans Flid og samvittighedsfulde Nøiagtighed i Naturens Undersøgelse; sit Geni kan han desværre dog ikke meddele dem.

En Aften, da Ritter og jeg med Flere vare udenfor Jena i en Traktørhave, kom et forrykt Fruentimmer til os. For hende stillede Ritter sig an, som om han var gal, og konfunderede hende ganske i hendes forrykte Ideer; jeg troer, at havde han fortsat det længere, havde han virkelig bragt hende

til sig selv, i det mindste havde han allerede forandret hende meget.

Bamberg.

Den 7de September besøgte jeg Hofraad Markus. Først lod han mig staae og tale med sig midt paa Gulvet; men efter nogle Minutter blev han heel venlig, bad mig sætte mig og satte sig hos, og da jeg forlod ham, takkede han mig meget forbindtligt for de interessante videnskabelige Nyheder, jeg havde meddeelt ham, og bad mig komme næste Morgen i Hospitalet. Det er mærkværdigt, med hvor ringe Ting man kan sætte sig i Kredit hos Folk. Han spurgte mig, hvad jeg syntes om det, man i de nyeste philosophiske Skrifter havde angivet om Kulstof og Stikstof, og da jeg nu sagde ham, at jeg ikke fandt det rigtigt, og tillige meddeelte ham nogle Forsøg, som strede derimod, især af Winterl, blev han overmaade tilfreds og fortalte mig, at han i sin Praxis ikke havde kunnet finde nogen Hovedforskjel mellem de azotiske og carboniske Medikamenter saaledes som mellem de hydrogene og oxygene. Om Eftermiddagen spadserede jeg i Egnen herom og fandt ved denne Leilighed mange nye Ideer, som saaledes sysselsatte mig, at det ikke faldt mig ind at vende om forend mod Aften. Bamberg er omgiven af mange forskjellige Naturskjønheder, og Egnen er meget frugtbar og mild, da Bjerge mod Norden, Østen og Vesten beskjærme den for Vindene.

Den 2den Oktober besøgte jeg strax tidlig Vierthaler, der sendte Bud efter en Doktor Wagner, som vilde gjøre mit Bekjendtskab. Det var en ivrig Tilhænger af Schelling; han vil levere os en heel philosophisk Physik, men uden at kjende Naturen af Andet end Læreboger og uden at konstruere philosophisk med den Strenghed, som Kant, Alt ligesom sin Lærer. Disse Folk bringe Alle haltende Beviser og skjæve physikalske

Theorier til Torvs, og da skjænde de over, at Andre ikke ville antage dem. Jeg plager alletider disse Folk med Steffens, som med egne Øine har seet Naturen og med eget Hoved tænkt derover. Wagner har nyligen skrevet en ny Theori af Lys og Varme, hvori han vil bevise, at disse slet ingen chemiske Egenskaber have. Jeg satte ham i ikke ringe Forlegenhed, da jeg anførte ham Ritters Forsøg over Lyset, som endnu vare ham ubekjendte. Han havde ellers paastaaet, at Varme kunde udrette det samme som Lys, og anførte mig for denne Paastand, at i de nyeste franske Journaler havde han fundet, at man kunde reducere Jern og flere Metaller ved den blotte Varme. Jeg forsikkrede ham, at dette ikke var saaledes meent, men at det: ved Ildens Hjælp alene, betydede uden Tilsætning af Brændbart. Men hvorfor man ikke havde sagt dette, spurgte han. Fordi det er en Sag, som er os Empirikere saa vel bekjendt, at det ikke behøver at siges, svarede jeg. Disse og flere Feiltagelser, hvorom jeg overbeviste ham, gjorde ham noget tam, saa at jeg troer, at hvis jeg havde havt Leilighed til at omgaaes noget længere med ham, skulde jeg have faaet ham til at lære noget Ordentligt eller ganske at holde sig derfra. I Selskab med vor Philosoph saae jeg en saakaldet Naturmærkværdighed, hvori Kunsten ikke havde liden Deel; den bærer Navn af „das steinerne Theater", en Grotte, hvori en Forhøining, hvortil man gaaer op ad Steentrapper. Det Skjønneste er, at det Hele er omgivet af skyggefulde Træer, hvis Tusmørke giver det et romantisk Anstrøg. Haven Hellbrunn saae jeg ved samme Leilighed og fandt, at den, som saa mange andre Haver, er mere berømt end skjøn.

München.

Den 6te. Grev Rumford opholder sig for nærværende Tid her. Jeg har i Dag næsten tilbragt hele Formiddagen

med ham. Han er meget forekommende og foreviste mig med megen Beredvilligheb de Instrumenter, hvormed han i denne Vinter vil anstille Forsøg over Varmen. Han har meget mechanisk Geni.

Den 7de. I Dag har jeg gjort et af de Bekjendtskaber, jeg længe har ønsket mig, nemlig Direktorialraad Franz Baaders, hvis Skrifter i Naturphilosophien ere saa skjønne, at man maa ønske Forfatterens Bekjendtskab, og ofte saa dunkle, at man behøver det, for at faae Forklaringer. Hans Omgang er mig høist interessant. En Mand af den Ild og det Liv er sjelden. Jeg havde neppe talt 8 Minutter med ham, førend han allerede tilbød mig Adresser til Paris. I Eftermiddag var jeg med Direkteur Flurl i Porcellainfabriken i Nymphenburg. Den forekom mig ikke, saa lidet som den berømte Have, i hvis Nabolag den ligger, synderlig vigtig.

Den 8de. Akademiet her har en Samling af physiske Instrumenter, som er temmelig brugbar, men ikke saa god som den i Regensburg. Professor Imhof havde lovet at vise mig den, men var ei tilstede, da jeg efter Aftale kom; jeg lod mig derfor Samlingen vise af en ung Mand, som gaaer Imhof tilhaande. Bibliotheket er her temmelig stort, men neppe udvalgt. Det staaer, saavel som Instrumenterne, i Jesuiterkollegiets Bygning. Flurl besidder en temmelig god Samling af Mineralier, hvilken han i Dag viste mig og et Par Andre.

Den 9de. Denne Morgen besøgte jeg Baader, som kun er at træffe om Morgenen, da han i disse Dage flytter. Jeg kan derfor heller ikke profitere saa meget af hans Selskab, som jeg ønskede; men det Bedste er dog, at Samtalen gaaer overordentlig hurtig hos ham, saa at vi i kort Tid ere i Stand til at tale meget. Han gik ud med mig, for at forrette adskillige Ærinder; men tidt blev han staaende midt paa

Gaden, for at udvikle mig en af sine Ideer. Han driver aldeles derpaa, at den moralske og physiske Natur paa det Nøieste hænge sammen, og at uden en saadan Forbindelse Physiken egentlig ingen Værd har. Han stemmer i denne Henseende meget med Ritter, og jeg med dem begge. Ritter er kun for klog til at udlade sig offentlig derover, indtil han ved sine Experimenter har styrtet den plumpe Materialismus, som nu hersker; vi have da herlige Ideer af dette Slags fra ham at vente. Her en af Baaders, som kan kaste et Lys paa hans hele System. Aandens Korruption er Synd, Materiens Sygdom, den sidste er Følge af den første, NB. oprindeligviis, i Naturens nærværende Løb finde saa mange Komplikationer Sted, at Sammenhængen ikke let lader sig bestemme. Dette finde vi igjen i alle Folks Mythologi og, som bekjendt, ogsaa i den christelige. Over dette Punkt tænke Materialisterne meget konsequent, naar de sige, at moralske Feil komme af Materiens, af Sygdom.

Den 10de Besøg af Franz Baader, som bragte sin yngre Broder Mathias med sig. Denne har især lagt sig efter Salinevæsenet og synes deri at besidde ualmindelige Kundskaber.

Den 11te, 12te og 13de tilbragte jeg deels med Mathias Baader og Franz Baader, deels anvendte jeg disse Dage til at see Billedgalleriet oftere, besøge nogle Spadseregange udenfor Byen og deslige.

Augsburg.

Den 14de reiste jeg til Augsburg.

Den 18de besøgte jeg Hofmedikus Jäger, som tog meget venskabeligt mod mig og førte mig til en Vinhøst hos sin Svigerfader, Hofraad Pfaff. Dette var den første Vinhøst, jeg havde bivaanet, og den interesserede mig altsaa ikke lidet. En Vinhøst er egentlig en Fest, hvortil Besidderen af et

Viinbjerg indbyder alle sine Venner, og hvor de Unge især spille Hovedrollen. Juleleg, Dands, Fyrværkeri og deslige ere Hovedingredienserne i en saadan Fest. Om Eftermiddagen Klokken 2 samledes vi allerede paa Viinbjerget, og det varede ikke længe, inden først Leg, siden Dands og, da det blev mørkt, Fyrværkeri fulgte paa hverandre. Enhver anskaffede sig en Mængde smaa Raketter, som solgtes der paa Pladsen, og deelte nogle af dem ud blandt Fruentimmerne, medens man selv afbrændte andre. Tilsidst afbrændtes et større Fyrværkeri, som ikke saae ilde ud. Hele Selskabet begav sig nu under klingende Spil og Sang til Byen, bragte Pfaff et Vivat udenfor hans Dør og tilbragte Resten af Aftenen hos ham.

Den 20de. Om Morgenen hos Jäger og ligeledes om Aftenen, efter Indbydelse. En Fruentimmer af J.s Slægtskab, som er der i Besøg fra Landet, kom hjem fra en Viinhøst, medens jeg var der. Fru Jäger spurgte hende, om hun havde sunget „Der Reiter und sein muthiges Roß" etc. Jeg erindrer mig herved, at dette er en af Damernes Yndlingssange her, og jeg hørte dem ved Viinhøsten, med megen Salvelse, synge:

„Er wirbt nicht lange, er bietet nicht Gold,
Mit Sturm erringt er den Minnesold."

Det er mærkværdigt nok, at denne Schillerske Rytterssang, som han har digtet i det syttende Aarhundredes raaeste Soldaters Smag, saaledes vorder en Damesang, en Mangel af Delikatesse og Følelse for Decents, — hvorover man kunde skrive et heelt Ark i „Tilskueren", uden at Nogen tog det til Hjerte.

Jeg har iøvrigt tilbragt disse sidste 3 Dage mest med Spekulation og haaber at have fundet noget ikke Uvigtigt, som jeg her ikke kan meddele.

Tübingen.

Den 21de reiste jeg til Tübingen og opholdt mig der til den 29de. Jeg har her bragt mine Ideer, som jeg nylig har faaet, i en Afhandling, som jeg ikke uden Umage, men som jeg haaber heller ikke uden Held, har fuldført. Mine Bekjendtskaber her ere: Kielmeyer, et af de største Hoveder, jeg kjender. Han har kun ladet meget Lidet trykke; men dette er herligt, og jeg har nu seet nogle af hans Hefter over Chemi, som ere ganske fortræffelige. Alle de Hovedideer, hvorpaa Galvanismen nu fører os, har han allerede for mere end 10 Aar siden foredraget. I Botanik og Zoologi er han ligeledes fortræffelig. Cuvier i Paris er hans Discipel og tilstaaer selv at skylde K. meget. Han har givet mig en Anbefaling til denne Lærde. Ogsaa de Ideer, som jeg i min nye Afhandling har udviklet, har han længe havt, og da jeg meddeelte ham mine, faldt han meget i Forundring og troede, at jeg længe maatte have benyttet hans Hefter. Jeg leverede ham derfor min Afhandling, hvoraf han saae, at jeg paa en ganske anden Vei var kommen derhen; jeg fortalte ham tillige om andre Ideer, som jeg vidste, han ligeledes havde, men hvorover jeg endnu havde tænkt mere. Kielmeyers Fader er en Jagtbetjent, der bragte Sønnen som Dreng med sig paa Jagten. Fyrsten, som saae ham der, indtoges saaledes af hans aabne og aandrige Physiognomi, at han skjænkede ham sin særdeles Naade og lod ham studere ved det Akademi, som dengang fandtes i Stuttgart. Den unge Kielmeyer gjorde der saa store Fremskridt, at han i sit 18de Aar blev Professor ved samme Skole, hvor han nylig var Discipel, og her havde han nu en særdeles fordeelagtig Stilling, indtil Fyrsten døde; den nye Fyrste ophævede Akademiet, uden at give K. sin fulde Besoldning, men hensatte ham til Tübingen, hvor han først i det sidste Aar er blevet Medlem af Fakultetet. Denne Om-

stændighed har gjort ham saa utilfreds, at vi neppe tør haabe Skrifter fra ham, især da han nu ogsaa maa læse materia medica. En ganske ualmindelig Hukommelse, Vittighed (i Kombinationer) og Observationsgave ere de Evner, som især udmærke K., uagtet man i hans Ideer ikke føler Savnet af andre Sjæleevner. — I sine Domme er Kielmeyer streng, dog uden at være ubillig. Om Blumenbach sagde han blandt Andet, at han havde været en liderlig Student, der ikke havde anvendt sin Tid vel, men ellers vel kunde blevet til Noget. Hvad han vilde med sin „Bildungstrieb", havde han ikke selv vidst, førend Kant havde aabnet ham Øinene. Over den nærværende Naturbeskrivelse siger han, at det undrer ham, at endnu intet Akademi har udsat en Priis for Opfindelsen af en Beskrive-Maskine, da der egentlig intet Hoved behøvedes dertil. Autenrieth er ogsaa her. Det er en skrækkelig Disputator, som gjendriver En, førend man har talt ud. Han har megen Observationsgave, men liden Dommekraft. Han har reist meget og har blandt Andet ogsaa været i Amerika.

Den 3die November gik jeg til Prof. Böckman, som, saasnart han hørte mit Navn, optog mig med meget Venskab. Han viste mig den fyrstelige Samling af physikalske Apparater, hvilken han forestaaer, og blandt Andet de Instrumenter, hvormed han havde anstillet sine eiendommelige Forsøg. Disse, saavel som Resultaterne af sine Forsøg, har han opbevaret med megen Nøiagtighed og Elegants. Om Eftermiddagen førte han mig til Hofraad Gmelin, som forestaaer Naturkabinettet og den botaniske Have. Han viste mig begge og gjorde mig tillige bekjendt med sin Familie, i Selskab med hvilken jeg saae et Fyrværkeri, som anstilledes ved Slottet, i Anledning af Formælingen. Ophavsmændene vare — en Skorsteensfeier og en Løber, og Arbeidet svarede til Mestrene.

Den 5te førte Gmelin mig atter i Naturalkabinettet, hvor der kort efter kom en særdeles smuk Pige, ledsaget af et ældre Fruentimmer. Gmelin forestillede mig for hende. Det var den yngste Prindsesse af Baden. Med Böckmann tog jeg i Dag Afsked og erholdt af ham en Anbefaling til en Pastor Petersen i Straßburg, som sysselsætter sig meget med Physik.

Straßburg.

Den 7de hos Pastor Petersen. Vor Underholdning begyndte saaledes: „Jeg bringer Dem et Brev fra Deres Ven Prof. Böckmann og glæder mig ved denne Leilighed at kunne gjøre Bekjendtskab med en Mand, der med saa megen Iver og Held sysselsætter sig med Physiken". — „De er mig velkommen, da De bringer mig Brev fra en saa kjær Ven; hvor har De studeret?" — „I Kjøbenhavn, jeg er en Dansk." — „De er mig altsaa dobbelt velkommen, vi ere halvt Landsmænd, min Fader var født paa Als. Og Deres Navn?" — „Ørsted." — „Altsaa formodentlig i Slægt med den Ørsted, som har beskjæftiget sig med Galvanismus?" — „Det er mig." — „Saa meget mere mig velkommen, jeg har et Batteri efter Deres Idee". Nu fortsatte vi vor Samtale over Physik og Chemi og havde et Par Timers behagelige Underholdning.

Mit næste Brev fra Paris.

Paris, December 1802.

Det er umuligt at betragte alle de Gjenstande, man finder her i Paris, noie nok første Gang, og endnu mindre kan man strax fælde en Dom over dem. Vor Underholdning vilde derfor være altfor tumultuarisk, dersom jeg beholdt den sædvanlige Dagbogsform i mine Breve. Jeg maa noies med

hver Aften for mig selv kort at optegne, hvad jeg har seet, og derimod her søge at koncentrere det, som jeg ved gjentagen Undersøgelse har bemærket over vigtige Mænd og Gjenstande, i enkelte Rubriker.

Athenée. Dette er en Indretning for videnskabelig Selskabelighed. Der gives flere af dette Slags; men Hovedsagen ved dem alle er, at Medlemmerne, hvoriblandt ogsaa ere Damer, til enhver Tid af Dagen der har fri Indgang til en Samling af de nyeste Journaler, til et lidet udvalgt Bibliothek o. s. v. Om Aftenen holdes populaire Forelæsninger over adskillige Videnskaber, hvoriblandt Physik, Chemi, Philosophi, Italiensk, Engelsk og deslige. Jeg har ladet mig optage til Medlem i et af disse Selskaber, som udmærker sig fordeelagtigt fra de andre. Fourcroy læser der Chemi, Le Fevre Gineau Physik, Hatzenfratz Technologi, Boldoni Italiensk. Jeg hører den første og den sidste; men min Dom opsætter jeg til en anden Gang. En Aften om Ugen holdes, som man kalder det, en séance litéraire, hvor snart Noget af en berømt Skribent oplæses, snart Efterretninger om Nyheder i den lærde Verden meddeles. Selskabet har en større Samling af physikalske Apparater, end man kunde vente. Entréen i dette Selskab er meget dyr, den koster 4 Louisd'or, hvorfor man har Rettigheder som Medlem i et Aar.

Gamle Bekjendtskaber fornyede. (I Artiklernes Følge maa Du ikke vente nogen Art af Orden, jeg retter mig heri efter Indfald og kan umuligt Andet). At jeg har fundet Heiberg og Gjerlew igjen, veed Du allerede. Jeg har ligeledes fundet Baggesen, som tog meget glad imod mig. Han boer ret godt og har en vis Ziirlighed i sine Værelser; fremfor Alt besidder han nogle skjønne Malerier. Hans Kone tegner fortræffeligt, og af hende saae jeg der adskillige Arbeider.

For nærværende Tid arbeider han paa en dansk Oversættelse af Homer og et tydsk episk Digt, men ikke over Buonaparte, som han nu hader. Uagtet han er meget interessant i Omgang, saa forekommer det mig dog, at han ikke mere kan være den, han før var, i det mindste var noget Satirisk om Voß's Kartoffelvise, som han forelæste, langtfra ikke saa kraftigt som hans ældre Arbeider. Det samme har jeg allerede bemærket ved Noget, han forelæste min Broder og mig i Kjøbenhavn over Fichte. F. Schlegel har jeg ogsaa fundet her igjen. Han lever her mest for at studere, men gjør tillige Regning paa at vorde anstillet ved et af de Lycæer, som nu oprettes. Han læser over den tydske Literatur, men paa Tydsk. Han har forœret mig en Indgangsbillet dertil, og jeg benytter mig ogsaa af den, da han blot læser hver Søndag Formiddag og meget interessant, efter det at slutte, som jeg har hørt den eneste Gang, jeg endnu har været der. Snell har jeg ogsaa gjenfundet; han boer i samme Huus som jeg.

Nye Bekjendtskaber har jeg endnu ikke søgt meget; men adskillige have frembudet sig selv. Adskillige Landsmænd har jeg her, men hvoraf neppe een er værd at nævne uden for Historiens Skyld. J., en adelig Dreng, i Særdeleshed uvidende, Lilienkrone, Baron og Officeer, men Intet videre, en Kapitain Seufken, en ganske dannet Mand af en Kapitain at være, en Kapitain Haffner, et godt Menneske som det synes, Kapitain (egentlig Skipper) Arktander, maaskee en god Sømand, en vis Mørk, som jeg endnu kun eengang har seet, en Bjørnerud ligesaa, en vis Hasler, som studerer her Chemi, men kunde have lært Noget, jeg vil ikke tale om noget Mere, hjemme først. En holsteensk Landsmand Lehmann, som studerer Naturvidenskaber og Philologi og arbeider paa at udgive Plinius med Anmærkninger, synes at høre til en meget bedre

Klasse. Hos Gørike, Legationspræsten, har jeg været to Gange og vil oftere komme der, jeg holder det for et godt Bekjendtskab, som Prof. Manthey der har forskaffet mig. Af Lærde har jeg gjort Bekjendtskab f. Ex. med Millin, som har Opsigten over Antikerne og en Deel af Bøgerne i Nationalbibliotheket. Han kjender den tydske Literatur og er meget tjenstfærdig mod Fremmede. Jeg havde den Fornøielse at høre ham forklare de skaarne Stene og andre Oldsager for et Selskab. Man har en ret rig og smuk Samling deraf, dog forekommer den mig ikke overordentlig. Hver Onsdag Aften staaer Millins Huus aabent for Videnskabsdyrkere og forener ofte de interessanteste Mænd til et Selskab. Man finder der en stor Mængde af tydske og franske Journaler og andre nye Bøger til Gjennemsyn. Dette og Selskabet er Alt; med Mad og Drikke opvartes man ikke i saadanne Selskaber i Paris som andetsteds. Winkler, en Tydsker, er Millins Medhjælper; jeg havde Anbefaling til ham fra Oberlin i Straßburg; jeg har endnu kun talt et Par Gange med ham.

Forelæsninger. Vauquelin læser et privat Kollegium over Chemien, hvorfor han lader sig betale 144 Livres af hver, og han har for nærværende Tid over 40 Tilhørere. Han læser hver anden Dag over 2 Timer, men hvorlænge er ubestemt, saa at man ikke kan bestemme sig til nogen Forelæsning, som holdes strax efter hans. Jeg har besluttet mig til at høre ham for de skjønne Experimenters Skyld, hvoraf jeg virkeligen lærer meget. Forresten er hans Foredrag ikke alene uforstaaeligt formedelst hans svage Stemme og store Hastighed i at tale; men det er tillige saa uordentligt og uvidenskabeligt, som det kan tænkes. Jeg kan ingen anden Orden finde deri end Ideeassociationens. For at give et Exempel maa jeg blot anføre, at han en Dag læste først over Varmen, dernæst over

Forbrændingen, den følgende Dag over Luftens mechaniske Egenskaber, over Fordunstningen i den fortyndede Luft og over de Stene, som ere nedfaldne fra Himmelen. Jeg kjender Ingen, som overgaaer ham i lyrisk Uorden uden Prof. B. i Kjøbenhavn. Men for at komme igjen til hans Fuldkommenheder, jeg kjender heller Ingen, som overgaaer ham i at gjøre Experimenter med Lethed og Præcision. Han forholder sig til en egentlig Chemist som en god Prosektor til en Anatom, og det er ret godt; gid vi havde mange saadanne paalidelige Prosektorer. Han har i sit Laboratorium fire Famuli, saa at Forsøgene ikke tage saa lang Tid op som ellers. Laboratoriet er godt og smagfuldt indrettet: En stor Skorsteen, med de nødvendige Ovne, et Bord, hvorpaa der ved den ene Ende er et Qvikfølv-, ved den anden et Vand-Apparat for Luftarterne. Skabene med Reagentserne have Glasdøre, hvorigjennem man kan see Alt staae med den største Reenhed og Orden. Tilhørerne tage Plads paa et Amphitheater ligeoverfor Skorstenen og Forelæsningsbordet, saa at Alt kan oversees fuldkomment, ved Hjælp af det Lys, som falder gjennem Glastaget, der bedækker Arbeidspladsen, men ikke Tilhørerne, saa at Alt er oplyst i det rette Forhold. Vinduer findes her slet ikke. Paa Væggen findes en Medaillon med de fornemste Chemisters Navne, hvorved de Fremmede saa temmeligt er skeet Ret. — Fourcroy læser i Athenéet, hvor jeg endnu kun har hørt ham een Gang, da han afvexler med Thenard, som jeg endnu ikke har havt Tid til at høre. Fourcroy læser unægteligt godt, men naaer dog neppe min Forventning, jeg troer at maatte sammenligne ham med vor Bugge, hvis Foredrag virkeligen er ligesaa skjønt og ligesaa — overfladisk. Den Aften jeg hørte Fourcroy, var det en Introduktion til Chemien, hvori han søgte at bevise, at de Gamle Intet vidste af Chemien, og gjerne vilde overtale os til at troe, at vi

nu vidste Alt. Det er vist, at det er lettere at forkaste end at forstaae de Gamle, og at man ikke kan Andet end gribe til det Første, naar Ens hele Indsigt ikke strækker sig ud over den antiphlogistiske Chemies Grændser. Det er meget let at lade de Gamle skee Retfærdighed og de Nye med. Kunsten at experimentere er de Nyeres Eiendom, Evnen til af faa Observationer at uddrage store Resultater, eller med prophetisk Aand skue ind i Naturen, havde de Gamle maaskee mere, end de Nyere have Lyst til at troe. Fremtiden vil maaskee lære dem, at Pythagoras's Tal og Thales's Vand have mere at betyde end alle deres net beviste, men i desto snævrere Grændser indskrænkede Theorier. Naar Experimenteerkunsten faaer ført os med Bevidsthed derhen, hvor Digteraanden førte de Gamle dem ubevidst, vil man først almindelig lære at vurdere de Gamle. De Gamle forstode Naturen ved Overeensstemmelse med den: Sympathi; vi forstaae den kun ved Strid imod den: Antipathi vilde jeg sige om de Fleste; vi forstaae den ufuldkomment, skjøndt vi kjende den mere. Hos Charles har jeg hørt en Forelæsning over Elektriciteten, som behagede mig meget. Hans Tale er fuld af Liv og Interesse, hans Forsøg ere skjønne og mangfoldige. Han begynder snart et fuldstændigt Kursus over Physiken, som jeg vil høre.

Theatre. Paris har for nærværende Tid nogle og tyve. Du vil altsaa ikke undres over, at jeg ikke kjender dem alle endnu. Det fortræffeligste af Alt her er Operaen, og det ikke saa meget for Sangens og Spillets som for Maskineriets og fornemmelig Dandsens Skyld. Jeg har seet der to Balletter, den ene Hero og Leander, den anden Psyche. Den Ynde, Kunstnerne vide at lægge i deres Bevægelser, den uendelig svævende Lethed, hvormed de ile os forbi, er neppe opnaaet paa noget andet Theater. Bekjendt nok er det, at Vestris er

den mest udmærkede af dem Alle, og en Søn af ham, som endnu er et Barn, har en ganske overordentlig Færdighed. Maskineriet er her ligeledes ofte fortryllende; mellem Akterne lades ikke Forhænget ned; men alle Forandringer foregaae umiddelbart for Tilskuernes Øine, dog saa hurtigt, at man næsten ikke seer dem. Guder fare op og ned mellem Himmel og Jord, uden at man seer en Strikke eller deslige; en majestætisk Sky dækker alt det Profane for Tilskuernes Øine. Da jeg i München saae Paris's Dom, var jeg i den største Uvished, om en af Personerne enten blev hængt (af Vanvare) eller tagen til Himmels. Theatre français indtager den anden Plads. Jeg har der seet Oedip, Rodozune og Venceslaus, en gammel Tragedie før Corneilles Tid, den eneste, som har vedligeholdt sig fra den Tidsalder, men maaskee den kraftigste af alle franske Tragedier. En af Skuespillerne her finder jeg fortræffelig, det er Talma, Stochflets Svoger. Han har Kraft og Natur, og den Overdrivelse, som næsten alle ældre franske Skuespillere gjøre sig skyldige i, derfor er han fri, og han har tillige en Rundhed og Fuldendthed i sit hele Spil, som virkeligen sætter ham blandt Mestrene. Hans Figur er ædel, hans Stemme er skjøn. Uagtet sit naturlige Spil, og uagtet han holder sig fri for al Bombast, har han dog meget Bifald hos de Franske. De Øvrige have alle mere eller mindre Talent; men ingen Anden end Talma er fri for Bombast, og man kan lade de franske Tilskuere sige, som Grethe i Kjærlighed uden Strømper:

— — — — — „tænk hvor min Beundring steg
Og steg des høiere, jo meer Du bistert skreg."

Det er virkelig bogstaveligt sandt. Det er min inderlige Overbeviisning, at Kunstneren skal overgaae den almindelige Natur, og at Skuepladsens Fremstillinger, som alle Kunstværker, skulle stille sig i en høiere, ideal Natur; men Kunsten

har sine Grændser i det Skjønne, enhver Kraftyttring, som gaaer derudover, er Kunsten uværdig. Herfor synes de Franske ingen Følelse at have; Kunstneren kan gebærde sig saa fælt han vil, naar han kun har Udtryk, saa er man heelt vel tilfreds.

Faideau er et Theater af mindre Rang, men i en Art, hvor de Franske vise sig langt fordeelagtigere, nemlig i det almindelige Komiske og Hverdagsnaive. Jeg har seet de smaa Savoyarder og et Par andre Smaastykker her, spillede fortræffeligt. For nærværende Tid intet Detail videre. Maaskee en anden Gang.

Logi. Nær havde jeg glemt denne vigtige Deel af min Existents. Jeg har 2 Stuer her, den ene er 6 danske Alen lang og 3 bred, den anden er halv saa stor og er mit Sovekammer. Derfor betaler jeg 36 Livres maanedlig. Det er noget mindre end 9 Rd. Jeg kunde have et større for bedre Kjøb; men dette er i Centrum af Paris, og det sparer ofte megen Tid. Logiet kaldes Hôtel de philadelphie og ligger i passage des petits pêres. Jeg angiver dette, dog ikke for at mine Breve skulle adresseres derhen, da jeg maaskee kunde falde paa at flytte, men beder, at de bestandigt adresseres til Gørike.

Leveordenen her er den, at de Fleste staae op Kl. 9 eller 10, gaae ud Kl. 12, spise til Middag Kl. 4, gaae derpaa paa et Kaffehuus og derfra i Komedie, og Sengetiden falder mellem 12 og 2. Jeg staaer for nærværende Tid op noget før 8, og ved denne Tid kommer min Sprogmester til mig, som drikker Thee med mig og bliver hos mig $1^1/_2$, ofte 2 Timer. Derfor betaler jeg ham 2 Livres daglig. Han er meget duelig, og han og Flere forsikkre mig, at jeg allerede i de 14 Dage, jeg har været her, har gjort god Fremgang. At

jeg har taget Sprogmester, uagtet jeg tilnods kunde udtrykke mig paa Fransk, holder jeg for meget nyttigt og nødvendigt; thi det er hverken billigt eller tjenligt at bruge de Lærde, hvis Omgang man vil søge, til Sprogmestre; det paalægger en ubehagelig Tvang, naar man ikke hos disse kan udtrykke sig med en vis Lethed. Kl. 10 har min Sprogmester forladt mig, og jeg er nu saa vidt eller endog en Smule videre end dem, som staae op til denne Tid. Tidt gaaer jeg strax ud, tidt bliver jeg hjemme nogle Timer, da ikke alle Arbeider kunne vorde færdige om Aftenen. Om Middagen Kl. 12 gaaer jeg hveranden Dag til Vauquelin og i det Følgende hveranden Dag til Charles. Forend Kl. 3 kommer jeg aldrig fra Vauquelin, ofte sildigere. Tiden før Kl. 4, hvor man spiser, anvender jeg paa forskjellige Maader, som Dagen giver det. Kl. 5 har jeg spiist; efter Maaltidet har jeg hidtil gaaet til Café de mille Colonnes og derfra enten i Theatret eller Athenéet; men i denne Henseende træffer jeg snart Forandring. Om Aftenen kommer jeg sammen med Suell og Gjerlew, for at vi kunne meddele hverandre Dagens Bemærkninger. Derpaa skriver jeg eller læser ofte til Kl. 2. Saaledes gaaer Dagen hen, og jeg synes hver Dag, at jeg kun har faaet for lidt udrettet. Imidlertid har jeg dog virkeligen seet en Deel; men meget maa jeg endnu see oftere.

Musæum, en Samling af Antiker og Malerier, som vist ikke har Mage i hele Verden. Jeg har endnu kun seet det 3 Gange og kan ikke Andet end beundre det. Detail vil jeg levere efterhaanden, her kun lidt Almindeligt og nogle faa Specialia. Musæet er i Louvre og har et meget stort Lokale der. Antikerne ere i den nederste Etage, til Malerierne stiger man en Trappe op. Efter hvad Grundsætning, Antikerne ere ordnede, veed jeg endnu ikke; Malerierne ere ordnede efter

Skolerne. Adskillige af de nærværende Mestres nyeste Arbeider vare udstillede, da jeg kom hid, og bleve kort efter nedtagne, for at pryde Consulens Palais. Iblandt disse Arbeider har et Maleri af Guerin, en ung Mand paa 26 Aar, gjort megen Opsigt. Det forestiller Theseus, hvis Kone havde elsket hans Søn, hendes Stedsøn, og da hun ingen Gjenkjærlighed fandt, beskyldt ham for at ville have forført hende. De Franske, eller rettere nogle Franske, forsikkre, at han i Udtrykket har overgaaet Alt, hvad man hidindtil har seet. Det er virkeligen ret skjønt, men taaler ikke at holdes ved Siden af et af de ældre italienske Mestres Arbeider. Man kan anvende paa ham, hvad en Kjender har bemærket om de franske Mestre i Almindelighed: De have studeret Natur og Mennesker paa Theatret, og paa deres Theater lægger jeg til, og ikke i Virkeligheden. Derfor male de ogsaa lutter Theaterscener. Her i dette Stykke findes ogsaa en Fortrolig bag Prindsessens Stol, en meget nødvendig Ting paa det franske Theater. Forresten har denne Maler vidst at give sin Komposition en Eenhed og Simplicitet, som er sjelden hos en Fransk. Theseus sidder ved Siden af sin Kone, omfavner hende med den ene Arm, som om han vilde trøste hende for den hende tilføiede Fornærmelse, og udstrækker den anden bebreidende mod sin Søn, en ung Jæger, som nylig er kommen fra Jagten og staaer ligeoverfor sine Forældre, fuld af Bevidsthed om sin Uskyldighed. I Stedmoderens Ansigt ere Angst og Samvittighedsqval tydeligen malede. Koloriten finder jeg afskyelig. Af en Madame Le Brun var Billedet af et helligt Fruentimmer det skjønneste af alt det, man denne Gang havde exponeret. I Antik-Salen har jeg kun betragtet Apollo af Belvedere og Laokoon nøie. Al Beskrivelse herover er unyttig; man kan kun føle og nyde disse Mesterstykker ved at see dem. Buonaparte har havt den

heroiske Idee at udsætte en stor Præmie for den, som forfærdigede den bedste Arm til Laokoon (en Arm mangler nemlig). Man seer, at de Franske altsaa endnu have den ulykkelige Idee at ville lade fuske ind i Mesterarbeider. Jeg finder det ikke meget bedre end at udsætte en Præmie for at fuldende en af de gamle Tragedier, hvoraf vi besidde Fragmenter. Buonaparte kan være en god Generalissimus, men forstaaer sig slet paa Kunsten.

Jeg havde foresat mig at skrive mere om Musæet; men jeg finder det endnu meget for tidligt. Jeg vil see det endnu oftere og saa paa eengang skrive et langt Brev om det alene. Jeg seer det ofte, men ikke for længe ad Gangen, og finder saa temmelig Rede deri. Jeg kunde allerede forhen kjende de berømteste Mestres Arbeider ved Hjælp af det, jeg havde seet i Tydskland; men her har jeg nu havt Leilighed til at studere mange af Kunstværkerne noget nøiere, dog anvender jeg ikke Tid nok derpaa for at vorde en Kjender. Jeg vil hellere her give mig af med en Ting, som jeg har studeret nøiere, nemlig de physiske og chemiske Forelæsninger her. Jeg har allerede talt om Vauquelins og et Par Ord om Charles's; men jeg troer det ikke af Veien, lidt udførligere at omtale dem til Minde om den Maade, hvorpaa jeg har benyttet og betragtet dem.

Uagtet Naturen har forsynet Charles med alt det, som udgjør en god Docent, saa har han dog heller ikke sin Flid lidet at takke. Enhver Forelæsning har han opskrevet næsten in extenso og oplæser ofte samme umiddelbart af Papiret, naar det skal være et sammenhængende og udført Raisonnement, dog veed han at gjøre dette saaledes, at man ikke føler, at det vorder oplæst. Jeg finder denne Maade særdeles god, da den sikkrer den, som ikke altid er lige disponeret til at

tale offentlig, den Orden og de Grunde, som han før havde udtænkt. Vauquelin kommer, om ikke ganske uforberedet, dog kun lidet forberedet og gjør derved et saa meget mere ubehageligt Indtryk, da Naturen har nægtet ham det, som den gav Charles. Denne er en veldannet Mand, med et særdeles reent og aabent Ansigt, hvis noget skaldede Hoved ikke vanzirer ham; Vauquelin seer ud som en Skrædder, hvilket allerede Professor Manthey har bemærket. Charles har en skjøn Stemme og en flydende Tunge; V. har en svag Stemme, savner ofte Ord og taler skrækkeligt hurtigt. Charles sørger for sit Udvortes og gjør en langt anderledes Figur i sin sorte Silkefrakke end V. i sin gamle Kavai. (Naturligviis taler jeg kun om denne Bisag for Kontrastens Skyld). Charles har forberedet hvert Forsøg, saa at Tilhørerne netop faae det at see, som skal sees, og hverken mere eller mindre. Vil Charles f. Ex. veie Noget, saa er det allerede veiet i Forveien, og ved første Greb har han altsaa den Ligevægt, som en Anden længe vilde søge (dette er kun et Exempel blandt hundrede). Vauquelin lader sine Elever anstille mange af Forsøgene, og oftest gjør han kun selv det Allersimpleste, f. Ex. at blande to Ting med hinanden eller deslige; Charles spiller altid selv Hovedrollen ved sine Forsøg, og man seer i hans Medhjælpere blotte Opvartere. Dette er høist fordeelagtigt for Opmærksomheden, som altid maa deles, naar en Anden taler, medens Forsøgene anstilles. Iøvrigt vil jeg aldeles ikke nægte, at det er noget vanskeligere at foredrage Chemien end Physiken, dog har jeg ved Vauquelins Forelæsninger, selv der, hvor de vare saa gode som andre fornuftige Folks, gjort mange Bemærkninger over Methodens Forbedring, hvilke jeg heller ikke har forsømt at optegne. Jeg optegner desuden altid ved Forelæsningen, hvad jeg enten finder mærkværdigt i Fremgangsmaaden, eller hvad jeg finder er

en Feil, som man bør undgaae, eller naar Noget forekommer mig nyt. Desuden forsømmer jeg ikke, hvor de bekjendte Sætninger kunde føre paa nye Anvendelser, baade i Videnskaberne og i Kunsterne, at annotere det.

Fourcroy's Kunst bestaaer i at generalisere; intet isoleret Faktum, Intet, som mangler Interesse, enten i theoretisk eller i praktisk Henseende, kommer for hos ham. Det Tørreste veed han at gjøre den Ukyndige interessant, idetmindste ved at fortælle, hvorledes man derom før havde falske eller latterlige Ideer, og hvorledes de Franske have forbedret alt dette. F. forstaaer fuldkomment, hvorledes man bør læse for Liebhabere og veed, hvorledes man kan gjøre en Ting begribelig, uden at nøde Folk til at trænge ind deri. Det er kun ubehageligt at høre ham trække løs paa de Gamle, uden at kjende dem ordentligt, saa at han næsten altid meddeler skjæve Forestillinger om dem.

Foruden de Forelæsninger jeg i forrige Brev har talt om, hører jeg ogsaa Dummeril, som læser een Gang om Ugen over Naturhistorien, efter Cuviers System. Uagtet denne Forelæsning kun kan berøre Overfladen, har jeg dog den Fordeel ved den at vorde bekjendt med dette nye System, som jeg ikke kan øse af Kilden selv, da Cuvier er, i en Kommission Skolevæsenet angaaende, paa en Reise i Provindserne. Da Forelæsningen holdes i Athenéet, koster den mig heller Intet og spilder mig ikke megen Tid, da jeg boer nær derved. Af dette Athenée profiterer jeg overhovedet meget, da næsten Alt, hvad Paris har af interessant Literairt, der meddeles. For nogle Dage siden var jeg tilstede ved en Øvelse, som Sicard der foretog med sine Døvstumme; havde jeg ikke havt Leilighed til at lære dette at kjende her, havde jeg først maattet hente en Billet og siden til en mig ubeleilig Tid være gaaet ud i den

anden Ende af Byen. Sicard har begyndt at lære nogle af de Døvstumme at tale, hvilket dog kun een af dem ret var i Stand til. Hau bad en af Tilhørerne opsøge et Vers i en liden Bog, som han havde med sig, og lod den ene af de Døvstumme diktere den anden det, lod derpaa en tredie oplæse det ved Tegn og en fjerde oplæse det høit. Jeg vil ikke her gjentage, hvad allerede mange Andre have fortalt, jeg maa blot bemærke, at det ikke mere havde Nyhedens Interesse for mig, da jeg allerede havde seet saameget deraf i Leipzig og Berlin, og den herværende Indretning var mig allerede væsentligt bekjendt af Andres Beretninger. Det undrer mig kun meget, hvorfor man her gjør sig saa megen Umage for at lære dem at udtrykke alle deres Ideer mimisk; Fingersproget, som betegner hvert enkelt Bogstav og sammensætter af disse Ordene, ligesom Skriftsproget, forekommer mig langt bequemmere og fuldstændigere. Hvorfor man har forsømt et saa simpelt Middel, kan jeg ikke forklare mig; men naar Leilighed gives, vil jeg søge at underrette mig herom. At det mimiske Tegnsprog kan være dem nødvendigt til det daglige Liv, naar de komme i Berøring med Andre, det finder jeg meget begribeligt, at ogsaa disse høist sandselige Tegn kunne tjene til at udvikle mange Begreber hos disse Ulykkelige, nægter jeg ikke; men at ville udtrykke ved blot Mimik: Gud, Sjæl, Udødelighed, Evighed, Tid ꝛc., finder jeg, let udarter til Barnagtighed. — Ved en anden literair Séance var Opfinderen af Pasigraphien i Athenéet og udviklede der Grundprincipperne af sin Pasigraphi og Pasilali. Det er naturligviis ikke muligt med Sikkerhed at bedømme en saadan Sag efter een eller to Timers Underretning, dog troer jeg, at jeg ikke paastaaer for meget, naar jeg siger, at denne Kunst endnu aldeles er i sin Barndom, og sikker er jeg paa alle fornuftige Folks Bifald, naar jeg siger, at Op-

finderen foredrog sine Ideer med en barnagtig, skjøndt nu og da træffende Vittighed. Det finder jeg kun mærkværdigt, at han til sit System bruger tolv Tegn, hvilke han paa samme Maade inddeler i 4 Klasser, som Kant sine tolv Kategorier, og disse Klasser have virkeligen nogen fjern Lighed med hine, kun at de enkelte Tegn aldeles ikke svare til Kategorierne, men ere langt individuellere. Disse Tegn ere alle bestemte for sandselige Gjenstande eller dog afledede af disse. Paa en naturlig Maade kan man nu ikke heraf udlede de usandselige, f. Ex. Tanke, Skarpsind ꝛc. Iøvrigt har han mangt et lyst Blik og gjør ved sine Betegninger meget ofte opmærksom paa Sprogets Mangler. Han viste saaledes, at det franske Ord aimable har to Bemærkelser, en analog med calculable, som nemlig udtrykker Muligheden, at Gjenstanden kunde elskes, vi maatte derfor danne Ordet elskbar, som rigtignok vilde være meget haardt, den anden Bemærkelse var naturligviis den, som vort danske elskværdig har. Hans Tegnsprog konfunderer ikke saadanne to Ideer. Han antager, at ethvert Adjektiv kan modtage 7 Modificationer, efter de 7 Lysstraaler, hvori Lyset kan deles, en Sammenligning, som han vel ikke holder for ufeilbar, men dog heller ikke troer ganske at burde forlade. — Delile har nogle Gange oplæst her nogle af sine egne Digte. Han veed dem næsten udenad og kan heller ikke andet, da han næsten er blind. Hvad han ikke husker, tager han af en Soufleur. Første Gang læste han fortræffeligt, saa at man med Fornøielse hørte hans Vers, som i sig selv ikke ere meget andet end særdeles godt versificerede Prædikener eller Taler. Anden Gang læste han ikke saa godt og huskede heller ikke vel, hvad han vilde sige. Saaledes er dette Selskab rigt paa Underholdning og Belæring og anbefalingsværdigt for Enhver, som vil besøge Paris.

En anden Art af Forelæsninger har jeg her havt Leilighed til at frequentere hos Hauy. For et lidet Selskab læste han 6 à 7 Gange over det Eiendommelige i sit krystallographiske System. Det var mere en venskabelig Underholdning end et Kollegium, og den ædle Simplicitet og Godmodighed, som udbreder sig over alle hans Taler og Handlinger, maa gjøre ham til Enhvers Ven. En Charakteer saa fri for Pretensioner finder man nok sjelden i Paris. Han erindrer sig Professor Manthey med den fortjente Høiagtelse.

Da jeg i mine foregaaende Breve har talt om Theatrene, maa jeg her ikke forglemme, at jeg siden den Tid har seet adskillige af de mindre, for dog at lære dem at kjende. Disse ere: Théatre Montensier, den italienske Opera, ogsaa Opera buffa kaldet, hvor man sædvanlig hører skjøn Sang, Vaudevilletheatret, hvor de Franskes eiendommeligste Art af Skuespil, over Dagens Anliggender, i en Blanding af Sang og Tale, ledsaget af en let, ofte behagelig, men høist sjelden kraftig Musik, lokker Tilskuerne hen. Théatre Louvois, som egentligen skildrer Parises Sæder, og hvor Skuespildigteren og Skuespilleren Picard spiller den fornemste Rolle. Han vinder i Almindelighed meget Bifald; men naar man finder for godt, piber man ogsaa et af hans talrige Aandsprodukter ud. De tre sidste af disse Theatre, især Louvois, agter jeg at besøge oftere.

Det falder mig ved denne Leilighed ind, at jeg ogsaa har været nogle Gange i Nationalinstitutet. Engang var jeg i den moralske og politiske Klasse, indført af Gregoire, og et Par Gange har jeg været i den physiske Klasse, men uden at noget Vigtigt der foretoges. Tilhørerne ere desuden ilde placerede der og høre kun lidet. Paris er overhovedet nu meget fattig paa videnskabelige Nyheder, da alle Lærde ere for meget be-

skjæftigede eller for vel lønnede til at arbeide; nu gjør man lutter Finantsoperationer, for at vorde rigere, end man er, istedetfor at man før blot arbeidede for det daglige Brød, nu arbeider man for at naae Hofære, istedetfor at man før søgte den videnskabelige. Det eneste Trøstelige her er, at Berthollet snart er færdig med sin chemiske Statik, et Værk, som vist vil gjøre Epoke.

I société philomatique har jeg ogsaa været. — Lasteyrie indførte mig der; dette Selskab lover næsten mere Interesse end Nationalinstitutet. Dog hørte jeg Intet af særdeles Betydenhed den Aften, da jeg var der.

Lasteyrie har hver Dekade eengang Selskab hos sig; men da jeg var der, var det ikke meget talrigt; det bestod derimod af meget gode Republikanere, som sagde Meget, der her ansees for udmærket frit, men hos os vilde betragtes som ganske almindeligt, jeg har ofte hørt langt dristigere Ting siges i Dreyers Klub, end man her vovede at sige i et privat Selskab og i en saakaldet Republik.

Et andet Selskab, som interesserer mig meget, er hos Schlegel. Hver Søndag Aften samles et tydsk Selskab hos ham, og Talen er altid om philosophiske, physiske eller æsthetiske Materier. Ofte oplæses noget af et berømt Digt eller deslige. Saaledes oplæste Schlegel forleden „Tieck's gestiefelter Kater", hvorved han efterlignede alle de Personers Stemmer, som deri forekomme, f. Ex. Feßler, Fisher ꝛc., hvorved det Hele blev meget charakteristisk. NB. Intet uden disse Mænds literaire Charakteer er deri angrebet. I dette Selskab har jeg gjort Bekjendtskab med adskillige Tydskere, hvoraf de fleste blot kunne nævnes her. En Maler Jagemann, en anden Maler Lombard, en Schweitzer, en Frk von Aswerd, en Konsistorialraad Horstig og hans Kone fra Cassel, en Schweighäuser,

Søn af den Straßburger Philolog, en Thiriot, Musiker, en Meyer, Chemist. Froeriep kommer ogsaa der, og ved denne Leilighed har jeg fornyet hans Bekjendtskab.

Baggesen seer jeg ofte her. Han lægger sig ivrig efter Physiken og hører Charles. Han har ofte ganske herlige Ideer i denne Henseende. Han har skrevet mig et Brev til over Naturphilosophien, hvori der findes mange skjønne Vink. Digtergeniet er dog godt til Alt; naar man kunde forene med dette den behørige Temperatur af Taalmodighed og Penetration, maatte derved udrettes mere end 100 Vauqueliner ere i Stand til at tilveiebringe. Hvad Charles angaaer, er Baggesen meget flittig og har endnu ikke forsømt ham eengang.

Blandt de gamle Bekjendtskaber, som jeg her har fornyet, er ogsaa Daubuisson, (Forfatteren af Description des mines de Freiberg). Jeg har kjendt ham i Freiberg.

Inden 14 Dage mere.

Til H. C. Ørsted.

Kjøbenhavn, den 18de December 1802.

Herved ikkun faa, men, som jeg troer, gode Adresser til Mænd, hvis Tjenstvillighed jeg kjender, og hvis Venskab jeg vover at smigre mig med, til Andre turde jeg ei vove at sende Dem nogen; thi jeg seer, hvor hastigt Franskmanden glemmer det Forbigangne, og frygtede for, saavel selv at være glemt som ei at kunne forskaffe Dem en Imodtagelse, som jeg ønsker; iblandt disse Navne vil ikkun Lasteyrie være dem ubekjendt, han har for Revolutionen været Adelig og Geistlig, er en ivrig Republikaner, har været i Danmark og gjengjælder med Glæde den Høflighed, som vi have kunnet vise ham her. Han boer nu i rue de la plante, jeg veed ei bestemt hvor, og dyrker

Naturvidenskaberne, især Oeconomien. De vil i ham faae en tro Ledsager. Jeg sender Dem Brevene aabne, for at De kan see Indholdet; Tiden tillod mig ei at gjøre dem saa vidtløftige, som jeg ønskede, derfor beder jeg Dem mundtlig at tilføie det Manglende; hvad jeg deri har sagt om Dem er langt fra ei det, som jeg vilde have sagt, naar jeg ei havde skrevet til en fransk Lærd. Aarsagen dertil vil De ved nøiere Bekjendtskab med disse snart indsee. Det glæder mig ligesaameget, at De finder Behag i vor Gørikes Omgang, som at han yttrer megen Beredvillighed i sine Breve til at være Dem til Nytte.

Idag har jeg modtaget Deres Brev af 6te December, og læst deres første Brev fra Paris med uendelig megen Interesse, fordi jeg kan tænke mig ved Deres Side, følge dem overalt, og jeg finder, at Indtrykket, som disse nye Gjenstande gjøre, er omtrent det, som jeg kunde formode. Deres øvrige Breve fra dette saa mærkværdige Sted ville være overmaade underholdende for mig. De tillade mig at gjøre Dem opmærksom paa Hauys Forelæsninger og paa de praktiske Arbeider i école polytechnique; de første ville være Dem vigtige, og de sidste vil De let, naar De gjør Thenards Bekjendtskab, kunne tage Deel i, ligesom De og hos Vauquelin vil kunne faae Leilighed til selv at anstille Forsøg. Deres Beskrivelse af Laboratoriet, hvor Vauquelin læser, forstaaer jeg ei, er det ei Laboratoriet i école des mines? eller er det maaskee det i jardin des plantes? Om hans Foredrag er jeg ligesaa enig med Dem, som i Deres Dom om Fourcroy; Thenard er den anden Vauquelin, og ligesaa beskeden som han. Iblandt Andre ønskede jeg og, at De søgte at gjøre Bekjendtskab med den unge kyndige og flittige Mineralog Brochant, med de la Metherie, Lelievre, Gillet Laumont og Fabrikanten Fourmis; De vil forbinde

mig ved at tilbagekalde mig i disse Mænds Erindring, og ved at forvisse dem om min Agtelse og Hengivenhed; skulde nogen af dem være misfornøiet, fordi jeg ei har skrevet, saa undskyld mig saa godt som muligt, De kan bedst gjøre det, da De kjender mine Forretninger, som i den senere Tid endnu ere meget forøgede. Naar jeg engang faaer bedre Leilighed, vil jeg af mine Notitser sende Dem et Udtog, som, uagtet at De nu har den nødvendige Øvelse for selv at samle paa Reiser, kunde være Dem til nogen Nytte. I disse Dage er Hertugen kommen tilbage, og snart venter jeg at tale med ham, ufortøvet skal De da faae nøiere Efterretning om, hvad De kan vente, imidlertid forsikkrer jeg Dem, at jeg dristig skal tale Deres Sag, og at jeg i paakommende Tilfælde vil forsøge Alt, for at naae vort Øiemed, derfor seer jeg gjerne af Deres Brev, at De samtykker i, at jeg gjør, hvad jeg kan.

Steffens har overmaade mange Tilhørere, hvoraf endeel synes at komme af Nysgjerrighed; thi de vide ei engang, hvad han egentlig læser over. For Fremtiden vil han især læse experimental Physik; derved maa jeg, uagtet De ei har berørt det, jeg har sagt om ham, sige Dem, at Tvende neppe ville kunne læse Physiken her med Held, og at jeg troer at burde raade Dem at berede Dem paa at læse Chemi, maaskee rigtigst technisk Chemi, fordi han allerede har det Apparat, som De, i det mindste i Førstningen, vil komme til at savne. I Vinter læser jeg ei, af Mangel paa Tid; men til næste Vinter haaber jeg dog at kunne gjøre det muligt, og at kunne gjøre Brug af mit nu sandelig temmelig fuldstændige Apparat. Iblandt de Ting, som nu interessere mig meget, er Alt, hvad der angaaer Porcellainmageriet, vel er jeg heldig nok til at gjøre betydelige Fremskridt i denne Kunst; men desuagtet veed jeg, hvad den franske Industri kan frembringe for Mesterstykker,

og derfor beder jeg hos Brogniart, hos Fourmis etc. at iagttage mit Tarv, De vil derved rigelig forbinde mig, iblandt Andet ønsker jeg at kjende Maaden at gjøre de nu saa yndede fonds colorés paa; min Fremgangsmaade derved kunde jeg nøies med, men hvem veed, om de Franskes ei er bedre. — Hils Alle, som mindes mig, Heiberg, Guilleauman og øvrige Landsmænd.

Deres hengivne
Ludv. Manthey.

Til Professor Manthey.

Paris, Januar 1803.

For de mig tilsendte Anbefalinger modtage De min varmeste Taksigelse. De har, ved at forskaffe mig Lasteyries Bekjendtskab, viist mig en særdeles Tjeneste, og denne vilde endnu være mig vigtigere, dersom han ikke var i Begreb med at reise til Spanien, hvor han agter at opholde sig længere end jeg i Paris. Imidlertid gjør han Alt for mig, som den indskrænkede Tid vil tillade, og beklager, at han ei kan mere. Vauquelin har været ret artig; men jeg taber hver Dag mere af min forudfattede Agtelse for ham. Jeg har nyligen erfaret af en af mine Bekjendte, et paalideligt Menneske, som arbeider i Vauquelins Laboratorium, hvor meget han for nærværende Tid skynder eller rettere overiler sig med alle sine Arbeider, saa at jeg selv ikke i denne Henseende har de Tanker om ham som før. Denne hans Medhjælper viste mig i Dag Vand, som V. havde affiltreret af Præcipitater, og hvoraf endnu havde udsat sig flere Procent Middelsalte af de i Mineralier indeholdte Jordarter. Han forklarede deraf, hvorfor

V. altid har nogle Procents Tab i hver Analyse, f. Ex. i den af Gadoliniten 12 Procent. Jeg mærker ogsaa, at han betroer hele Arbeider til denne Medhjælper, som rigtignok fortjener Tillid; men V. kan dog unægtelig ikke med Sandhed udgive det for sine Arbeider, som en Anden gjør med hans Materialier, men næsten ganske uden hans Hjælp. Thenard er for nærværende Tid noget syg, saasnart han kommer sig, vil jeg besøge ham. Det er, haaber jeg, meget lettere at gjøre Bekjendtskab med de yngre end med de gamle Lærde i dette nu saa aristokratiske Paris. Saa meget tør jeg af min Erfaring sige, at det er langt lettere at opvække Interesse, blot som Videnskabsdyrker, hos de Lærde i Nordtydskland end her. Imidlertid haaber jeg, at det skal gaae alt lettere og lettere, jo mere jeg faaer erhvervet mig Styrke i Landets Sprog.

Jeg lærer her daglig meget over Kunsten at holde Forelæsninger, af Charles Maaden, hvorpaa de bør holdes, af Vauquelin, hvorledes de ikke bør holdes. En noget nøie Udvikling af mine Tanker derover vil De finde i min Dagbog. Jeg seer selv, hvormeget der har manglet mig i denne Kunst eller rettere, at jeg slet ikke har vidst af den; men naar jeg har faaet gjennemgaaet den Skole, jeg nu har begyndt, haaber jeg at komme klogere tilbage. Vauquelin læser i et eget Laboratorium, som tilhører ham og Fourcroy, det er ganske nyt. Vil De have en Afridsning deraf saa god, som jeg kan gjøre den, behager De blot at melde mig det.

Det Udtog, De tilbyder mig af Deres Notitser, vil være mig høist lærerigt og velkomment. Enhver Tjeneste, jeg kan vise Dem i Paris, skal glæde mig. Jeg forudseer, at jeg kun kan afbetale en uendelig ringe Deel af den Gjæld, hvori jeg staaer til Dem; men det glæder mig dog i det mindste at

finde Leilighed til at give Tegn paa min Taknemmelighed. Hvad De har skrevet mig om, skal ikke vorde forsømt.

— — — — — — — — — — — — — — — — —

Jeg er kommen lidt tilbage i Brevskrivningen, hvilket, foruden mange andre, ogsaa har den Aarsag, at Formen ikke mere binder mig til Tiden. Da De som Ven tager saa levende Deel i min Tids Anvendelse, skylder jeg Dem den Forsikkring, at Fremtiden skal vorde frugtbarere og mere reglet. De vil da ogsaa faae at see, at jeg ikke har spildt min Tid her.

Deres hengivne
Ørsted.

Til H. C. Ørsted.

Kjøbenhavn den 16de Februar 1803.

Formodentlig har De modtaget mit sidste Brev og deraf seet Umuligheden at faae Pengelaanet, saa at vi for det Første kan forbigaae dette odiosum. Derimod maa jeg gjøre Dem opmærksom paa, at man i disse Tider projekterer et technisk Institut her, lig det som Hermbstädt forestaaer i Berlin; den til Brændeviinsbrænderiernes Forbedring nedsatte Kommission har, ved et Forslag at oprette en Skole for Brændeviinsbrændere, givet første Anledning dertil, og dens Præsident Løvenørn har spurgt mig, hvem der skulde ansættes derved som Lærer og Bestyrer; jeg nævnte Dem, fordi jeg er overbeviist om, at det bliver et antageligt Levebrød og et Anlæg, som kan udvides og gjøre Landet Ære og Gavn. Han svarede mig, at De vel neppe vilde være villig til at tilsidesætte de speculative Videnskaber og sysselsætte Dem med praktiske; herpaa kunde jeg svare ham, at De netop for nærværende Tid

anvendte Flid paa at samle praktiske Kundskaber. Endnu er den hele Ting ei alvorligen ventileret, maaskee bliver der slet Intet deraf; Lovenørn vil i det mindste neppe komme til at faae nogen Indflydelse der; skulde jeg mærke, at der bliver gjort Alvor, skal jeg søge at tale Deres Sag, imidlertid ønskede jeg, at De vilde samle Efterretninger om Brændeviinsbrænderier, især om Redskaberne, Gjæringsmidlerne o. s. v., søge at faae nøie Kundskab om de nyere skotske, som man hidtil ikkun kjender meget lidet til, saavelsom om de nyere i Frankrig gjorte og belønnede Opfindelser, og at indsende en saadan Indberetning til Kommercekollegium, maaskee kunde De da (ifald De ellers ønsker en saadan Plads) i det mindste faae Levebrød eller endog bidrage til at indrette en høist gavnlig Læreanstalt, hvilket synes for mig at have saa megen Interesse, at jeg med største Fornøielse vilde modtage en saadan Plads, naar jeg ikke eiede Apotheket.

Om Vauquelins og Charles's Forelæsninger dømmer De efter min Mening i det Hele rigtigt, undtagen noget for strengt om den Første; thi iblandt de Ting, som han rigtignok fremsætter uden Orden og Sammenhæng, ere ofte Erfaringer, hvis Værd forøges meget ved den Tillid, som man kan have til en saa øvet Chemiker.

De vil forbinde mig ved at skaffe mig en Tegning af Vauquelins Laboratorium, især naar De ei opoffrer for megen Tid derpaa, kjærere end alt Andet ville Efterretningerne om Porcellain-Fabrikationen være mig, som De villigen behager at levere.

For om muligt endnu at tilføie de omtalte Adresser, afbryder jeg her og lover mere næste Gang.

Deres hengivne

Lud. Manthey.

Til Professor Manthey.

Paris den 6te Marts 1803.

For Deres Notitser om Pariserfabriker, Kunstnere etc. er jeg Dem særdeles forbunden, jeg skal saa snart som muligt benytte mig af dem. Jeg tilstaaer Dem, at jeg har intet Sted været, hvor det har været mig saa vanskeligt at orientere mig som i Paris. Med en vis glat Komplaisance glide Alle mig af Hænderne, førend jeg faaer fat paa dem. Hauy er fortræffelig; men han hører til det Slags Folk, som mere tjener En personlig end giver Anviisninger, stifter Bekjendtskaber og deslige. Lasteyrie vilde have været mig til megen Nytte, dersom han ikke saa snart var reist til Spanien. Vauquelin havde lovet at gjøre mig bekjendt med Guyton og Berthollet, i Nationalinstitutet; men to Gange kom der noget i Veien, og sidste Gang glemte han det. Jeg har af denne Aarsag ikke profiteret det af Paris endnu, som jeg burde; men lidt efter lidt gaaer det dog bedre. Af Forelæsningerne har jeg draget megen Nytte, især af Charles's, som ere mig uendeligt lærerige. Hvad jeg hører af Mærkværdigt hos dem, optegner jeg, og hvad jeg finder at være Feil, som burde undgaaes, anmærker jeg ligeledes. Desuden gjennemlæser jeg i nogle af de bedste Bøger de Artikler, hvorover der læses, og sammenligner dem med Forelæsningen. Meget ofte, næsten hver Dag, falder mig nye Forsøg ind, som burde anstilles, dette optegner jeg ligeledes nøie og haaber at have et temmelig stort Fond af saadanne Materialier samlede, naar jeg kommer hjem. Jeg føler, at jeg ved denne Studeremaade har vundet overmaade meget her i Paris, og i denne Henseende er jeg meget vel tilfreds; men det er ikke her Stedet at sætte sig hen at studere; man burde see, og dette har jeg rigtignok ikke gjort tilstrækkeligt,

hvori min Upaseelighed meget har været Aarsag, skjøndt ikke alene. Dog haaber jeg, at De af mit Dagbogsbrev vil see, at Meget af det, jeg har befattet mig med, er Umagen værd. Mine Breve skulle ogsaa nu herefter faae Dagbogsformen igjen; thi jeg mærker dog, at det er sikkrere.

Dersom den Leilighed, hvorom De taler i Deres forrige Brev, skulde aabne sig for mig, modtager jeg Deres Anbefaling med Taknemmelighed, fordi Omstændighederne ikke ere af det Slags, at jeg kan vente Alt, som jeg vil have det, og min Stilling forbyder mig at forkaste en Leilighed til anstændigt Udkomme. Forresten her min Troesbekjendelse. Jeg indseer, at det er en nyttig og værdig Beskjæftigelse at anvende Videnskaberne i det borgerlige Liv; men med al den Flid jeg end har gjort mig derfor, finder jeg mig dog ikke meget skikket dertil. Jeg har rigtignok faaet et Begreb om adskillige Fabrikationer, især Porcellainets; men jeg var altfor lidet bekjendt med Fabrikvæsnet i Forveien til at bringe det ret vidt paa Reisen, da jeg ikke gjorde det til mit eneste Øiemed. Jeg tiltroer mig rigtignok, naar jeg kommer hjem, at holde en Forelæsning over den techniske Chemi; men, hvis jeg skulde forestaae et technisk Institut, maatte jeg anvende al min Tid derpaa, naar jeg vilde opfylde min Post, som jeg burde. Jeg tilstaaer Dem, at dette vilde være mig ukjært; thi jeg har nu engang begyndt at studere Physikens og Chemiens Theori, og jo længere jeg studerer, desto mere indseer jeg Nødvendigheden af at gaae videre, og desto mere Lyst føler jeg dertil, og meget nødig gav jeg slip paa de Undersøgelser, jeg nu har foresat mig at anstille. Desuden hvad Institutet selv angaaer, forekommer det mig ikke, at man kan love sig meget af een Lærer. En saadan kan umuligen meddele Enhver, hvad han behøver. I mine Tanker er Basis for al Technologi: Mechanik og

Chemi. Jeg mener altsaa, at en ret technisk Skole, som skulde virke nyttigt paa Landets Fabriker og Manufakturer, burde bestaae af disse to Klasser, hvori der deels burde opdrages Elever, deels holdes offentlige Forelæsninger for Haandværkere, om man ansaae dette for nyttigt, efter min Overbeviisning hjælper det kun saare lidet. Disse gamle Hoveder ere fornaglede, og hvad der endnu er tilovers af Begreb, stoppes ved Fordom. I den mechaniske Klasse burde læres Mathematik, Mechanik og Tegning; i den chemiske: 1) Chemiens Theori og Kunsten at experimentere, 2) den technisk Chemi. Ringere end 4 eller 5 Lærere kunde man efter denne Plan ikke have, og Bekostningen herpaa vil vel afskrække; men jeg holder for, at det saaledes blev nyttigst. De blotte tørre Forelæsninger, saaledes som de gives i Berlin, uden Kunsten at experimentere selv, behage mig ikke; thi fra Experimenteringen maae dog alle videnskabelige Forbedringer gaae ud. Noget Naturhistorie, især Mineralogi, vilde der dog ogsaa høre til et saadant Institut. Dog, De forstaaer det Altsammen bedre, handl De for mig, saaledes at jeg ikke faaer Noget, som overstiger mine Kræfter, jeg vil gjøre Alt for at opfylde mine Pligter, i hvad Stilling jeg end kommer.

Deres hengivne

Ørsted.

Fortsættelse af Breve i Dagbogsform.

Paris, Marts 1803.

Jeg har, siden jeg skrev mit sidste Brev, været den meste Tid syg af en Forkjølelse, som her var meget hyppig og farlig.

Det var den samme, som vi for 2 Aar siden havde i Kjøbenhavn under Titel af Influenza; men man behandlede den her mindre fornuftigt; man aarelod, man gav Tisaner og afførende Midler, kort, man gjorde Alt for at befordre Patienterne ind i Evigheden, og det lykkedes saa vel, at Franskmændene sagde: il faut se mettre à la queue pour être enterré. Jeg slap noget bedre derfra, jeg brugte Kampher, som i Kjøbenhavn, og blev derfor ikke saa meget farligt angreben, dog var jeg i nogle Dage ilde nok daran og maatte i lang Tid iagttage Forsigtighed, da jeg er særdeles ømfindtlig mod Forkjølelser. Uagtet de franske Læger nyligen have skikket en saa stor Mængde Mennesker heden og selv synes at erkjende dette, idet at de nu følge en ganske anden Kuurmethode mod denne Sygdom, som her fører Navn af la grippe, saa troe dog de franske Læger, a de ere de Første paa Jorden, og de andre Franskmænd tvivle ligeledes om, at der gives et Sted paa Jorden, hvor man forstaaer Kunsten saaledes til Bunds som hos dem. Nyligen spurgte Laplace en Doktor Franck, Søn af den berømte Franck i Wien, om man ogsaa havde saadanne berømte Læger i Tydskland som i Paris. Franck svarede ja, men lagde til, at man der gik en ganske anden Vei og ganske havde forladt den Methode, man endnu bruger i Frankrig; „diable“ sagde Laplace og kunde ikke rekreere sig fra den Forundring, hvori dette satte ham. Denne samme Arrogants hersker i alle Lærdomsgrene her, og derfor er det umuligt Andet, end at Franskmændene om nogle Aar maae komme skrækkeligt tilbage; thi hidtil holdt den Iver, hvormed de selv gjorde Opdagelser, dem endnu i Veiret; men denne Periode er aabenbart forbi, og Intet ligner den Skjødesløshed, hvormed man optager fremmede Opdagelser, idet man som oftest fortæller dem halvt eller ganske falskt. I det nyeste Hefte af de la Metheries Journal, hvor han gjør

Regnskab for forrige Aars Opdagelser, findes en Opdagelse af Aldini i Italien, hvorover Ritter allerede har skrevet en Bog for 4 Aar siden. Selv de Beskedneste afholde sig ikke fra at insultere fremmede Lærde, og jeg har flere end een Gang hørt Vauquelin sige: de tydske Chemister have paastaaet dette eller hiint, og ledsage dette med en spottende Anmærkning, naar det kun var Girtanner eller Gøttling eller deslige, som han havde Ret til at tale imod. Et andet morsomt Exempel har jeg i en Journalist, som ikke turde optage et Udtog af en Afhandling, hvori den berømte Philolog Wolff viste, at Ciceros Tale pro Marcello var ægte; thi sagde Journalisten, Akademiet har en Gang for alle erklæret den for ægte. Jeg har af Vauquelin faaet Tilladelse at arbeide i Laboratoriet ved Mynten, hvor han foretager sine Analyser; jeg har blot i Sinde der at gaae nogle Analyser igjennem for at lære hans Haandgreb; thi naturligviis bliver der ikke megen Tid tilovers her for det alene. Bergmann, en Svensk, som er beslægtet med den berømte Chemist af dette Navn, arbeider der ogsaa. Vi ere Venner og forene os om at foretage nogle Arbeider sammen, som ikke ere angivne af Vauquelin. Det bestaaer i at analysere nogle Porcellainfarver, hvoriblandt nogle fra den Dilske Fabrik, nogle hemmelige Pulvere, som man sælger her til høie Priser, og deslige. Ved denne Leilighed er jeg ogsaa i Stand til at faae alle de chemiske Forretninger ved Mynten at see, jeg har allerede været der een Gang. Alt foretages der efter Vauquelins Manuel d'un essayeur. Maaskee kunde jeg ved dette faae Leilighed til at gavne mit Fædreland. Jeg har nyligen gjort Bekjendtskab med Thenard og hørt ham læse i Athenéet, hvor han afvexler med Fourcroy; han læser ret godt og grundigere end Fourcroy, som ofte begaaer de forunderligste Feil af

Skjødesløshed. Ved Vauquelin har jeg været adskillige Gange indført i Nationalinstitutet, hvor Thenard og Seguin nyligen oplæste hver en Afhandling over Gjæringen; den Sidste lovede en fuldkommen Theori af Ølgjæringen, hvorved han meente aldeles at kunne reducere Bryggeriet til Grundsætninger; men han leverede for denne Gang blot Begyndelsen, som indeholdt nogle Bemærkninger over Gjæret (la levure) og en Udsigt over de Problemer, han havde foresat sig at opløse.

Vor Gesandt, Dreyer, har en besynderlig Forkjærlighed for Adelen, som han ofte inviterer til sig og forsømmer de Borgerlige. Jeg har kun været inviteret een eneste Gang hos ham, og det først et Par Maaneder efter, at jeg var kommen hertil; Neergaard var der samme Gang og Dr. Lehmann. Det var uden Tvivl ved hans Dagligbord, at vi spiste, thi det var ei meget brillant. Gjerlew spillede ham nyligen et lille Puds. Da han mærkede, at Dreyer ikke vilde invitere Landsmændene til Kongens Fødselsdag, fik han alle Landsmændene til at forene sig og invitere Dreyer. Han blev derover meget forlegen, erklærede, at det egentlig var hans Pligt, men at hans Kok just var syg for nærværende Tid etc. Tilsidst afslog han Indbydelsen, paa Grund af at alle saadanne réunions ikke vare politisk raadelige, hvorpaa de, som vare deputerede til ham, svarede, at naar han holdt det for politisk farligt, maatte man anse hans Raad som Befalinger; dermed gik Sagen til Ende, og Dreyer inviterede nogle Dage efter atter Adelen til sig. Baggesen, Gjerlew, Haffner (Kapitain ved Artillerikorpset) og jeg høitideligholdt mellem os Kongens Fødselsdag og sang en Vise, som den Første havde skrevet dertil.

Karnevalet har været ret lystigt. Fastelavns Søndag, Mandag, Tirsdag og Onsdag have været opoffrede dertil.

Alle folkerige Gader, Boulevarderne, Palais royal vare opfyldte med Masker, i alle mulige Former. Jeg var netop i Bedring fra min Forkjølelse i de Dage, saaledes at jeg om Tirsdagen ret godt kunde taale at gaae omkring og betragte alt dette Væsen. En utallig Mængde af alle Slags Vogne vare fyldte med maskerede Personer, et Mandfolk som Fruentimmer, et Fruentimmer som Mandfolk, En som Neger, En som Jøde, som Munk o. s. v.; men især vare de Fleste maskerede som Harlequiner. Om Aftenen vare alle offentlige Huse fulde af Masker, og paa mange Steder var Bal. Jeg var paa 3 Steder een Aften, med Gjerlew, Juul og Haffner. Paa det ene Sted var Alt saa fuldt, at det var os umuligt at respirere. Det er ingen Overdrivelse, naar jeg siger, at vi neppe kunde trænge os frem paa dette Bal; vi vare der ikke 10 Minuter. Paa et andet Bal forefaldt intet Mærkværdigt; det tredie var temmelig brillant, det var i Hameau de Gentillie, som før har hørt en af de franske Prindser til. Der var 9 Stuer, som alle vare fuldere, end det var at ønske. — Man fortæller, at Buonaparte har givet en stor Sum til Masker, hvormed Politiets Personale deels har gjort Karnevalet lystigere, deels har benyttet Leiligheden til at anstille sine Observationer.

Man fabrikerer her Salpeter af gamle Mure. Enhver, som nedbryder et Huus, maa lade de nedrevne Mure undersøge af Kommissairer og overlade dem til Salpeterfabrikerne, naar de findes tjenlige dertil. Jeg saae nyligen en saadan Fabrik, som ikke frembød meget Interessant, men var høist simpel. En Franskmand, en Normand, ved Navn Klaussen, og Bergmann fulgte med. Klaussen spurgte mig, hvortil man dog kunde bruge den Salpeter. Han er Kjøbmand og har nu gjort en Reise gjennem England og Frankrig!!!

Jeg har glemt at fortælle, at jeg har maattet forandre

Logi. Værten i Hotel de Philadelphia blev jaget ud som insolvent, han solgte alle sine Meubler, og vi maatte flytte ud, uden at være ordentligt opsagte. Jeg boer nu, saavel som Gjerlew, i Grand Hotel de Versailles, Rue Batave, ganske nær ved Palais royal. Det koster mig her 6 Livres mere om Maaneden; men jeg boer her meget bedre og kan have alle mine Sager i bedre Orden.

Min Sprogmester holder jeg nu kun to Gange om Ugen. Han roser mig meget for min franske Stiil; men i at tale har jeg endnu ikke den Færdighed, som jeg ønskede mig, dog har jeg gjort kjendelige Fremskridt heri, og jeg kommer egentlig ikke i Forlegenhed ved at tale. Selv i den allerførste Tid jeg var her, talte jeg med Hauy om adskillige videnskabelige Gjenstande, saaledes at han forstod mig, og nu gaaer det naturligviis bedre.

Tilfældigviis har jeg her havt Leilighed til at besøge en duelig Kunstner, Brequet, berømt for sine Uhre, som han har forbedret ved betydelige Opfindelser. Jeg gik ud med Gjerlew, for at besøge Gregoire; paa Hjemveien proponerede han mig at følge med til en Uhrmager, da han vilde kjøbe et Uhr. Jeg antog dette Forslag, og vi traf at komme til denne Mand, om hvem jeg Intet havde hørt; men jeg saae nogle Uhre der, hvis Mechanisme ganske afveg fra de sædvanlige saavel som fra de astronomiske Uhres; jeg forespurgte mig, fandt Indretningen overmaade ingenieus og har siden erfaret, at han er den berømteste Uhrmager her og Medlem af Nationalinstitutet. Han viste sig meget artig imod mig og forklarede mig Alt meget nøie.

Iblandt mine Bekjendtskaber er ogsaa Friedländer, som udgiver Journalen for fransk naturhistorisk etc. Literatur, et af de mest diminutive Mennesker, jeg har seet. Saa svag i Kundskaber i Forhold til det, han paatager sig, saa indbildsk

og dog saa krybende, kort, saa ganske blottet for al Sands for det, som giver Videnskaberne Værd, havde jeg ikke tænkt mig ham. Han er en Jøde og driver sine videnskabelige Foretagender og er i sine Forhold ganske jødisk. Hvem der kan meddele ham en vis Mængde videnskabelige Nyheder, hvorfor han kan tilbytte sig andre hos Franskmændene, er ham en velkommen Mand, som han gjerne viser enhver mulig Tjeneste, at sige, som han kan gjøre ham, uden Skade for sig selv. Han har villet bruge mig som sin Materialist for Tydskland; men da jeg snart saae, hvad Manden var, holdt jeg mig tilbage, da jeg bedre troer selv at kunne meddele de franske Lærde mine videnskabelige Nyheder.

Med en ringe Ting kan man her, ligesom alle andre Steder, ofte sætte hele Byen i Bevægelse. Nyligen udsatte en Mand en Præmie, som bestod i nogle Bøger, for den, som gjættede Ordet til en meget vidtløftig og vanskelig Charade, og hertil indkom mellem 3 à 4000 Svar, hvoriblandt 60 havde truffet det rette. Over denne Begivenhed har man fabrikeret en Art af Vaudeville for Montensier; denne sætter atter en Mængde Skuespillere, Tilskuere, Theaterrecensenter etc. i Bevægelse, og saaledes gaaer det fort.

Rosen over det Pariser-Politi maa jeg bistemme; man hører næsten aldrig nogen Uorden her; men i det daglige Bedrageri og deslige i det Smaa blander det sig næsten ikke og kan maaskee ikke heller.

Jeg vil slutte dette Brev med nogle videnskabelige Efterretninger, som forekomme mig interessante. Et af de Forsøg, som Coulomb anfører for at bevise, at Elektriciteten blot forplanter sig efter Legemernes Overflade, har altid forekommet mig paradox. Det bestaaer deri, at naar man elektricerer en huul Cylinder udvendig, meddeler den indre Flade ikke nogen

Elektricitet til en liden vel isoleret Metalkugle, saaledes som den udvortes. Dette Experiment syntes mig altid Intet at bevise, da den indre Flade af Cylindren i Ordets egentlige Forstand er en Overflade som den ydre, hvorhen Elektriciteten kan komme, uden at trænge gjennem Legemet. Charles viste, at dette hele Forsøg Intet beviste. Han erindrede nemlig, at en saa ganske liden og isoleret Kugle intetsteds kunde afsætte sin modsatte Elektricitet, da den ganske var indhyllet i en Atmosphære. For at bevise Rigtigheden heraf, bragte han samme Kugle ind i en ladet Leidner-Flaske, hvor den heller ikke modtog mindste Elektricitet; men en større Kugle eller en Kugle, som kommunicerede med en anden, ved en med Lak overtrukken Metaltraad, modtog i Cylindren og Flasken lige godt Elektricitet. At derimod en huul og en solid Metalkugle, af lige Overflade, besidde lige elektrisk Kapacitet, nægtede han ikke, og dette bliver altid et interessant Faktum derfor.

En Bemærkning, som er meget simpel, men ofte overses, er, at den elliptiske Form netop er den mest uskikkede til Høresale, Theatre og deslige. Mange have troet, at naar de byggede deres Theatre etc. i Ellipser, som fuldkomnest samler Lyden i eet Punkt, havde de gjort meget vel; men det er aabenbart nok, at derved de Fleste faae for lidet, og Nogle faae for meget af Lyden. Dette er Feilen i det nye Berliner Theater.

Naar Guld indeholder Platina, kan man skille dette derfra, ved at legere Blandingen med 3 Gange saa meget Sølv og derpaa behandle det med Salpetersyre, som nu opløser Platinet og Sølvet tillige. Denne Bemærkning af Vauquelin veed jeg intetsteds for at have fundet.

Den 11te Marts i Vauquelins Forelæsning og om Aftenen i det philomatiske Selskab, hvor man oplæste en Afhandling om Kanaler, som ikke var for Andre end Mathematikere.

Jeg gjorde der Bekjendtskab med Biot, som ønskede at faae Efterretning om, naar det kongelige Videnskabers Selskab tildømte Prisen for de sidst udsatte Spørgsmaals Besvarelse. Ligeledes ønskede han at faae Indsendelsesterminen at vide.

Den 12te besøgt Thenard i école polytechnique, hvor Eleverne i Dag havde Øvelsesdag. Jeg opholdt mig derved med Thenard og lærte tillige Desormes at kjende. Jeg finder den Indretning, man har i denne Skole, at Eleverne have en egen Øvelsesdag og egne Laboratorier dertil, meget efterlignelsesværdig. Man har nemlig 12 saadanne Øvelseslaboratorier her, hvoraf hvert er forsynet med det, som er mest nødvendigt til de grovere Forsøg. Hvert Laboratorium har en Skorsteen, hvori flere Ovne, og ved hver arbeider en Elev. Thenard har derimod et Laboratorium, som er forsynet med alle Nødvendigheder for vigtige Forsøg. Om der ikke er flere saadanne, om ikke Thenards staaer under Fourcroys Opsigt etc., derom har jeg endnu ikke underrettet mig. Eleverne blive her 2 Aar, og af Gunst beholder man dem 3 ja vel 4, naar man er meget tilfreds med dem. De maae, førend de optages i Skolen, have fyldt deres 15de Aar og ikke være over 20. Uden gode Kundskaber i den elementaire Mathematik optages Ingen. I Charles's Forelæsninger. Da jeg afvexler med Charles og Vauquelin hver Dag, vil jeg ikke oftere nævne dette.

Den 13de. Da Vauquelin i saa lang Tid ikke har opfyldt sit Løfte, at forestille mig for Guyton og Berthollet, gik jeg selv i Dag til den Første. Jeg fandt en meget artig Modtagelse, og han lovede mig Billet til at høre Forelæsninger i den polytechniske Skole, hvilket jeg gjerne gjør, for at faae et fuldkomnere Begreb om denne Indretning. Ganske nødvendig troer jeg ikke, at en saadan Billet er. I Aften har jeg gjort Bekjendskab med von Arnim, hos Schlegel. Uagtet

jeg ikke havde store Tanker om ham, siden jeg er bleven overbeviist om, at han har stjaalet Ideen til sin bedste Afhandling fra Ritter, saa fandt jeg ham dog langt under min Forventning. Jeg polemiserede meget, skjøndt mest indirekte, imod ham, ved at rose Ritter; han derimod søgte paa en fiin Maade at nedsætte denne Physiker; men jeg bragte ham hver Gang i Knibe. Han synes at behandle Physiken mere som Liebhaber end som Videnskabsmand, kun at han er en spekulativ Liebhaber, i Stedet for at de Andre ere empiriske. En vis Meyer, som ogsaa studerer Chemien her, kommer ofte til Schlegel, hvor jeg ligeledes traf ham i Aften og talte mere med ham. Uden at forraade mange Talenter, synes han at være et sundt Hoved og meget venskabelig, saa at jeg kan vente adskillige smaa Tjenester af ham.

Den 14de Charles. Adskillige tidsspildende Ærinder. Læst det galvaniske Selskabs Rapport over de galvaniske Opdagelser. Tre Læger, Medlemmer af Selskabet, var det overdraget at forfærdige den. Man finder deri neppe een ret Nyhed, mange Feil, og det Vigtigste, hvad der er skeet i Tydskland, er deri ikke berørt. Den Opdagelse, hvorover Ritter har skrevet sit første Skrift, tillægges Aldini, som en Opdagelse fra ifjor. Det Samme har de la Metherie gjort i sin Journal.

Den 15de besøgte jeg Bouillon la Grange. Han var høflig, som alle de franske Lærde, men det var Alt. Instrumentmageren Fortin boer i samme Huus, nemlig école centrale de panthéon; jeg besøgte altsaa ogsaa denne og saae Et og Andet ret interessant af hans Arbeider. En anden Person, der saae ud som en Tigger, tilbød at føre mig i det galvaniske Selskab; men jeg undskyldte mig med Mangel paa Tid; thi Selskabet er anerkjendt jammerligt, og dets Medlemmer anbefale det just ikke. Jeg besøgte derpaa Liebes, som er Professor

i Physiken ved école centrale i Faubourg St. Antoine. Jeg traf ham ikke hjemme strax; men man sagde mig, at han kom inden een Time, jeg gik derfor noget omkring i denne Forstad, hvor jeg ikke ofte har været, og endeligen ind paa et Kaffehuus, hvor jeg traf et Væsen, der meget lignede en Politispion. Han talte meget hemmelighedsfuldt til mig om Frankrigs Forhold og vilde føre mig ind i en politisk Samtale. Jeg forsikkrede ham, at jeg ikke forstod mig meget paa Politiken og skaffede mig ham saaledes af Halsen. Liebes, som har skrevet en ny Lærebog i Physiken, er allerede en aldrende Mand og er ikke nær saa interessant som hans Kone, der maa være en god Deel yngre. Ivrigt er Liebes selv upaatvivlelig et ordentligt Hoved, hans Bog udviser dette; men hans Konversation er meget phlegmatisk. Vi talte mest om Galvanismus, og da jeg havde meddeelt ham adskillige tydske Nyheder over denne Sag, spurgte han mig endnu, om jeg havde seet et galvanisk Batteri. Saa ulægelige ere de Franske i deres Indbildning om, at der Intet existerer uden i Frankrig! Guyton spurgte mig ogsaa, da jeg var hos ham, om jeg havde seet en Platinadiegel. Jeg svarede ham, ja, for nærværende Tid har man Platinadiegler overalt, hvor der gives Chemister. Efter denne Omstreifning besøgte jeg Friedländer, som forelæste mig en kort Historie over det franske Opdragelsesvæsen. Foredraget og Ordenen deri vare saa gode, at det satte mig i Forundring. Virkeligen havde jeg aldrig troet, at den lille pussilanime Friedländer havde saadan en Fremstillingsgave, uagtet at Galls System tilsagde det. Vi saae siden Vaudevillen Fanchon la vieilleuse i Selskab med hinanden. Stykket er ikke betydeligt; men Madame Henri spiller saaledes Fanchon, at man aldrig kan vorde kjed deraf.

Den 16de. Kun de løbende Forretninger. Om Aftenen

hos Gjerlew i Selskab med Baggesen, Linstow, Juul og Tourné, en Fransk, som er bosat og gift i Kjøbenhavn.

Den 17de hørte jeg første Gang Berthollet, i école polytechnique. Han læser kun een Gang om Ugen. Han havde Varmestoffet, hvorover han sagde meget gode Ting. Fourcroy læser i denne Skole over den elementaire Chemi, Berthollet over den praktiske eller nok egentligere over den finere Deel af Videnskaben. Han forudsætter naturligviis det, som Fourcroy har sagt, og opløser kun Vanskeligheder, hvorpaa man i Almindelighed ikke tænker. Han taler vanskeligt og derfor noget langsomt; men just dette passer meget godt til de dybttænkte Ideer, han foredrager. Fra Berthollet gik jeg hjem med Meyer, som forærede mig adskillige skjønne Mineralier. Med ham gik jeg i école des mines, hvor Enhver, der har Lyst at studere Mineralogi, finder en sand Skat. Man finder der et Kabinet ordnet efter Werner, med de tydske Navne, et andet efter Hauy, et tredie efter Struve, et fjerde efter Departementerne i Frankrig, hvor de findes, en høist angenem Ting for dem, som ville gjøre mineralogiske Reiser i Landet. Jeg kom endnu tidsnok herfra til at høre Vauquelin. Herfra gik jeg med Lehmann i jardin des plantes. Vi tilbragte hele den øvrige Dag med hinanden og sluttede med at besøge bal masqué paa Operahuset, hvor vi havde aftalt at træffes med flere Landsmænd. Det er rigtignok her lidet morsommere end i Berlin, men ikke meget, imidlertid holdt jeg det dog for min Pligt som Reisende at have seet det.

Den 18de. Charles's Forelæsninger og andre saadanne daglige Forretninger. Om Aftenen i det philomatiske Selskab, hvor en Rapport, som jeg havde leveret over Ritters Forsøg med Lyset, oplæstes, ikke uden Bifald.

Den 19de var jeg i école polytechnique for at høre

Monge. Fortræffelige Gaver har han just ikke. Han foredrog noget af Physiken om Legemernes almindelige Egenskaber, meget mathematisk. Man driver overordentligt paa Mathematiken i denne Skole, og Chemien spiller kun her den anden Rolle, skjøndt den drives vel. Unægteligt bør det ogsaa være saaledes for dem, som skulle dannes til Officerer, Vei-Opsynsmænd ɔc. Guyton skulde begynde en Time efter, at Monge havde endt; Meyer og jeg gik derfor en Tour paa Boulevard neuf; men da vi kom tilbage, var det forsilde. Med Linstow var jeg i Dag hos cit. Schmidt, som har opfundet en Ovn til at opvarme Stuer med Luft og meddele denne Luft Fugtighed, ja aromatiske Dampe, naar man finder det nødvendigt. Opfindelsen er nogle Aar gammel, og om den virkeligen er praktisk, tør jeg ikke bedømme.

Den 21de i Samlingen i école des mines. Meyer proponerede, at vi skulde gjennemgaae Hauys Krystallographi sammen, efter de Modeller, som der ere. Jeg antog dette Forslag, dog saaledes at jeg studerer det først der, og efterhaanden som jeg arbeider mig ind deri, foredrager jeg igjen ham det. Tommelier, Medlem af société philomatique, er Opsynsmand derved. Han gjorde mig mange venskabelige Bebreidelser, fordi jeg ikke strax henvendte mig til ham, for at begjære Alt, hvad jeg ønskede, og i Sandhed, den simple Grund var den, at jeg ikke kjendte ham igjen, da jeg aldrig havde talt med ham i hiint Selskab; men han havde lagt Mærke til mig, formedelst den Efterretning jeg havde givet om Ritters Opdagelser over Lyset. Om Aftenen i Théatre faideau, hvor ma tante Aurora og Ambroise spilledes. Det Interessanteste derved var, at Martin og Elleviou sang og spillede meget godt deri.

Den 22de besøgte jeg Heiberg, hørte som sædvanligt

Charles og studerede hjemme i Hauys Mineralogi, for at forberede mig til at see mere af Samlingen i école des mines.

Den 23de. Om Middagen hos Kjøbmand Pobechein, Meyers Svoger, hvor Heiberg, Harbauer og Pöckelmann, en dansk Konsul, vare. Selskabet var mig ikke meget interessant, dog passabelt. Paa Veien hjem havde jeg en langvarig Dispute med Heiberg over mange af vor Regjerings Foretagender. Han anførte mig forskjellige Exempler paa den mest skrigende Uretfærdighed; men jeg har den Mistanke, at de ere halvt opdigtede, i det mindste var det Tilfældet, da Talen kom paa vore Love, hvor jeg havde Leilighed til at vise ham, at han enten ikke havde læst dem eller ikke vilde forstaae dem ret. Meyer var derved.

Den 21de i école des mines med Lehmann. Medens jeg sysselsatte mig med Hauys Krystaller, besaae han Samlingen, som er ordnet efter Departementerne. Han fandt, at det var kun fra de Departementer, som ere Paris allernærmest, at man havde Noget, og at de øvrige Skabe uden Forskjel vare opfyldte med fremmede Mineralier. Herfra gik jeg med Lehmann til den Kunstner, som forfærdiger Gonyometerne. Han var nyligen flyttet hen i en Bygning, der tilhører Nationen, og som før har været et Kloster. Han har der fri Bolig, til Opmuntring, og de mathematiske Instrumenter, han forfærdiger for Regjeringen, faaer han betalt. Endnu havde han Intet færdigt, men laa ganske under Bygning.

Den 25de studeret Hauy i den Tid, jeg havde tilovers fra Forelæsninger.

Den 26de hørte jeg Berthollet i école polytechnique. Derpaa talte jeg længe med Desormes og Thenard og saae Øvelserne, som Eleverne have hver Løverdag. Begge have noget Tilbageholdent i deres hele Opførsel, hvilket jeg ikke veed,

om jeg skal forklare af Undseelighed eller Stolthed. Desormes er Guytons Præparator. Jeg talte derfor med ham om de Forsøg, denne Chemist havde anstillet over Winterls Prolusioner, da han er udnævnt af Nationalinstitutet til at undersøge dette Skrift. Man har anstillet tre Forsøg derover, meget slet, og har derfor intet Bevisende udbragt; men jeg forudseer, at man vil fordømme Winterl. Guyton læste ogsaa i Dag her over Mineralogien, hvormed han skal forbinde noget Technologi, men umaadeligt slet. Intet Mineral fremvistes ordentligt, 7 à 8 Species bleve gjennemgaaede i een Time, Intet sagt om dem uden Navne, Bestanddele og et Par udvortes Kjendetegn. Ganske fri for Konfusioner var heller ikke det, han sagde om Materierne. Komisk forekom det mig at høre d'Andrada kaldes minéralogiste danois célèbre. Herfra gik jeg med Meyer i en Manufaktur, hvor man aftrykker Malerier paa Lærred, Træ og Glas. Man kan der kjøbe Betræk til hele Stuer, saaledes at de komme til at see ud, som om de vare malede; men Prisen kommer dog temmelig høi, og Malerierne ere vel temmelig gode, men ikke fortræffelige, især fandt jeg dem næsten alle stive; hist og her fandt jeg endog nogle, som vare slette og fortegnede. Det Skjønneste var, at man havde trykt smaa Malerier bag paa Glas og anvendt dette til Bordplader og deslige. Det var virkeligt ziirligt, og Prisen syntes mig ikke overdreven.

Den 27de var jeg inviteret til Middag hos Gesandten, Dreyer. Der var stort Selskab. De allerfleste af Landsmandskabet vare samlede. Jeg sad hos Lehmann og en Lieutenant de Witte i Søetaten. Samtalen fordeelte sig meget og blev næsten slet ikke almindelig; altsaa underholdt jeg mig med mine Naboer, ret behageligt, dog uden at afhandle Noget, som her var værd at fortælle.

Den 1ste April hos Le Blanc. Jeg traf ham ikke hjemme; men en af hans Medarbeidere, til hvem jeg var anbefalet af Tommelier, lovede mig, saa snart Le Blanc kunde komme en Dag i sin Krystalfabrik, at lade mig det vide. Jeg var derpaa i conservatoire des arts, hvor man for nærværende Tid ikke ret kan komme til at see Noget, fordi Direkteurerne ere sysselsatte med at ordne Alt. Jeg kjøbte der Le Blancs Bog om Krystallisationerne, som interesserer mig saa meget mere, da den ligesom tjener til Prove for Hauys Krystallographi. Vel er denne Bog høist uvidenskabeligt skrevet; men den indeholder dog Experimenter, som i høi Grad ere interessante og fortjente at fortsættes af En, der var bedre Physiker, og som det var mere om at gjøre, at opdage de Naturlove, hvorefter disse Operationer foregaae, end at forfærdige Krystaller til Salg. Jeg sysselsatte mig derefter Resten af Dagen med at exerpere det Interessante af denne Bog og tilføiede en Deel Ideer til nye Forsøg, af hvilke jeg haaber megen Oplysning, naar jeg faaer Tid til at anstille dem. Om Aftenen var jeg i det philomatiske Selskab.

Den 2den. Foruden de daglige Forretninger hørt Berthollet i école polytechnique.

Den 3die. Schlegels Forelæsninger. — Besøg af Heiberg. — Hos Classen til Middag. Jeg traf der Grev Moltke, som er Søofficeer og kom fra en diplomatisk Mission, og Kammerherre Buchwald. Denne sidste kjender min Fader overmaade vel og erindrede sig ham endnu med Agtelse. Samtalen var interessant og gik mest ud paa Politik og Danmarks indvortes Bestyrelse. Hos Görike var jeg derpaa, da jeg gik fra Classen.

Den 4de besøgte jeg Cadet, en sand fransk Lærd. Han veed sin Chemi af de franske Læreboger, og videre gaaer han

ikke. Han troede, at Mineralogien var den Videnskab, som mest studeredes hos os, og blev meget forundret, da han hørte, at Botaniken endnu havde flere Tilhængere der; thi meente han, vi havde dog vel ikke mange Planter. Jeg maatte da fortælle ham, at Vindruerne modnes i vore Haver o. s. v., saa at han ikke skulde troe, at vort Danmark hører til de Lande, som ere bedækkede med en evig Is og Snee. Cadet var iøvrigt ret artig, saa at jeg maatte tilgive ham dette saavelsom hans Formodning, at vi ikke havde Andet at handle med end Fisk. Han gav mig Adresser til nogle Fabriker og til en tydsk Kunstner, som kunstigen efterligner de naturlige Stene. Da denne ikke var langt derfra, gik jeg derhen og fandt, at det Hele ikke var af megen Betydenhed, og at det blot var Glas, som paa Bagsiden belagdes med et farvet Kit. Hans Navn er Vachelst. Aftenen i Théatre français, hvor jeg for første Gang saae Mdsl. Contat, en af Frankrigs berømteste Skuespillerinder, der en Tid lang har været i Provindserne, spille i to forstjellige Stykker. Kjendere gjenfinde hos hende den Fiinhed og Elegants, som herskede i den franske Skuepladses mest glimrende Dage. Jeg kan ikke lægge Andet til, end at jeg efter min ringe Indsigt ogsaa maa rose hende.

Den 5te. Efter Charles's Forelæsning, i champs élysées, lige ud til Barrièren. Disse elysæiske Marker ere forsynede med Træer, som skygge, med Telte og smaa Huse for Restaurateurer, Kaffehuse o. s. v., og hele Veien, som derigjennem gaaer ud til bois de boulogne, er forsynet dermed. Barrièrerne ere noget af det Bizarreste og Latterligste, hvormed den franske Nation nogensinde har prostitueret sig i Bygningskunsten. Disse Toldhuse ere her to uformelige Masser, omgivne med Piller, som ikke høre til nogen af de hidtil bekjendte Ordener og altsaa vel maa føre Navn af den franske Orden; disse Piller bestaae

af lutter firkantede og runde Skiver, som ere murede afvexlende over hverandre. Hver Barrière har en egen Form, jeg har endnu ei seet dem alle. Om Aftenen i Théatre des jeunes élèves, med Gjerlew og Lehmann. Dette Theater hører til de smaa og besøges kun af de ringere Stænder og sjeldent af Fremmede. Det fortjener heller ikke at sees meget mere end een Gang. Unge Mennesker, hvoraf neppe noget er over to eller tre og tyve Aar, udføre her alle Rollerne uden Forskjel.

Den 6te. Promenade til Longchamps. I gamle Dage drog man derud i Paaskeugen: Askeonsdag, Skjærtorsdag og Langfredag, for at høre en Messe; nu tager man derud for at lade sig see. De Fornemme kjøre eller ride derud, de Fleste gaae. Hele Veien er, fra om Middagen Kl. 3 indtil om Aftenen Kl. 7 à 8, opfyldt med Vogne og Mennesker. Hvo, som er en stor Ven af at see skjønne Equipager, finder her sikkert sin Fornøielse; thi Alt viser sig her i de Dage i sin muligste Glands. Man sparer flere Maaneder for at have en smuk Equipage paa den Dag; man pantsætter derfor sine Vinterklæder, kort, man er saa forgabet deri som nogen Kjøbenhavner i sin Dyrehavetour paa St. Hansdag. Veien til dette Longchamps, som ligger i bois de boulogne, er ikke lang, jeg troer, at man bedst kan sammenligne den med den fra Kjøbenhavn til Fredriksberg. Overalt er der sørget for Fornøielse og Bequemmelighed, uden at man derfor kan paastaae, at denne Tour virkeligen bliver derved gjort amusant. Hele Veien igjennem finder man Stole, hvorpaa man for et Par Sous kan sidde og betragte hele Toget efter Hjertens Lyst; ved hvert Skridt finder man Restaurationer, hvor man kan spise til Middag og Aften, Kaffehuse, hvor alle Slags Forfriskninger ere at finde, Vogne, hvori man kan fortsætte sin Tour, og deslige. At man ved denne Leilighed faaer alle Modens

Bizarrerier at see, forstaaer sig, og dette giver virkeligen Jagttageren nogen Interesse derfor. En ikke uvittig Pamphletskriver, som nok har seet dette Tog oftere, har forud givet derover en Beskrivelse, i Dagens Aand, og angiver, hvorledes man kan distinguere alle Personer der. „Naar Du seer et velklædt Fruentimmer," siger han, „med ædel Anstand og blide Øine, sidde ved Siden af en gammel, alvorlig Mand, dersom hendes hvide Dragt kun synes at være et Billede af hendes Hjertes Reenhed, dersom hun, god Ægtefælle og god Moder, fører sine Børn med sig, saa vær sikker paa, at det er en Fremmed. (De ce signe seulement dis: c'est une étrangère, oui c'est une étrangère). Den anden Klasse udgjør efter ham de Fruentimmer, som nyligen ere komne fra Provindserne, uden Opdragelse og uden Smag, og som have solgt deres Ydigheder til den Rigeste; Skjønhed, som en Følge af fuldkommen Sundhed, udmærker dem endnu; men ellers er han dem ei gunstig. Den letsindige Pariserinde, som synes at have laant af Amors Moder hendes Ynder og Svagheder, som en let, men smagfuld Pynt udmærker, har hos Forfatteren Fortrinnet for Alle (si j'étais nouveau Pâris, à cette Venus de Paris, je donnerais la pomme). Jeg finder alt dette saa charakteristisk, at jeg ikke har kunnet afholde mig fra at nævne det her. Endnu maa jeg anføre deraf en god Sarkasme over de Folk, som her nu skrive meget for den katholske Religion og meget mod Fornuften, Folk som nu ere temmeligt i Moden her. I Anledning af de meget korte Kjoler, som nogle elegante Herrer bære, og som næsten see ud som Veste, siger han, at det er rognerede Kjoler, og anfører, at man rognerer jo Penge og meget Andet, kort: on rogne sur tout, et l'on dit, qu'à Paris, chose très commode, un auteur doit rogner sur l'esprit, s'il veut être auteur à la mode.

Anføreren for Troens Helte her er en Abbed Geoffroy, som tillige giver Theaterkritiker. Man har hævnet sig paa ham ved en Mængde Karrikaturer. Den vittigste af Alle er en, hvor han staaer paa sin Journal (Journal de Débats), der ligger paa hans Bord, for at gribe efter en Genius, som bærer Voltaires Æreskrands. Hans Venner tilraabe ham: Herr Abbed, I brækker vist jer Hals". Paa hans Bord ligger en Mængde slette Journaler, paa Gulvet de mest agtede Lærdes Værker, paa hans Hylde staae en Mængde maadelige Bøger vel indbundne. Paa en anden Karrikatur sidder han paa en Vægtskaal; som Modvægt har Nogen kastet et Bind af Rousseau paa den anden Skaal, og denne løfter baade Abbeden og hans Journal op. Fire Karrikaturer existere i det Mindste over ham.

I Journalerne her hersker en skjændig Smigertone og en foragtelig Føielighed efter Magthavernes Villie. Jeg har ikke fundet en eneste, som har vovet at sige det Mindste mod den katholske Religion og endnu mindre mod nogen Anordning. Det Høieste, Nogen naaer, er at mene, at man dog kan sige meget til Roes for Voltaire og Rousseau. Nyligen havde Geoffroy angrebet en Medarbeider af en naturhistorisk Ordbog, for at have vist sig Atheismen og Spinozismen (to temmelig modsatte Ting) gunstig, og denne fandt dette saa farligt for sin Lykke, at han i et meget hofligt, man kunde vel kalde det smigrende Svar, fralagde sig dette og viste, at han var en god Katholik, hvorfor ogsaa Abbeden gav ham en Æreserklæring. Uforskammetheden gaaer saa vidt, at Digteren Delile nyligen har sagt i et Digt, la pitié kaldet, at Emigranterne havde gjennemløbet Ærens Bane. Et Blad, le citoyen français, har dog vovet at spørge ham, hvilken Bane de Helte, som have udøst deres Blod for Republiken ere gangne, naar

det er Ærens, som de gik, der have baaret Avindsskjold mod deres Fædreneland.

Ved Promenaden til Longchamps forkjølede jeg mig, uagtet al anvendt Forsigtighed, saaledes at jeg længe har maattet holde mig inde. Dog har jeg passet Charles's Forelæsninger, og naar Veiret var godt ogsaa besøgt Vauquelins. Iøvrigt har jeg i denne Tid læst adskillige franske Skrifter, som ansees for klassiske, deels for at trænge dybere ind i dette Sprog, deels for ikke at være forlegen, naar der tales om disse Skribenter i Selskaber, da det ansees for en Skam ei at kjende dem. Den vidtberømte Racine var en af dem, jeg først henvendte min Opmærksomhed paa, og hans kraftfulde Forgænger Corneille lod jeg følge efter. Dersom Elegants, forbunden med en vis Værdighed, var Poesiens eneste Dyd, vilde jeg sikkert give de Franske Ret, at han havde været een af de nyere Tiders største Digtere. Men det er ulykkeligt, at han har valgt det dramatiske Fag; thi Personerne fremstille ikke deres Tænkemaade i deres Handliger, men fortælle, hvad de tænke. Derfor føre de Alle samme Sprog, og en Franskmand vilde tage det ilde op, naar en Soldat talte som en Soldat og en Tjener som Tjener i en Tragedie, saa gemeen tør kun Komedien gjøre sig. Den Roes, en Kjender har givet Shakespeare, at man kunde udslette alle Personernes Navne, og man vilde dog kunne see, hvad for en Replik, der tilfaldt enhver, bliver altsaa ikke at anvende her. Det gjør ogsaa et meget ubehageligt Indtryk, at i alle Stykker egentligen de samme Ideer komme igjen, kun under andre Navne. Phèdre er det eneste af hans Stykker, som jeg kan sige, at jeg har læst med Fornøielse. I alle de Andre stikker den franske Etikette mig altfor meget frem. Naturligviis maa det i alle franske Tragedier frembringe en uendelig Monotoni, at man blot kan benytte sig af de eensformige Alexandriner.

At lade ubunden Stiil og Vers af 3 à 4 forskjellige Arter afvexle med hverandre, efter Foredragets Charakteer paa hvert enkelt Sted, maatte for Sprogets Mangel paa lange og korte Stavelser være ugjørligt, men vilde, om det end kunde udføres, vække alle franske Kritikere imod sig. Det forekommer mig, at de Stykker, som Corneille har forfattet efter Planer, tagne af det Spanske, ere uden Sammenligning de bedste, fordi de ere fulde af Phantasi og Kraft. Cid, Don Sancho og Komedien le menteur have sikkert, fra Opfindelsens Side, ikke deres Mage i det franske Sprog.

Voltaire har havt mange gode Ideer til den franske Literaturs Forbedring; men deels lagde Sproget og de allerede indgroede Fordomme ham altfor mange Hindringer i Veien, deels manglede det ham ogsaa selv paa den høiere Aand, som skulde have ledet ham til det høiere Punkt af Fuldkommenhed. Det franske Sprog er overalt det mest slaviske, der kan tænkes. Jo videre jeg kommer deri, jo mere man siger mig, at jeg er nær ved at skrive det særdeles godt, desto flere Feil finder jeg deri. Skulde man troe, at man ikke holder det for godt at anvende et metaphorisk Udtryk, som ikke har været brugt af de klassiske Skribenter? Hvormegen Hindring, denne pussilanime Kritik maa lægge i Veien for alle Fremskridt, er let at forudsee. De Nye nødes overalt til at blive i de Gamles Spor og aldrig at komme udenfor den flaueste Efterlignelse. Den franske Grammatik er særdeles uddannet, men mere som en ny Samling af Vedtægter end som en Videnskab, grundet paa Principer; hvad Akademiet har sagt, hvad Racine, Bossuet, Fénélon ɔc. have brugt, det er vigtigere end Resultaterne af en sund Sprogkritik*). Dog, jeg vil ikke fylde mit hele Brev med

*) Ø. har i en kort Selvbiographi antydet, at han ikke er bleven staaende ved den her fremsatte Opfatning af det franske Sprog; han siger

saadanne Klager; saa ringe jeg nødes til at agte den franske Aand i Videnskaber og Kunster, saa er det dog unægteligt, at den, der forstaaer at profitere af Omstændighederne og af de enkelte agtværdige Lærde her, finder her, mere end noget andet Sted, Leilighed til at studere.

Indtil den 10de Mai har jeg kun udrettet meget lidet Andet end studeret hjemme adskillige franske Skribenter og frequenteret nogle faa Forelæsninger.

Den 10de corps législatif. Jeg bivaanede Forsamligen, som kun varede kort, fra Begyndelsen til Enden. Forsamlingssalen, som er i det forhenværende Hotel d'Orléans, er meget skjøn. Medlemmerne komme ind med Præsidenten, i Procession, med fuld Krigsmusik, og gaae ligesaadan derfra igjen. Der er kun meget liden Plads for Tilhørerne, saa at Publikum ikke kan have den store Indflydelse mere i Debatterne, som det havde i de republikanske Dage.

Den 13de i société philomatique, hvor jeg meddeelte en Efterretning om Ritters Forsøg med Voltas Soile. Den vandt

---

selv, at han fra Tydskland havde medbragt en stærk Fordom mod det franske Sprog og i lang Tid anslog dets Ufuldkommenheder høiere, dets Fordele mindre høit end billigt; men han fandt dog snart, at dets Bestræbelser efter den høieste Grad af Klarhed fortjene Efterligning, saa at han holdt for, at han ogsaa som dansk Skribent vilde vinde, ved at have øvet sig i det franske Sprogs strenge Fordringer paa Fatteligheed og Nøiagtighed, Dyder i Stilen, han altid havde sat høi Priis paa, da han saa ofte havde seet ubestemte og umodne Tanker, indhyllede i et tilsvarende Sprog, udgivne for Dybsind. Derimod troede han, at man ikke burde efterligne Franskmændene i Vidtløftigheden af Foredraget, der let bliver byrdefuldt for tænkende Læsere, uden at man derved, som man dog tilsigter, vinder i Klarhed, der bedst opnaaes, naar det lykkes at sætte det rette Ord paa det rette Sted.

temmelig meget Bifald, og Præsidenten takkede mig, paa Selskabets Vegne, for denne Meddelelse. Da denne séance var forbi, bad Biot mig at skrive Ritter til, at han dog jo før jo hellere maatte melde de Opdagelser, som han havde gjort i det sidste Aar, da det neppe kunde mangle, at han jo maatte erholde Institutets Præmie (3000 Livres).

Den 16de hos Vauquelin. I Nationalinstitutet. Det er ofte meget kjedsommeligt i Nationalinstitutet, fordi man ikke altid veed, hvormed man skal udfylde to Timer ugentlig; men nu og da er det meget interessant; kun have Tilhørerne altfor ofte den Ubehagelighed Intet at høre, fordi Forsamlingssalen just ikke er indrettet hertil. Den er lang og smal, saa at man ikke let hører i den ene Ende, hvad der siges i den anden. I Dag forefaldt intet Mærkværdigt.

Den 17de Cuviers Forelæsninger i Athénéet. Disse høre til de interessanteste, jeg har havt Leilighed til at benytte mig af. Det er Naturhistoriens Philosophi, hvormed han her sysselsætter sig. Hidindtil var det endnu kun Videnskabens Historie; men snart vil han komme til at afhandle den egentlige Materie. En Lærdom, som Franskmændene næsten aldrig besidde, er det, som ved første Diekast udmærker ham. Han taler om Aristoteles, om Plinius, om Gesner, om Leibnitz, saaledes at man hører, at han kjender dem mere end blot af Sagn. Hermed forbinder han en Oversigt over det Hele, som sjeldent nogen Lærd besidder. Hvad Indflydelse enhver stor Mand har havt paa Videnskabens Aand, veed han at fremstille, uden at anføre Detaillet af hans Opdagelser. Det er Videnskabens Aand, han fremstiller, og ved denne Leilighed viser han, i hvad Forhold denne eller hiin individuelle Aand stod dertil. Dette er ham ikke nok; han kaster tillige et Blik paa Menneskehedens Historie, for at vise, i hvilket Forhold Menneskeslægtens Udvik-

ling og Videnskabens Fremskridt staae til hinanden. Han overskuer hele Jordens Organisation, for at vise nogle af de Hovedlove, hvorefter Naturen har udbredt sine Skatte paa den, og derpaa kaster han paany et Blik paa, hvad Anledning disse store Forhold have givet til denne eller hiin eensidige Uddannelse af Videnskaben. Naturhistorien er ham ikke et blot Register over Gjenstande, men et i hinanden indgribende Hele. Uagtet han ikke er Chemist, har han dog en Oversigt over denne Videnskab, og jeg har som oftest hørt rigtigere Domme af ham end af de fleste Chemister af Profession. Naturligviis har jeg ikke overalt kunnet være tilfreds med hans Paastande; men det har dog som oftest været Tilfældet. Hvad hans Foredrag angaaer, saa er det flydende og skjønt, uden at være pyntet med de Franskes intetsigende rhetoriske Phraser. Hans Organ er ikke meget behageligt. Jeg har lagt Mærke til, at hans Værd saa almindeligen paaskjønnes, at alle de Tilhørere, som ere i Læsesalen, strax lægge deres Bøger hen, uden at læse Perioden ud, naar der anmeldes, at Cuvier vil begynde.

Den 18de. Hamilton, en skotsk Lærd, der især besidder store Kundskaber i det indiske Sprog, men tillige interesserer sig for Physiken, havde yttret for Schlegel, som havde talt med ham om mig, at han ønskede at lære mig at kjende. Schlegel bad mig derfor komme til sig i Dag paa Nationalbiblioteket, hvorfra vi gik sammen hen til Hamilton. Han modtog mig med særdeles Artighed, og han lovede at stifte en Forbindelse mellem mig og adskillige engelske Lærde. Dette er mig særdeles behageligt, da jeg troer, at vore danske Lærde kun staae i liden Forbindelse med de engelske. Ved mit Besøg paa Nationalbiblioteket saae jeg noget i Manuskripterne, der ere vel opstillede, i Skabe med Gitterdøre af Staaltraad. Adskillige Lærde, især fremmede, arbeide i denne Sal og have

bestandigen et Par af Bibliothekets Betjente deels til Opsigt, deels til Tjeneste.

Den 22de. Jeg har nu faaet en ny Landsmand herhid, Uldahl, en Botaniker, Discipel af Vahl. Jeg fulgte med ham i Dag til jardin des plantes og besøgte i Selskab med ham Hauy, Thouie, Jussieu og Desfontaines. De tre Sidste kjendte jeg ikke før, men fandt deres Samtale meget interessant. Jussieu viste os Maaden, hvorpaa han bevarer sine Planter, og hvorledes han let veed at gjenfinde hver. Næsten altid arbeide nogle Botanikere i hans Studerestue, med at gjennemsee hans Herbarium, og de have hvert Øieblik Leilighed til at raadføre sig med ham, en Beredvilligbed, som ikke kan Andet end have de skjønneste Følger for Videnskaben. Desfontaines viste os, hvorledes den indvortes Organisation i de to store Plantefamilier monocotyledones og dicotyledones er forskjellig. Som bekjendt skylder Botaniken ham denne vigtige Opdagelse. Hauy er sysselsat med at udarbeide en Lærebog i Physiken, som den første Konsul har beordret ham at fuldende i en Tid af 6 Maaneder, hvorimod han har dispenseret ham fra at holde Forelæsninger. Denne Lærebog kommer blot til at indeholde den Deel af Physiken, som ikke er Mathematik; men man kan vente, at den vil blive behandlet meget mathematisk, og fra denne Side faae en meget høi Grad af Uddannelse, hvilken dog naturligviis ikke kan være Andet end eensidig, dog vil den rette Videnskabsmand vist vide at sætte Priis derpaa. Man maa rose Buonapartes gode Valg i at uddele Arbeider. Man seer her med Forundring, at han har forbigaaet de andre Physikere, som egentligen gjøre Profession deraf, for at vælge en Mand, der ellers synes ganske at have indarbeidet sig i et andet Fag, men som dog sikkert er grundigere Physiker end nogen Anden af dem, man kunde have valgt. Til Middag var

jeg efter Indbydelse hos Guyton. Meget interessant var der ikke; thi der var næsten ikke indbudet Andre end Fremmede, hvoraf man kan faae nok at see i Paris, uden Guytons Hjælp. En af de Franske, som var tilstede, havde været i Ægypten og fortalte adskillige interessante Anekdoter derfra. Jeg hørte af Andre, at Aarsagen, hvorfor han var gaaet til Ægypten, var, at han paa ingen Maade kunde holde sin eneste elskede Søn derfra. Han fulgte med og havde den Sorg at see ham døe i sine Arme af Pesten. Den bedrøvede Fader ønsker endnu ofte, at han havde kunnet døe for ham. Hans Navn er Champagne eller Champignie. Han er Opsynsmand over Arsenalet. Min meste Underholdning havde jeg med Md. Guyton, en gammel lærd Dame, som har oversat Bergmanns Skrifter af det Svenske og Werners af det Tydske.

Den 23de. Besøg af Hamilton. Nationalbibliotheket. Fabritius fra Kiel er nyligen kommen hertil. Jeg traf ham i Dag hos den Restaurateur, hvor jeg sædvanligen kommer. Han viser megen Artighed mod sine Landsmænd.

Den 24de besøgte jeg Cuvier, men fandt kun hans Broder hjemme. Jeg var der i Selskab med Friedländer og en Dr. Schmidt fra Leipzig. Ved samme Leilighed besøgte jeg atter Hauy. Han beklagede sig over, at uagtet han ellers vidste at forklare sig alle Phænomenerne, som frembragtes ved Galvanismus, vidste han dog slet ingen Rede i de Forsøg som Fourcroy, Vauquelin og Thenard havde angivet over Hornsølvets Reduktion paa den positive Side; han maatte derfor ganske forbigaae disse, sagde han. Jeg svarede ham, at det gjorde ham særdeles Ære, at han ikke kunde forklare disse Forsøg, fordi de vare falske. Jeg fortalte ham, hvorledes Ritter havde gjendrevet dem, og hvorledes jeg ved mine egne Undersøgelser havde fundet det Samme. Han var dermed

særdeles vel tilfreds. Biot læste i Dag i Athénéet over Elektriciteten. Forsøgene faldt kun maadeligen ud. I Aften læste Cuvier, som jeg hvergang hører med ny Fornøielse.

Den 26de. Vauquelin. Om Aftenen hos Lehmann med Schulz og Bergmann. Denne Sidste havde havt Leilighed til, ved dygtige Bestikkelser, at see Chaptals Svovlsyrefabrik, og vi nødte ham nu paa en god Maade til at fortælle os, hvad han der havde seet. Det Meste er mechaniske Indretninger, der ere temmelig simple, og dette er just Aarsagen, hvorfor man ikke vil lade Nogen see dem, da man frygter for, at En eller Anden kunde benytte sig deraf.

Den 27de. Daglige Forretninger. Om Aftenen i Théatre Montensier med Uldahl og Lehmann. Vi traf Charles der. Man giver kun meget faa Stykker i dette Theater, uagtet det fører Titel af Théatre de variétés amusantes, og de Stykker, der gives, ere mest skrevne i den lavere Klasses Smag; men Skuespilleren Brunet trækker overmaade mange Personer derhen ved sit Spils Naturlighed og Styrke. Han synes ganske at være den Person, han spiller; men han spiller kun meget faa Roller, og disse henhøre næsten alle til een Klasse. Charakteren er den mest tossede Enfoldighed.

Den 1ste Juni med Friedländer hos Berthollet, som boer i Arceuil omtrent en Miil fra Paris. Vi traf ham i hans Laboratorium, hvor han var sysselsat med Forsøg af Farvekunsten. Man kan snart vente en ny Udgave af hans éléments de l'art à teindre. Han vil ogsaa oprette et stort Farveri ude hos sig. Vi spadserede en halv Timestid sammen i hans nydelige Have, og siden vare vi i hans Bibliothek. Friedländer talte med ham om Politik, hvorfor han syntes at interessere sig; jeg ledte Talen, saa tit jeg kunde, paa chemiske Gjenstande. Jeg talte især med ham om Mathematikens An-

vendelse i Chemien efter de Opdagelser, vi skylde ham. Han fyldestgjorde mig meget. Jeg havde den Fornøielse at høre ham tale med den behørige Agtelse om Richters Stœchiometri, hvoraf Pfaff havde givet ham et Udtog. Paa Hjemveien fortalte Friedländer mig en interessant Anekdote om Berthollet fra Revolutionstiden. Fra Armeen havde man sendt Brændeviin, som udgaves for forgiftet, til Velfærdskommissionen. Man overleverede det strax til Berthollet og et Par andre Chemister, som inden Aften skulde aflægge Rapport derover, for at fyldestgjøre de Tiders prompte Justits. De erklærede, at der ikke fandt nogen Forgiftning Sted; men at Brændevinet blot havde været blandet med ureent Vand, saaledes at naar det blev vel filtreret, kunde det drikkes uden Skade. Robespierre, som havde ventet der at see Spiren til en Sammensværgelse, sprang forbittret op fra sit Sæde og sagde, det var let for dem at give en saadan Erklæring, da de ikke skulde drikke det. Strax lod Berthollet bringe et stort Glas, fyldte det med filtreret Brændeviin og tømte det. „De har Mod Citoyen," sagde man til ham. „Ikke saa meget," svarede han, „som da jeg skrev Rapporten." Hans Kolleger efterfulgte nu hans Exempel, og Tyrannen maatte tie. At Berthollet, siden den Tid han var i Ægypten med Buonaparte, hører til dennes Fortrolige, er vist. Han er Senator og har store Indtægter. I Dag fik jeg Brev fra Ritter og Winterl. Den Sidste agter at udgive Accessiones til sine Prolusiones. Om Aftenen hos Lehmann.

Den 2den hos Mechanikeren Le Noir. Mirbels Forelæsninger over Botaniken. Det er mig alle Tider interessant at høre Forelæsninger af forskjellige Mænd. Man lærer overmaade meget i Henseende til Methoden. Mirbel synes at være et ret ordentligt Hoved og har gode Kundskaber; men der er intet

Liv i hans Foredrag. Han veed ikke at hæve det Vigtige over det Uvigtige ved Maaden, hvorpaa han siger det, ved Stedet, hvorpaa han sætter det, kort, der er ikke Lys og Skygge. Man finder denne forunderlige Monotoni igjen i hans Plante-physiologi. Om Aftenen gav Sicard en Forelæsning i Athénéet og anstillede nogle Prøver med sine Døvstumme.

Den 4de. Biot over Galvanismen. Om Aftenen i Théatre Louvois, hvor man opførte en ny Komedie af Collin d'Harleville. Den fører Navn af le vieillard et la jeunesse og har til Diemed at fremstille en agtværdig og, hvad her gjælder mere, elskværdig gammel Mand, stillet imod et Par foragtelige og, hvad endnu er værre her, latterlige unge Mennesker. Stykket har mange vittige Steder, hvilket forskaffede det et afgjørende Bifald.

Den 10de besøgt Gesandten, som om Sommeren opholder sig paa la muette. Jeg var i Selskab med Gjerlew; vi havde taget en Cabriolet sammen, som tillige maatte tjene os til at komme til St. Cloud. Dreyer inviterede os nemlig til Middag, og da det endnu var tidligt, troede vi ikke at kunne gjøre bedre end at nyde den smukke Promenade i Haven ved St. Cloud. Denne Have er anlagt i den saakaldte engelske Smag og med megen liden Pragt, saa at den snarere ligner en Skov. Man finder der Restaurationer, Kaffehuse, Boutiker, kort alt *det*, som betegner en stærk Konkurrents af Mennesker. Slottet St. Cloud er anlagt paa en Høi, som behersker Egnen, og det vilde ikke være vanskeligt, i Tilfælde af et Angreb fra Folkets Side, der at forsvare sig. Det Indre af Slottet kan man endnu ikke faae at see. Til Middag fandt vi Konsul Classen og hans Kone, hvilke ogsaa her have deres Sommeropholdssted. Det gik ret muntert til, og Dreyer erindrede sig sine Universitetsaar og Universitetsbekjendtskaber.

Jeg satte mig ret i Kredit hos ham derved, at jeg kjendte de mærkelige Universitets-Begivenheder fra den Tid. Han forsikkrede, at jeg kjendte disse Ting saa godt, som om jeg havde været tilstede derved. Forend Bordet erfoer jeg en Omstændighed af ham, som morede mig meget. Professor Aldini, om hvem jeg allerede før har talt, en temmelig uvidende italiensk Professor, som reiser omkring og gjør Vind med Galvanismen, fordi han er en Sønderson af Galvani, troer sig bestemt til at oplyse alle Nationer, som ligge Nord for Italien. Den italienske Republiks Gesandt tilbød derfor ogsaa Dreyer, at Aldini kunde komme til Dannmark og indføre Galvanismen der. Dreyer svarede meget fornuftigt, at han ikke kjendte Tingene og Omstændighederne og derfor ikke kunde vide, om dette kunde være hans Fædreland nyttigt. Nu spurgte Dreyer mig, hvad jeg dømte derom. Jeg gav ham et tydeligt Begreb om Galvanismen og fortalte ham tillige, hvem Aldini er, og hvori hans Fortjenester bestaae. Vi talte om adskillige andre nye Opdagelser, og Dreyer syntes meget tilfreds med de Oplysninger, som jeg gav ham desangaaende.

Den 11te. Nationalinstitutet og deslige.

Den 12te til 17de intet Nyt, undtagen Revolutionsfesten.

Den 14de. Det var Bastillens Nedbrydelse, man høitideligholdt. Alle Borgere vare indbudne fra Politiets Side til at illuminere deres Huse; men meget faa efterlevede det. Kun Regjeringens Palaier vare illuminerede og det middelmaadigt nok. Denne Fest, der ikke alene er en Revolutionsfest, men en Fest for Menneskeheden, da et af de skammeligste Fængsler, en af de afskyeligste Støtter for Tyranniet, paa denne Dag blev styrtet, helligholdes hvert Aar med mindre Pragt og mindre Enthusiasmus. Saaledes er Frihedens Sind gaaet af Mode i

Frankrig, at man ikke engang med Fornøielse erindrer sig Slaveriets Afskaffelse.

Til H. C. Ørsted.

Kjøbenhavn den 16de Juli 1803.

Endskjøndt jeg overmaade gjerne havde seet, at De var reist til England, kan jeg dog ei Andet end bifalde de i Deres sidste Brev derimod fremsatte Grunde og tillige tilstaae Dem, at jeg endog, inden jeg modtog Deres Brev, havde forandret min Mening, fordi den nye udbrudte Krig, vor slette Vexelcours m. m. gjør denne Reise vanskeligere og kostbarere. Formodentlig er De ei uvidende om vor Vexelcours's Uforfordeelagtighed og om den Indflydelse, som denne og har paa Deres Indkomster.

— — — — — — — — — — — — — — — — —

Iøvrigt har jeg underrettet Dem om Deres Kasses Tilstand, fordi jeg ei turde lade Dem blive i Uvidenhed derom, og ei længere kunde skjule dens farlige Asthenie, dog haaber jeg, at Patientens critiske Tilstand ei forvolder Dem nogen Uroligbed, fordi De veed, at jeg er særdeles villig og istand til ved passende roborantia at komme den til Hjælp, især naar det sidste halve Aars Stipendium kommer til. At dette vil kunne erholdes paa den Maade, som De troer, endog naar De kommer hjem forinden, er ogsaa min Mening, som og at det vil være tilstrækkeligt til Hjemreisen.

— — — — — — — — — — — — — — — — —

Med megen Fornøielse har jeg seet Deres hidsendte Portrait og fundet, at det ligner Dem overmaade; det er en Ting, som har saa megen Værd for mig, at jeg kunde røve det fra

Den, som jeg kunde troe om, der satte mindre Priis derpaa end

Deres hengivneste Ven

Ludv. Manthey.

Fortsættelse af Breve i Dagbogsform.

Den 18de besaae jeg med Gjerlew og Lehmann Gobelins-Fabriken. Det er unægteligt et Kunststykke at væve saaledes, at det kan efterligne Maleriet eller dog snarere Broderiet. Lehmann bemærkede meget rigtigt derved, at denne Væven er en Art af Broderi, blandet med Vævning, det er egentlig at brodere Tøiet, medens man væver det. Denne Fabrik indbringer Intet, men er tværtimod ene bestemt til at levere pragtfulde Tapetserier til Regjeringen, deels for at pryde dens egne Sale, deels for at bortskjænkes til andre Nationers Regenter. Man kan letteligen forestille sig, hvor kostbare disse Tapeter maae være, naar man veed, at der arbeides paa eet i 3, 4 à 5 Aar, og en Arbeider faaer 3 à 4 Livres daglig. Hertil kommer endnu, at de, som formedelst Alder og Svaghed, især formedelst svækkede Øine, ikke mere kunne arbeide, underholdes paa Fabrikens Bekostning.

Den 19de. Spiist til Middag hos Görike, i Selskab med Lehmann, Fabricius, Baggesen og Gjerlew. Der var ogsaa en vis Claussen, en født Kieler, men for nærværende Tid russisk Hofraad. Han havde været nogle Aar i Kjøbenhavn for at søge sin Lykke, men uden at finde den. Han var derfor heller ikke Danmark god. Vort Bekjendtskab indledte han med Klager over Kjøbenhavn og med Lov og Priis over Petersborgs Fortrinlighed. Siden gjennemgik han den gamle Bernstorff's Feil, derpaa kom han til Kant, og saaledes kritiserede han hele Europa. Jeg var just hans Nabo og maatte

altsaa pligtskyldigst gjendrive meget af, hvad han sagde. Da jeg mærkede, at han især glædede sig ved at bagtale Kant, tog jeg fat paa ham fra den Side og bragte ham i dygtig Forlegenhed, som Baggesen endnu forøgede, ved at strøe nogle bittre Sarkasmer derimellem.

Den 23de. Til Middag hos Gesandten med de fleste Landsmænd. Generalmajor Waltersdorf og Lægen Portal vare ogsaa der. Om Aftenen vare alle Landsmændene, Waltersdorf undtagen, samlede hos Lehmann, som paa denne Maade vilde lade Landsmændene tage Afsked med Gjerlew, som snart afreiser.

Den 27de. Cuvier har nyligen i jardin des plantes begyndt Forelæsninger over den sammenlignende Anatomi. Uagtet dette egentlig ikke er mit Fag, saa hører jeg dog disse, idetmindste saa længe som Udviklingen af de almindelige Grundsætninger varer, da Cuvier veed at give disse med en træffende Klarhed.

Den 28de—30te. Daglige Forretninger. Været om Aftenen i hameau de Chantilly med Lehmann. Hameau de Chantilly er en af de smukke offentlige Haver, hvor man for en vis Betaling kan promenere. I en saadan Have er Alt anlagt paa at more det store Publikum. Paa en Kanal blev anstillet Øvelser, hvor nogle Drenge, bevæbnede med Træandser, bleve roede imod hverandre i forskjellige Baade og kappedes om at støde hverandre ud i Vandet. Paa denne Kanal, som omtrent er saa stor som en middelmaadig Stue, roer det Pariser Folk hele Timer omkring, til sin største Tilfredshed. Gynger af forskjellig Art gives der ogsaa. Blandt Andet gives der en Maskine med lange Arme, hvorpaa Drager, Svaner, Slanger, Heste ꝛc. ere indrettede til at sidde paa. Denne Maskine dreies rundt, og de Personer, som sidde paa dens

Arme, støde med en Landse efter en Ring og efterligne saaledes Forfædrenes Ridderspil. Musik og Dands saavelsom andre Fornøielser fattes heller ikke. Visse Dage ere bestemte til store Fester, og da gives Fyrværkerier og andet deslige.

Den 31te. I Versailles med Lehmann og Hasler, for der at see Fontainerne springe. Hver Fontaine aabnes ved en Processión af Præfekten paa Stedet og andre Øvrighedspersoner; med Piber og Trommer og Soldater er den rigeligt forsynet.

Den 1ste August. Besøgt Waltersdorf. Jeg har fundet i ham en meget oplyst og tillige meget artig Mand. Vi spadserede længe sammen paa Boulevards, og han fortalte mig meget om sine Planer til sine Jorders Forbedring, som jeg gjerne hører, skjøndt jeg Intet forstaaer deraf. Da vi skiltes ad, gik jeg i Panorama, hvor jeg saae Neapel. Om Panorama i Almindelighed er der sagt saameget, at jeg Intet veed at sætte til. Om dette her maa jeg blot sige, at det behagede mig; men at Kjendere dog finde det langt under nogle af dem, de have seet i London.

Den 4de—7de. Fodreise med Lehmann, hvorom jeg har skrevet et eget Brev.

Montmorenci den 5te August 1803.

Min Reise bestaaer kun i en liden Fodtour om Paris; jeg er nu i Montmorenci, Rousseau's Opholdssted, hvor han har skrevet de sidste Dele af sin Heloise. Jeg ankom her igaar Aftes, i Selskab med min Ven, Dr. Lehmann, efter en ret behagelig Vandring af et Par Timer, i Aftenkjølingen: vi vare nemlig kjørte fra Paris til St. Denis, og derfra, hvor Naturen lidt efter lidt mindre vorder indskrænket ved Menneskearbeide, gik vi til Montmorencis yndige Bakke. Det var for

silde til at see Noget om Aftenen; men den følgende Morgen vare vi oppe før Solen og saae den gradviis oplyse den skjønne brede Dal, som omringer Staden, og de Bjerge og Skove og Steder, som begrændse den. Dersom Paris præsenterede sig, skjøndt i nogen Afstand, vilde det være et glimrende Skuespil, at betragte den fra dette Punkt; men man seer kun her som overalt Paris som en lang Strækning af Huse, uden nogen Form og uden de majestætiske Taarne, som ellers langtfra forkynde den store By. Efterat vi vare gangne rundt om Byen og fra hvert Punkt havde nydt en skjøn Udsigt, faldt endeligen Rousseau's Eremitage os i Øinene. At see den, var et af vore fornemste Ønsker, og det var let at opfylde det; Beboeren, den bekjendte Componist Grétry, tillader enhver Reisende Adgangen. Man maatte være en stor Beundrer af denne unægtelig fortræffelige Mand og mere begeistret af hans Skrifter, end jeg nogensinde har været, selv umiddelbart efter deres Læsning, kort man maatte være i en høist poetisk Stemning, naar man skulde finde nogen særdeles Interesse i at see dette Sted. Alt er der i høieste Grad hverdags, og selv Udsigten over den skjønne Egn mangler ganske. For ret paa al mulig Maade at forstyrre den Følelse, man kunde have ved at betræde et Sted, hvorfra en udmærket Mand har udbredt Lys over Verden, finder man en Buste af Rousseau, hvorunder den Dame, der havde skjænket ham dette Fristed, siger eller lader sige paa Vers, at R. var mere veltalende end viis, at hun beklagede, at han ikke vilde blive der for bestandigt, og at han var en Utaknemmelig. Paa en vis Maade skal dette gjøres godt igjen, derved at hun siger, at naar hun læser hans Skrifter, tilgiver hun ham alt dette. Den hele Franskhed i dette Vers, som jeg burde have afskrevet for Raritetens Skyld, maa opfylde Enhver med Fortry-

delse. Kort, den, der vil nyde Montmorenci, og der erindre sig Rousseau, han stille sig om Morgenen ved Solens Opgang paa Montmorenci's Høi, kaste et Blik paa det overdaadige, letsindige, slavisktænkende Paris og vende sig derpaa imod den beskedne Bolig, hvor et af de mest dybtfølende og genirigeste Mennesker har levet. Man vil der føle hans sande Værd og glemme hans Svagheder; men man gaae ikke hen i Eremitagen for at lade sig erindre om disse. Iøvrigt kan Udsigten over en skjøn og herligt oplyst Dal, paa en deilig Morgen, let være Erstatning nok for en liden Fodreise, især naar man har været 8 Maaneder indespærret i Pariserluft.

St. Germain den 6te August.

Efter en Gang af 2½ Miil kom vi endnu igaar til dette Sted, der ligger paa en Høi, ved hvis Fod Seinen flyder forbi. Denne Vei og de 3 Timers Spadseretour om Montmorenci, som var gaaet foran, udmattede mig temmelig, da Dagen tillige var varm. Hertil kom den katholske Faste, som vi arme Reisende nødtes til at holde; thi da vi ankom til Argenteuil, en halv Kjøbstad, og begjærede at spise, spurgte Værten os, hvad vi vilde have. Jeg svarede strax: Hvad der er ved Haanden, kun noget Kjødmad. Det er just det, hvormed jeg ikke kan tjene dem, svarede Værten; thi i Dag er det Fastedag, og Intet er slagtet her i Byen. Vi maatte altsaa tage tiltakke med en Pandekage og nogen slet Stokfisk, nedskyllet med Landviin.

Jeg gaaer nu til Marly, for at see den kostbare Maskine, der er bygget under Ludvig den Fjortende for at bringe Vand til Versailles.

— — — — — — — — — — — — — — — — —

Paris den 14de. Gaaet med Lehmann om gamle og nye Boulevards. Jeg har ingensinde gjort denne hele Tour før, og det er dog nødvendigt, for ret at indprœge sig Paris.

Den 15de. Fest for Buonapartes Fødselsdag, Concordatets Afslutning og Buonapartes Proklamation til perpetuel Consul. Regjeringens Bygninger vare brillantere illuminerede end ved Revolutionsfesten; men Borgerne havde næsten endnu gjort mindre.

Den 20de. Seet en Deel af Contis Blyantspennefabrik. Han holder sin Fremgangsmaade hemmelig, og det var kun ved en Art Næsviished af Lehmann, at jeg fik en liden Deel deraf at see. Ved nærmere Undersøgelse have vi erfaret omtrent Alt, hvad vi ønskede. Alle Malere ere enige om at erklære denne Fabriks Produktioner for de bedste, de kjende.

Den 21de—31te har jeg næsten bestandigt været sysselsat med de Ritterske Forsøg, som jeg skal repetere for Nationalinstitutets Kommission. Jeg har allerede repeteret i disse Dage Hovedforsøget med Biot, Kommissionens Sekretair, og har dermed havt særdeles godt Held.

Nu har jeg dette Arbeide nogenlunde fra Haanden og kan atter begynde at tage fat paa det, som er mit Ophold her væsentligere.

Den 1ste September. I Dag gjorde jeg en ordentlig Reise i Paris, i Selskab med Justitsraad Frisch og Lehmann, for at see adskillige Fabriker. Den første Fabrik, vi besaae, er bestemt til at udbringe Olie af Oxefødder. Denne Fabrik er mærkværdig ved den nøiagtige Anvendelse, man der gjør af Alt. De bløde Dele af Kofødderne anvendes til deraf at koge Liim; Benene koges, indtil Olien, som er særdeles god, er skilt derfra, derpaa sælges de til Dreierne. Den hornagtige

Bedækning skilles derfra og sælges til Kammagerne. Saaledes anvendes Alt til Nytte der. Iøvrigt besøgte vi Fourmi, Pauls Fabrik af medicinske Vande, en Tapetserifabrik, en fabrique de poëles oeconomiques, Carons Porcellainfabrik og Oliviers Fajancefabrik. Fourmi forfærdiger for nærværende Tid samme Art af porøse Kar som dem, hvoraf man i saa lang Tid har benyttet sig i Spanien, under Navn af Alcazarras, til at afkjøle Vandet. Sagen er upaatvivlelig let og kunde efterlignes hos os, dersom man fandt det Umagen værd. Tidt gjøre vore uglaserede Pottemagervarer samme Tjeneste. Poul har et overmaade skjønt Etablissement tæt ved Tivoli, hvor han ikke alene tillaver sine luftsvangre Vande, men tillige giver Bade af alle mulige Arter. Foruden Badene af kunstige Vande, varme Bade, Dampbade, Dryppe- eller Styrtebade, har han endnu en mig forhen ubekjendt Art, nemlig Sprøitebade, hvor man uden saa store Omkostninger altsaa kan nyde Badet af et temmelig kostbart Vand. Poul selv, en meget artig Mand, holder sin Methode at svangre Vandet hemmelig; men jeg er temmelig overbeviist om, at der intet Ubekjendt kan være deri. Forresten kan hans Methode letteligen være bedre end den sædvanlige, hvor Vandet ikke foreløbigen befries fra sin atmosphæriske Luft, ikke behørigen afkjøles, og hvor ingen stærk Kompression finder Sted. Fabr. de papiers peints foreviser kun Magazinet, hvor en Art af Papir, der var overtrukket med i Støv forvandlet Klæde, især udmærkede sig. Det havde ganske Udseende som Klæde. Det var gjennemtrukket af en Materie, som afholder Orme. Man vilde ingen Prøver give, fordi, sagde man, hvo som vilde eftergjøre det, i det Mindste skulde kjøbe et Stykke. Fabrique de poëles oeconomiques var ikke ret i Orden og kun lidet betydelig. Carons Porcellainfabrik udmærker sig ved Smag og

Skjønhed, saavelsom ved billige Priser. Af Oliviers Fajancefabrik saae vi dennegang kun Magazinet.

Den 2den. Forsøg og Arbeider hjemme.

Den 3die var jeg tilstede ved en Priisuddeling i Nationalinstitutet. Efter Buonapartes Ordre skulle nemlig de Elever fra de fornemste Skoler, som erklæres for de bedste, have en Priis, som overleveres dem i Nærværelse af Nationalinstitutet, nogle Senatorer og andre høie Embedsmænd. Prisen bestaaer i Bøger og en Krands, som paasættes den Belønnede, men som han strax selv aftager og fører med sig. Chaptal som Minister for det Indre, overleverede Prisen, kronede de unge Elever og gav dem Broderkysset. Dette strakte sig ogsaa til et Par unge Piger, som havde vundet Prisen i Musiken. Høitideligheden indledtes ved en Tale af Arnault, Medlem af Institutet. Han skildrede Videnskabernes Fremskridt i Frankrig og fremstillede de Mænd, der havde glimret mest, som Mønstre for de unge Mænd, som nu havde gjort en saa heldig Begyndelse. Talen havde mange glimrende Steder, som erholdt megen Applaus; men han deklamerede eller rettere sagt oplæste den maadeligt. Man saae ogsaa heelt igjennem, at Forfatteren var blot Belletrist, og derfor betragtede han kun eensidigen alle Forfatteres Fortjeneste fra Veltalenhedens Side, hvorfor ogsaa Lavoisier ikke engang blev nævnt. Taleren havde den Fornøielse selv at see en Søn blandt dem, som modtoge Prisen. Efter at denne havde modtaget sin Belønning og erholdt Broderkysset af Præsidenten, steg han op til sin Fader paa Talerstolen og omfavnede ham. Dette gjorde et meget kjendeligt Indtryk paa Faderen, som endnu ikke var færdig med at nævne og fremkalde de andre Elever. Scenen syntes aldeles ikke forberedt, da Sønnen først efter en Opmuntring af Uvedkommende gjorde dette Skridt; det gjorde derfor ogsaa

stærkt Indtryk paa Alle. Som charakteristisk maa jeg anføre, at paa Programmet til denne Høitidelighed stod intet Aarstal; men da Taleren oplæste det, sagde han i det 4de Aar af Buonapartes Consulat, ikke i Republikens 11te Aar. Heller ikke sagde han, at Præmierne vare øste af Nationens Skat; men at de skyldtes den consulariske Munificents. Jeg hørte ogsaa, at Mange af Folket fornøiede sig hjerteligen derover, at Chaptal var klædt som de gamle Hofmænd.

Den 4de anstillede jeg nogle af de Ritterske Forsøg i Nationalinstitutets galvaniske Kommission. Da Ritter ikke endnu har givet noget Detail over sine Forsøg angaaende Jordens elektriske Poler, og Kommissionen især ønskede at anstille Undersøgelser over disse, saa har jeg den 5te, 6te, 7de, 8de og 9de maattet anstille derover Forsøg med Biot og Coulomb og tildeels alene. Ved denne Leilighed har jeg lært Coulomb, hvis nøiagtige elektriske Forsøg ere bekjendte nok, nærmere at kjende, og ved en Samtale paa en Times Tid, over hans egne Forsøg, lært overmaade meget.

Om Aftenen den 8de fandt en Priisuddeling Sted i école polymatique, hvorved jeg var tilstede. Man saae ret vel, at Alt her var en Efterligning af Priisuddelingen i Institutet. Præfekturens Generalsekretair traadte her istedetfor Ministeren for det Indre og for Taleren. Hans Tale syntes at have kostet ham Umage; men den var yderst mager og var ikke fri for grove historiske Feil. En overmaade stor Mængde Elever fik Præmien, saa at man skulde troe, at Skolen var ret betydelig; men dette er ikke Tilfældet. Man giver af to Aarsager den halve Skole Præmie, deels for at tilfredsstille Forældrene, deels for at bilde Publikum ind, at Skolen er ret stor. Jeg hører, at samme Krigspuds har fundet Sted ved

den store Konkurrents for Præmierne i Nationalinstitutet, hvor man har søgt at give en høi Idee om Opdragelsesvæsenets Gjenoplivning i Frankrig.

Den 9de gjorde jeg uformodentlig Bekjendtskab med M. C. Bruun, som jeg ikke her har villet opsøge. Jeg traf ham paa Gaden med Capitain Rustadt, og da jeg havde talt lidt med ham og hørte, at han nu med megen Flid og Held lægger sig efter Geographien, og fandt, at han i den physiske Geographi har særdeles gode Kundskaber, bad jeg ham besøge mig. Dersom han vil forbedre sine urigtige politiske Ideer, vil han endnu vorde en brugbar Mand.

Til Professor Manthey!

Paris den 4de September 1803.

Jeg skammer mig ved, at jeg saa længe har forsømt at meddele Dem Efterretning om de vigtige Opdagelser af Ritter, som nu en Tid lang have sysselsat mig. Jeg opsatte det fra en Postdag til den anden, for at faae Tid til at fuldende den franske Afhandling, som jeg derover udarbeidede. Denne er nu færdig, er Institutet forelagt, og jeg har allerede repeteret nogle af Forsøgene med Biot, for siden at forevise dem for Nationalinstitutets galvaniske Kommission, hvor jeg haaber i Overmorgen at gjøre Bekjendtskab med Laplace og maaskee komme i nærmere Forbindelse med de andre Medlemmer, som jeg allerede kjender. Det er temmelig sikkert, at Ritter erholder den galvaniske Priis af 3,000 Francs, og maaskee reserverer man ham endnu den store paa 60,000. Grunden i hans Opfindelse er gammel; det er nemlig den Lov, han allerede for nogle Aar siden har opdaget, at et Legeme, som har været i en vis galvanisk Tilstand, medens det var i Forbindelse med en

galvanisk Kjæde eller et galvanisk Batteri, træder over i den modsatte, naar det kommer ud af denne Forbindelse. Har man altsaa bygget en Søile af lutter Kobberplader og befugtet Papir, uden Zink, saa virker denne aldeles Intet; men naar den har været omtrent en 5 Minuter i Forbindelse med den Voltaske elektriske Støtte, giver den Virkning som denne; thi medens den første er i Forbindelse med den sidste, ere alle Kobberpladerne deri positive paa den ene Side og negative paa den anden, hvoraf følger, at de, i det de træde ud, vorde positive, hvor de før vare negative, og omvendt, saa at de endnu beholde + paa den ene og ÷ paa den anden Side. Støtten af Kobber og Vand ledes altsaa af den elektriske og er det samme for denne, som den Leydner Flaske er for Elektriseermaskinen. Den kan derfor ogsaa kaldes Ladningsstøtten. Ligesom Voltas elektriske Støtte, efter Van Marums Forsøg, frembringer mere Elektricitet i en given Tid end den Taylorske Maskine, skjøndt denne er den største af alle existerende, saaledes kan ogsaa Ritters Ladningsstøtte modtage en langt større Qvantitet af Elektricitet end det Taylorske elektriske Batteri. En af de mærkværdigste Omstændigheder ved denne Ladningsstøtte er, at naar den kun bestaaer af faa Plader, modtager den af den elektriske en meget stærk chemisk Virkning, men giver kun svage Slag; er den derimod sammensat af et stort Antal af Plader, giver den større Slag og mindre chemisk Virkning. Naar den har 2 à 3 Hundrede Plader, giver den meget stærke Slag og slet ingen chemisk Virkning. Den Theori, som tilskriver en fiin Materie alle de elektriske Virkninger, synes altsaa ikke længere at kunne bestaae, da man kan skille det ene Phænomen saaledes fra det andet. Ladningsstøtten kan ogsaa anvendes til at forstærke den elektriske Virkning, naar nemlig Pladerne ere meget brede og de befugtede Papper derimellem ret tykke.

Denne Opdagelse er bleven ledsaget af en endnu vigtigere; den har nemlig tjent til at vise, at Jorden har to elektriske Poler, ligesaa vel som den har magnetiske. Naar nemlig Ladningssøilen stilles perpendikulair, antager den, ved sin blotte Kommunikation med Jorden, + oven — neden. Naar den gjør en Vinkel af 50 til 70° med Horizonten, er denne Ladning allerstærkest. Ligger den derimod horizontal, modtager den en Ladning, naar den peger mod Nord-Nord-Øst og Syd-Syd-Vest, men forbliver uvirksom, naar den peger mod Øst og Vest. Den elektriske Deklination fra Nord- og Syd-punktet er altsaa den modsatte af den magnetiske; denne gaaer mod Nord-Nord-Vest og Syd-Syd-Øst, hiin mod Nord-Nord-Øst og Syd-Syd-Vest.

De physikalske Medlemmer af Nationalinstitutet synes at tage megen Deel i disse vigtige Opdagelser.

Jeg har erlanget en temmelig Styrke i at skrive Fransk, ved mine Arbeider over Ritters Opdagelser, og jeg haaber, at dette med Tiden skal komme mig til Nytte, naar jeg vil kommunicere med de franske Lærde.

Fourcroy og Vauquelin have forsøgt at berede Palladium; men det er hidindtil ikke lykket dem.

— — — — — — — — — — — — — — — —

Inden 8 Dage haaber jeg at meddele Dem mere Nyt. — Om 4 Uger tænker jeg at forlade Paris.

Tilgiv mig min fragmentariske Stiil. Jeg nødes til at være kort; thi jeg har uendelig mange Breve at skrive.

Med Høiagtelse og Venskab

Ørsted.

Fortsættelse af Breve i Dagbogsform.

Den 10de viste jeg Justitsraad Frisch om i Charles's physiske Kabinet og bragte ham i Nationalinstitutet. Om Middagen spiste vi hos Gesandten Dreyer, hvor Lehmann, Hasler, Rustadt ꝛc. ogsaa vare. Paa Hjemveien (Dreyer opholder sig nemlig paa Muette) havde Lehmann og jeg mange Uleiligheder med vor Kudsk, som havde drukket sig fuld. Denne Affaire gav os Leilighed til at see, hvorledes de Franske ere villige til at blande sig i Alt. Vi havde neppe spurgt 3 Franske, som gik forbi, hvad man skulde gjøre ved en saadan Karl, førend de gave sig i Ordvexel med denne, og inden vi kunde faae dem stillet til Rette, havde de allerede banket ham gnul og blaa, revet hans Klæder itu o. s. v. Nu skreg han Mord og Vold, og strax kom andre Personer til, som toge Lehmann og mig i Kraven, da vi vare i Begreb med at gaae tilbage til Gesandten og allerede vare i hans Port. Hasler og Rustadt, som just i det samme kom ud, bleve ligeledes grebne, og vi vare Alle blevne førte for Mairen, dersom Hasler ikke havde vidst at rive sig løs og lade Gesandten det vide. Dog kan jeg ikke sige Andet, end at de Fleste vare ligesaa hurtige til at slippe, som de havde været til at gribe. Justitsraad Frisch har siden sagt mig, at Dreyer var særdeles tilfreds med den Koldsindighed, som Lehmann og jeg derved havde viist.

Den 11te—13de maatte jeg atter anstille galvaniske Forsøg for Institutets Skyld.

Den 14de spiste Lehmann og jeg til Middag hos Guyton. Biot, Thenard, Desormes, Clement og Poisson vare ligeledes der. Bordsamtalen var just ikke meget betydelig, dog fik den ofte Interesse ved Erindringer om Scener fra Revolutionstiden. Jeg hørte blandt Andet deraf, at Guyton adskillige Gange er ste-

gen op med Luftballon, blandt Andet i Slaget ved Fleurus. Efter Bordet spillede man Schak. Mad. Guyton nødte mig, uagtet alle Protestationer hentede fra min ringe Indsigt i dette Spil, til at spille med sig, og da det nu fandt sig, at jeg spillede bedre end Mad. Guyton og de Fleste andre i Selskabet, fik jeg en umaadelig Roes for min Beskedenhed, som hun forsikkrede at være de Danske egen. — Det Interessanteste i Selskabet var de Domme, jeg hørte af Biot, Thenard og Desormes over nogle Gjenstande af den nyeste Literatur. Thenard og Desormes domte som Chemister om Philosophien og som Franskmænd dertil, Biot viste dem til Rette. For at give et Exempel paa, hvorledes de Skrifter i en Videnskab, som ere skrevne i dens Barndom, almindeligen ere vidtløftigere end dem, som indeholde den i sin mere fuldendte Tilstand, anførte han Fourcroys Bog i 10 Bind og Berthollets, som kun udgjør 2. Saaledes seer man, hvad Skjæbne Fourcroys snakkesomme Bog har at vente sig, selv i Frankrig.

Den 16de. Besøgt Biot, Brognard, Guyton. Denne Sidste er Direkteur for den polytechniske Skole, og derfor var han i Dag ret overløbet af dem, som skulle indstille sig til den forestaaende Receptionsexamen i denne Skole. En Mand, som kom for at tale for sin Søn, bergabte sig paa, at Ministeren for det Indre havde særdeles Godhed for hans Familie og havde lovet at anbefale hans Søn hos Guyton G. svarede ham meget vel, at det skulde glæde ham at see, at denne unge Mand havde gjort god Fremgang, men at han ikke turde vove at anbefale ham til Biot, som skulde examinere, fordi denne havde sat sig i Hovedet, at hvo, som lod sig anbefale ved en Examen, ogsaa maatte trænge dertil. — Jeg bivaanede ogsaa i Dag en offentlig Forsamling af société d'agriculture, hvor Præmier uddeeltes, og nogle Afhandlinger og Rapporter oplæstes. Det

Bedste syntes mig at være en Notiz over Olivier de Serres, Forfatteren af théatre d'agriculture, en af Henrik den 4des Jævnaldrende. Forfatteren af denne Notiz, François de Neufchateau havde meget heldigt oversat et gammelt latinsk Digt, som staaer foran i Oliviers Bog. —

Til Professor Manthey!

Paris den 6te Octbr. 1803.

Min Afreise herfra forhales mere, end jeg havde ventet. Dog haaber jeg om 3 Uger at forlade denne mærkværdige Stad, som først nu, da jeg er begyndt at stifte nærmere Bekjendtskab med den og dens Lærde, er mig saa nyttig, som den burde. Jeg har i de senere Tider seet ret mange Porcellain-, Fajance- og Pottemagervare-Fabriker. Dog tvivler jeg næsten om, at jeg har noget betydeligt Nyt for Dem; thi uagtet at jeg har seet alle de Fabriker, som ere mig forekomne, saa har jeg dog ikke kunnet faae Andet end en detailleret theoretisk Kundskab derom, da jeg ikke forud praktisk havde syssel-sat mig dermed. Alle de Notizer, jeg har kunnet samle, har jeg rigtig optegnet. Jeg har overhovedet fattet et Slags Forkjærlighed for Pottemageriet og bidrog gjerne Mit til dets Forbedring hos os, dersom jeg kunde. Jeg har tænkt paa min Reise til Kjøbenhavn at opholde mig hist og her i Kjøbstæderne et Par Dage og see, hvad man i Henseende til denne min Yndlingsmanufaktur og andre vel driver. Dette maa altid i det Tilkommende vorde mig nyttigt. Jeg har den Formodning, at Massen, hvoraf vore saakaldte Jydepotter bestaae, maa være brugbar til Wedgewoodske Varer. Har De Notizer herom? Dersom De har havt Leilighed til at undersøge denne Gjenstand, saa vilde upaatvivleligen Deres Raad

være mig til største Nytte. Paa samme Reise tænker jeg ogsaa at samle mig flere Kundskaber om vore Provincialapothekers Tilstand. Dette er saa halvt om halvt en Embedspligt. Jeg troer at kunne bidrage til disses Forbedring.

Uagtet jeg overalt har stræbt at gjøre mig bekjendt med Chemiens Anvendelse, saa ønsker jeg dog, at jeg aldrig i mit Fædreland maa faae noget Embede, der paalægger mig Pligter som Praktikus; thi i Sandhed, ret skikket er og vorder jeg aldrig dertil. Den theoretiske og egentlig experimentale Chemi og Physik have indtaget mig fra Barndommen af, og al min Stræben gaaer ud derpaa, uden at jeg selv veed deraf. Desuden har dette Studium aldrig frembudt en større Interesse end nu, da vi overalt see en langt kraftigere Gjenfødelse af Physiken imøde, end vi nogensinde før i Historien have seet. Dersom jeg kunde ønske mig Noget, som ikke bestod i en aldeles Omskabning, vilde jeg tage Berthollet til Mønster, fordi han, *som egentlig Theoretiker*, dog har beriget sit Fædreland med Opdagelser, der ere vigtige i Fabriker og Manufakturer. De dømmer deraf let, at jeg ikke gjerne begynder min Løbebane hjemme med noget *blot Technisk*, hvormed jeg vel vilde have Haabet om en mere glimrende Lykke, men ikke om et Liv, som stemmede med mine Ideer. Uafhængig af alt dette, vil jeg dog medbringe alt det Technisk jeg kan fra Paris. Hvad der ligger mig nærmest af Alt, vilde være at udarbeide en ny dansk Pharmacopoe, hvis dette blev mig overdraget. Tode har allerede talt med mig derom, førend jeg afreiste. Ikke alene Fremmedes Erfaringer skulde komme mig til Hjælp; men jeg har endog Hovedforbedringer, hvorpaa man intet andetsteds har tænkt. Det forstaaer sig, at jeg ikke træder frem med en saa vigtig Ting uden at raadføre mig nærmere derover med min indsigtsfulde Lærer og Ven, hvis modnere Erfaring ofte vil

lede mig. En anden Sag, hvormed jeg i egentligſte Forſtand kunde aabne min Carriere hjemme, vilde være en Forelæsning over Elektricitet og Galvanismus. Jeg er temmelig forſikkret om, at jeg er ſtærkere heri end nogen Anden hos os i dette Øieblik. Naar jeg anſlog en ſaadan Forelæsning til en noget høi Priis og beregnede den for de fornemmere Stænder, vilde dette maaſkee gjøre min Lykke. Dog herover mere mundtligen.

— — — — — — — — — — — — — — — —

Hauy har nu udgivet ſin Phyſik, ſom han har ſkrevet efter den førſte Conſuls Ordre, i 6 Maaneder. Jeg havde ventet langt mere deraf, den er kun maadelig. Han har ſøgt at ſkille alt det, ſom er chemiſk og mathematiſk, fra Phyſiken, hvoraf Følgen naturligviis er, at denne Videnſkab vorder en Samling af Fragmenter og ikke en Videnſkab om Naturlovene. Efter min Mening maa Phyſiken deles i den mechaniſke og den dynamiſke, og i den ſidſte Deel maa ogſaa Chemien forekomme, forſaavidt den er Videnſkab. Anvendelſen deraf er Kunſt eller Metier, ligeſaavel ſom den af Mechaniken. Hauy har nævnt mig et Sted med Berømmelſe, for en Bemærkning, ſom jeg havde meddeelt ham.

I Biots Rapport, i Nationalinſtitutet, over Galvanismus, er jeg ligeledes bleven nævnt med Berømmelſe, uden at det dog har noget egentligt at betyde.

Lehmann beder Dem hilſe; han boer ſammen med mig, og vi forlade Paris ſammen, for at gaae til Frankfurt, hvor vi ſkilles ad. Han gaaer til Göttingen, jeg ned ad Rhinen til Holland, hvorigjennem jeg tænker at paſſere i et Tidsrum af 4 à 5 Uger, og derpaa tager jeg over Bremen og Hamborg. Der træffer jeg atter Lehmann, ſom vil gjøre mig bekjendt med Meget i Hamborg, ſom før var mig ubekjendt.

Jeg tænker derpaa at reise over Land, som man kalder det, til Kjøbenhavn, hvor jeg paa Veien faaer Leilighed til at see mig om i nogle Kjøbstæder, som jeg oven bemærkede. Altsaa kommer jeg neppe hjem i de første 3 Maaneder. Da det uden Tvivl er fordeelagtigere at tage Pengene, som jeg behøver paa Reisen, i Frankfurt end i Paris, saa beder jeg Dem at lade mig give et Kreditiv paa et Huus der. Min Reiseplan sender jeg Dem med det allerførste.

Dr. Lehmann lader Dem spørge, om han, paa den Vei han tager, kan være Dem til nogen Tjeneste.

Deres Kommissioner ere deels udrettede, deels udretter jeg dem i disse Dage.

De viser mig saa mangfoldige Gange Deres Venskab, at jeg ikke kan takke Dem for hver især. Det er kun en ringe Deel af min Skyldighed evig at være med Taknemmelighed og Venskab Deres

Ørsted.

Til Samme.

Rotterdam den 25de November 1803.

De ventede maaskee ikke at see saa hastigt Brev fra mig, dateret fra dette Sted. Omstændighederne have foranlediget denne Ilen. En Landsmand, Hr. Wolfhagen fra Holsteen, ønskede at gjøre Reisen igjennem Holland i mit Selskab og jeg i hans, og denne Grund, hvortil endnu kommer den, at jeg kan spare en Deel ved at have en Reisekompagnon, har bestemt mig.

Da jeg har været foranlediget til i saa lang Tid ikke at sende min Dagbog, maa jeg dog meddele Dem Noget om mine Fata i de senere Dage i Paris. Med Thenard har jeg talt meget om den blaa Farve. Han har givet mig Prøver deraf

og har lovet i sin Afhandling, som snart vorder trykt i Annales de Chimie, at tale om dens Anvendelse i Porcellainfabrikationen. Guyton har jeg ofte besøgt og staaer i særdeles Naade hos hans gamle Madame. Med Hauy staaer jeg mig ligeledes godt. Han har meddeelt mig et Exemplar af sin Physik for Dem. Med de la Methérie har jeg ligeledes i de senere Tider gjort Bekiendtskab, idet jeg har overgivet til hans Journal mine franske Efterretninger om Ritters Forsøg. De kjender selv de la Methérie, det er unægteligen en Mand af Talent, men en ægte Franskmand i Alt, hvad der angaaer Philosophien. Han har givet mig sin Bog over Naturphilosophien i to Bind, for at omvende mig til sin for lang Tid siden gjendrevne Lære. Det Mærkværdigste af mit hele Ophold i Paris var, at jeg gjorde personligt Bekjendtskab med Fourcroy den sidste Dag. Anledningen dertil var, at Fourcroy i et Selskab havde sagt til vor Gesandt, at han gjerne saae, at jeg kom til ham. Dette erfoer jeg først, da jeg tog Afsked hos hiin, og altsaa blev intet Andet tilovers end endnu at besøge denne arrogante Herre, den sidste Dag jeg var i Paris, da det syntes, at Dreyer interesserede sig derfor. Han modtog mig som en Minister modtager en Klient og syntes at have anlagt Alt paa at dekontenancere mig; men lykkeligviis havde jeg tænkt mig saadant i Forveien, og altsaa lykkedes det ham heelt maadeligt. Det laa ham især paa Hjertet at sige mig, at han troede, at Chemien var i en bedre Tilstand i Frankrig end hos os. Dette tilstod jeg ham aldeles ikke; jeg svarede ham, at strengt taget var dette ikke rigtigt, da Chemiens Theori var ligesaa vel bekjendt hos os som i Frankrig, og, lagde jeg til, han kunde være overbeviist om, at de nordiske Chemister læste ligesaa vel og let hans système de connaissances, som de franske; men, forklarede jeg videre, det, som udmærker

Paris, er, at der gives her et langt større Antal af Personer, som forstaae Chemiens Manuel, efterdi man her har chemiske Skoler, hvilket jeg haaber ikke heller længe skal mangle os. For at give mig det Forhold tilkjende, hvori han troede, at vi stode, sagde han, „jeg anbefaler Dem at sende os slittigen Mineralier". Jeg svarede derpaa, at jeg havde den Ære at kjende den agtværdige Hauy meget nøie, og at jeg sikkert ikke skulde forsømme at meddele ham hvad Interessant, der forekom mig. De kan af denne Prøve omtrent slutte Dem til vor Samtale. Jeg søgte altid at være høflig, endog artig; men saa submis som Hr. Statsraaden nu er vant til at see sine franske Klienter, var jeg ikke, saa at en af hans Sekretairer, som var tilstede, betragtede mig med en særdeles Opmærksomhed. Fourcroy endte med at være mere artig, end han var i Begyndelsen. Han forsikkrede, at jeg udtrykte mig særdeles godt paa Fransk, og at han i Almindelighed havde bemærket, at de Danske tale dette Sprog med mere Klarhed end de Svenske. Han sluttede med at anbefale de franske Chemister til min Erindring, hvilket jeg finder bedre end at anbefale dem til at modtage Mineralier. Jeg haaber, at det ikke vil forundre Dem, at jeg saaledes har forsømt Fourcroy. Jeg kunde Intet vente af hans Bekjendtskab, paa en Tid da han er mere sysselsat med Statsforretninger end med lærde Arbeider, og desuden fordrer han den mest ubetingede Bistemning til Alt, hvad han siger. Jeg har hørt, at han har behandlet sine Kolleger i Nationalinstitutet fornærmeligt, fordi de vare af anden Mening end han over Sager, hvori han dog ingen Stemme havde, f. Ex. i Agrikulturen. Tyskier var engang af en anden Mening end Fourcroy over en indsendt Afhandling over Brand i Kornet og anførte derfor Resultater af ti Aars selvanstillede Forsøg, hvorpaa Fourcroy svarede ham

i den uhøfligste Tone, at han ikke troede det; ex hoc uno nosce omnes.

Dreyer har i de senere Dage vist sig udmærket artig imod mig og tog Afsked med mig i en saa hjertelig Tone, at det overraskede mig. Guilleauman har ligeledes vist sig særdeles artig. At jeg jævnligen har besøgt Gørike, forestiller De Dem let. Hans aabne Retskaffenhed og hans muntre Lune gjør ham skikket til at være Manges Ven. Han lader Dem tusinde Gange hilse. Hos Classen har jeg været adskillige Gange, hos Carstenson een Gang efter Indbydelse. Det var en af de sidste Dage, da jeg var i Paris.

Med Fourmis har jeg havt adskillige Samtaler, hvoraf jeg her vilde meddele Dem Indholdet, dersom jeg ikke turde haabe snarest at komme hjem. Det samme gjælder ogsaa om det, jeg har seet hos Caron og Diel, i Fabriken i Sèvres ɔc.

For ikke at trætte Dem med alle mine Afskedsvisiter og Arbeider i Paris, med min Reise og desl., vil jeg gaae lige til Brysel, hvor et Brev fra Gregoire forskaffede mig en let Adgang til van Mons. Han optog mig med en saa forekommende Venskabelighed, at jeg ikke kan Andet end være særdeles tilfreds. Han kjender bedre end nogen anden fransk Lærd den tydske Literatur og vidste endog om mine smaa galvaniske Arbeider, om hvilke han talede paa en Maade, som jeg maa tilskrive hans Complaisance. Jeg maatte meddele ham en Notiz om de nyeste Opdagelser af Ritter. Han erindrer sig Dem med megen Agtelse og lader Dem hilse. Jeg har ligeledes i Brysel lært at kjende vor danske Consul West, som udmærker sig ved sit Liebhaberi for Malerier og ved elskværdig Selskabelighed. Han anlægger en liden Samling af Malerkunstens Mesterværker, hvilken han agter at gjøre offentlig efter sin Hjemkomst. En Eremit af Rembrandt

og en Venus af Floris udmærke især denne Samling. Hovedet i det sidste Billede er det skjønneste Venushoved, jeg har seet. At en Deel af Brysel er overmaade skjøn, at place de la liberté, forhen place royale, er et Mesterstykke af architektonisk Symmetri, at Brysel har et ikke slet Theater, det behøver jeg ikke at sige Dem, som selv har været der. Formodentligen har De ogsaa der seet Billedgalleriet, som indeholder adskilligt Godt af hollandske Mestere, forsaavidt som Franskmændene have villet skaane det. Lokalet finder jeg skjønnere end det for det Pariser-Musæum. Det slette Veir gav mig kun liden Leilighed til at besee Egnen om Brysel, som uden Tvivl er skjøn om Sommeren. Det physikalske Kabinet er ikke af nogen Betydenhed og bruges ikke mere, da Centralskolen, hvortil det hørte, er ophævet. Man opretter vel i det Sted et Lycée; men det synes ikke at gjøre megen Lykke.

Den 20de November gik hele Dagen bort med Reisen til Antwerpen, i en hollandsk Diligence, hvori 12 Personer placeredes. Den hele Indretning er beregnet for nederlandske Konstitutioner; thi min Reisekompagnon og jeg vare om Aftenen mere anstrengte, ja fortumlede i Hovedet af denne liden Tour, end af den hele Vei fra Paris til Brysel. Til Antwerpen bragte jeg to Anbefalinger fra Gregoire, den ene til Præfekten, den anden til Toldvæsensdirekteuren Blutel. Denne Sidste viste mig megen Artighed og lod mig ved sin Søn føre om i alle de Billedgallerier, som der ere at see. Blandt de udmærkede Stykker, jeg der saae, var Billedet af Karrighed, i et gammelt Fruentimmers Skikkelse; man vilde sælge det for 60 Louisd'or, et Billede af Rubens forestillende en Faun, idet han finder Ceres, hvilket man holdt i 600 Louisd'or. Det første behagede mig mest ved sit Udtryk og ved Mesterens bekjendte Clair-obscur. Mærkværdigt er det dog, hvorledes i alle hol-

landske Samlinger de faa italienske Stykker tillokke Enhver, som ikke har forvænt sig, ved at see mere paa Detail end paa Hovedideen; nogle Malerier af Guido Reni, hvoriblandt en Magdalena, droge mig aldeles til sig. Det vilde være forgjæves at forsøge en Beskrivelse af dette Billede; jeg maa kun meddele Dem en Bemærkning, som vistnok ikke vil være Dem ny i sit Slags, men som dog fortjener at optegnes. I dette Billede har Ponitentinden en Bog for sig, der i en Afstand af et Par Fod paa det mest skuffende efterligner Virkeligheden, men den er frembragt ved et Par Penselstrog; Rembrandts Eremit, som jeg saae hos West, har ogsaa en Bog for sig, men deri kan man med et Mikroskop læse et Par Kapitler af Bibelen. Dette er i det Mindste et godt Exempel paa nederlandsk Nøiagtighed.

Om Aftenen, om Middagen vilde jeg sige, spiste jeg hos Blutel og besøgte derpaa Komedien, om hvilken der ikke kan siges meget, da den hverken er meget god eller meget slet.

Den 22de afhentede den unge Blutel mig og min Reisefelskaber, for med os og en ung Spanier endnu at see Byens øvrige Mærkværdigheder; men vi vare i Dag ikke meget heldige; vi traf Ingen hjemme og kunde blandt Andet ikke faae Mairens Billedgalleri, som skal være fortræffeligt, at see. Raadhuset saae vi og der et Maleri, som forestiller Buonaparte, omringet af allehaande allegoriske Personer. Det er af en ung nederlandsk Maler, som nu er i Paris efter Consulens Begjæring; men det er ganske malet i den franske Smag og har Intet af Nederlændernes skjønne Colorit.

Den 23de og 24de tilbragte jeg med Reisen fra Antwerpen til Rotterdam over Breda. Jeg har ingensinde reist slettere; først bestod Diligencen i en ci-devant Kareth, som var forvandlet til en Diligence for 9 Personer. Hvorledes Luften i

en saadan tillukket Vogn maa være, forestiller De Dem let. En halvvoxen Dreng, som ellers var vant til Strabadser, fik ondt, og mange Passagerer fandt det tilsidst raadeligere at gaae, uagtet det regnede af og til, end at blive i dette Rum. Jeg var blandt de Sidstes Tal. Ved Middagstid vexlede Diligencen, og vi erholdt en anden, hvori man ikke kunde sidde opret, men hvor man vel fik Luft fra alle Sider. Det er derfor ret godt, at man ikke reiser om Natten med denne Post, men overnatter i Breda. Reisen fra Breda til Rotterdam er heller ikke saa slem som den fra Antwerpen til Breda. Jeg havde der Leilighed til at anstille Bemærkninger over Landet, hvorigjennem jeg reiste, og over Reiseselskabet. Dette var ret originalt. En hollandsk Skuespildirekteur spillede, som billigt, Hovedrollen deri. Han gjorde sig al mulig Umage for at forklare sig over sin Kunst for en fransk Officeer; men han vidste saa lidet af det Franske, at det faldt yderst vanskeligt. Saameget bragte vi ud, at Betalingen er Hovedsagen i Alt, og at denne bruges til derfor at leve godt. Officererne maae en fornuftig Skuespildirekteur, at sige en omreisende, vide at favorisere; derfor laane de ham Kaarder, Hatte, Soldater ꝛc. Borgerne bør betale Alt. Af alle Passagererne havde jeg helst ønsket at kjende nøiere en fransk Kjøbmand, som talede med Kundskab om de fleste Ting, uden dog at indlade sig nok, for at at man ganske kunde bedømme ham. Han viste ogsaa ved flere Leiligheder Gavmildhed, Medfølelse, Mod og andre ikke franske Dyder.

Her i Rotterdam fik vi ikke meget at see. Classens Anbefaling hjalp os ikke meget, saa at Adgangen til Fabrikerne her blev os næsten umulig. Vi forsøgte adskillige Steder at komme an; men i det Væsentlige fik vi Intet at see. I en Kirke, som vi her toge i Øiesyn, havde vi den Fornøielse ret at be-

mærke den hollandske Forsigtighed; da vi vilde gaae ud ad Døren, stillede vor Ledsager sig for os og bad os først at betale, førend han aabnede os Døren. Det samme Tilfælde havde vi ogsaa paa Farten over Mardyk. Da vi vare nær ved vor Bestemmelse, erklærede Skipperen os, at han ikke vilde bringe os iland, førend vi havde betalt. Dette var endda med den offentlige Post. Paa de andre Overfarter erfore vi siden det samme.

Leyden den 3die December 1803.

Den 26de reiste vi til Delft. Lykken føiede os saa vel, at vi i nogle Timer der bleve færdige. Jeg traf nemlig van Bemelen strax hjemme. Han hører til det Slags Folk, med hvem man ikke kan drive det vidt, men som dog vise al mulig Artighed. Han viste mig en Samling af physiske Instrumenter, hvori det mest Nødvendige fandtes, men hvor jeg egentlig intet Nyt saae.

Delft er meget rig paa Mindestene for berømte Mænd. I to Kirker finder man der Begravelserne af Hugo Grotius, Leuwenhoek, Cornelius de With, Admiral Trump, en Prinds af Oranien. Man seer overhovedet talrige Mindesmærker i Holland af de mange store Mænd, som dette lille Land har frembragt. Ovenfor har jeg forglemt at nævne Desiderii Erasmi Statue i hans Fødeby Rotterdam. Maaskee har De ogsaa bemærket den. Den indgød mig den Ærbødighed, som hiin Gjenfødelsesalderens store Mand fortjener.

Om Aftenen gik vi med Trækskøiten fra Delft til Haag, hvor vi endnu ankom tidsnok for at see den franske Komedie. Man fandt allerede her en god Deel hollandsk Taalmodighed ved Skuespillernes Feil, saa at man tilgav adskillige Uordener, som ikke turde arrivere i Frankrig. At Troppen her forresten

ikke hører til de slette, kommer vel deraf, at saa mange Fremmede og diplomatiske Personer opholde sig her.

Den 27de var det Søndag. Vi besaae derfor nogle Kirker. I de hollandske sadde Mændene med Hattene paa. Jeg undrede mig meget derover, da Hollænderne dog have været stærke Theologer og altsaa maatte have læst hos Paulus, at Mændene ikke maae bivaane Gudstjenesten med bedækket eller Qvinderne med blottet Hoved. Da de fleste Kirker her ere reformeerte, seer man kun lidet af Pragt der. Vi kjededes altsaa snart ved Kirkerne og kjørte til Scheweningen, hvor vi havde Synet af den majestætiske Nordsø. Det var, efter halvtredie Aars Ophold paa det faste Land, mig paa en vis Maade nyt, og det saa meget mere, som Udsigten der er meget vid, og Øiet ikke falder paa Andet end den oprørte Sø og Skibe. Jeg gjenkaldte mig paa det mest levende Ewalds: „Du Danskes Vei til Roes og Magt, fortladne Hav" ɔc. En anden Gjenstand, som meget interesserede mig i Haag eller rettere om Haag, var et fordums Lystslot maison de bois kaldet, hvor en stor Mængde af Malerier, til Hollands Historie henhørende, ere ophængte. Unægteligen har denne Republik været rigere end mange større paa store og mærkværdige Mænd. Jeg saae der et Portrait af Erasmus, som meget vel stemmede overeens med den Statue, jeg havde seet i Rotterdam. Hugo Grotius's Portrait fandtes ligeledes der, saavelsom den patriotiske Olden Barneweld's. Med særdeles Interesse saae jeg ogsaa der Portraiterne af Jean og Cornelius de With, bekjendte for deres Patriotismus og for den skammelige Maade, hvorpaa Pøbelen af Orangepartiet ombragte dem. En duelig Maler har, med den her sædvanlige Nøiagtighed, malet Enden af denne Rædselsscene. Den er saa barbarisk, at man har fundet det raadeligt at hænge et Gardin derfor. Jeg tog saa meget mere Deel i

denne Scene, da jeg, skjøndt paa en meget fjern Maade, kan regne disse Mænd i min Familie, idet min Faders Moder hørte dertil. I det egentlige Billedgalleri finder man ogsaa, af en berømt Dyrmaler, et allegorisk Billede, hvori Jean de With forestilles som en Svane i overnaturlig Størrelse, der dækker Holland med sine Vinger. Det Billedgalleri, som her findes, er først nyligen samlet, da de Franske havde borttaget, hvad man før havde. Nogle faa Italienere og et ikke ganske ubetydeligt Antal af gode nederlandske Mestere have gjort Begyndelsen, og man samler hver Dag mere. Hvad de Franske ikke have kunnet borttage, er en Sal, som en Prindsesse af Oranien har ladet indrette til Minde om hendes Mand. Det er en Art af Apotheose. I en Række af historiske og allegoriske Malerier forestilles Prindsen fra sin Fødsel til sin Død. Flere berømte Mestere, især Jordans, have arbeidet derved. Naar Dagen er klar, og man blot lader Lyset falde ind fra Kuplen, skal Oplysningen være herlig. Os var Dagen ei saa gunstig. En Sal med Mærkværdigheder af den hollandske Historie forekom mig ubetydelig. Den japanske Sal, hvor Alt er sammensat af virkeligt japansk og chinesisk Arbeide, er noget af det Prægtigste i sit Slags og særdeles fuldstændig. Naturligviis kan det kun betragtes som Raritet; men det har kostet et Par hundredetusind Gylden, siger man. Ved table d'hôte gjorde jeg Bekjendtskab med en ung Hollænder ved Navn Nolst, som talte med megen Iver for sit Fædrelands Literatur. Han var særdeles vel underrettet og var meget behagelig i Selskabet. Han gav mig Adresse til Astronomen Fos i Leyden.

Den 28de reiste jeg til Leyden, hvor jeg endnu om Aftenen traf Fos, men ingen Andre hjemme. F. gav mig et Exemplar af et lidet Skrift for Bugge og et for mig. Den 29de traf

jeg først Brugmanns, til hvem van Mons havde givet mig Brev. B. er ganske af mine Folk, fuld af Liv, uden Ceremonier. Inden 10 Minutter vare vi saa vel bekjendte, at han sagde mig, hvorledes jeg maatte behandle de andre Lærde der, for at have Nytte af dem. Blandt Andet viste han mig til Sandifort, som forestaaer Albinus's efterladte anatomiske Samling. De har uden Tvivl ogsaa seet denne Samling, der, formedelst Præparaternes Skjønhed, selv maa være Ikke-Anatomer interessant. Man har der et Fluidum til Præparaternes Bevaring, hvilket man holder hemmeligt. Man har i de sidste 30 Aar ei behøvet at fornye det. Det physiske Kabinet, hvilket van der Eck viste mig, er ubetydeligt, og Professoren var heller ikke af de mest underrettede, fornemmeligen i den nyere Literatur. Den 30te gik jeg atter til Haag for at see det store pharmaceutiske Magazin og den dertilhørende Fabrik, hvilket Alt staaer under Brugmanns Opsigt og vistes mig med særdeles Omhyggelighed, da jeg havde et Brev med fra denne Mand.

Den 1ste Dec. viste Brugmanns mig sit Kabinet, der er saa rigt og saa vel indrettet, at det fortjener Beundring. Det er noget af det Skjønneste, jeg har seet, i sit Slags. Jeg lovede ham at sende ham nordiske Hovedpander til hans Samling.

Inden den 20de Dec. er jeg sikkert i Hamborg.

Deres hengivne Ven

Ørsted.

Til Samme.

December 1803.

Den 1ste December reiste vi til Haarlem, hvor jeg var saa lykkelig endnu at træffe Professor Mattiæ hjemme samme

Aften. Han førte mig straæ til van Marum, med hvem jeg havde en lang Samtale over Ritters nyeste Forsøg. Van Marum er ingen Ven af Ritter og er især misfornøiet med hans dunkle Sprog. Imidlertid indlod han sig dog derover, og det blev aftalt, at vi skulde anvende et Par Dage sammen for at repetere de Ritterske Forsøg. Da v. M. ikke straæ den følgende Dag havde Tid dertil, blev det aftalt, at jeg først skulde tage et Par Dage til Amsterdam og derpaa komme tilbage til Haarlem. Jeg tog derfor den følgende Dag til Amsterdam, i Selskab med min Landsmand og Mattiæ. Denne Sidste forskaffede os Entrée i en Koncert, som holdtes i felix meritis, hvor vi altsaa tilbragte Aftenen. De har sikkert selv seet dette Selskabs glimrende Koncertsal, der ved sin Størrelse og Form saa meget udmærker sig.

Den 3die besøgte jeg Rabeholm, en Landsmand, til hvem Hasler havde givet mig Adresse. Det er en forhenværende kjøbenhavnsk Student, der har givet sig til Handelen, og som nu er paa et Komptoir, som fører Navn af Weddike & Wendel, hvor Principalen er af dansk Extraktion. Mattiæ førte mig til Dr. Richter, Søn af den berømte Professor i Göttingen. Denne, som jeg ogsaa har kjendt i Paris, førte Wolfhagen og mig ind i det amsterdamske Huis, en Art af Klub. Vi besaae ogsaa sammen det amsterdamske Raadhuus, denne store og skjønne Bygning, som hviler paa 11,000 svære Pæle og overhovedet ved sin Kostbarhed og Pragt giver en Idee om Amsterdams forrige Rigdom. I Selskab med Mattiæ besøgte jeg ogsaa den agtværdige van Schwinden, der i Dag kun havde liden Tid tilovers, men som bad mig besøge sig oftere. Ved de faa Øieblikkes Samtale vi havde, saae jeg allerede Glimt af den Mand, hvis philosophiske Blik ophøier ham over næsten alle hans Tidsalders Lærde. En Antipode af ham fandt

jeg i Lawerenburgh, hos hvem jeg ligeledes var i Selskab med Mattiæ. Hos ham vilde man sikkert forgjæves søge om van Schwindens Liberalitet og omfattende Blik. Vor Samtale var ogsaa noget vanskelig, derved at Lawerenburgh hverken kan ordentligt Tydsk eller Fransk. Vi maatte hjælpe os derved, at jeg talte meget langsomt og distinkt Fransk, og Lawerenburgh svarede mig paa Hollandsk. Naar vi ikke ret forstode hinanden, tjente Mattiæ os til Tolk. Endeligen besøgte jeg ogsaa Dr. Deimann, med hvem jeg kun havde nogle Minuters Samtale, men hvorved jeg dog begyndte et interessant Bekjendtskab. Om Aftenen var jeg med Rabeholm og Wolfhagen i Komedie, hvor vi saae den hollandske Opera. Man kan ikke nægte det hollandske Sprog en vis Velklang, der maaskee gjør det mere skikket til Sang end det Tydske, uagtet det i philosophisk og æsthetisk Henseende forresten ikke kan sammenlignes dermed. Det er høist unaturligt, synes mig, at Hollænderne mere søge at efterligne det Franske end det Tydske. Jeg troede at være i en Pariser-Opera eller at høre Eleven fra et Pariser-Theater, saaledes kopierede de de Franske. Balletten var ikke slet.

Den 4de vare vi i Raadhuis med Rabeholm og om Aftenen i Koncert i Komediehuset. Jeg traf der den danske Consul Dull, der frygter for Intet saa meget som for at være de Danske til Tjeneste. Jeg erfarede af ham, at en Broder af Prof. Rahbek i Kjøbenhavn opholder sig i Amsterdam og er paa hans Komptoir.

Den 5te reiste jeg tilbage til Haarlem og besøgte van Marum endnu om Aftenen.

Den 6te og 7de anstillede jeg i van Marums Nærværelse de Ritterske Forsøg, med Ladningsapparatet. De lykkedes særdeles vel og overbeviste den vantro van Marum, hvis

Sandhedskjærlighed jeg iøvrigt maa give al Roes. Wolfhagen, Mattiæ, en Amsterdammer Kjøbmand van Dyk, og en Viinhandler Jungeling vare derved tilstede.

Med van Schwinden havde jeg ogsaa i Dag en ret lang og mig saare interessant Samtale, især over Videnskabernes nærværende Tilstand. Han dømmer derom med en Aandsfrihed, som jeg kun sjeldent har fundet hos saa gamle Lærde. Jeg var saa lykkelig at træffe sammen med ham i adskillige Ideer, og dette frembragte mellem os en Fortrolighed, som man ellers ikke saasnart opnaaer. Han gav mig til Erindring et Skrift af den berømte Knight, der har anstillet saamange magnetiske Forsøg. Knight havde givet det til Camper, Camper til van Schwinden. Han viste mig, blandt flere gamle Dissertationer, en, som var holdt i Leyden, i det 6te Decennium af det 18de Aarhundrede, over Volumensforandringerne, ved forskjellige Metallers Forening, hvilket Skrift skal indeholde Ting, som endnu ei ere bekjendte. V. S. beder Dem hilse paa det Venskabeligste, han erindrer sig Dem med udmærket Høiagtelse.

Den 11te var jeg med Wolfhagen og Rabeholm i Zaardam, hvor den russiske Keiser Peter den Første har arbeidet paa Skibsværftet. Vi saae det Huus, som denne store Mand havde beboet, en ussel Træhytte, ganske indrettet for en simpel Arbeider. Dette Sted er særdeles berømt for sin Reenlighed og for sin hele hollandske Nationalitet. Da det var en Søndag, havde vi megen Leilighed til at see Exempler derpaa. Vi gik i Kirkerne og saae der de unge Piger, klædte i deres Bedstemødres Dragt, med en Masse af Guld, som man ellers ikke mere finder anvendt til Prydelser. Det er meget vanskeligt at komme ind i disse Huse. Til Lykke kjendte Rabeholm en af Indvaanerne, til hvem han førte os. At beskrive den hele

Elegants, som der herſker, vilde være for vidtløftigt, jeg maa blot fortælle, at ved Døren ligge hvide Servietter, hvorpaa man maa træde, paa det at man kan ſee, at intet Spor af Smuds er paa Fødderne, førend man træder ind i Stuen. Byens Gader ere belagte med Muurſteen heelt igjennem og ſkures flittigen.

Den 12te var jeg indbuden til Kaffe hos Deimann, ſom forekom mig mere vindig, end jeg havde ventet. Jeg beſøgte ogſaa i Dag Sømandsſkolen, hvor unge Matroſer opdrages. Alt er der indrettet paa Sømaneer; man ſover i Hængematter, ſom hver reder ſelv, man ſpiſer Skibskoſt paa Træbrikker ꝛc. Det ſynes, at Eleverne dannes og underrettes ret vel der. Den botaniſke Have ſaae jeg ogſaa i Dag; men formedelſt Aarstiden var kun lidet deraf at profitere.

Den 13de reiſte vi med Trækſkoiten til Narden. Da den ordinaire Poſt ikke gaaer den korteſte eller beqvemmeſte Vei, da vi desuden vare to Perſoner, og Veirliget gjorde det yderſt udmattende at reiſe om Natten, valgte vi hellere at tage videre med Extrapoſt. Vi vandt juſt ikke meget ved denne Beſlutning. Den første Dag tilbragte vi fra om Morgenen Kl. 6 til om Aftenen Kl. 12 paa 8 Miil, og paa ingen af de følgende Dage naaede vi ſaa langt. De to ſidſte Dage, nemlig den 17de og 18de December, havde vi ſtrækkelig meget at udſtaae af en ſkarp Nordenvind, paa de aabne Vogne; mit Anſigt var ganſke opſvulmet deraf. Det var ikke muligt, hverken ved Drikkepenge eller noget andet Middel, at faae de træge Poſtilloner til at kjøre mere end en halv Miil om Timen, hvilket man der kalder Stunde halten. Den 18de om Aftenen ankom vi til Bremen.

Den 19de gjorde jeg Bekjendtſkab med Dr. Heinecken og Dr. Trevirannus. I den Sidſte fandt jeg i Særdeleshed en

meget interessant Mand. Jeg underholdt mig en Deel med ham over den dyriske Magnetismus, hvorom han fortalte mig interessante Observationer. Saaledes som han forklarede mig Manipulationen, taber den alt sit Mystiske og egner sig virkeligen til physikalsk Undersøgelse.

Den 20de og 21de gjorde jeg Bekjendtskab med adskillige Andre, fornemmeligen med Dr. Olbers. Denne mærkværdige Mand arbeider mere og sover mindre end Nogen, jeg ellers kjender. Han har en udbredt Praxis, som nøder ham til at gaae ud om Morgenen Kl. 8; han holder Selskab eller gaaer ud om Aftenen, han anstiller astronomiske Observationer om Natten, og dog seer han sund og stærk ud. Jeg hører og, at han har mange Børn. En vis Dr. Pohlenstädt, af Wolfhagens Bekjendtskab, førte os i Raadskjælderen, hvor det ansees for en Begunstigelse at smage de bedste Vine. Det er overmaade gammel Rhinskviin, som udgjør Hovedsagen. Den kostbareste indeholdes i en Afdeling, som kaldes Rosen, den af anden Klasse i en Afdeling, som kaldes de 12 Apostle, efter dens 12 Oxehoveder. Hertugen af York og de andre engelske Officerer besøgte ofte dette Sted, da de vare i Egnen af Bremen. En anden Ven af Wolfhagen, en Dr. Oehlshausen, bragte os i den fornemste Klub her, hvilken fører Navn af die Erholung. Jeg havde kun kort Tid at være der og fik altsaa ikke Leilighed til at see Andet end en Deel af det ret smukke Lokale. Ved Dr. Treviranus blev jeg indført i det herværende Musæum, et Institut, der meget kommer overeens med Athenéerne i Paris, men som dog synes at have endnu mere Udstrækning. Man har dertil en Samling af Naturalier, som ikke er slet, og en Samling af physiske Instrumenter, hvoriblandt Plader til et Voltaisk Apparat, af en udmærket Størrelse. Adskillige af Stadens Lærde holde Forelæsninger der.

Den sidste Aften i Bremen tilbragte jeg hos Dr. Heinecken, hvor adskillige Venner af Naturvidenskaberne vare indbudne, deriblandt var en Prof. Martens, som skal være en udmærket Botaniker. Han klagede, som ogsaa mange andre Lærde, over Kjøbenhavnernes Efterladenhed i at skrive. Han var især utilfreds med Prof. Wahl, som han dog synes selv at have stødt for Hovedet ved paradoxe Udtalelser.

Den 22de forlod jeg, i Selskab med Wolfhagen og en Hr. Lorent fra Hamburg, Bremen og ankom den 23de om Aftenen i Haarburg. Den 24de gik vi over Elben, halvt paa Is, halvt i Isbaade. Overfarten var temmelig lang, og først hen imod Middag ankom vi i Hamburg. Jeg gik strax hen at søge Dr. Lehmann, som jeg ventede at træffe her; men han var til min Bedrøvelse endnu ikke ankommen.

Den 25de besøgte jeg Domherren Meyer, til hvem Gregoire havde givet mig et Brev; han indførte mig om Aftenen i Harmonien, en Klub, hvor der gaves en skjøn Koncert. En Demoiselle Lacroix, fra det franske Theater, udmærkede sig ved sin skjønne Stemme og en Hr. Romberg ved sin Styrke paa Violoncellen.

Den 26de besøgte jeg Hr. von Eyben, dansk Gesandt her, da jeg vidste, at han gjerne saae, at jeg som reisende Dansk kom til ham. Jeg var der siden om Middagen, med en Conferentsraad v. Qvalen, Justitsraad Albrecht, to Officerer v. Qvalen og nogle Fruentimmer. Af Gesandtens Kone hørte jeg mange haanlige og ufornuftige Domme over det danske Sprog. Det er ubehageligt at høre, hvorledes de fleste Holstenere ikke ansee Danmark for deres Fædreland, ikke lade nogen Leilighed gaae forbi til at vise deres Had mod Alt, hvad der er Dansk. Lehmann har den gode Idee, at Enhver, som vilde være Embedsmand i Holsteen, skulde lære Dansk, og Enhver, der vilde an-

sættes i Danmark, skulde lære Tydsk. Dette vilde uden Tvivl meget forene begge Nationerne. Hos Schmeißer aflagde jeg ogsaa i Dag et Besøg og fandt hos ham den artigste Modtagelse. Han syntes at være meget tilfreds med mit Skrift over Winterl, hvilket dog maaskee var blot Complaisance. I hvorom al Ting er, saa har jeg Grund til at være meget tilfreds med, at han har lovet at skjænke mig ret meget af sin Tid, medens jeg er her. Imorgen Formiddag gaaer jeg til ham og skal spise hos ham til Middag.

Jeg agter at blive her endnu en otte Dages Tid, eller rettere til jeg faaer Brev fra Dem; thi jeg behøver endnu nogle Penge for at reise til Kjøbenhavn.

Jeg glæder mig nu til snart at samles med Dem, i Deres Selskab udvikle og prøve mine Ideer og maaskee ofte, i Deres Selskab, arbeide til Videnskabens eller Fædrelandets Nytte. Jeg arbeider for nærværende Tid, i mine Fritimer, hyppigt paa en Afhandling over Ufuldkommenheden af vore nærværende chemiske Kundskaber. Hvad jeg har, er endnu kun Fragmenter; men jeg seer, at Materien er uendelig rig og tillader Udviklinger, der ikke kunne være uvigtige; Arbeidet vil være stort og fordre megen Læsning; thi uden at have paany læst Baco og Kant og uden at have gjennemstuderet adskillige klassiske Physikere, f. Ex. Crawford, kan jeg ikke udgive det. Jeg har med dette Skrift en saa omfattende Hensigt, at jeg ikke uden den strengeste Kritik vil lade det see Lyset. Jeg haaber især at profitere af Deres Kritik, hvilken Deres Venskab sikkert ikke vil nægte mig.

Med inderligt Venskab og Høiagtelse

Ørsted.

Til J. P. Mynster.

Kjøbenhavn den 27de August 1805.

Da jeg nyligen besøgte Professor Müller, bad han mig sige, om jeg ikke vidste en dygtig Recensent for Øhlenschlägers*) Digte. De forestiller Dem let, at jeg nævnte Dem, baade fordi jeg vidste, at vor Ven saa inderlig ønskede det, og fordi jeg i Sandhed ikke vidste Nogen, af hvem jeg troede, at vi kunde vente en Bedømmelse derover med den Indsigt og Upartiskhed, som af Dem. Müller har derfor bedet mig at anmode Dem om, saasnart Deres Tid maatte tillade Dem det, at levere en Recension over Øhlenschlägers poetiske Skrifter, til de „lærde Efterretninger". Jeg haaber, at De, for den gode Sags Skyld, gjør Alvor af Deres Forsæt. Jeg glæder mig allerede til, at dette Arbeide vil drage flere efter sig, og det Gode saaledes faae en Ven mere, der høit taler dets Sag.

Øhlenschläger har skrevet mig til fra Hamborg, da han stod i Begreb med at reise derfra. Han lader Dem paa det Kjærligste hilse. Min Broder og hans Kone lade Dem ligeledes hilse.

Deres hengivne
H. C. Ørsted.

Til H. C. Ørsted.

Kjære Ven!

Efterdi De dog eengang har paataget Dem Underhandlingen angaaende Recensionen over Oehlenschlägers Digte, saa haaber jeg, De ikke fortryder paa, at jeg endnu engang uleiliger Dem

*) Oehlenschläger skrev i yngre Aar sit Navn med Ø., og denne Skrivemaade har Ørsted fulgt i dette og et af de tidligere Breve.

i denne Anledning. Jeg vil strax tilstaae Dem, at min Hensigt ikke er mindre end at undskylde mig for dette Arbeide, uagtet jeg dog, skjøndt paa en anden Maade, har bestræbt mig for ikke at svige vor fælleds Vens Tillid. De maae ikke troe, at denne min Undskyldning kommer af nogen Slags Mageligheid, tvertimod har jeg, saasnart jeg kunde, meget alvorligen tænkt paa Recensionen, ogsaa begyndt den, men — Feilen ligger nu i mig eller i Tingen, eller, som jeg troer, i begge Dele — overbeviist mig om, at det er mig umuligt paa denne Maade at levere Noget, som kan nogenledes være fyldestgjørende. Jeg finder ikke, at noget af Digtene er som Kunstværk i det Hele forfeilet, og hvad jeg kunde erindre derimod, var kun, at nogle Partier syntes mig svagere; dette kunde jeg ledsage med nogle enkelte Anmærkninger om Steder, som ikke havde behaget mig, men disse ere saa enkelte, at endog kun faa af dem vilde lade sig bringe under een Kategorie. At charakterisere Oehlenschläger som Digter, vilde vistnok være for tidligt; i philosophisk Henseende at indlede, commentere og bedomme hans Digte vilde, som Oehlenschläger selv har sagt, blive til en vidtloftig Afhandling, om jeg end havde troet mig istand dertil. Imidlertid troer jeg, at en Recension var mulig, hvori saa meget af alt dette, som passede efter Tid og Omstændighed, blev udført med faa men sikkre Træk, men jeg er tillige overbeviist om, at dertil vilde udfordres en saa fuldkommen videnskabelig Indsigt, og et saadant Mesterskab i den kritiske Kunst, som jeg desværre erfarede, jeg ikke var i Besiddelse af. Da jeg altsaa kun saae mig istand til at levere en ubetydelig Annonce, og dog ikke syntes at vilde indskrænke mig dertil, erindrede jeg mig til Lykke Holbergs Ord, at hvad der klinger slet i solut Stiil, det kan være kostbart i Vers; jeg oplod derfor min Mund i Vers til Oehlenschläger, og disse Vers sender jeg i

Dag til Rahbek, saa de formodentlig snart ville findes i Tilskueren. De vil see, at jeg efter fattig Evne har søgt miscere utile dulci; De vil tillige see, at hvad jeg har givet, ret vel kan passere for en Recension, skjøndt Formen ikke vil tillade, at den indrykkes i lærde Tidender blandt andre satte og fornuftige Recensioner. Jeg troer altsaa, saa vidt jeg har formaaet, at have opfyldt, hvad jeg har lovet, kun gjør det mig ondt at have opholdt Prof. Müller saa længe. De vilde vel have den Godhed at hilse ham fra mig, og bede ham venskabeligen undskylde dette, da jeg dog intet bestemt Løvte har givet, just fordi jeg først vilde see, om jeg kunde holde det. Undskyld selv den Uleilighed jeg volder Dem, hils alle Venner, og erindre mig med Venskab

Deres

J. P. Mynster.

Spiellerup den 11te October 1805.

Til Samme.

Spiellerup den 10de Juli 1806.

Med Tak for Laan — og for sidst — sender jeg Dem hermed Schleiermachers Monologer tilbage. De havde megen Ret, da De fandt S. deri laborerende af den aandelige Hovmod; thi egentlig er Skrivtet kun for Publicum aflagte Confessions om Forfatterens Fuldkommenheder; han beder egentligen kun, alle Bogens Sider igjennem, den Bøn, at Gud vil lede ham i Fristelse, paa det at han kan vise Verden et lysende og skinnende Exempel. Ligesom han anseer det ham tilfaldne Lod for dette, at han skulde være den personificerede Sædelighed, saa driver han ogsaa den moralske Betragtning indtil at anseе selv Saligheden for en Dannelses-Anstalt, og veed, at dersom han engang havde drevet det til at være uddannet og fuldendt,

saa kunde han ikke mere bære Livets Byrde. Jeg har endnu meget mere imod denne Bog, som jeg ikke nu har Leilighed at sige, men mig synes, at S. herefter, som efter flere af hans Skrivter, ikke er ganske fri for at høre til de af vore Tidsforvandte, om hvilke Fichte taler — mit halber Philosophie und mit ganzer Verworrenheit. Med alt dette er der dog meget Interessant deri, som unægtelig er udsprunget af en ædel, dyb og fri Natur.

Saa meget derom. Jeg haaber, efter Deres Løvte, at see Dem hos mig, da vi vel ville faae Leilighed at tale mere om deslige og andre Materier. Min Hilsen til Deres Broder og Svigerinde.

Deres

J. P. Mynster.

Til Oehlenschläger.

Kjøbenhavn den 13de September 1805.

Jeg oversender Dig hermed et Brev, som er blevet indleveret hos Schubothe. Jeg frygter rigtignok, at det kommer fra Schack-Staffeldt og altsaa ikke er Postpengene værd; men da det muligen dog kunde komme fra nogen Anden, sendes det Dig herved.

Dit korte spørgsmaalsrige Brev har jeg modtaget og rigtig gjemt, men kan i dette Øieblik ikke finde det igjen. Saa meget husker jeg, at Du vilde vide, hvad Folk og Recensentere sige om Din Bog. Alle fornuftige, ja endog kun skikkelige Folk rose den. Werfel har derimod forebragt Noget imod den i Skilderiet; men jeg har ikke læst det. Saa meget veed jeg kun, at det Alt er indbefattet i et Brev fra Poeten i Aabenraa, og at efter Alt hvad jeg har hørt, giver han sig

ſlemme blotte Sider. Din Aladdin læſes iſær med megen Iver. Profeſſor Müller har ſpurgt mig til Raads om, hvem han ſkulde lade recenſere Dine Digte, og jeg har raadet ham, naturligviis, til at begjære det af Mynſter. Han bad mig at anmode ham derom, hvilket jeg og ſtrax gjorde. Desuagtet har Mynſter endnu ikke lovet det, men blot ſkrevet mig, at han vilde gjøre et Forſøg derpaa; han ſaae vel, at Menneſkene havde beſtemt ham til Din Recenſent, det kom nu an paa, om Guderne havde gjort det ſamme.

— — — — — — — — — — — — — — —

Faaer jeg ſnart mere Manuſkript til Reinecke Fos? Tænker Du paa vor philoſophiſk-poetiſke Nytaarsgave? Paa diſſe to Spørgsmaal ønſkede jeg et Svar og det i et eget Brev; thi de, Du ſkriver til Chriſtiane, faaer jeg kun ſildigt, dog uden hendes Skyld; men Circulationen gaaer ofte noget langſomt. — Jeg har nu, med Hertugens trevne Tilladelſe, indgivet Anſøgning om Profeſſuren i Phyſiken, dog ſtoler jeg paa Intet, før jeg har det i Haanden, og det er ſaameget rigtigere, da det er lidt nok, naar jeg virkeligen har det.

Skriv mig nu ſnart til fra Halle, hvorledes Du lever og fornøier og beſkjæftiger Dig, hvorledes Steffens og hans Hanna befinde ſig, om Steffens har noget Skrift under Trykken o. ſ. v. Her er da ſaamange Spørgsmaal, at jeg tør haabe, at jeg intet bliver Dig ſkyldig. Bliv Du mig nu kun intet Svar ſkyldig.

Min Broder og Din Søſter og min Søſter lade Dig hilſe og bede Dig hilſe Steffens og hans Kone. Hils dem ogſaa fra mig, ſom ſaa gjerne perſonlig vilde have hilſet dem, og ſiig Steffens, at jeg dog med det Første ſkal prøve, om jeg ikke kan aftvinge ham et Brev.

Din

H. C. Ørſted.

Halle den 2den Novbr. 1805.

Kjære Hans Christian!

Jeg kjender Dit Venskab for mig, og den Iver, hvormed Du tager Dig af mine Sager, som om det kunde være Dine egne, er jeg overbeviist om; jeg er derfor ogsaa vis paa, at Du ikke med al Din Daad har endnu kunnet bringe Tingen istand til Affendelse. Jeg begriber ogsaa, at Din Taushed reiser sig af den Beslutning: Du vil ikke skrive, førend Du kan lade mig Alting vide; men den Beslutning er ikke ret, kjære Ven; som Commissionær har Du fuldkommen Ret, men ikke som Ven; thi fra Vennen glæder mig et Brev, om det saa fra først til sidst er tomt for Alt, hvad der angaaer den borgerlige Interesse. Jeg sendte Dig et langt tætskrevet Brev for lang Tid siden, er det ret, at Du saa ganske har ladet det ubesvaret. I frygtede for, at jeg ikke skulde skrive, naar jeg kom ud, nu skriver jeg, men Svaret udebliver. I Dit sidste lille Brev blev jeg ikke meget trøstet, det var et Distraktions-Brev. Du havde kastet mit Brev bort, og Alt, hvad der egentlig stod i, var, at Werfel havde gjort Nar ad Aladdin i Kjøbenhavns-Bladet. Det lod ikke til, som Du dengang vidste noget om mit Stipendium, da det dog allerede var besluttet, at jeg skulde have det, og Du kom hos Collin. Betragt ikke disse Bebreidelser anderledes, min Ven, end et Udbrud af Bedrøvelse, fordi jeg saa lidt kan underholde mig med min forrige daglige Omgangsven. Sophie har heller ikke ladet høre en Linie fra sig. Er det Ret?

Her sender jeg Dig endnu et Par Stykker af Goethe til Prometheus (hvorom Du heller ikke har meldt et Ord). Det rimede kan Du sætte mellem de andre rimede paa et passende Sted; de to metriske kan Du lade ende Samlingen af de Goetiske Digte.

Tre Akter af Hakon Jarl ere færdige.

Jeg har skrevet et langt Brev til Christiane og kan derfor ikke nu fortsætte længer, Du fortjener det heller ikke. Et lyrisk Stykke, Hjemvee, har jeg givet Rahbek til Charis, der kan I see, hvor jeg længes efter Jer. Send mig nu Alt, hvad jeg har bedet om. Mynsters trykte Digt i Tilskueren ønskede jeg mig ogsaa. Jeg begriber i dette Øieblik meget godt Baggesens Bøn til mig fordum om at sende ham Noget, der kunde illudere ham i literarisk Tilværelse — paa et Sted hvor intet dansk Løv rører sig. Dengang lod jeg ham vente forgjæves. Speil Du Dig i mit Exempel og handl bedre.

Hils min Fader og siig, at det blot er min Venten paa et endeligt Svar fra Regjeringen, som gjør, at jeg endnu ikke har skrevet ham til.

Gud velsigne ham og Jer alle mine kjære Venner. Hvor ofte ønsker jeg mig i Eders lille huuslige Kreds paa Vestergade. Jeg læser Don Quixote i denne Tid for at illudere mig i min forrige Tilværelse. Bed Sophie, at hun dog endelig skriver mig langt og omstændeligt til, af min gode Anders kan jeg ikke forlange det. Hvorledes lever han den sjeldne elskede Ven? Bugner han endnu under Forretninger?

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

I ere grumme mod mig Allesammen. Er Bull i Kjøbenhavn eller hvor? Ak, jeg har jo spurgt om Alting i mit første ubesvarede Brev, hvad kan det da hjælpe at igjentage Spørgsmaalet.

Svar! Svar! Svar!

Din

Oehlenschläger.

Til Oehlenschläger.

Kjøbenhavn den 28de December 1805.

Lutter literaria kan jeg dog ikke skrive Dig i Dag, skjøndt jeg sidste Gang lovede det. Og sandt at sige takker jeg Gud derfor; thi vi ere saa fattige i denne Henseende, at der kun er lidet at sige. Dog skal Du denne Gang ikkun vorde besværet med een oekonomisk Efterretning, nemlig den, at Du kan faae 250 Rd. anviste i Leipzig, naar Du vil.

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

Nu en anden Historie. Bogbinder Møller har taget sig den Frihed, at udgive Dine Nytaarsvers under Dit Navn. Jeg har først faaet dette at vide i Dag og har desaarsag talt med ham og skjældt ham glubsk ud; men hvad der ellers er ved at gjøre, har jeg ikke betænkt endnu. Han beraabte sig paa, at Du ikke havde sendt ham det tredie Ark; men herpaa har jeg svaret, at han skulde have hentet det hos mig, og at det kun var hans egen Forsømmelses Skyld, at han ikke havde faaet det.

— — — — — — — — — — — — — — — — —

Professor Treschow har siden Din Afreise udgivet to Bøger, en under Navn af Indledning til Philosophien, den anden betitlet philosophiske Forsøg. Vidste jeg en passende Leilighed, vilde jeg sende dem til Steffens, for Løiers Skyld. Jeg finder det nemlig løierligt nok at see, hvorledes han, efter bedste Evne, gaaer parallel vor Tidsalders største Tænkere, dog saaledes at han kryber i Støvet, medens de svæve i Aetheren, og desuagtet hvert Øieblik gjør Udfald paa dem, hvis Flugt han krybende søger at følge. Hans Foredrag er yderst kjedsommeligt, omtrent saaledes som det kunde sømme en Rektor i Christiania at exponere Begreberne for sine Skolarer.

Regimentschirurg Saxtorph har skrevet Antikritik, hvorpaa han nu maa have arbeidet over 6 Maaneder. Den er

derfor ogsaa desto længere, men ynkelig at læse, undtagen paa et Sted, hvor han klager over, at jeg har bedømt ham efter mine Grundsætninger og ikke efter hans egne.

— — — — — — — — — — — — — — — — —

Vi længes her stærkt efter Din Hakon Jarl eller Oluf Trygvesen. Over Duetten mellem Sagen og den Danske, i Dine Breve, have vi moret os overordentlig. Det er Skade, om man ei viser Manden selv den.

Lehmann er paa en Reise til Kiel, for at have Opsigt med et Magazin af danske Fabrikater, som skal være der under Omslaget. Han har ligget over 14 Dage paa Pakketbaaden i Sigte af Kjobenhavn. Han bliver borte i adskillige Maaneder.

Vor største Mærkværdighed er, at nu, da Arveprindsen er død, og Ligvognen ikke kan komme ud ad Vesterport, graves denne dybere, for siden igjen at udfyldes, saasnart Ligfærden er forbi. Denne Operation koster 3000 Rd. Saaledes at forandre Porten efter Vognen er uden Tvivl en fri Efterligning af en eller anden af Schildbürgernes vise Foranstaltninger.

Mine Forelæsninger over Chemien besøges meget stærkt i Aar, saa at ikke engang Alle kunne faae Plads. Disse Forelæsninger besøges ogsaa af fem, sex Damer. Du forestiller Dig let, at jeg for deres Skyld, ikke gjør nogen Forandring i mit Foredrag. Trykningen af min Lærebog begynder strax efter Nytaar.

Din Søster har været i Arbeide med at skrive et Brev til Dig i Dag; men det er ikke blevet færdigt, fordi hun har faaet Besøg. Hun, saavelsom Albertine og Anders hilse Dig paa det Kjærligste. Gjerlew har nu været nogen Tid her og har fortalt os meget om Dig og Steffens. Han beskriver nu sin Reise i Italien.

Strax efter Nytaar skal jeg fortælle Dig, om vor poetiske Literatur i Anledning af Aarskiftet har faaet nogen vigtig Tilvæxt.

Tag nu denne Gang til Takke med de Nyheder, jeg har kunnet sammenbringe; thi Posten vil gaae, og sandt at sige har jeg heller ingen flere.

Din inderlig hengivne

H. C. Ørsted.

Til Samme.

Kjøbenhavn den 10de Marts 1806.

„Du Øienstalk!

Drag først Bjælken ud, som er i Dit eget Øie, og see da vel til, at Du uddrager Skjæven af Din Broders Øie." Over denne smukke bibelske Text ønskede jeg at holde Dig en grundig Prædiken, dersom jeg ikke var for doven dertil. Jeg vil derfor nøies med at give Dig de Materialier, som falde mig ind. Du klager over, at jeg først langt om længe og paa en ubeqvem Maade, har skaffet Dig Dit Stipendium. Jeg har allerede svaret Dig, at jeg ikke ret vel kunde skaffe Dig det paa anden Maade end igjennem en offentlig Kasse, fordi Du ingen Fuldmagt (det er at sige ostensibel Fuldmagt) havde sendt mig. Desuagtet forlanger Du atter Penge, uden at sende mig et saadant Par Ord, der satte mig i Stand til at hæve dem uden Qvaklerier. Af Din Fader har jeg nu faaet de 100 Rd., og det andet Hundrede skaffer jeg Dig ved en Kjøbmand, hvem jeg har givet en Anviisning paa den Altonaer Bank derfor. Denne maa af Dig konfirmeres, paa en Maade, som jeg skal melde Dig i Postskriptum; thi endnu veed jeg det ikke selv. Du taler om, at Du faaer sjeldent Brev. Betænk, hvor længe Du har ladet Kjæreste og Fader og Søster og

mig vente paa Efterretning fra Dig, saa at de have været i den største Uro, og tilsidst jeg med, uagtet jeg omtrent gjættede Aarsagen. Desuden har det moret mig meget at see, at Du den 5te Februar skynder paa mig af alle Kræfter, men siden henlægger Brevet til den 16de, fra hvilken Dag mange af Dine Breve ere. Og for at sætte Kronen paa Værket, pakker Du dette Brev i en Pakke, som skal gaae med den agende Post, og som altsaa er dobbelt saa længe underveis som Brevposten. Din Pakke kom derfor først hertil den 5te eller 7de Marts, altsaa en heel Maaned efter, at Du havde skrevet det Brev, hvis Indhold jeg saa flux skulde udrette.

Du spørger mig om Prometheus. Jeg mener, jeg har allerede svaret Dig fuldstændig nok derpaa. For det Første nemlig, at det blev mig umuligt, trods al anvendt Umage og trods Stephan Hegers Iver, at faae en Forlægger dertil, og for det Andet, at Dine senere Bestemmelser kom for silde, for at deraf kunde gjøres Brug til dette Nytaar. At Reinecke Fos er kommen ud, har jeg ikke alene bestemt sagt Dig, men tillige udført alle mig desangaaende givne Kommissioner. De tre Exemplarer, jeg skulde sende Dig, maae nu have ligget meget over een Maaned i Halle. Jeg har ligeledes fortalt Dig i Anledning af Reinecke Fos, at jeg maatte betale Popp de tre ikke akkorderede Exemplarer. Det er mig ubegribeligt, at Du ikke skulde have faaet det Brev, hvori jeg beretter Dig det, førend Du forlod Halle. Jeg troer endog, det var det samme, hvori jeg fortalte Dig om Bogbinder Møller.

Idet jeg nu, efter min individuelle Følelse, har brugt Mund nok, har jeg tillige besvaret Indledningen til dit Brev, samt Nr. 1 af Hovedposterne.

Nr. 2. Listen paa Din Gjæld skal jeg see at have komplet, naar jeg næste Gang skriver Dig til, hvilket snart vil skee.

Nr. 3. Din Hakon er hos en velrekommanderet Afskriver, hvem jeg har givet de strengeste Instruxer. At jeg læste den strax, saasnart jeg saae den, forestiller Du Dig vel. Her kom endnu den qvalificerende Omstændighed til, at jeg skulde holde Forelæsninger den Dag og maatte extemporere dem, med Hovedet fuldt af Hedendommens og Christendommens Kamp. At Rahbek ikke kunde faae nogen Dag, i lang Tid, Leilighed (?) til at forelæse Hakon Jarl, at Heger ikke turde, og at han skaffede Rosing i sit Sted, det vil Du uden Tvivl faae udførligt berettet i andre Breve. Den gjorde meget Indtryk paa os Alle, skjøndt Rosing ikke med Lethed kunde læse Skriften; men desuagtet læste han, som Du let kan tænke, godt. Han var meget indtagen deraf.

Nr. 4. Om Reinecke Fos er besvaret oven. Jeg maa kun føie til, at to Exemplarer af Götz v. Berlichingen fulgte med.

Nr. 5. Velends Saga er ikke trykt og skal ikke blive trykt eller overladt Nogen uden nærmere Ordre, det forstaaer sig. De Göthiske Smaadigte skal Du faae med den agende Post.

Det glæder mig, at Fichte endnu erindrer mig. Hils ham fra mig. Weiß beder jeg Dig hilse meget venskabeligt fra mig; thi vi have staaet paa en meget fortrolig Fod sammen. Da jeg kjendte ham, havde han vel meget Magistervæsen, men var for Resten fortræffelig.

Du spørger om Striden mellem Heiberg og Lehmann jun.*) Den kom deraf, at Callisen vilde, at der skulde holdes en tydsk Forelæsning paa det chirurgiske Akademi. Grunden dertil var, at det er et Institut, hvor Holstenerne ligesaavel som Danske ere forpligtede til at tage Underviisning, og at det vilde være en Lettelse for de fattige Holstenere, som kom herover, uden at forstaae Dansk, at de dog kunde besøge een Fore-

*) En yngre Broder til den tidligere omtalte Lehmann.

læsning, medens de lagde sig efter Landets Sprog. Callisen havde før læst paa Tydsk, men siden hans Afgang havde Ingen villet. Nu skrev Heiberg et meget hæftigt Avertissement i Dagen mod Callisen (Winkler, veed Du, har skrevet samme Sted mod Jøder). Ved samme Leilighed skrev han mod dem, som havde samlet Underskrifter paa en Ansøgning om at faae en tydsk Forelæsning ved Akademiet. Herved var Lehmann fornærmet, og han svarede meget godt paa Heibergs Avertissement. Anders havde havt sine Fingre lidt deri, det nægter jeg ikke. Jeg var neutral, af gammelt Venskab; men jeg har selv sagt Heiberg, at jeg ikke billigede hans Adfærd. Han er, som Du ofte selv har mærket, et Menneske uden moralsk og intellektuel Takt.

— — — — — — — — — — — — — — — —

Den 15de Marts. Da Du i et af Dine ældre Breve har yttret, at Du ogsaa ønskede, at Stephan Heger skulde høre Hakon Jarl, saa inviterede Din Søster og min Broder ham og hans Kone en anden Aften. Winkler var der med; thi Du havde skrevet ham til, at han skulde høre Stykket med, men uden at tale noget derom i Dine andre Breve. Heller ikke havde Du sagt i Winklers Brev, at det skulde holdes hemmeligt. Iøvrigt er Sagen saa lidet hemmelig, at man, allerede før Stykket ankom, hos Comestabili havde fortalt mig, at det var kommet til Theaterdirektionen.

Endnu Et, Hr. Confusionsraad! Du skriver mig til, at Du blot af Klogskab havde begjæret, at Rahbek skulde læse Dit Stykke, og desuagtet taler Du i Brevet til Fru Rahbek om, at hun skal see mit Brev. Det har kostet mig Kunster, at unddrage mig fra at vise hende det.

Dit Stykke er endnu hos Afskriveren; men jeg venter at

faae det i Morgen. Det skal da strax komme i Grevinde Schimmelmanns Hænder.

At jeg har biet to Postdage med at svare Dig, er aldeles ikke min Skyld; thi først i Dag har jeg faaet Vexelen, som jeg her indeslutter.

— — — — — — — — — — — — — — — — —

Jeg kunde ei faae Vexelbetalerens Bopæl at vide; thi man sagde, at man aldrig skrev anderledes til ham end: An Herrn Herschel David Cohen, abzugeben in Europa. Du finder ham vel nok i Berlins Adressekalender.

Kun maa jeg bede Dig at skrive jo før jo hellere til det Altonaer Bankcontoir, at Du har bemyndiget mig til at udstede en saadan Anviisning; thi ellers kompromitteres jeg.

Hvad nu endelig mig selv angaaer, saa lever jeg ret vel. Mine Forelæsninger ere stærkt besøgte i Vinter. Jeg havde fra Begyndelsen over 60 Tilhørere og endnu efter 4 Maaneder over 40. Gud give kun, at de vare bedre Betalere. Disse Forelæsninger besøges ligesaavel af Fruentimmer som af Mandfolk, dog har jeg kun fem Fruentimmer. Som Indledning til disse Forelæsninger gav jeg i de tre første Timer en Oversigt over Forskjellen mellem den ældre og den nyere Naturvidenskabs Tilstand. Disse tre Timer vare offentlige. Mit Auditorium kunde ikke nær rumme Alle, som vilde komme, og jeg vandt meget Bifald. Naar jeg kun var i Stand til at bringe Luftballonerne til den Fuldkommenhed, at jeg nu og da kunde gjøre en Lystreise til Dig og være nogle Dage sammen med Dig, saa feilede Intet til min Lykke. Jeg forbliver Din hengivne Hans Christian Bravkarl*) Dig til Trods.

*) Et Navn, Ørsted gav sig selv som Barn, og som hans Venner senere i Spøg benyttede.

Kjøbenhavn den 13de Mai 1806.

Kjære Adam!

Jeg har, for nogle Postdage siden, faaet et Brev fra Dig, uden Datum, hvori Du skriver, at naar jeg 14 Dage fra Dato skrev Dig til, kunde mit Brev træffe Dig i Weimar. Det havde nu vel været sikkrest strax at skrive, da jeg ikke kunde vide, hvor gammelt Brevet var; men jeg maa tilstaae, at min gamle Efterladenhed fik Overhaand, og at jeg opsatte at skrive Dig til i 8 Dage. Derpaa reiste jeg ud til Manthey, som nu boer paa Brede, hvilket han med et Interessentskab har kjøbt, og havde blot den Hensigt at blive der en Dag, men blev der flere. Nu er jeg nyligen kommen hjem og tør ikke opsætte længere, skjøndt jeg i Dag ikke faaer Tid til at sige Dig Alt. Hovedsagen er dog Hakon Jarl. Om den er meget at sige. Med hvor megen Interesse Dine Venner have modtaget dette Sørgespil, veed Du. Da jeg nogle Dage efter at have leveret Stykket til Grevinde Schimmelmann, var der igjen, mærkede jeg, at hun ikke med behørig Lethed kunde læse Manuskriptet, og at hun kun havde læst den ene Akt. Jeg talte til hende om, hvor fortræffeligt jeg havde hørt det oplæse af Rosing, og søgte at foranledige hende til at lade sig det forelæse af ham; men da hun ingen ret Lyst dertil yttrede, tilbød jeg mig at læse det, og jeg troer, at jeg skilte mig ganske vel derved, da jeg næsten kunde Stykket udenad. Da jeg til min Forundring mærkede, hvor aldeles ubekjendt den nordiske Mythologi var hende, fortalte jeg hende, imellem Akterne, Et og Andet om vore Forfædres Tro og Skikke, just det, som jeg vidste, vilde gjøre hende det Følgende forstaaeligere. Jeg mærkede ogsaa snart, at dette formerede hendes Interesse. Hun fandt Stykket fortræffeligt, men sagde derhos, at hun, efter sin

Individualitet, gjør mere af Aladdin. Hun sagde, at hun ønskede, at Foersom skulde læse det, dersom jeg ikke troede, Du havde noget derimod. Jeg erklærede, at Foersom var Din Ven, og at Du neppe vilde have noget derimod, hvorhos jeg tilbød mig at levere ham det ene Exemplar, hvilket skete. Han har læst det med den mest levende Enthusiasme. Jeg har ogsaa læst det for Brøndsted og Koes, saavelsom for nogle andre Venner, som vide at sætte Priis derpaa; men jeg har ikke ladet Nogen faae det tillaans. Din Christiane har tilkjendegivet Misfornøielse hermed, da Du vilde have det holdt hemmeligt; men jeg tør vel sige, at hele Byen vidste om Stykkets Tilværelse, før jeg oplod min Mund derom; men nu da det var bekjendt, syntes mig, at det var billigt, at Mennesker, som besjæles af den mest levende Interesse for Dine Arbeider, nød dem, naar jeg kun ikke udsatte Dig for, at Stykket kom til at cirkulere og det saaledes kom i Uværdiges Hænder. Dog, jeg opholder Dig med Smaating, her er noget Vigtigere. I Dit Brev til Grevinde Schimmelmann har Du naturligviis ikke ligefrem sagt, at Du ønskede, at hun skulde indlevere Stykket til Theaterdirektionen; indirekte har Du derimod tydeligt nok sagt det og gjort det end tydeligere ved at lade hende faae det dobbelte Exemplar. Desnagtet maa jeg sige Dig, at hun sikkert har misforstaaet Dig; thi Theaterdirektionen har endnu ikke faaet det. Give hende det tydeligere at forstaae, har jeg ikke vovet; thi, sæt at hun derved fandt sig generet, vilde det kun skade; og jeg troer næsten, at hun vilde føle det ubehageligt at indsende Stykket in forma. Men vilde hun indirekte give Anledning til, at det blev spillet, og f. Ex. levere Hauch det til Gjennemlæsning, da turde maaskee Følgen blive, at de gjorde Komplimenter for hinanden. Han kunde forsikkre, at det var et Mesterstykke; men at han, som kjendte Theatret saa vel, ikke fandt det muligt at

opføre det o. desl. Kort, han kunde give hende Snak for Pengene. Jeg beklager, at jeg ikke før har tænkt herpaa. Jeg vover ikke at gjøre noget i denne Sag, førend jeg har hørt fra Dig. Maaskee finder Du paa noget Klogere, end alle vi Andre. Mit Forslag er, at dersom der intet Fordeelagtigt var desideret, før jeg erholdt Dit Svar, skulde jeg bringe det Exemplar, jeg har ladet forfærdige for min Broder og mig, til Hauch og fortælle ham, hvorledes Du havde hidsendt Stykket til Dine Venner, blot med den Hensigt at gjøre det offentligt, uden at indlevere det til Theaterdirektionen; men at vi, som ansaae det for en Skat for vor Skueplads, havde raadet og overtalt Dig til at indsende det ɔc. Er Du ikke fornøiet hermed, saa siig, hvorledes Du vil have det, og vil Du i den Anledning have Noget sagt til Grevinde S. saa tvivl ikke paa min Beredvillighed. Jeg vil endnu engang forinden aflægge et Besøg hos hende og see, hvad jeg kan udrette, uden at vove paa at fordærve Sagen. Det lange Ophold, som alt dette foraarsager, har iøvrigt intet Skadeligt; thi for nærværende Tid er Kjærulff ene Censor; men man venter snart, at Rahbek kommer med. Før næste Vinter kan det dog ikke spilles.

— — — — — — — — — — — — — — — — —

Du spørger, om jeg er bleven Professor. Nei endnu ikke; men jeg troer at være nærmere derved end nogensinde før. Maaskee jeg alt er det inden een Maaned.

Dog, det er silde. Jeg maa slutte. Vær paa det Kjærligste hilset.

Din

H. C. Ørsted.

Kjøbenhavn den 13de Juni 1806.

— — — — — — — — — — — — — — — — —

Den Resolution, Du har fattet, selv at indsende Dit Stykke, glæder mig. Jeg anseer den aldeles for den rigtigste

og vilde ikke have faldet paa nogen anden, naar ikke hele Familien havde gjort mig fortumlet i Hovedet med deres Ophævelser. Jeg troer virkelig, at Bakkehuset er lidt misundelig paa mig, for den Fortrolighed Du havde viist mig ved at sende mig Stykket. Er dette ikke Tilfældet, saa er det simpelt Kjærlingevæsen. Nok er det, at man har gjort forunderlige Fordringer paa mig. Iblandt Andet har man taget det ilde op, at jeg ikke kunde tvinge Schimmelmanns til at lade sig Dit Stykke forelæse af Rosing. Jeg burde ikke underholde Dig med deslige Ting; men jeg er nu fortrædelig og dobbelt fortrædelig, fordi man ikke tør sige mig det selv, men sladdrer omkring, for at bringe mig det paa tredie Haand. For omtrent 14 Dage siden begjærede Christiane Stykket, for at Rahbek kunde læse det, da han, som hun sagde, var tilbøielig til at indlevere det. Jeg gav hende Stykket; men det blev aftalt, at vi intet Skridt skulde gjøre, forend vi havde faaet Dit Svar paa mit sidste Brev. Nogle Dage efter erfarede jeg imidlertid i Byen, at det var indleveret. Dit Brev er altsaa paa en vis Maade kommet for silde. Jeg har imidlertid leveret det til Rahbek, som vel vil gjøre Dig Regnskab for, hvad han videre har foretaget sig. Det er mig nok, naar Du af alt det seer, at jeg ikke har gaaet udenfor den Kommission, Du havde givet mig. Jeg er overbeviist om, at alt det, jeg har at klage over, er Misforstaaelse og Svaghed, og jeg beder Dig derfor ikke videre at lægge det paa Hjertet.

I denne Sommer bliver jeg da endeligen vel Professor, dersom jeg skal troe bestemtere Løfter end dem, jeg nogensinde før har havt. Det er endog muligt, at jeg er det inden een Maaned. Forresten bliver det ved det Gamle, kun at min Lærebog gaaer noget raskere frem. Dens chemiske Deel har faaet en ganske ny Inddeling. Først afhandler jeg alle Phæno-

menerne, som om de virkeligen havde deres Grund i Sammensætninger og Adskillelser, derpaa viser jeg, i en anden Deel, at de egentligen beroe paa Kraftfordelinger, og i den sidste Deel søger jeg at opdage de Kræfter, hvorfra alle disse Phænomener hidrøre. Jeg har heri taget Astronomien til Mønster, idet denne først afhandler Himmellegemernes Bevægelser saaledes, som de synes at være, i den sphærisk Deel, derpaa saaledes som de virkeligen ere, i den theoretiske, og endeligen søger jeg Aarsagerne i den physiske. Saasnart Lærebogen er trykt, skal jeg tilsende Dig den, hvis Du vil.

I een Henseende har jeg at begiære Tilgivelse, kjære Ven. Jeg skulde have sendt Dig Din Oversættelse af de Göthiske Smaadigte og Tilskueren med Mynsters Digt til Dig. Nu er det for sildigt, da det maatte gaae med den agende Post og altsaa neppe vilde komme til Weimar, før Du var derfra. Du har Aarsag til at være vred for denne Forsømmelse; men jeg lover Dig, at Du ikke oftere skal have at klage over en saadan. Jeg vilde dog have lagt Mynsters Digt i Brevet i Dag; men Schultz vilde ikke lade mig faae den Tilskuer, og selv veed Du, at jeg ikke holder den. Om jeg end skal afskrive det selv, skal Du faae det med næste Post.

Bliv ved at leve vel, og at elske Din

H. C. Ørsted.

Kjøbenhavn den 5te August 1806.

Saa overvældet jeg end i Dag er med Kommissionsbreve, saa maa jeg dog lade Dig den Nyhed vide, at min Fader har kjøbt Roeskilde Apothek for 14,000 Rd. En anden Nyhed er, at jeg nu forestilles til at vorde Professor, da Becker er gaaet af.

Iøvrigt kan jeg ikke Andet end bevidne Dig min inderligste

Glæde over det saa særdeles venskabelige Forhold, hvori Du har staaet til Göthe. Jeg seer, at Alt, hvad Du ønskede at finde hos denne store Mand, er opnaaet. Din Omgang med Fichte har skaffet mig paa en vis Maade en dobbelt Nydelse; thi jeg fik just Efterretningen derom, da jeg læste de herlige nye Skrifter, hvormed han har beriget vort Aarhundredes Literatur. Jeg har læst en Deel deraf for Din Søster, som ret godt kan følge hans Gang. Dersom det var muligt at helbrede hende for en vis Hypochondri, som Du veed, at hun nu og da falder til, og som vel tildeels grunder sig i hendes Sygelighed, men dog langt mere i en ikke ganske tilfredsstillet Trang til noget Høiere, saa vilde Fichtes rene Aand udrette det. Ved et Sted, som talte om denne Trang til det Høiere og om den Følelse, et ædlere Væsen maatte have, naar den blev utilfredsstillet, brast hun uvilkaarlig i Taarer; thi det var hendes eget Væsen, som var afbildet. Et Fruentimmer med hendes Sjæl er virkeligen langt mindre lykkelig end vi, som ikke nær saa meget, ved udvortes Forhold, hindres fra at omfatte Alt, hvortil vor Sjæl stræber.

Din Fader og Søster og Svoger og min Søster hilse Dig. Vær paa det Hjerteligste omfavnet af Din

H. C. Ørsted.

Dresden den 31te August 1806.

Kjære Broder Ørsted!

Du har Ret, jeg skjænder virkelig for meget paa Dig, og skjøndt jeg ikke troer, Du est saa ganske ufkyldig ved alle Leiligheder, endskjøndt Du godt forstaaer at prokurere Din Sag, saa seer jeg dog ved alle Leiligheder, at Du er og forbliver den gamle Hans Christian, Bravkarl, som Du var i dit 3die Aar.

I Dag skalst Du min Salighed heller intet Knurrebrev faae; det var svoret og stukket.

Det rører mig, naar jeg tænker derpaa, at vi To, som saa mangen fortrolig Aften gik Arm i Arm og aabnede vore Gemytter for hinanden, som i Grunden paa de sidste Aar vare de eneste egentlige Fortrolige, som kun sloges engang imellem ved overordentlige Leiligheder (exempli gratia ved Affkeden), at vi nu saa sjeldent udøse vore Hjerter for hinanden.

Dette Brev er ikke til offentlig Læsnings Brug i Familien; det vil jeg sige Dig forud.

Meget deraf er det, som f. Ex. hvad jeg nu fortæller. Jeg havde været en Maanedstid i Dresden og boede sammen med min danske Landsmand Provst Engelbreth som Mand og Kone, da endelig Brondsted og Koes kom. De have nu atter været borte i en fjorten Dage, med Engelbreth paa en Reise i Riesengebirgene, hvorhen jeg ikke gad og ikke vel kunde følge dem, da jeg havde meget at bestille, nemlig at slutte min Oversættelse af Aladdin og at skrive Baldur hin Gode og Thors Reise, paa det Engelbreth kan bringe det med sig til Kjøbenhavn. Disse Arbeider ere nu alle færdige og fuldendte. Det egentlig eneste, men og særdeles interessante, Huus, hvor jeg kommer, er Appellationsraad Körners. Det var Schillers fortroligste Ven; han har i adskillige Aar boet hos Körner og skrevet sin Don Carlos paa hans Vinbjerg udenfor Dresden. Det er en Mand med det hjerteligste Gemyt, som Barnheden leer ud af Øinene. Hans Huus er Musernes Sæde. Hans Kone har i sine unge Dage været meget smuk og meget talentfuld; hendes Søster, Mademoiselle Stock, er en fortræffelig Malerinde; jeg har endnu Ingen seet, der formaaer at bringe den Effekt frem ved Pastelfarven som hun. Hellige Billeder

af Rafael, Guido Reni og Caracci har hun kopieret. Hans Datter, Emma, er en ret elskværdig Pige, hun maler hver Dag paa Galleriet og har bragt det vidt over Dillettanteriet, endskjøndt hun naturligviis kun er kommen til Kunsten paa denne Maade.

En Pleiedatter der i Huset, Julia, synger fortræffeligt; Körner og hans Datter synge ogsaa, og hver Tirsdag er der Concert der i Huset af Liebhavere.

Denne Familie gjør meget af mig, som jeg overalt maa tilstaae, jeg frygter for at blive et forvœnt Barn, da jeg, hvor jeg kommer, unter uns gesagt, er særdeles vel lidt. — Jeg har forelæst Aladdin og Hakon Jarl hos Körners.

En Maler von Kügelchen og Kaaz har jeg lært at kjende; de forraade i deres Personlighed meget Genie; endnu har jeg ikke seet deres Arbeider.

Kügelchen blev engang forliebt i en Frøken; Faderen sagde, naar han havde skaffet sig en stor Formue og havde ladet sig adle, skulde han faae hende. K. gik til Rusland; Lykken var ham gunstig, i et Par Aar fortjente han 40,000 Rubler, lod sig adle, kom hjem og holdt sit Bryllup.

Jeg har i disse Dage lært at kjende en Literatus Adam Müller; han holder Forelæsninger her over Philosophiens Sammenhæng med Mathematiken, har ogsaa allerede udgivet et Bind Forelæsninger über die deutsche Wissenschaft, hvori det dog forekommer mig, som der var mere Stænk af Talent og Ideer end Plan og Sammenhæng; han kjender Dig fra Berlin og holder meget af Dig.

Jeg har endnu af Billedgalleriet kun studeret den tydske og nederlandske Skole; den italienske vil jeg gjennemgaae med Koes og Brøndsted. Disse gode Venner stikke endnu i den terroristiske Periode til op over Ørene. De have viist mig

en Recension af en Herr N. N. (jeg har glemt hans Navn) over Sanders Lazareth eller Hospital, og endskjøndt jeg har tilkjendegivet min Utilfredshed dermed, saa vil det dog neppe lykkes mig at kunne holde Trykningen tilbage. Det ærgrer mig, at saadan noget Skidt, som Sanders Hospital upaatvivlelig er, skal faae Grund til at klage over ungdommelig Uartighed. Stykket selv bliver slet ikke recenseret eller sat fra hinanden i sin Jammerlighed fra Kunstens Side. De umoralske Motiver blive blot drøftede og corrigerede, og det paa en Maade, som dog hundrede Gange bedre allerede er skeet af Andre mod Andre. En saadan Recension maa jo dog skrives i en forstandig Hensigt; hvilken er nu dennes? Ingen anden end at sige: Professor Sander er en Æsel. Naa Herre Gud! det veed vi jo alt; og de Andre ville visselig af denne Recension ikke vorde overtydede derom; man vil raabe paa Magtsprog og Ungdomskaadhed. Hvad der meest ærgrer mig, er den Apotheose til mig, hvormed Alting ender. Dersom de dog vilde lade mig ude af Spillet. Jeg har fast sat mig for herefter aldrig mere at polemisere negativt. Jeg vil ikke sige: I skrive Skidt; men jeg vil skrive Godt og deraf lade dem selv drage Conclusioner af mine Præmisser. At leve i en behagelig Omgivning af Mennesker er en Fornøielse, som Ynglingen overseer og foragter, men som Manden skatter, fordi den vederqvæger ham.

Forresten respecterer jeg Koes's og Brøndsteds fortræffelige Hoveder og solide Kundskaber; lad dem bruse ud; vi Andre have ogsaa bruset, og jeg skammer mig, naar jeg tænker paa alle de eensidige Domme, som Steffens i sin Ruus forledede mig til, besynderlig den over Schiller. Jeg har nylig igjen læst hans Wilhelm Tell og finder, at det er eet af de fortræffeligste Stykker, der er digtet; det fornøier mig, at Rahbek

har indseet det; thi dette Stykke staaer virkelig langt over Jomfruen af Orleans, die Braut von Messina (der i mine Øine er et maadeligt Produkt) og selv over Wallenstein (som dog er noget for bredt og magert og pretentionsfuldt).

Jeg har besluttet at reise med K. og B. til Paris og saaledes at besøge Frankrig først; det er i alle Henseende bedre; thi der er meget uroligt i Italien nu, og det er jo ogsaa bedst at gjemme det Bedste til sidst. Desuden convenerer det ogsaa min Reiseplan at reise tilbage gjennem Tydskland igjen. Jeg fik for et Par Ugers Tid siden et Brev fra Christiane, hvori hun selv kommer mig imøde med det Forslag at reise endnu et Aar. Ole Hieronimus Mynster havde talt med hende og sagt, at det var et Offer, hun burde gjøre Fædrelandet. I dette Brev fik jeg ogsaa at vide, at mit Stykke var antaget, skjøndt endnu ikke officielt; hun skriver, at jeg skal have 500 Rd., og derimod har jeg Intet. — Nu er det dog vel afgjort?

Brøndsted fortæller mig, at mine Digte ere gaaede meget meget vel af, at han har talt med Schubothe, som grinede i Skjægget og var vel tilfreds med Affætningen; at jeg kunde være vis paa, enten jeg vendte mig til Brummer, A. Seidelin eller Schubothe, saa vilde de alle 3 give mig 10 Rd. for Arket af mit næste Bind; dette fornøiede mig meget at høre, da jeg af en Efterretning fra Dig (freilig for et halvt Aar siden) maatte troe, at hele Oplaget var blevet liggende.

— — — — — — — — — — — — — — — — —

Lev vel kjære Broder! Send mig nu saa snart som muligt det nye Creditiv.

Din

Oehlenschläger.

Hils alle Venner! De faae Breve næste Gang.

Til Oehlenschläger.

Kjøbenhavn den 20de Sept. 1806.

Hav Tak for Dit sidste Brev. Det har i mange Henseender fornøiet mig. Den Lykke, der ledsager Dig paa Din Reise, glæder mig uendeligt. Jeg er overbeviist om, at Du, hvor Du kommer frem, vil finde ædle Venner og kjære Bekjendtskaber, især da Du, som Du selv siger, har antaget andre Grundsætninger over en vis Deel af Selskabeligheden. Du vil sikkert finde Alt bedre, naar Du kommer hjem, end Du havde formodet. Dit Navn nævnes nu overalt med den mest afgjorte Agtelse, og naar Publikum har været vant til endnu et Par Aar at kalde Dig en stor Digter, vil deres Tal, der ansee Dig for den største, blive langt mere overveiende. Dette behøvedes, naar ikke de Gamle skulde ansee Dig som et ungt Menneske, af urimelige Prætentioner. Dette troer jeg er Aarsagen, hvorfor Du fandt Dig saa lidet opbygget i vore talrige Cirkler her hjemme. Dit Ønske, at faae Titel af Professor, troer jeg kunde vel sættes igjennem; men Prinds Christian er i Holsteen og kommer neppe hjem i Vinter. Jeg troer desuden, at det var bedre, at henvende sig umiddelbart til Kronprindsen selv. Den Grund, at Du paa Reisen vilde have Nytte af en saadan Titel, er god nok synes mig, til at undskylde Ansøgningen. Iøvrigt skal jeg vel tale med Harbou og paa min egen Regning udspørge ham om, hvad han vil, og hvad Prindsen kan udrette. Naar jeg taler med Schimmelmann, skal jeg ogsaa tale til ham derom, det forstaaer sig i mit eget Navn. Det skader ikke, at han er forberedt derpaa. Maaskee finder man, ved nærmere Eftertanke, endnu paa flere Maader at befordre denne gode Gjerning. Jeg er da nu virkeligen beskikket til Professor i Physiken og skal examinere til Philosophikum. Jeg skal ligeledes examinere til pharmaceutisk og

medicinſk Examen. Jeg faaer herved den Fordeel, at kunne ſtifte en phyſiſk Skole i Danmark, hvortil jeg ſikkert haaber at finde nogle talentfulde Perſoner blandt de mange unge Tilhørere, jeg nu faaer. Jeg nødes nu til at flytte ud fra de Værelſer, jeg hidtil har beboet, og blot at indrette dem til phyſiſk Kabinet. Jeg har derfor leiet mig et ret ſmukt Logi i Bredgaden Nr. 201 & 202, hvorhen nu mine Breve adreſſeres.

Baggeſen er her. Han kommer meget i min Broders Huus. Han gjør meget af Dine Digte, iſær af St. Hans-Aftens-Spillet og af Aladdin. Det Gammelnordiſke er han ingen Ven af og kan ikke lide de mange gamle Ord, Du optager, og endnu mindre vil han vide af de gamle Former. Kort, der var meget at ſkjændes med ham om; men Villien ſynes at være god. Han vil tilſkrive Dig en poetiſk Epiſtel. Din Søſter arbeider ei ganſke uden Held paa at omvende ham til Göthe. Han føler allerede, at Meget i hans Domme over denne ſtore Digter kom af perſonlige Forhold. I ethvert Tilfælde maa man tilſtaae, at Baggeſen i Omgang er meget intereſſant, naar man kun ikke bringer ham til at dømme om den nyere Philoſophi og Poeſi. Han er virkelig ſvag i den Henſeende, ſaa at han ofte ivrer mod Noget, blot fordi det kommer fra de ham forhadte Perſoner, ſkjøndt han ved andre Leiligheder bifalder det Samme, naar det ikke er ledſaget med et Navn.

— — — — — — — — — — — — — — — — —

Hils Koes og Brøndſted.

Din

H. C. Ørſted.

Den 1ste Marts 1807.

Kjære Broder H. C. Ørsted!

— — — — — — — — — — — — — — — — —

Derimod seer jeg gjerne, at Du og Christiane og Sophie og Karen Margaretha sende mig mine vigtigste Breve tilbage (paa en kort Tid), at jeg kan deraf uddrage alle Slags forglemte Ting i min Reise. Det er freilig grusomt, selv at forlange sine Breve tilbage; men om en Maaned skal I have dem igjen.

Paa en Nytaarsgave til næste Aar, hvori de Goethiske Digte og Velents Saga komme, maae vi ogsaa tænke i Tide.

Dersom Schubothe med det Første skulde gjøre et nyt Oplag af mine Skrifter, saa maa jeg gjennemsee dem først, og saa maae de trykkes med samme Typer, som Seidelin nu vil trykke de nordiske Digte.

Christiane har givet mig en god lille Stikpille, fordi jeg ikke har skrevet; hils hende og siig, at mit Forsvar vil komme vældigt, og at hun vil fortryde sin Bebreidelse.

Hvad Du skriver mig om Baggesen glæder mig. Det er en Has! Du burde ogsaa sende mig mit trykte Svar.

Jeg skriver atter paa noget Stort for nærværende Tid — naar det kommer, saa kommer det.

Hvad siger Professor Sander til det Baggesenske Svar. Jeg tænker de godt Folk ærgre sig over, at jeg bliver saa billig; thi det var dog det eneste Sted, hvor de før kunde komme mig tillivs. De levede da ogsaa ganske alene af at spille Billighedens Rolle.

— — — — — — — — — — — — — — — —

Jeg gaaer her flittig i Comedien og fornøier mig især over Talma i Théatre français, over Vaudevilletheatret og over den store Opera. Imod de franske Skuespillere kan vore,

nogle Faa undtagne, gaae hen og hænge sig, naar dem lyster, især Damerne, hvilke ere at anseе som plumpe Køer, imod Pariserinderne.

Jeg fornøier mig ret over det franske Væsen og finder ogsaa megen Behag i de Forsøg, de gjøre i deres Kunster, som Malere f. Ex.

Forresten nyder jeg Billedgalleriet og Billedstøttesalene i deres hele Fylde. Hos Minister Dreyer har jeg været; det er en artig Mand; Legationssecretær Guilleaumau er et meget elskværdigt og forekommende Menneske; hos Classen har jeg ogsaa været. For Resten leve vi uden Omgang med Andre end med en tydsk Dr. Klinger. Fr. Schlegel var her for kort Tid siden, men gjorde just intet behageligt Indtryk paa mig; han læste nogle Digte for mig ret vakkert. Han sidder for Resten endnu i Katholicismus til op over Ørene. Jeg fik igaar en Invitation at besøge Frn Stael-Holstein, en Dags Reise fra Paris, hvor begge Brødrene F. og A. W. Schlegel ere, hvilken jeg med det Første tænker at gjøre Brug af. For Resten arbeider jeg gjerne fra om Morgenen Kl. $8^1/_2$ til $4^1/_2$, hvorpaa jeg gaaer hen at spise et godt Maaltid Mad, spadserer lidt i Palais royal og gaaer tit i Comedien, ogsaa i Tuilleriehaven naar Veiret er godt. Jeg har et herligt Sujet til en Tragedie; Planen er færdig i Hovedet, og jeg tænker snart at begynde derpaa. Nu veed Du Alt. Send mig Penge, saa snart som muligt, og en vidtløftig Beskrivelse om Baggesen.

Din O.

Til Oehlenschläger.

Kjøbenhavn den 10de April 1807.

Jeg har nu i adskillige Postdage foresat mig at tilskrive Dig, men har hver Gang faaet Hindringer. Jeg maa da nu

lade Dig vide, at jeg har besørget Dig to hundrede Rigsdaler anviist, hos Generalconsul Classen.

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

Du glemmer vel ikke i saa Henseende at skrive til Schimmelmann; man gjør i hans Huus bestandig meget af Dig. Send kun snart Din Reise herhid. Der findes let en Forlægger, naar kun Værket er der. Jeg har talt med Adskillige; men de opsætte bestandigt at sige deres endelige Mening, eftersom de mene, at der er Tid nok til Betænkning. Iøvrigt er der neppe nogen Tvivl om, at Seidelin jo tager det, og uden Tvivl bequemmer han sig vel til at give 12 Rd. for Arket. Med Trykningen af Dine Digte gaaer det vel langsomt; men det gaaer dog. — Hvad Winkler skriver Dig om Dit Brev til Baggesen, skal Du ikke anslaae altfor høit. Siden Du er reist bort, have Dine Arbeider ikke ganske kunnet finde det chirurgiske Akademies Bifald. Feldtskærerne finde ikke Din Smag fiin nok. I Hakon Jarl har deres anatomiske Skarpsind opdaget adskillige Platheder, f. Ex., at Thora kalder Karker: „forvorpne Træl", og mange andre grove Feil, som jeg har glemt. Du husker selv, at Winkler slet ingen Smag fandt i Din Vaulundur. Det Eneste, jeg har hørt fornuftige Folk dadle i dette Brev, er, at Versene ikke ere saa velklingende, som Du formaaer at gjøre dem. Jeg tilstaaer, at denne Dadel forekommer mig at have nogen Grund, uagtet jeg finder en Malm og nordisk Klang deri, som jeg ikke vilde bytte bort for hundrede Baggesens bløde og betydningsløse Velklang. Du har i de senere Tider oftest valgt Versearter, som falde de herværende Øren fremmede, og som Ingen, uden nogen Øvelse, kan læse godt. Jeg raader Dig, at Du ikke benytter disse, hvor Du finder et Valg muligt og ikke troer Versearten aldeles bestemt ved Ideen, som udtrykkes.

Med Baggesen staaer jeg bestandig paa en meget spændt Fod, endskjøndt jeg lever udvortes fredeligt med ham. Det smerter mig ofte i mit Inderste, at en Mand, som er født med saa mange Talenter, saa aldeles mangler al Charakteer og Sammenhæng som han. En uslere Smigrer kjender jeg ikke end ham. Der gives neppe en Dag, hvor han ikke skifter, ei blot Meninger, men Sindelag, adskillige Gange. Denne rene Fluiditet er det, som gjør, at han saa let boier sig i alle Former, men at han aldrig, gjennem et ordentligt Arbeide, kan vedligeholde en fast og klar Form. — Steffens har været her nogle Dage. Man havde i Sinde at ansætte ham her; men da man gjorde det til Kondition, at han ikke maatte læse, saa opgav han de ellers ikke ufordeelagtige Vilkaar, man tilbød ham. Jeg har levet adskillige herlige Dage med ham, blandt Andet nogle Dage i Spiellerup, hos Præsten Mynster. Baggesen har havt fat paa ham og sagt ham, at han frygtede, Du maatte have indtaget Steffens mod ham; men Steffens svarede ham ganske oprigtigt, at netop det Modsatte var Tilfældet. Baggesen vedblev dog at gjøre forfærdelige Komplimenter for Steffens. Han vil med Fandens Vold og Magt omvende sig til den nyere Poesi og har allerede i sin Gjenganger foreslaaet os adskillige nye physiske Afguder, som han mener skulde være bedre end Oldtidens Guder. I Stedet for at see det Levende og Guddommelige i Naturen, vil han gjøre Physikernes Skeletter, som vi kun udskille for siden at see Alt i Eet, til Guder, uden at betænke, at et Skelet, om det end blev levende eller dog kom til at bevæge sig, ikke blev Andet end et Gespenst.

Noget Nyt, som det var værd at tale om, i vor Literatur, veed jeg ellers ikke. Skulde man tale om Noget, saa maatte det vel være den nye literariske Tidende, som Guldberg, Rahbek og Schulz i Kiel skulle udgive paa Holsteensk, for at

gjøre Tydskerne bekjendte med vor Literatur. Min Broder og jeg ere ogsaa indbudne til Medarbeidere, hvilket vi modtage, fordi Kronprindsen tager sig af dette Institut.

Vær paa det Kjærligste hilset fra Din Søster, min Broder, Steffens, Mynster og fra Din

Hans Christian.

Hils Koes og Brondsted.

Til Samme.

Kjøbenhavn den 18de April 1807.

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

Baggesens Gjenganger forfølges stærkt, af anonyme Personer, i „Dagen". Hermed følger et Par Prøver. Et, som er meget bedre end nogen af disse, har jeg seet i Manuskript. Det angriber især Baggesen for den Uforskammethed, han har havt ved at ville gjøre Dig til sin Thelemachus. Jeg har ikke Tid at skrive Dig mere i Dag. Lev vel. Hils Koes og Brondsted.

Din

Hans Christian.

Til Samme.

Kjøbenhavn den 23de Juli 1807.

Den Pakke af Breve, som Du formodentligen har afsendt fra Paris i Midten af Juni Maaned, modtog jeg den 15de Juli. Palnatoke læste jeg strax selv og forelæste den derpaa for Anders og Sophie, som hørte den med stor Fornøielse, hvorpaa jeg ufortøvet tilsendte Rahbek den. Jeg kunde ikke sende den i den Konvolut, Du havde medsendt, fordi Du, efter at have forseglet den, havde oprevet den paa en saadan Maade,

at den ikke mere kunde bruges. Dette skriver jeg Dig kun, for at hindre, at Du ikke paany skal være ubillig imod mig. At Du har været det, da Du sidst tilskrev mig om Penge og tog Attest af Brønsted, paa at Du havde afsendt Brevet ꝛc., vil Du uden Tvivl have erfaret og seet, at Feilen enten maatte ligge hos Classen, som da maa være meget uefterrettelig, eller hos Dig, som maaskee, efter at have ladet de anviste Penge henstaae nogle Maaneder, har begjæret dem paa en Maade, som om Anviisningen nyligen var kommen. Jeg havde haabet, at Du, efter saa ofte at have gjort mig ubillige Bebreidelser, skulde mere tage i Betænkning at gjøre mig nye. Dog skriver Du i Dit sidste Brev, at jeg skulde vogte mig for, at det, Du skrev mig om, ikke blev Byrygte. Jeg veed ret vel, at den Rahbek-Hegerske Familie beskylde mig for at have forraadt Hemmeligheden angaaende Hakon Jarl. Jeg har forsvaret mig saaledes mod vedkommende Personer selv, at de have maattet skamme sig. Jeg har ogsaa engang i et Brev fortalt Dig adskillige klare Fakta, som viste, at Hemmeligheden ikke kunde holdes. Du burde altsaa vel holde Dig fra at gjøre en Ven, som Du vel har seet, ved mere end een Leilighed, at kunne tie, en saadan Bebreidelse som den, der ligger i hiin Formaning. Det er virkeligt at beklage, at Du efter saa mange Aars Samliv ikke har kunnet erholde en urokkelig Vished om, hvorvidt jeg var en paalidelig Ven eller ei. Apropos — i Palnatoke har staaet, at „Tvedragt kommer fra Qvinderne", hvorfor har Du slettet det ud og i dets Sted sat Blødagtighed? Dette var nu Skriftemaalet. Nu giver jeg Dig af ganske Hjerte Absolution, da jeg veed, Du ikke mener det ondt.

Jeg har talt med Schimmelmann om Din Ansøgning. Det varede adskillige Dage, inden jeg kunde faae ham i Tale,

derfor har jeg opsat 3 Postdage at skrive til Dig. Han var meget enig i Din Plan; men Udførelsen vil han have anderledes. Han siger, at Kronprindsen vilde blive misfornøiet med en Ansøgning, som foreskrev ham saa kort Tid. Han var af den Mening, at Du skulde søge om et Aars Prolongation af Dit Stipendium og ved samme Leilighed ansøge om en fast Stilling. Han vilde ikke, at Du skulde bestemme Gagen, fordi han troede, at dette vilde være Kronprindsen imod, og fordi han haabede, at Du let vilde faae mere, snarere end mindre end 500 Rd.

— — — — — — — — — — — — — — — —

For at komme tilbage igjen til Din Ansøgning, maa jeg fremdeles gjøre Dig opmærksom paa, at Schimmelmann holdt det for godt, at Du i Dit Brev til Kronprindsen lagde Vægt paa, at Du vilde forblive i Dit Fædreland; thi Baggesens Fraværelse fra Danmark, uagtet hans gode Pension, er ikke Kronprindsen tilpas. Schimmelmann bad Dig undskylde, at han ei selv skrev, da han ikke kunde skrive Alt saa aldeles uden Omsvøb, som han kunde sige mig det. Grevinde Schimmelmann bad mig hilse Dig.

Du kan let forestille Dig, at jeg ikke har affendt eller afleveret de andre Ansøgningen vedkommende Breve. Tag ikke ilde op, at jeg i Anledning af Dit Brev til Guldberg anmærker, at det ikke er mig kjært, at Du gjør Dig saa stærkt til Renegat. I Dit Brev til Baggesen har Du paa en værdig Maade sagt Alt, hvad Du derom behøver at sige, og Enhver har forstaaet det. Men hvorfor skrifte saa prosaisk, og det for en Person som Guldberg? Det er dog i Sandhed under Din Værdighed. Man forlader den nyere Skole, som enhver anden, naar man ikke længere behøver at gaae i Skole; men lad os vel vogte os for ikke at give Stympere Lov til at raabe

Triumf over de Mænd, som kraftigen have vakt en desværre slummrende Aand.

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

Fichte er her, og jeg taler ofte med ham. Ved hans Samtaler har jeg faaet et nyt Lys over adskillige Punkter i hans Philosophi og især over hans Fjendskab mod Naturphilosophien. Han beder at hilse Dig.

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

Dine Digte ere nu snart trykte.

Vi hilse Dig Alle, i Særdeleshed Din Fader, Din Søster, min Broder og Søster og Lehmann.

Din

H. C. Ørsted.

Paris den 11te August 1807.

Min gode Ørsted!

Du har nylig sendt mig et Brev af en saa uventet og besynderlig Natur, at jeg ikke kan undlade strax at svare Dig derpaa, omendskjøndt Brevskriveriet ikke i Almindelighed har meget Tillokkende for mig, som Du veed. Denne Ulyst til at skrive mine Venner til er ingen Særhed, der kommer af Dovenskab eller slem Vane, men er en Følge af Tingenes Natur og grundet paa naturlig Billighed. Hvorfor skriver man sine Venner til? For at meddele dem sine Tanker og Fornemmelser, tænker jeg, for at lægge dem Tid efter anden for Dagen, hvorledes Tiden er ikke blot gaaet med dem, men de med Tiden; det er en vexelsidig Udvikling af den sig efterhaanden formende Charakteer og Indsigt, hvorved bevirkes, at Menneskene ikke ved Skilsmissen og Afstanden fjernes aandeligt og vorde hverandre fremmede. Høist brutalt vilde det altsaa

være af mig, hvis jeg, skilt fra mit Fædreland og mine Fortrolige, levede Livet hen uden at lade høre et Muk fra mig uden engang i Ny og i Nær, saa at jeg tilsidst maatte blive dem en mørk Gaade. Men af alle ufortjente Bebreidelser, troer jeg med Billighed at have Ret til at kalde den særdeles ufortjent, som forekastede mig, en Digter, Sligt, der danner og virker og *afsætter* sit personlige Liv i lutter Kunstprodukter, hvilke han omhyggeligt sender sine Venner, saasnart han har fuldendt dem, efter Evne, og hvori de klarere end i et Speil kunne see, hvad han lever og røres i, og hvad han er vorden.

Flere slige Produkter har Du paa den senere Tid seet fra mig. At Du deri skulde seet, hvorledes jeg var bleven en *Mand*, at Du deri skulde seet, hvorledes den brusende Ynglings Krashed havde modnet sig til anstændig Billighed; at Du deraf skulde seet, hvor usigelig smaa alle Dogn-Misforstaaelser og Dissonanzer maatte forekomme mig; at Du deraf skulde seet, hvor kjære mine Venner vare mig, og hvor tung for mig Afstanden fra dem; at Du af min Palnatoke skulde vorde begeistret og tankefuld og glad — Alt dette havde jeg, som kjendte Dit foregaaende Liv, god Grund til at formode; da det jo dog er naturligt, som tillige trosteligt og kjært at troe: Menneskene, med Bravhed og Evne, gaae dagligt frem, ei tilbage. Hvor glad blev jeg altsaa ikke, da Postbudet bragte mig Dit Brev. Jeg haabede deri at finde Meddelelser og Meninger over mit Sorgespil, jeg haabede, at dette Værk skulde have bragt mig Dig endnu nærmere, og at jeg ret skulde levet et fornøieligt Øieblik med min gamle Kammerat H. C. Ørsted; thi at han til Gjengjæld for et stort Digt sendte mig et varmt og indholdsrigt Brev fandt jeg naturligt og billigt. Du indseer altsaa selv, kjære Ørsted, min Forundring og Nedslagenhed, da jeg istedetfor alt dette fandt en fragmentarisk vandkold Blanding

af tørre Efterretninger, Utilfredshed, Indignation, Formaninger, Raad, Bebreidelser og Forekastelser. Ei et eneste Ord, om hvad Indtryk Palnatoke og der irrende Ritter havde gjort paa Dig. Men derimod to Sider om en engang i Parenthesis gjort Begjæring om at vogte Dig for Byrygte, hvori jeg aldrig har tænkt paa at sige Dig eller Nogen det mindste Bittert, en Sag som er høist ubetydelig og latterlig at lægge paa Hjertet. Det Eneste af Palnatoke, Du har fundet værd at anføre, var en Tirade bitter satirisk, anvendt paa Fruentimmer, Du veed jeg har den største Agtelse og Kjærlighed for.

Som en Skolepog bliver jeg heglet igjennem, fordi jeg har skrevet et Brev til Guldberg, da Du dog meget mere med skaansom Delikatesse heller skulde reent undgaaet at omtale en privat Sag, der er af ringe Importance, og som beviser den sørgelige Nødvendighed, selv Fortjenesten stundom kommer i, at maatte rette sig lidt efter Omstændighederne, hvor det kan skee uden Opoffrelse af det Vigtige, for at vinde noget Vigtigt.

Hvordan, min gode Ørsted, skal jeg nu forklare mig disse Phænomener? Hvordan skal jeg uden at fortørne Dig udtrykke Dig min Bedrøvelse over den dissonante, forvirrede, forblummede, gnavne og misfornøiede Tone, der hersker i Dit Brev. Hvordan skal jeg forklare mig den partiske Lidenskabelighed for Steffens? Mod Baggesen? Dit Stikkeri paa den Hegersk-Rahbekske Familie, som Du kalder den? O, hvor det er nedtrykkende, naar man langt fra sit Hjem og sin liden Kreds pludselig faaer Nys om, at Storm og Trækvind og Regn og Slud pidske paa og omsuse de Arner, man i Grunden holder for at være det eneste lune Sted paa Jorden! Men det er nu engang ikke anderledes, og jeg mærker nok, at der mellem mine Venner, som jeg saa gjerne ønskede sammen, er en Tvedragts Djævel. Velan! Hvad gaaer det mig an.

Enhver maa handle efter sin egen Samvittighed, og mig faae I ikke mere i Malstrømmen. Jeg vil leve et fredeligt, kraftigt, venligt, produktivt Liv, og skaansom Anstændighed, forbunden med Kunsthensigt og den dertil nødvendige Klogskab, skal være mit Mærke. Jeg vil respektere, hvor jeg finder noget Respektabelt. Derfor respekterer jeg Rahbek, fordi han har Digterfortjeneste (ikke blot som Visedigter), og fordi han ved sin underlige literaire Humor har vidst at holde en vis Tids Literatur sammen, der kan betragtes som et Hele, fordi der igjennem det gaaer en Aand og en Hensigt, hvilken ikke blot er at bringe Alting herunter; thi den Periode er den Oldingstid, hvori den visnede. Jeg er kommen til den fuldkomne Erkjendelse, at der er mere Værd selv i et Menneskes vagante Flakken, naar den er egen, naar han har Kundskaber og Natur, end i alle konseqvent konstruerede Trompeter-Systemer, der grunde sig paa Uvidenhed, Eensidighed og Forfængelighed. Du vil maaskee høiligen forundre Dig; men jeg maae tilstaae Dig reent ud, at jeg holder Rahbek for en bedre Æsthetiker end Steffens. Thi Rahbek har Kundskaber, Digtertalent, Humor og Vittighed. Den Anden blot noget af det Sidste, fordunklet ved en immens Prætension og utaalelig Impertinenz. Alt kan man tollerere uden Intolleranz. Steffens's hele Solsystem er sat i Bevægelse ved et rask Stød af Tieck og Schelling.

— — — — — — — — — — — — — — — — —

At den stakkels Rahbek, af Natur svag, har i en Række af Aar været nødt til at skrive Tilskueren, beviser mig Intet mod hans oprindelige Værd og mit personlige Venskabsforhold. Alt hvad man kan forlange af et Menneske er den gode Villie. At Rahbek saavelsom enhver Anden har sine Feil, at han i de senere Tider har været opbragt imod den

literære Revolution, er vist; og derfor maa man meget mere betragte den affekterede Hverdagshed, som en opbragt Opposition end som en Naturdrift. Rahbek har en uindskrænket Agtelse for Lessing, Rousseau, det digteriske Danske og det gamle Norden. Dette gaaer konsequent igjennem hans Liv. At det, som i Bund og Grund vilde nedrive, hvad han agtede, maatte opbringe den svage Rahbek, er naturligt; men han har en god Villie, og med det Gode kan man overbevise ham. Steffens har stoppet Bomuld i Ørene og skjælver for enhver Sandhed, der kunde rive ham af Pinden; naar man er hos ham, maa man vel vogte sig for at støde til Bordet, fordi ikke Korthuset skal falde.

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

Det gaaer Steffens i den Henseende fuldkommen som Fr. Schlegel. Begge væve de om Kunst fra Morgen til Aften, og Begge ere de aldeles uden Kunstsind. Hvad er Kunstsind Andet end een med høiere Jagttagelsesevne forbunden sindig Opmærksomhed paa Skjønheden i det Objektive, reen for al personlig Interesse. Og hvorledes er sindig Opmærksomhed og rolig Jagttagelse af det Uegoistiske mulig hos sværmende Drømmere, der blot see for at finde, og ei finde ved at see? Aldrig saalænge Verden staaer har der aabenbaret sig en stor Kunstner af denne Natur og heller ingen stor Kunstkjender. Efter min fuldeste Overbeviisning og min Samvittighed maa jeg næsten være imod hele det æsthetiske System af den nyere Skole; jeg finder det uden Sandhed, uden Geni og selv — hvad der er det Værste — uden Moralitet. Den Eneste af de Nyere, som jeg ret agter, uden forresten paa nogen Maade at bifalde saavel hans Kunstmaneer, som de fleste af hans Værker — er Ludvig Tieck; thi han har Genie, Fylde og virkelig naturlig Godmodighed. Jeg troer ogsaa om Tieck,

at han ſtod til at omvende. Hovedtrækket hos de Andre er: Et viſt borneert Talent, forbundet med ubegrændſede Pretentioner og umandig Ryggesløshed i Tænkemaade. Dette yttrer ſig aldrig bedre, end naar de ville producere Noget. Det Menneſke af de nyere, ſom i mine Tanker havde meſt Genie næſt Tieck og mere Sædelighed end Tieck, var Novalis — men den unge ſygelige Mand troede ogſaa allerede at have fundet de Viſes Steen. Goethe ſelv blev tilſidſt kun en peen engelſk Manufakturiſt i hans Øine, der ſolgte ſmukke røde Saffiansbrevtaſker. Hvad jeg mener om ham, har jeg i et poetiſk Øieblik opſat i et Vers og vil afſkrive det her, da jeg ikke troer at kunne udtrykke mig kortere og bedre:

An Novalis.

Geiſt und Gefühl fürwahr beſaßeſt Du; rein und mit Einfalt
Klang die Harfe, wenn fromm, kindlich ertönte Dein Lied.
Aber Du ſtimmteſt ſie gar zu hoch — da ſprangen die Saiten.
Einſaitig ward Deine Harf', einſeitig ward Deine Kunſt,
Nicht der Weisheit Stein haſt Du noch erfunden, mein Jüngling!
Weil Du den Phyſiker halb machteſt und halb den Poet —
Jeder braucht was er hat! Und Dein perſönliches Streben
Iſt nicht das, was ich meiſt ſchätze durch Deinen Geſang.

— — — — — — — — — — — — — — — — —

Til Oehlenſchläger.

Kjøbenhavn den 8de September 1807.

Du maa af Aviſerne have erfaret, at Kjøbenhavn var beleiret og paa det Skrækkeligſte blev bombarderet. Jeg iler nu at rive Dig ud af den Uroligheb, hvori dette kunde ſætte Dig for Dine Venner. Vi have udſtaaet 3 ſkrækkelige Dage og Nætter, i hvilke en ſtor Deel af Byen er ødelagt, blandt Andet Frue Taarn afbrændt. Endeligen ere vi ude af Faren;

men 20 Linieſkibe og Fregatter ere Priſen for Byens Redning. Din Fader maatte være de engelſke Generalers Vært paa Frederiksberg Slot, men har lykkeligen abſolveret ſin Funktion. Frederiksberg Have er ikke meget beſkadiget, men Søndermarken deſto mere. Min Broder og Din Søſter have ikke tabt Meget, jeg næſten Intet. Etatsraad Hegers Gaard derimod er brændt. Jeg er ikke rolig nok til at ſkrive ordentligt, tag altſaa til Takke med rhapſodiſke Efterretninger. Winkler er uſkadt, Lehmann har ved et Mirakel undgaaet Døden, men miſtet Alt, hvad han eiede. De tre yngſte blandt Profeſſor Hornemanns Døttre ere ſaarede, og den ene miſter en Fod. Antallet af dem, ſom ere ſaarede, er overmaade ſtort. Denne Maade at føre Krig paa er den gruſomſte af alle; thi man overøſte Byen i en Tid af 3 Gange 24 Timer med mere end 12,000 Bomber, Brandkugler o. ſ. v., uden at et Forſvar var muligt. Læg nu hertil, at de nærmede ſig Danmark under Venſkabsforſikkringer, indtil Øerne vare omringede, 30,000 Mand rede til at ſtige i Land og alle Mordbrandsanſtalterne færdige, ſaa har Du et Begreb om Kjøbenhavns Stilling.

Naar jeg kan, ſkal jeg ſkrive Dig mere. Hils Koes og Brøndſted.

Din

H. C. Ørſted.

Da jeg vilde ſende ovenſtaaende Brev paa Poſthuſet, erfarede jeg, at man endnu ikke antog Breve, ſom ſkulde gaae ud af Landet. I Dag gaaer da endeligen Poſten til Hamborg, men, ſom jeg i dette Øieblik erfarer, meget tidligere end ſædvanligt. Jeg maa altſaa ile. Vi have nu ſiden Kapitulationen tilbagelagt næſten en Uge. Alt er roligt, ſkjøndt Matroſerne ere meget forbittrede. Vor Flaade tiltakles nu af

Englænderne i muligſte Haſt. Vi kunne maaſkee inden een Maaned ſee os ganſke befriede for dem, og da først igjen ſikkert nyde den desværre dyrtkjøbte Fred. Vær forſikkret, at hver dansk Borger gjerne havde vovet og offret Liv og Blod for at redde Danmarks Perle, dersom man ikke kunde have beregnet Umuligheden af at ſtandse Byens Ødelæggelſe, hvorpaa dog Flaadens Tab maatte fulgt. Om Styrerne kunde have forebygget, at Staden kunde bringes til dette Punkt, tør jeg ikke ſige.

Englænderne føre ſig meget artige op, ſaa at man kan ſee, at Optugtelſen gaaer over Naturen hos dem. Kun de medfølgende Høiſkotter lade ſig ingen Tugt underkaſte.

Kjøbenhavn den 1ſte November 1807.

Kjære, gode Adam!

I hvilken beſynderlig Stemning maa Du have været, da Du modtog mit Brev og ſaa beſynderligt misforſtod det. Jeg maa vel nu give Dig en lang Retfærdiggjørelſe, ligeſom Du har troet nødvendigt mod mig. Jeg maa begynde med at takke Dig for Din. At Du har villet ſaa udførlig afhandle denne Sag med mig, har ret glædet mig inderligen, ſom et ſandt Venſkabsbeviis. Du begynder med at bebreide mig, at jeg ikke taler om Dine nyeſte Digte. Der kunde være nogen Grund dertil, naar jeg ikke ved denne Leilighed havde viiſt mig den Samme, ſom Du altid har kjendt mig. Naar har jeg ſagt Dig Andet, om noget af Dine Digte, end at det har glædet mig? Og har jeg ikke ogſaa ſagt dette om Palnatoke? Er jeg da en Kritikus, ſom ſtaaer paa Pinde til at ſkrive lange Recenſioner (NB. i Kunſten)? Og naar Du har indladt Dig med mig i Samtaler over Dine Arbeider, har Du

da fundet, at mit Bifald var mindre motiveret eller mindre dybt følt end de Megettalendes? Eller har Du ikke fundet, at jeg bevarede det Skjønne i et reent og beskedent Hjerte, ofte fremstillede det paany for mig og meddeelte Andre det? Naar Nogen vil nedsætte, hvad jeg beundrer, saa troer jeg vel, at jeg kan finde det rette Punkt, hvorfra jeg skal vise ham til Rette. Naar Nogens Sands slumrer, veed jeg maaskee ogsaa at røre en Streng, hvorved den kan vækkes; men uden særdeles trængende Anledning, at sige mine Venner deres Roes lige i Øinene, dertil har jeg en altfor stor naturlig Tilbageholdenhed, som jeg ikke troer gjør mig saa megen Skam. Jeg paastaaer ikke heller, at den gjør mig Ære; hos en anden Individualitet kan det Modsatte være smukt. Der gives maaskee Flere, end Du troer, hvis Sjæls Tilstand ligner noget Uffe hiin Spages, hvori store Tanker vel bevæge sig, men sjeldent komme for Lyset. Hvad om jeg havde Noget af dette, skjøndt jeg just ikke er fuldt saa taus som han? Jeg beder Dig, naar Du skriver Din Ven til, saa husk paa, hvorledes *han* er, og forlang ikke, at han skal være som Du; Du har jo dog altid elsket ham, saaledes som han var. Det undrer Dig, at jeg har taget Dine Erindringer ilde op. Jeg vil først og sidst bede Dig om Forladelse herfor, og dernæst, saavidt jeg formaaer, betage Dig Din Forundring. Husk efter, om Du kan erindre at have skrevet noget Brev til mig, uden Bebreidelser. Naar Du endvidere vil tage Din Hukommelse til Hjælp, har Du ikke, ved nogen vigtig Anledning, fundet Feilen hos mig; men enten har Du selv ikke beregnet rigtig eller endnu meget oftere har Skjæbnen været Gjerningsmanden. Hvortil da den evige Knurren, som om jeg var aldeles uefterrettelig? Kan Du da aldrig komme til den Overbeviisning, at paa en Reise mangfoldige ubehagelige Tilfælde kunne indtræffe i Penge-

affairer, uden at Din Ven hver Gang skal have begaaet en virkelig utilgivelig Efterladenhed? Kan Du da troe, at dette aldeles ikke skulde smerte mig, naar det gaaer saa vidt, at Du lader en Anden skrive Postskripta i Dine Breve, for at foreregne mig, hvor snart man vil have Svar fra mig. Nyligen har jeg atter faaet en Billet fra ham (Brondsted), hvori der herskér samme Aand, skjondt der rigtignok er en Bræmme af Komplimenter for og bag. Siig ham, at jeg besværger ham ved det Venskab, som bør være mellem alle dem, der elske Kunst og Videnskab, at han forskaaner mig for mere Skriftligt af det Slags; thi jeg tager det virkelig for en Fornærmelse. Et er, hvad man taaler af en Ven, som man har levet med fra den tidligste Ynglingsalder, et Andet, hvad man bør tilbagevise af en Mand, som man blot kjender deraf, at man har viist ham forekommende Opmærksomhed. Dig min Ven er jeg saa lidet vred paa, at jeg meget mere ønskede Dig et Slaraffenland, hvor Vexlerne, med Penge i, kom Dig flyvende i Lommen, medens Du skrev efter dem (thi saa er det den høie Tid), og hvor mine Svar kom og lagde sig, allerede brudte paa Bordet, medens Du forseglede Brevene til mig. Hvad nu den Rahbek-Hegerske Familie angaaer, saa har jeg jo ikke sagt noget ærekrænkende om den. Jeg har kun sagt, at den har fornærmet mig, ved at sige og skrive og foreholde mig, at jeg var Skyld i, at Hakon Jarls Ankomst var bleven bekjendt, ja det er gaaet saa vidt, at Rahbek har stiklet derpaa i Tilskueren. Mener Du virkeligen og alvorligen, at jeg skal finde dette smukt og elskværdigt? Nu kommer Du, idet Du sender mig Palmatoke, og beder mig vogte mig for, at det ikke skal vorde Byrygte, og derover blev jeg lidt fortrydelig; er dette ikke ganske tilgiveligt? Jeg er mig nu bevidst ikke at have sagt det til Nogen, uden Din Fader, Din Søster og min Broder og Søster; men andre

Folk vide det dog og have talt til mig derom. Jeg spurgte dem, hvoraf de vidste det, de svarede af Rahbek. Forresten tilstaaer jeg Dig, at jeg for det Første slet ikke indseer, hvad det skader, at det er bekjendt, og for det Andet indseer jeg ei heller Muligheden af at holde det hemmeligt, saasnart Theaterdirektionen veed Dit Navn. Forresten kan jeg forsikkre Dig, at jeg ikke hader den Hegerske Familie, ikke engang Rahbek. Du skriver, at Du agter ham. Agt Du ham kun væk. Du holder det maaskee nok ud, til Du kommer hjem og seer den rødhaarede Persons Gjøren og Laden i Nærheden. Men sæt endog, at han Din Høiagtelse for evig fik forpagtet, saa skal det dog ikke skille Dig ved et Gran af min. Dog, jeg maa være saa undskyldelig, som jeg vil, saa beder jeg Dig dog af Hjertet om Forladelse for min Uvillie, da Du forsikkrer mig, at det, som foranledigede den, ubetænksomt var henkastet. Du klager over, at jeg skulde forsøge paa at skolemesterere Dig. Denne Paastand er sikkert saare ubillig. Dersom det er Dit Alvor, hvad Du skriver til Baggesen, at saa længe vi paa Banen vandre, vi ofte feile, trofast varer Ven sin Ven, saa troer jeg, at jeg slet ikke her har feilet; thi jeg har kun gjort Dig opmærksom paa Omstændigheder, som burde være mig bedre bekjendte end Dig. Jeg har ved et Aars daglig Omgang været nødt til at lære Baggesen at kjende. Jeg havde i Begyndelsen mere Agtelse for ham, som Digter, end Du og Steffens havde, og maaskee mere end Du endnu har. Tænk nu, at jeg, som derved allerede var meget indtaget for ham, desuden omslyngedes af hans Smigrerier og hans løiede Venskab, saa seer Du selv, at det har kostet mig nogen Overvindelse, for at sige mig selv, at han er — —. Jeg vilde spare Dig for den samme smertelige Følelse, og derfor skrev jeg om ham, ikke for at give Dig en Rettesnor for Dine Handlinger, men

for at gjøre Dig opmærksom. Jeg beder Dig, læs mit Brev igjen, og Du vil ikke finde den mindste Aarsag til at blive vred, uden for min Korthed, en Feil som jeg i dette Brev lykkeligen haaber at undgaae. Af hvad jeg har sagt i Anledning af Dit Brev til Guldberg, behøver jeg heller ikke at tage nogen Tøddel tilbage. Jeg har jo heller ikke nægtet, at Du jo kunde skrive til Guldberg, ja selv gjøre ham adskillige Komplimenter. Jeg paastaaer heller ikke, at det var upassende, om Du incidenter lod falde et Ord om Din Meningsforandring; men det er og forbliver min uforanderlige Mening, at det er Dig uværdigt at aflægge et langt Skriftemaal for ham. Naar jeg seer min Ven i Distraktion gaae lige mod en Grøft, saa raaber jeg „vogt Dig"; men mærker jeg, at han ikke tager Notits af mit Raab, saa skriger jeg „for Satan, der er en Grøft". Dette vil jeg nu herved venskabeligst have Dig tilskreget; Din Erklæring over alt det, som angaaer Partier, har Du paa det Værdigste leveret i Dit Svar til Baggesen, og dette er et sandt Mesterstykke, som man ofte kan gjenlæse med fornyet Opmærksomhed. Et Skridt videre vilde efter min Mening baade være uskjønt og upolitisk; egentlig det Sidste for det Førstes Skyld. Dersom Du offentligen saaledes gaaer los paa den Skole, hvori Du har arbeidet med, som Du i Dit Brev til mig og tildeels til Guldberg har gjort, vil det meget skade Dig. Af Dit Brev til Baggesen seer man, at Du er bleven mere sindig og billig og gjerne lader hvert Parti vederfares Ret, og det sætter man Priis paa, selv ved Universitetet kunde Du maaskee gjøre Din Lykke i den Anledning; men dersom Du reent glemmer at vise den nyere Skole Agtelse, efter at have forladt den, saa vil man ansee Dig som en Person, der i sine unge Dage var en Daare, men nu har omvendt sig. Jeg siger, saa vil Publikum dømme; og i

Sandhed, Du havde været en Daare, dersom det Parti, som Du i adskillige Aar med mere end billig Hæftighed havde forfægtet, ikke havde udmærket sig ved Andet end ved Pral og tom Dunst. Jeg er overbeviist om, at Du ikke mener det saa, og at Du ret vel veed, hvad Du har lært i den. Er det altsaa Din Mening at forlade alt Parti, hvortil ogsaa hører, ikke at ligge til Feldts mod den nyere Skole, saa er jeg dobbelt saa lykkelig ved at være Din Ven, som jeg før var. Jeg kan forsikkre Dig, at jeg er lige saa fri for at være Partigænger eller Tilbeder som Du. Du skriver, at Du med Dit Brev ikke tænker at overbevise, men blot at vække mig. Her har Du atter glemt, hvordan jeg var, da Du forlod mig. I vort tidligste Bekjendtskab erindrer Du, at allerede min Broder og jeg, ved eget Studium, vare blevne Venner af den nyere Philosophi og Poesi, da Du endnu kaldte Schleglerne uforskammede Drenge. Da jeg kom hjem fra min Reise, husker jeg meget vel, at Du vilde lære mig Schleglernes Fortræffelighed at kjende, og at jeg langt fra ikke var varm Tilbeder nok af Schelling og Steffens, som jeg satte under den stærke Fichte og den saa rige og produktive Ritterske Aand. Nu vil Du vække mig til at see den svage Side hos hine forhen beundrede Mænd! Adam! Adam! hvo af os har ageret Skolemester? — Tilgiv mig denne Yttring. Jeg glæder mig som Videnskabsmand, over at jeg med stadige Skridt har gaaet frem mod mit Maal, og jeg vil ikke staae lavere i Din Mening end billigt, fordi Du ikke har seet det. Du elsker mig ikke, som jeg har fortjent det af Dig. Jeg har altid med Hengivenhed erkjendt Dit Geni og inderligt hængt ved Dig for det, uden Tilbageholdenhed, da Du kun var erkjendt af Faa, uden Misundelse, da Alle erkjendte Dig. Du har derimod saa ofte baade ved Stolthed og Mistænkelighed krænket mig. Jeg

har i min rolige Bevidsthed altid tilgivet Dig og ikke formindsket min Kjærlighed til Dig; men nu, da Du selv paastaaer at være bleven af en Yngling en Mand, og det ogsaa af Dine Arbeider forekommer mig saaledes, saa bør Du heller ikke behandle mig med Ubesindighed. Dit sidste Brev anseer jeg som en vigtig Epoke i vort Venskab, jeg vil derfor benytte den. Det er klart, at det Polemiske i Dit sidste og mit nærværende Brev kommer af Misforstaaelser, som maatte hæves, og lad det nu være afgjort imellem os, at vi ville behandle hinanden som Mænd, og det som dygtige Mænd, hver i sit Fag, men tillige som Venner, der ikke tage hinanden en Smaating ilde op, men anseе Sligt som en Misforstaaelse; thi en Ven kan jo ikke ville fornærme eller forsømme den anden; han viste jo derved Ringeagt mod sig selv.

Hvad nu Steffens angaaer, saa veed jeg ret godt, at han vil indklemme Naturen i et System, og det i et meget snævert. Gud bevare mig fremdeles fra at blive Steffensianer, som han hidindtil har bevaret mig derfor. Jeg har vel ogsaa mærket, at han praler. At jeg ei skulde have mærket, at han ikke stak dybt i Chemien og Physiken, vilde være altfor besynderligt; men uvidende er han heller ikke. Med Naturhistorien har han beskjæftiget sig saa længe, for han blev Philosoph, og i den Tid ogsaa holdt Forelæsninger derover, at han umulig kan være uvidende deri. Med en sjelden Mangfoldighed, skjøndt ikke Dybde, i Kundskaberne, forener han mangfoldige lykkelige Overblik. Naar man ikke tager disse for uimodsigelige Resultater af den dybeste Philosophi, men for det, de ere: Lynglimt til Veiledning, saa lærer man meget af ham. Saaledes har jeg gjort og kan uden Fare vedblive at gjøre. Jeg frygter endogsaa herved at have sagt for lidt til hans Fordeel; men jeg frygter, at hvis jeg vilde sige mere, jeg da sagde for meget.

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

Det Værste man kan sige om ham er, at han er en Renomist, dog af en ædel Natur. Baggesen derimod er af de stille Pralere, der give sig Mine af Beskedenhed og under denne Maske fortælle Mirakler om sig selv. Han lyver ikke blot for at ophøie sig selv, men ogsaa for at sværte Andre. Han smigrer for alle Mennesker, som enten ville rose, eller som kunne bringe ham Fordele. Han gaaer heri til den Yderlighed, at man ikke kan kalde ham andet end en Spytslikker. Hans Forhold til Dig er en virkelig Noureddins. Jeg er fuldkommen overbeviist om, at hans Brev var anlagt paa at fange Dig og tillige paa at fange hans Venner, som han meente, det var let at kaste Støv i Øinene. Jeg holder det endog for muligt, at han virkelig, ved at vælge Noureddin til Navn, har følt en sand Noureddinsk Glæde over sit Paafund, at komme frem under sit sande Navn og dog at bedrage os. Dit Svar viste ogsaa tydeligen, at Du havde gjennemskuet hans List.

— — — — — — — — — — — — — — — — —

For at sige min Mening om Baggesen som Digter, saa er den, at han besidder alle de Talenter, som udfordres til en udmærket Digter, men at der mangler ham den indre Eenhed, som gjør mange Talenter til et Geni. Derfor seer man alle Digterelementer jage hverandre i hans Arbeider, alt i en uophørlig Bevægelse, et poetisk Chaos, hvor den forbindende Aand mangler, saa at det aldrig kommer til en solid Organisation. Have Atomernes Sammenstød hist og her, i det store Hav, hans Digte, bragt det til en lille spæd Organisation, saa veed han dog altid ved Forbedringer, i en ny Udgave, at opløse den igjen, saaledes at Eenheden kommer ud deraf. Dette har han gjort ved det lille Digt Trøsten, som i første Ud-

gave begyndte med at see i hele Naturen et Symbol paa Døden og Graven; han stiger derpaa ned i Graven selv og ender med Himmel, Salighed, Evighed. I den anden Udgave har han skudt en uhyre Mængde nye Vers ind i den, hvorved den finere Traad, som forbandt Alt, forsvandt, og den hele lille veemodige Udgydelse blev til — Vand. Førend han reiste, gjorde han den atter om, ved at skære den i Stykker og gjøre tre deraf. I disse er der Taarer, Grav og Fortvivlelse nok; men Trøst og Salighed ere forsvundne deraf. Jeg anfører kun dette som Exempel. Læs selv i hans Digte, hvorledes han er gaaet over til det nyere Parti; jeg mener i hans Gjenganger. Jeg gider ikke udførligen kritisere den, læs den, saa har Du nok. At enkelte og mange smukke Steder maae forekomme i hans Arbeider, det følger af hans Natur, saaledes som jeg har angivet den; men Horatius siger med Rette: Aemilium circa ludum faber imus et ungues exprimet et molles imitabitur aere capillos, infelix operis summa, quia ponere totum nescit &c. — Det er min fuldkomne Overbeviisning, at Naturen Ingen giver Geni. Den udruster Mennesket med flere eller færre Talenter; men selv de største blive kun Talenter, naar ikke sand Kunstnerretsindighed, sand Kjærlighed til Videnskaben kommer til, saaledes at man uden Hensyn paa Fordeel eller Forbindelser eller noget andet Lavere altid lever i sin Kunst eller Videnskab, og gjør Alt med Hensyn paa den. Du vil altsaa ikke finde det forunderligt, naar jeg siger, at det virkelig har bedrøvet mig, at Baggesen ikke var, hvad han burde være. Som interessant Anekdote kan jeg fortælle Dig, at Baggesen her har en Søn, som er en fortræffelig Dreng, og som besidder saa megen Charakteer og Forstand, at Faderen tit i Hjertet har maattet skamme sig for ham. Han ligner ham imidlertid meget, saa at det maa være Moderens Schweitzer-

natur, som med hiint bevægelige Princip har kunnet frembringe noget saa Kraftigt. Han har fuldt og fast besluttet at vorde Kriger, og jeg har hørt ham, med beundringsværdig Forstand, besvare de Indvendinger, man gjorde ham imod denne Stand.

Du spørger efter Fichte. Som en Indledning til det, jeg vil skrive Dig om ham, maa jeg endnu erklære mig noget udførligere om Schelling og derved over Steffens med. Ikke fordi jeg ei troer, at Du er enig med mig; men fordi jeg vil være vis derpaa, og paa det Du atter kan være vis paa, at jeg er den, jeg er, og ikke en Anden. Schellings Fortjeneste er, som bekjendt, at have stiftet Naturphilosophien og med denne grebet ind i alle Videnskaber. Det Genialiske heri var ikke, at han konstruerede Naturen og allermindst saaledes, som han konstruerede den; men hans Fortjeneste var at skue Naturen som een heel Organisation. De Ord: „Die Natur ist ein productives Product", vilde, ret forstaaede, og de ere tydeligt nok kommenterede af ham selv, være nok til at mærke ham som en omfattende og dybtindtrængende Aand. Det Samme har han gjentaget under mangfoldige Former. Den skjønneste og mest træffende er den, at Naturen ikke er Andet end Guddommens Aabenbaring. Du kan svare mig, det have mange Andre sagt før. Jeg tilstaaer det meget gjerne; jeg vil sige mere: Alle Philosopher af stort Geni have følt det, ja sagt det, mere eller mindre klart; men Schelling har i vore Tider sagt det, paa en Tid da kun nogle faa Religiøse troede det; men Ingen philosophisk indsaae det; thi Fichte har aldrig henvendt sine Øine paa Naturen, uden for at konstruere den til Objekt for vore Sandseevner og Sphæren for vor Moratitet. Er Naturen Guddommens Afglands, saa kunne vi ogsaa med Værdighed sige det, som Erfaringen forbyder os

at nægte, at Menneſket er et Naturprodukt, og herved bliver Menneſkehedens Hiſtorie ſelv til et høiere Naturphænomen og kan virkeligen konſtrueres. Om man har fundet denne Konſtruktion er noget ganſke Andet. Selv Menneſkets Aands-Produkter ere at anſee ſom Naturprodukter. De ere de høieſte Potentſer deraf, og man finder deres Analoger paa alle Naturens Trappetrin, om ogſaa Ligheden ikke ſtrax opdages. Denne Maade at beſkue Alt har Steffens grebet og med en beundringsværdig Kjækhed ført igjennem. Men om hans Driſtighed ikke ofte, altfor ofte, er gaaet over til Frækhed? Jeg tør ikke nægte det. Jeg vil tilſtaae mere. Jeg troer, eller rettere jeg finder, at han ikke har Philoſophens Beſindighed og Klarhed, men et levende bevægeligt Talents haſtige og ofte lykkelige Overblik, og det er ikke lidet. Nu troer jeg, at have lykkeligen faaet Dig ſagt, hvad jeg frygtede for før at ſige om Steffens, af Frygt for enten at ſige for Meget eller for Lidet. Schelling ſynes mig hver Dag at blive kraftigere og roligere og bør viſt ikke behandles ſom en Sværmer. For Schellings og Steffens's Konſtruktioner, har jeg allerede flere Gange nu ſagt, at jeg ikke indeſtaaer, og dette er atter meget ſagt *imod* dem, naar jeg lægger til, at jeg *meget ofte* har fundet dem overilede. Er Du enig med mig i denne Dom, ſaa behøver jeg ingen Opvækkelſe; ſkulde Du derimod anſee denne Grundforeſtillingsmaade, med al dens ſtore Indflydelſe paa et konſeqvent Menneſkes Tænkemaade, for Sværmeri, ſaa vil jeg ſtaae Dig til Rette med *klare og uigjendrivelige Grunde*; thi min Beſiddelſe i Sandhedens Rige er ikke ſaa ſtor ſom mangen Andens; men den er vel befæſtet. Hvad jeg veed, det veed jeg. Dog, jeg er overbeviiſt om, at jeg fægter her mod et Intet; men Indholdet af Dit Brev har foranlediget mig dertil. Bliv derfor ikke vred. Hvorledes jeg tænker over Videnſkabernes

Historie og Udvikling, kan Du see i Gehlens Journ. f. Physik und Chemi, 3. B. 2. Heft. Den vil sikkert ogsaa være at faae i Paris. Afhandlingen indeholder ikke mere chemisk Detail, end Du godt kan forstaae.

Den kraftige og dybttænkende Fichte maatte forlade Kjøbenhavn for Krigens Skyld. Jeg kom hver Dag sammen med ham og spadserede med ham, og vi erindrede os ofte Dig, som han holder meget af. Med Anders kom han ogsaa meget sammen. Vi levede mange lærerige Timer med ham. Hans mandige Veltalenhed, den Klarhed, hvormed han udvikler sine Ideer, hans faste Charakteer maa indtage Enhver for ham; men jeg maa tillige erklære Dig, at jeg har fundet ham yderst utilgængelig for fremmede Ideer. Naar man sætter sig ind i hans Tankegang og da sætter et nyt Led til den gamle Kjæde, saa optager han det med stor Fornøielse. Men hans System er ogsaa indskrænket, og naar man kommer udenfor det, saa misforstaaer han paa den besynderligste Maade. Han har i Samtaler med mig tillagt Schelling Meninger, som denne slet ikke har, og da jeg gjorde ham opmærksom paa, at de Steder, han anførte af denne Philosoph, maatte have en ganske anden Betydning, svarede han mig, da jeg havde angivet ham den rette Forklaring, at jeg gjorde Schelling for megen Ære ved at forstaae ham saaledes. Men naar jeg nu kan forstaae Schelling saaledes, at der kommer noget Fornuftigt ud deraf; men Fichte derimod forklarer hans Ord saaledes, at de give en i sig selv revolterende Mening og desuden modsige andre udtrykkelige Erklæringer af ham, saa troer jeg mig berettiget til at antage, at jeg er den Forstaaende blandt os To. Denne Fichtes Mangel af Modtagelighed lader sig let forklare af hans Produktivitet, en Kraft, der for det Meste virker repulsiv mod fremmede Ideer. Mathematik forstaae desværre ingen af de

Herrer Philosopher, og det er en slem Feil, især rigtignok for Naturphilosopherne. Jeg har, siden vi saae hinanden, studeret mig mere ind i Mathematiken og finder deri guddommelige Ting, især i den høiere Mathematik. Lad dem kun foragte den, som burde forstaae den, men ikke gjøre det. Jeg har fundet en ganske ny Maade at behandle Geometrien paa, hvorved den langt inderligen sammenknytter sig med Physiken og tillige vorder langt lettere at fatte. Den forvandler sig ganske til en Bevægelseslære.

Min Dialog over Mysticismen omarbeider jeg i disse Dage og haaber, at give den en Form og et Indhold, som kunde gjøre den værdig til at see Lyset. Jeg er meget glad ved, at jeg ikke før har ladet den udkomme; men jeg troer, at det nu er den passende Tid; thi at der kraftigen maa arbeides mod det overhaandtagende Sværmeri hos det unge Mandskab, deri giver jeg Dig fuldkommen Ret, og jeg haaber, at Du vil finde, at det, jeg dengang havde skrevet, ikke var ganske uskikket dertil.

Din Mening om Novalis kan jeg paa ingen Maade underskrive. At han kun var halvt en Physiker, benægter jeg aldeles, dersom et stort og frit Overblik, forenet med en velordnet Kundskab om det Vigtigste i alle Videnskabens Dele, ellers er noget Andet end Halvhed. At han var en saadan Mand, det sees i hans efterladte, desværre ufuldførte Arbeider, og desuden veed jeg det af Ritter, som ikke nok kunde rose ham, just som Physiker. Du kalder ham ogsaa en halv Poet. Saa stor min Agtelse for Dine æsthetiske Domme end ellers er, saa maa jeg dog her modsige Dig. Er hans Weinlied, Bergmannslied, det andet mystiske Digt over Bjergvæsnet poetisk halvgjorte, saa tilstaaer jeg Dig, at jeg endnu ikke har det rette Begreb om poetisk Fuldendthed. Finder Du Fremstil-

lingen i Romanen selv, indtil das Märchen, som vi ikke forstaae, ufuldkommen? Mig forekommer det, at den har en beundringsværdig Klarhed, at den skjønneste Besindighed herskер deri. Erindre Dig, hvorledes han skildrer Handelslivet, Bjergmandslivet, Haandværksmandens, Præstens, Riddernes, de velhavende Byindvaaneres Liv, hvor skjønt, hvor klart og upartisk hvert staaer der, uden at der gives det Ene noget paa det Andets Bekostning. Erindre Dig, hvorledes Korsfarernes hellige Iver skildres med Upartiskhed ved Siden af deres Raahed, og hvorledes Saracenerindens Blidhed og Veemod sættes derimod som en frappant Kontrast. Jeg behøver vel ikke at udføre alt dette videre, da Du selv kjender det saa godt. Jeg er saa langt fra at holde Novalis for en umoden Digter, at jeg meget mere holder ham for en af de modneste, der har existeret. At han døde, forend hans Arbeide blev fuldendt eller rettere fuldført, det begræder jeg; thi jeg troer ikke, at Nogen af vor Tids Mennesker, idetmindste ikke blandt de mig bekjendte, kan fuldføre det, som han havde isinde. Jeg kan ikke troe Andet, end at Du blot har læst af Novalis, siden vi saaes, nogle af hans Psalmer og i et Slags Distraktion ikke har tænkt paa det Øvrige, men taget ham blot som Repræsentant for de svagelige Forsøg til at forene Physik og Poesi, og jeg haaber sikkert, at Du vil fortryde, at Din nye Billighed har været saa ubillig mod ham. — Die moderne Weltansicht*) glæder mig; jeg seer nu, at Du er enig med mig herover. At Raahed og Barbari skulde være noget Skjønt, har hidindtil Ingen uden Paradoxjægere paastaaet. Saadanne Paastande kunne kun hidrøre fra en grov Misforstaaelse af den simple Sandhed, at hver Periode nødvendigen maa have

*) Et Digt, som Oehlenschläger havde sendt til Ø.

sin skjønne Side. Denne Misforstaaelse eller rettere sagt skjæve Retning kan uden Tvivl godt undskyldes som en Opposition mod den taabelige Indbildskhed, hvormed mange Skribenter ville gjøre vor Tidsalder til en Guldalder. Om Dig og Steffens troer jeg, at I ofte fremsatte Eders Paradoxer blot som en Materia disputandi, for at have en aandelig Gymnastik. Paa nogle svage Forsøg mod Dig nær, indlod jeg mig ikke derpaa, fordi I vare saa uregjerlige og strax frakjendte dem, som meente Andet end I, al Sands for det Høiere. De andre Digte behage mig meget og synes mig at indeholde Meget, ligesaa vigtigt som skjønt; men mod det prosaiske Udfald paa Fr. Schlegel har jeg atter meget at sige. Du har, efter min Mening, Ret, at hans Roland er et sandt Hundedigt; men hvad siger Du om hans Breve om den gothiske Kunst? Du vil maaskee svare mig, hvad ere disse gamle Kunstprodukters Skjønhed mod Grækernes og Romernes efterladte Storværker? Jeg svarer igjen, at de ere Produktet af en heel nu sluttet og meget charakteristisk Tidsalder, der rigtignok ikke var det Mønster, vi skulle danne os efter, men der heller ikke var saa raa, som Mange paastaae. Jeg tænker, at det vel er et værdigt Foretagende for Grandskere, noiere at undersøge den Aand, som herskede deri, og den, hvoraf de udsprang. Naar Du vil være billig, maa Du ikke behandle Schlegel med saamegen Ringeagt. Han har store Kundskaber i Literatur og Sprog og er et spekulativt Hoved. Fichte, som dog kjender ham noie og vel veed at bedomme Folk, agter ham meget, Ritter ligeledes. At det Meste, han skriver, har noget forunderligt Gediegent, vil heller ikke Du nægte. Vil Du derimod blot klage over hans Intollerants, over hans Katholskhed o. desl., saa klag kun, jeg vil klage med af alle Kræfter.

Kjære Ven, Du troer, at Du er bleven billig; jeg troer

det endnu ikke. Du har opdaget, at Du har troet meget paa Autoritet og deriblandt meget urimelige Ting. Du har den guddommelige Kjækhed reent ud at tilstaae det og at afkaste det gamle Aag, for at blive en fri og selvstændig Mand, og det har Du udført; men jeg besværger Dig nu at vogte Dig for ikke at bortkaste altfor Meget, men at veie og prøve med Fornuften, hvad der maaskee turde findes Stort og Herligt hos Schelling og Steffens og Schleglerne og Tieck. Behandl Dine gamle Venner med halv den Skaansel og Billighed, hvormed Du nu behandler Rahbek, og de ville sikkert ikke staae i noget slet Lys.

Jeg har nu efter Evne besvaret alle Punkter i Dit Brev og, som jeg tør haabe, viist, at Dine Bebreidelser ikke vare saa ganske billige. Du vil maaskee sige mig: „Jeg har sagt, at Dit Brev gjorde mig en hæslig Mine, og nu anatomerer Du mig det og viser mig Næse, Øine, Mund og mener, at Du derved kan fralægge Dig Beskyldningen". Jeg svarer i saa Fald: Du har selv viist mig Delene saaledes Stykke for Stykke, og jeg har nu viist, at der, paa en eller anden lille Rynke nær, som desuden havde et Slags Anledning, Intet var, hvorpaa Du kunde have at klage. Har det hele Physiognomi mishaget Dig, saa beder jeg om Forladelse, men Du, tilskriv det en ulykkelig Stjerne. — Nærværende Brev vil maaskee heller ikke overalt være Dig til Behag; men jeg beder Dig at betænke, Dit var det heller ikke for mig; slige Explikationer gaae ikke saa lempeligen af, naar man virkelig vil tale af Hjertet. Jeg gjentager det, at jeg anseer det nærværende Tidspunkt som vigtigt i vort Venskab, og derfor har jeg talt reent ud, paa det at Du enten kan elske mig ret eller reent give slip paa mig. Dog derfor frygter jeg i Grunden slet ikke. Vær forsikkret om, at baade jeg og Anders og Sophie hjerte-

ligen have glædet os baade over Palnatoke og der irrende Ritter, som og over den rensede og forskjønnede Skikkelse, hvori Du der viser Dig. Vi hilse Dig hjerteligt, Din Fader ligeledes. Bliv ved at elske os, som vi elske Dig.

Din

H. C. Ørsted.

Den 6te November.

Saasnart jeg havde læst Dit sidste Brev, satte jeg mig hen og skrev det Svar, Du nu her erholder, og hvori en Mængde Skrivfeil og andre Skjødesløsheder nokſom vise Ilfærdigheden, hvormed det er affattet. Jeg har nu, for ikke at overile mig i nogen Maade, gjennemlæst Dit Brev og mit Svar paany. Jeg har derved vel ikke fundet Grund til at fortryde noget af det, jeg har skrevet; jeg troer tværtimod, at den første Følelse, Dit Brev maatte opvække hos mig, ikke burde være en anden; men paa den anden Side føler jeg ogsaa, at den virkelig kjærlige Aand, som herſker i en Deel af Dit Brev, fortjener en Meddelelse af en mindre polemisk Natur. Jeg tilbagekalder mig vort hele Samliv, hvorledes vi udviklede os ved Siden af hinanden og vist ikke den Ene uden den Andens Indflydelse, hvorledes Venskabet langsomt knyttede sig, bestandigen fastere og fastere, ligesom vore udvortes Differentser mindre og mindre skjulte den indvortes Harmoni. Hvor ugjerne vilde jeg altsaa nu, at der i denne Harmoni skulde indsnige sig Disſonantser, som ikke strax igjen opløste sig! Jeg vil derfor strax give nogle Tilsætninger til den foregaaende Deel af dette Brev og forsøge derved at afskære al Mulighed til Misforstaaelse.

Det kunde maaskee synes Dig arrogant, naar jeg paastaaer, at jeg rigtigere har bedømt de nyere Bestræbelser end

Du. Vel troer jeg, at Du maatte kjende mig saameget, at Du vidste, at jeg aldrig har pralet, og at jeg aldrig har viist mig ubeskeden mod dem, som fortjene Agtelse; men Du kunde dog maaskee troe, at jeg havde sagt det, jeg sagde, for at gjøre mig tilgode med en vis Klogskab og Besserwissen. Jeg vil altsaa forklare mig nærmere. Vi have uddannet os paa ganske ulige Veie, Du paa Kunstens, jeg paa Videnskabens. Paa hiin kan man, indtil man naaer den største Fuldendelse, noies i mange Henseender med Følelser og Anelser, sikker ved et høiere Instinkts Ledelse; paa denne derimod maa intet Skridt gjøres, uden at belyse Alt med Fornuftens Fakkel. En ung Videnskabsmand, som lader sig noie med uforstaaede eller halvt forstaaede Sætninger og derpaa bygger videre, kan umuligen opnaae nogen grundig Lærdom. Naar Videnskabsmanden naaer Grændsen af sin Bane, møder han først det Punkt, hvor Form og Materie uadskilleligen ere forbundne, og først da vorder Videnskaben ham tillige Kunst. Digteren derimod begynder med dunkle Følelser, som han arbeider for at bringe til Klarhed for sig selv og fremstille for Andre. Ved denne indre Bestræbelse føler han dagligen større og større Trang til Indsigt; han erhverver sig den og vækkes bestandigen mere til Fornuftklarhed. Naar han har naaet Grændsen af sine Bane, sammensmelter for ham Kunsten med Videnskaben. Saaledes skiller Digteren og Tænkeren sig ad, ved Begyndelsen af deres Vei, for ved Enden at omfavne hinanden. Synes Dig ikke selv, at vi saaledes ere blevne hinanden mindre og mindre fremmede, og har jeg havt Uret, naar jeg har troet, at vi engang skulde see Enden paa enhver Dissonants?

I Anledning af det, Du siger om æsthetiske Systemer, vil jeg aflægge Dig min Troesbekjendelse, som er den, at de ere Philosophen vigtigere end Digteren. Det er Philosophens

Interesse, at opvise Roden til Alt i Fornuften. Et philoso-phisk System, hvori det Skjønne ikke blev konstrueret, eller hvori ikke noget Forsøg dertil gjordes, kunde aldrig være Pro-duktet af et omfattende Hoved. Men har man først opstillet det Skjønnes Idee i Almindelighed, saa søger man derfra, som fra en Rod, at forfølge det Skjønne i alle dets mangfoldige Grene. Vil man gjøre dette uden udbredt Fortrolighed med de skjønne Kunsters Produkter selv, saa frembringer man der-ved sikkert Noget ligesaa unaturligt eensidigt, som naar man vil konstruere Naturen uden Erfaringskundskaber. Begge Foretagender ere lige fornuftige; thi de vilde være det, naar den menneskelige Fornuft var = Guds Fornuft, ikke blot en Gnist af Guddommen. Det Skjønne er som Naturen, Na-turen som det Skjønne, et uendeligt Fornuftprodukt, til hvis Anskuelse vi ikke kunne komme, uden at anvende vor Kjende-evnes hele Uendelighed, hvortil endog Sandserne, selv de gro-veste, høre. Erfaringen skal ved hvert Skridt erindre Spekula-tionen om ikke at springe noget Led over i den store Organi-sation, den har for Øine, ellers frembringer den sikkert et Misfoster, hvori saa mange væsentlige Organer mangle, at det ikke længe overlever Fødselen. Du har derfor meget Ret, naar Du siger, at en virkelig Digters Jagttagelser ere mere værd end alle aprioriske Trompetersystemer; men jeg haaber, at Du vil være enig med mig i, at Digteren og Kunstneren kun ville levere herlige Materialer til den philosophiske Bygning, og at det i det Mindste er meget lidet sandsynligt, at en saadan vil saa aldeles drukne sig i Spekulation, at han skulde fuld-føre et System, saaledes som Philosophien behøver det, som integrerende Deel. Men naar Philosophen vil lægge Haand paa et saadant Værk, saa bør han spørge sig til Raads hos alle Digtere, som have søgt at afløre nogen Deel af deres

Kunsts Hemmelighed; han maa selv studere de store Digtere og Kunstnere, søge det Skjønne hos dem, bemærke hos sig og Andre, hvorledes de derved røres, kort han skal abstrahere Regler af hines Praktik og det med Hensyn paa Folkestammer, Tidsalder, Sprog o. s. v., og da forsøge han at finde Eenheden i alt dette, nu søge han at sammenknytte denne med dens første Rod i det Absolute selv. Saaledes har Aristoteles gjort, saaledes Lessing (jeg mener tilnærmelsesviis), og saaledes bør det gjøres. Ville vi tage den forrige Lignelse af Fødselen igjen, saa kan man med Rette sige, at de philosophiske Fødseler have det Mærkværdige, at naar de ere virkelig organiske, saa kunne de, for hver Feil deri findes, gjenfødes og saaledes vorde fuldstændige. Du vil nu heller ikke nægte, at et saadant System baade har en høi Interesse for den philosopherende Fornuft og kan være selv den udøvende Kunstner lærerigt. Men naar nu Philosophen vilde staae frem som en Gud og gjøre salig eller fordømme efter sine Meninger og selv gjøre sin Individualitets Indskrænkninger til Rettesnor for Nutidens og Forverdenens Genier, saa er han ikke længer Philosoph, men ubesindig. „Fortzupflanzen die Welt sind alle vernünftige Discurse unvermögend; sie bringen auch nie ein Kunstwerk hervor". Forsaavidt altsaa nyere Philosopher have begaaet denne Feil, maa det tilskrives deres Personlighed, men ingenlunde deres æsthetiske Philosophi, hvori det forekommer mig, at der ligger mange dyrebare Guldkorn. Det var den nyere Philosophi forbeholdt, med Klarhed at fremstille Forholdet mellem Hedenskab og Christendom (see Schellings Methodenlehre) ikke blot efter udvortes Bestemmelser, men efter den indvortes Aand. Dermed fulgte Forskjellen mellem den antike og romantiske Tidsalder, og med den rigtige Indsigt i denne, den klare Erkjendelse, at den antike og ro-

mantiske Poesi ere to lige selvstændige Digtearter, hver en eiendommelig Tidsalders Produktion. Denne Tanke, ret udført, er allerede af stort Værd. At faa Æsthetikere med saadan Begeistring have talt om Kunsten, er ogsaa vist, og sæt, at den hos Nogen var affekteret, er den det da hos Alle? Jeg havde endnu meget mere paa Hjertet; men Posten vil gaae. Jeg har kun havt liden Tid til at skrive i disse Dage, da jeg har 300 skriftlige Prøver af unge Studenter at bedømme. Altsaa kun kort og godt et Par Ord om, hvad der endnu ligger mig paa Hjertet. Dersom Du ikke endnu skulde være enig med mig om Novalis, saa skriv mig ret ordentligt derom; for vort Venskabs Skyld udbeder jeg mig den Høielighed, at Du ikke offentliggjør Din Mening om ham, førend vi have afhandlet Sagen mellem os. Kunne vi da ikke komme til Enighed, saa er det en anden Sag. Hver staaer da for sin Mening. —

Angaaende den Hegerske Familie maa jeg endnu gjøre Dig den Anmærkning, at da jeg skrev Dig det paaankede Brev til, tog jeg slet ikke det anførte Sted af Palnatoke i en saa ond Mening, som Du synes at troe. Jeg meente nemlig ikke, at Dine Veninder af Ondskab eller Kabale havde skrevet om mig, men af et Slags Kjærlingeri og af Mangel paa Overlæg. At de have gjort dette af Kjærlighed til Dig og aldeles ikke af Had til mig, hvilket jeg heller aldrig har fortjent, derom er jeg overbeviist. Jeg kan altsaa let tilgive dem de smaa Ubehageligheder, de derved have forvoldet mig; og lagt dem paa Hjertet, kan jeg forsikkre, at jeg aldrig har. At blive lidt ærgerlig over Sniksnak, kan dog vel hænde Enhver, endog den Besindigste; men derved at lade mig forstyrre i mit rolige videnskabelige Liv, det falder mig aldrig ind. Jeg haaber, at Du vil huske fra vor Samværen, hvor ugjerne jeg indlader

mig i Kjævlerier, og hvor godt jeg holder Venskab med alle Slags Mennesker, uden Hensyn paa deres Meninger, naar de kun ere det værd.

Og nu vær hjertelig hilset, og hils vore brave Landsmænd Koes og Brøndsted.

Din

H. C. Ø.

Med næste agende Post faaer Du nogle Exemplarer af Dine nordiske Digte.

Paris den 6te Decbr. 1807.

Kjære Ørsted!

Hele Misforstaaelsen, som har givet Anledning til Dit Brev, kommer deraf, at Du har troet, jeg har villet offentliggjøre de Ting, jeg i et lunefuldt Øieblik skrev Dig til. Skulde jeg virkelig have yttret i mit Brev, at jeg vilde lade disse Sager trykke? Hvis saa er, er Du undskyldt i Dine Formeninger, men endnu ikke i Tonen, hvori de meddeles mig. Dersom det ikke i min Baldur, i min Hakon, i min Palnatoke, i min irrende Ritter, i mit Svar til Baggesen og i min Fortale er lykkedes mig at overbevise Dig om besindig Mandighed, i et Brev vilde det tilforladelig mindre lykkes mig. Du siger, jeg paastaaer at være bleven en Mand; det forekommer Dig ogsaa saaledes i mine Skrifter. Paastaae at være en Mand! Gud bevare mig fra den Miserabilitet; det vilde være en meget drengeagtig Paastand. Det forstaaer sig selv, at et Menneske med Kraft, Charakteer og Mod er en Mand, naar han er 28 Aar. Denne Manddoms Snakkerads er en Blomst af vor umandige Tid. En virkelig Mand taler ikke meget om sin Manddom; det er à la Guldberg!

Det forekommer Dig dog, som om jeg var en Mand! à la bonheur! Du forsikkrer mig, at Du ikke hader mine Veninder! Tak! Du spotter med min Agtelse for Rahbek (uden at give mig en eneste Grund imod, hvad jeg har sagt til hans Forsvar), men trøster mig dog dermed, at jeg ikke skal tabe Din! Min Tro om at være bleven billig maa Du modsige mig, Du troer det ikke. Brøndsted „et Menneske, som Du kun kjender af at have viist forekommende Opmærksomhed" er Du meget vred paa, fordi han har skrevet Dig en nødvendig Seddel til. etc.

Hør nu min billige Mand!

Jeg sidder her og har Ting for, som kræver Affondring af alt Personligt. De personlige Collisioner og Disputer ere blevne mig saa væmmelige, at jeg saa at sige paa de senere Tider har trukket mig fra Verden, lever alene paa mit Kammer, med min Kunst, mine Bøger og mine Betragtninger. Naar jeg nu skal recreere mig, da kan det ikke være for at føre (venskabelige eller uvenskabelige) Pennekrige; det jeg da skal overgive mig til, maa være mit Hjerte elskværdigt, maa sympathisere med mig. Du tillade mig altsaa, at jeg i Korthed og Enfoldighed svarer paa Dine Bestyldninger, hvad mig angaaer. Brøndsted har jeg sagt, hvad Du forlangte, og han er Karl for at forsvare sig selv.

Du kalder mig ubillig, fordi jeg i et venskabeligt Brev, efter i halvtredie Aar at have sluttet det tauft i min Barm, nu endelig engang udøser mig for min Ven med den Varme, som er min Charakteer egen? — I et halvt Aar gik jeg daglig i Halle og maatte see paa Steffens's umoralske Forfængelighed, der ikke, som Du siger, bestod i at sætte sig selv op, men i at stode alt Andet ned, som ikke convenerede ham. Omstændighederne bøde mig at blive hos ham, jeg maatte altsaa daglig

døie at høre Herder, Schiller, Voß, Jean Paul, Ewald, Klopstock, Fielding, Horaz, kort de største Digtere af alle Nationer nedrives, hvis Skotvinge han ikke er værdig at opløse. Selv Goethe var ham ikke noget ret tilsidst; og var jeg bleven der et halvt Aar endnu, da havde jeg maaskee faaet at høre: at det var en absolut Dumhed at tilbede Gud; at Satan som det brillanteste Kraft-Genie var den egentlige Almagt, og at Helvede som den evige Livsild burde foretrækkes det philistermæssige sentimentale Himmerig.

I Berlin var jeg alene og fri; den lange, trykkende Incommodation af Steffens's Personlighed havde efterladt noget Bittert tilbage, havde sat ondt Blod. Saaledes lærte jeg at kjende Fichte (der ogsaa stedse blev foragteligt omtalt). Og hvormeget maatte det da ikke glæde mig at finde en Mand med alle de Egenskaber, som jeg havde savnet: Det var ikke hans systematiske Lærebygning, det var hans mandige Kraft, moralske Dygtighed, lutheriske Mod og ureflecterede Naivitet, som henreve mig. At han var eensidig, mærkede jeg naturligviis strax; men det er bedre at være eensidig end at være en rullende Kugle, som af lutter Fleersidighed slet ingen Sider har. — Nu kom jeg efter et halvt Livs Længsel til min Lærer og Mester Goethe! Og der saae jeg den gamle Loves stumme Indignation over den nyere Frækhed og kaade Petulanz. Han talte lidet derom; men jeg læste i hans Hjerte og sluttede af hans besindige Dom. — Saavist det Enkelte dependerer af det Hele, saavist Mennesket meer eller mindre af Auctoritet. Denne Auctoritet er Historiens Selvopholdelsesdrift. Uden dette vilde Alt falde fra hverandre som tørt Sand og ikke forbinde sig. Jeg havde ikke mange Auctoriteter; men Goethe var een. Det virkede alt! Nu gjorde jeg Koes's og Brondsteds fornyede Bekjendtskab og havde paa Veien fra Dresden til Paris nok at

gjøre med at forstyrre det robespierriske System. Med Brønsted gik det snart; thi han er varm, hjertelig, sund og kraftig. Koes er derimod en af de kolde Naturer, som uagtet al Bravhed og god Villie føler et naturligt Hang til at staae paa det polemiske Standpunkt, fordi det er sympathiserende med den blotte Forstand at finde Latterligheder og at føle Indignation, da der derimod hører Gemyt og Lidenskab til at føle inderligt det Positive. Det er derfor ogsaa langt lettere at see det Slette end det Gode hos en Ting; langt vanskeligere at rose med Smag end at laste. Da nu dertil kommer, at slige kolde Menneskers eneste Lidenskab er Forfængelighed, saa vægre de sig naturligviis for at rives fra det Punkt, da de ere kloge nok til at indsee, at der maa blive en tom Plads, hvor Oppositionen har staaet. Imidlertid lykkedes det mig peu à peu ogsaa tildeels med ham.

Nu kom jeg til Paris og lærte personlig at kjende Schleglerne, gik dem imøde, som mine Venner kunne bevidne, med den mest uforbeholdne Godmodighed. De fornærmede mig paa den plumpeste Maade med gemeen forfængelig Hovmod og Philister-Auctoritet. At da nu endelig engang Lunet kom over mig, som Digter at skrive nogle Vers om dem, behøver det Undskyldning? Var det ubilligt? At man undertiden bliver intolerant mod Intoleranzen, er det en Last? Alt kan man tollerere; men Uretfærdighed, burschikos Plumphed og Umoralitet maatte Fanden tollerere. Det indignerede mig at finde disse Mennesker, den ene paa 41 Aar, den anden paa 39 (troer jeg) saa aldeles krasse i deres Personlighed som Fuchser paa 17 eller 18. I denne Stemning skrev jeg mine Smaadigte, som Du jo i Grunden bifalder, kun ikke det til Novalis. At Novalis kom med, havde han sin uartige og ubillige Ytring mod Goethe at takke for, som og

nogle Fragmenter, der ikke blot forekomme mig paradoxe, men endog kras antithetiske, manierererede og uden Gehalt. Jeg har selv sagt: „Geist und Gefühl besaßest Du; rein und mit Einfalt klang Deine Harfe, wenn fromm, kindlich ertönte Dein Lied.“ Spørgsmaalet kan altsaa ikke være, om jeg holder Novalis for en Digter eller ei. At jeg siger: „Du machtest halb den Poet“, vil sige: Du beskjæftigede Dig med for mange Ting, til at Du skulde blive andet end fragmentarisk: Du siger i Dit Brev: „En Poet vilde neppe drukne sig saaledes i Spekulation, at han skulde frembringe et saadant System, som Philosophen behøver det“. Ganske vist! Saaledes tillade Du mig paa den anden Side at sige: Til at blive en stor Digter hører et heelt og ubeskaaret Digterliv. Digteren maa ligesaa vel som Maleren sidde ved sit Staffelie og øve sin Haand og sit Øie fra Morgen til Aften. At have smukke Ideer er endnu ikke at være Digter, kjære Ørsted! At brede sig ud over mange Ting er endnu ikke at omfatte dem.

At Du holder Novalis for en stor, moden Digter, kan jeg ikke fortænke Dig i; og hav Du den Mening i Guds Navn. Du er Videnskabsmand og Physikus. At altsaa den philosophiske Hensigt i et Værk maa falde Dig mere paa Hjertet end den kunstige Digtning og Fremstilling, er naturligt. Saameget mere maa det personligt glæde Dig at see Din Videnskab, Physiken, træde frem som en Hovedperson i et Digt. Men alt dette kommer ikke mig ved. Jeg betragter Novalis som Digter; og fra dette Synspunkt siger jeg endnu med samme Frimodighed: Han var ingen stor, ingen moden Digter. Han var aldeles subjektiv; den sande Digter maa være objektiv. Lyrisk Digter var han. Med en skjøn barnlig Phantasie vidste han at personliggjøre sig sine egne Meninger og Betragtninger. Fra denne Side er hans

Digte skjønne. Men eensidige ere de og eenstrænget hans Harpe; thi man seer den spekulerende Physiker i Alt. Hans Bergmannslied er en smuk lyrisk Parador. Naturphiloſophen, begavet med Digtertalent, fandt Trang til at forskjønne sig den Existenz, som han for Videnskabens Skyld sympathiserede med. I Virkeligheden er Bjergmanden ikke Herr der Erde, men i Ordets strengeste Forstand: Sclav! Berøvet Livets og Lysets Fryd og den hellige Luft, lever han et melancholsk Dæmringsliv og gustner her før sit 50de Aar. Ideen, at Bjergfolkene ere Dværge (i de gamle Folkesagn), grunder sig, som al Folkepoesie, paa en meget sundere og rigtigere Naturanskuelse.

Det Idealske i Poesien bestaaer ikke deri at digte noget ganske Andet, end i Naturen findes, men at udtrykke den poetiske Idee skjøn, som Naturphænomenet antyder, og at see denne Idee tilbunds. Deri bestaaer Homers himmelske Skjønhed og Shakespeares, at det er den almindeligste Natur, seet med det ualmindeligste Øie. Derfor kaldte man ogsaa de gamle Digtere Seere. Mange af de endog bedste Nyere har man Ret til at kalde Drømmere.

I hans Weinlied er det ikke den selskabelige bachantiske Virkning af Druen, der besjæler Novalis; det er dens Naturhistorie. Han personificerer Gjæringen som en god Physikus. Derfor er denne Sang ogsaa kun at synge for et indskrænket Selskab. Og vee den, der i et muntert Selskab vilde forekaste en sund dygtig Natur, at han foretrak: „Am Rhein am Rhein da wachsen unsre Trauben", for „Auf grünen Bergen wird geboren". De høieste Gjenstande for en Drikkesang ere Bachus, Venus, Venskab og Fædrelandet. Forresten er denne Sang noget af det Bedste og Smukkeste, Novalis har digtet; men jeg anfører blot, hvorledes den eensidige Tendenz

stikker frem i Alt, selv i det Bedste. Hvad nu i det Hele Heinrich von Ofterdingen angaaer, saa er den af en altfor subjektiv Colorit. Ridderne og Handelsmændene tale ikke som Riddere og Handelsmænd fra det tolvte Sekulum, men som — Novalis! Stilen og Foredraget i denne Bog ere skjønne; men de høre ikke Novalis oprindelig til; de ere en Efterklang af Tiecks Franz Sternbald, hvori Hovedideen, nemlig „med betragtende barnlig Kjærlighed at skue det Gamle og især den gamle Kunst," forekommer.

Med alt dette vil jeg nu ikke gjælde for en saadan Barbar, at jeg ikke skulde erkjende det Fortræffelige hos den gode, sjeldne Novalis. Det Hele er Produktet af en salig Aand, og meget Enkelt sandt poetisk: f. Ex. Eventyret med Kongen og de to Forelskede, hvilket vel endog kan kaldes mesterligt. Men vi tale om Digtere af første Rang, og der staaer han efter mine Tanker ikke; vel som Menneske af første Rang. Mange Ingredienzer, der udgjøre den fremstillende Digter, f. Ex: Mandig Kraft, Vittighed, Snildhed, Mangfoldighed, Skarpsind manglede ham. Han havde Dybsind, Phantasie, Følelse og Fornuft; men alt dette udgjør endnu ikke den plastiske Kunstner. Maaskee havde hans Aand udvidet sig og faaet en større Retning, hvis han havde levet; maaskee var han da gaaet over fra Kunsten til Videnskaben eller fra Videnskaben til Kunsten; maaskee havde han som Videnskabsmand uddyrket og holdt sig ved sit skjønne lyriske Talent, hvilket han havde i langt skjønnere og stærkere Grad end Tieck, saavist som Tieck har langt mere af det, der hører til en sand stor Digter, end Novalis. Dette er min Mening, og denne Mening yttrer jeg frit, i hvor ofte Du end vilde gjentage: „at der Ingen af vor Tids Mennesker, i det mindste Ingen af de Dig bekjendte, lever, der som

Digtere kunde udføre det, som han havde i Sinde". Det er ogsaa fuldkomment min Mening. Maaskee kunde han det ikke selv; thi der er stor Forskjel paa at have Noget i Sinde og paa at have det i sin Magt. „Paa den lange Vei fra Diet ned til Haanden gaaer meget tabt", siger Conti i Emilie Galotti. Forresten vilde jeg see den Digter i Verden, der havde leveret det ringeste Gode, der kunde erstattes af en Anden. Endnu mere nysgjerrig vilde jeg være efter at see den sande Digter, der kunde sætte sin Ære i at restaurere en Andens Arbeider. —

At have skrevet enkelte gode Sager beviser endnu ikke, at man var født til en stor Digter. Novalis's hellige Sange (det Eneste, Du troer, jeg endnu erindrer mig af ham [meget naivt]), finder jeg derimod paa Hymnen nær (der er et mystisk Coquetterie) meget skjønne og fulde af dyb Følelse. Men de have heller Intet med det Objektive at gjøre.

Saaledes har jeg nu saa omstændelig, som min Tid tillader det, retfærdiggjort min Dom over Novalis og troer derved at have bevist, at jeg ikke har tænkt paa ham i Distraktion, en Feil, der ikke pleier at være min. Det sikkre Haab om, at jeg vil fortryde, hvorledes min nye Billighed har været saa ubillig mod ham, springer altsaa som en Sæbeboble, lig andre jordiske Forhaabninger.

At Schleglerne ingen virkelige Digtere ere, lader Du selv til at tilstaae. At de ere to udmærkede Hoveder, hører der ikke meget Hoved til at indsee. Dersom de vilde blevet paa den dem bestemte Plads, Literatorer, Kritikere; dersom A. Wilhelm havde ladet sig nøie med at hedde en fortræffelig Oversætter — à la bonheur! Men en grændseløs Forfængelighed drev dem til at ville være non plus ultra! Og den lukkede dem overmaade ofte Diet og drev dem til hæslige Uretfærdigheder.

Saafnart deres Meninger komme i Collision med Modpartiets, saa er det, fordi Katholicismen har reent fordærvet Friedrich. Den anden har nylig skrevet en fransk Afhandling over Racines Phèdre og Euripides's Hipolitos. Der er han fortræffelig, og denne Afhandling har vundet selv fornuftige Franskes Bifald, skjøndt han, som Du vel nok kan tænke, river Racine ned. Men deres religios-historiske Verdens-Anskuelser giver jeg ikke en Pibe Tobak for. Det over den gothiske Bygningskunst af Schlegel er ret smukt; men Ideen er af Goethes Münsterthurm. Min Gud, det var jo dog ogsaa altfor galt, om han aldrig engang imellem skulde sige noget Artigt og Træffende. Det Gediegne kan jeg derimod næsten aldrig finde. Jeg finder vel momentane imponerende Kraftyttringer og polemisk Styrke; men det sande Gediegne mangler næsten altid. Han har sjelden fuldkommen Ret i, hvad han siger. Med det grusomme Væsen, forenet med der stille Muth, kommer man hverken i Kunstens eller i Himmeriges Rige. Da jeg personlig talte med ham om Goethes Sygdom, sagde han koldtgrinende: „Der alte Kerl hat faule Nieren und wird's nicht lange mehr machen". A. Wilhelm sagde til mig, som han vidste kom fra Goethe og var elsket af ham: „Goethe soll sich sehr niederträchtig geäußert haben in der Literaturzeitung ꝛc."

Jeg havde al Contenanze nødig for ikke at slaae A. W. Schlegel paa Snuden, saa at det lille Skidt var deiset under Bordet.

„Wer Goethe nicht erkennet, sind nur Gothen!"

Du taler om billig Besindighed; sandelig den skal man have, hvad det Hele angaaer. Men der er en ædel Harme, som er Fader til alle store Idrætter, uden hvilken Intet i Verden vilde udrettes, og som Kunstneren har tilfælles med den ærlige Helt. Philosophen gjøre sig derfor ikke for meget til

deraf, dersom han ikke har den. Han sige ikke til sin Ven à la Baggesen: „Min Gang mod Banens store Maal er seen, men stadig, lige, tryg, paa begge Been.“ Hvorledes man kan gaae uden to Been, begriber jeg ikke, saa lidt som jeg begriber, hvorledes man kommer frem uden paa eet.

Du vil vel bilde mig ind, at Du altid har gaaet stadig som et drøvtyggende Dyr paa to eller rettere paa fire?

Du taler om dunkle Følelser, som Kunstneren en Tid lang kan behjælpe sig med! Altsaa hos Philosophen staaer allerede Pallas Athene ved Vuggen, for at sætte Glutten Viisdommens klare Briller paa Stumpnæsen? Hun lærer ham vel strax at støbe Sølvknapper efter Principer og at knappe sine Buxer med Dessein?

Det er ikke Kunstneren, ikke Grubleren, der løber vild, det er det unge Menneske. Og ofte kan den stærke, klare Følelse og det genialiske Instinkt lede rigtigere end al Spekuleren.

Husker Du vor ungdommelige Strid over Menneskets Pligter mod Dyrene? Nu tvivler Du dog vel ikke om, at enhver Livs-Aabenbaring fortjener Kjærlighed og altsaa Respekt og altsaa Pligt for sin egen Skyld?

Din Mening, at Digteren, naar han skriver, leverer blot Materialer til Philosophen, veed jeg ikke, hvad Du mener med. Enhver kraftig Natur, som elsker Sandhed, og som kan udtrykke sine Ideer i et raisonneret Foredrag, er Philosoph. De æsthetiske Reflexioner og Bemærkninger over Kunsten gaaer Kunstneren selv an og har altsaa sin Selvstændighed. Om Systembyggeren kan benytte dem, det er godt for ham, det kommer ikke Kunstneren ved.

Hvad Leonardo da Vinci og Mengs have skrevet over Malerkunsten og Architekturen er til stort Gavn for de bildende

Kunster, om de ere til Nytte for et apriorisk System, veed jeg ikke.

Forresten sympathiserer jeg ikke med den krasse Modsætning af Philosophie og Poesie. Den hele aposteriorisk Philosophie hænger sammen med Digtekunsten, for at have den, hører der Phantasie og Jagttagelsesevne, forbunden med Fornuft. Det er blot den aprioriske Philosoph (i Grunden en ganske moderne Aabenbaring), som er en reen Modsætning til Digteren. I gamle Dage vare de tvende Muser nøie forbundne, og de ere det altid, hvor noget Stort yttrer sig. Det kommer overalt i Grunden ikke an paa Qualiteten, men paa Quantiteten. Shakespeare var en større Tænker end de fleste Philosopher, Plato en større Poet end de fleste Digtere. Hvad nu det aprioriske System i Philosophien angaaer, da er det en høiere Virtuositet, som fortjener Beundring og Agtelse. Det er en Kunst iblandt flere Kunster; men det er ingen Hovedmodsætning til al Kunst.

Derved vil jeg nu aldeles ikke have sagt, at den aposteriorisk Philosophie og Poesie ere Eet, langt mindre at de skulle blandes; men at de hos udmærkede Hoveder ere forbundne, og at Geniet just yttrer sig deri, at kunne være naivt ubevidst i Digtningen og skarpsindigt reflekterende i Raisonnementet. Miskmasken er den sande Ugenialitet. I den Anledning siger jeg med den udødelige Zoftved: Kaal for sig og Pølse for sig. (At jeg ved Kaalen forstaaer Raisonnementet og ved Pølsen Poesien, kan Du vel tænke, skjøndt Du maaskee er af den modsatte Mening).

Neppe havde jeg digtet de Vers, Du har faaet, og sendt Dig dem, før jeg havde Satisfaktion nok og besluttede ikke at lade noget trykke. I min Fortale til min tydske Aladdin, som nu kommer ud, vil Du see, om jeg er billig, anstændig og be-

sindig eller blot en vælig Hest, der gjør Krumspring efterat have afkastet sit Slaveaag.

Jeg har aldrig gaaet i Slaveaag. Jeg har altid yttret en fri, original og stolt Natur; og den har jeg endnu saa stærk, at jeg selv ikke kan taale en Vens Formaninger, naar jeg føler, at jeg ikke behøver dem. Hvad der skal tænkes og handles paa mit Punkt og i min Charakteer, kjender og veed jeg bedre end nogen Anden. At min Ven taler om disse Ting er venskabeligt og godt; men af mine Skrifter burde Du vide, at det ingen Nød havde med at falde i Grøften. Jeg ønsker nu, at mine Medborgere skulle glæde sig objektivt over mine objektive Værker. At I i Palnatoke glædede Eder over „min rensede Skikkelse", glæder ikke mig. Over saadant kan man glæde sig i en Skolars Tegnebog, men ikke naar man staaer for et godt Historiemalerie af en Maler, der har gaaet Skolen igjennem. Havde Du glædet Dig over den heroiske, dygtige, nordiske Verden, som Du fik at see, og som Du kunde takke mig for, da vilde jeg ogsaa glædet mig. — At faae nogle Sentiments og Meninger af en fornuftig Ven over sit Værk, er ingen Opfordring til at blive rost lige i Øinene; at yttre mig disse, var Dit Venskabs Pligt.

At jeg varede Dig mod Steffens, havde jeg deels Grund til, blev jeg deels forledet til ved den tossede Baggesen. Du skrev i Dine Breve: „Jeg har nydt adskillige herlige Dage med Steffens". „Han taler om Dig som sin Ven, altsaa bør han ogsaa være Din." Som en „herlig Ven" stod han altsaa der. Baggesen sagde: Du var paa den seneste Tid saa indtagen i Steffens, at man ikke turde ymte et Ord imod ham. Derfor skrev jeg. Thi jeg elsker Dig og vil gjerne, at vi skulde sympathisere. Af Dit Brev seer jeg, at vi tænke i de fleste Ting næsten Eens. Lad os da herefter tale

om Ting og Værker og ikke hegle Personligheder igjennem; thi det er en delikat Sag mellem Mænd. — Alt, hvad Du siger om Baggesen, er ypperligt; som overalt Dit Brev er fuldt af fortræffelige Ting. Jeg har fældet Taarer under Læsningen; men vred blev jeg; jeg har udøst mit Hjerte, og nu er det forbi. Hvad Rahbek angaaer, vil jeg blot minde Dig om, at han i personlig Omgang er godmodig, beskeden, vittig, klog, lærd og altsaa meget interessant imellem. Hans Personlighed har intet trykkende som Steffens og Baggesens og Schleglernes. Mange af hans Fortællinger ere gode; siig det imod, om Du kan! Og nu lev vel! En anden Gang mere; jeg venter Brev fra Sophie. Hils Fader og Anders.

Din

Oehlenschläger.

Den 14de December 1807.

Kjære Ørsted!

Jeg har havt Brevet liggende paa mit Bord og ligesom følt en Sky for at sende det bort; men Du maa dog have det; thi jeg veed ikke Andet at svare Dig derpaa. Jeg gjentager min Bøn, lad os ikke strides mere. I Dit Brev til mig siger Du eet Sted: Jeg er vis paa, jeg strider mod et Intet, og det er ogsaa Tilfældet. Det eneste virkelig Forskjellige i vore Meninger, stikker jo i Dommen over Novalis, og i den Sag har jeg sagt mine Grunde. Din Tro om min Mangel af Besindighed angreb mig lidt; thi det er ikke saa. Hidsig kan jeg blive endnu saa godt som før; men i det Hele taget er det med mig langt anderledes, og jeg sætter meget mere Samvittighed i at yttre en offentlig Mening. Havde jeg

virkelig ladet alle disse Sager trykke, saa havde det vistnok været ubesindigt af mig. Dette indsaae jeg strax, og derfor ærgrede Formaningen mig over det, jeg selv længst havde besluttet.

Du skrev i Dit Brev, at jeg ofte har viist Dig Stolthed og Mistænkelighed. Dette er en haard Bebreidelse efter 4—5 Aars Taushed. Opfarenhed har jeg viist Dig, vel ogsaa imellem, i Brede, Stolthed, men naar Mistænkelighed? Og har jeg ikke hundrede Gange yttret min Stolthed og min Glæde over at kaldes Din og Din Broders Ven?

Kjære Broder! lad i dette Øieblik, hvor alt det Ydre ryftes, i det Mindste det Indre staae urystet.

Steffens mener jeg det ved Gud heller ikke saa slemt. Det er Fortroligheds Pligt at yttre min Mening om ham for en Ven, at yttre ham det selv, vilde være grusomt. Og juft hans personlige Elskværdighed i mange Forhold, juft hans brillante Anlæg bringe mig i Harme, over at han ikke er bedre. Moralsk bedre mener jeg. Maaskee tugter denne Ulykke ham og siger: Kom Hjerte, tag Dit Regnebræt.

Svar mig snart! Skjænd og smæld, om Du vil, men bliv bestandig ved at være min Ven Hans Christian Bravkarl.

Din

Adam.

Jeg venter Brev fra Sophie, og ønsker Eder Alle et glædeligt Nytaar. Det næste skal jeg mundtlig ønske, haaber jeg.

Paris den 3die Februar 1808.

Bedste Ørsted!

Skynd Dig for Alting snart at skrive mig til, ellers troer jeg, at Du er vred paa mig, og det var een af de Ting,

jeg i Verden nødigst vilde have. Vær forvisset om, at Tanken om vor Forening, vor Sympathie og vort Broderskab er een af de skjønneste Udsigter, Erindringen af mit Hjem viser mig. Fra min Side skal visselig Intet hindre os i at blive det samme uadskillelige Par som før min Afreise. At der engang imellem kommer en lille Kurre paa Venskabs Traad, er naturligt, da der er saamange Knuder paa Livets; at man undertiden i det fornuftigste Raisonnement deraisonnerer, det er ikke saa uraisonnabelt, som man skulde troe; thi der hører virkelig meget til at finde Veien i den store Pligts og Fornufts Labyrinth, og man maa allerede takke Gud, naar man slipper for at sluges af Forfængelighedens, Dumhedens, Ondskabens eller Lidenskabens Minotaurus. Smaa Misforstaaelser og Vildfarelser ere derfor, for den genialiske Aand, mere at betragte som Eventyr, som Forvildelser i en stor Skov, man forresten meget godt kjender; men som har det Gode ved sig, at man netop ved dem opdager Steder og Situationer i Skoven, som man, ved at gjøre den almindelige Gjennemgang, aldrig før har seet. Jeg er ogsaa ganske vis paa, at Du ikke suurmuler; men at Du kun af visse Aarsager har opsat at skrive mig til; som f. Ex. for at oppebie Hakon Jarls Opførelse og for at fortælle mig dens Skjæbne — hvorefter jeg da naturligviis ogsaa længes. Jeg havde sendt Rahbek en Epilog, som jeg vil haabe kom tidsnok. Kronprindsen var ikke tilstede. Rosing spillede ikke, Frydendahl har formodentlig faaet Fryden noget til at dale. — Lader os give os i Herrens Haand; thi hans Barmhjertighed er stor!

Formodentlig har Du dog af Curiositet været engang paa Rahbeks Forelæsninger over Hakon; lad mig vide, hvad Du mener om dem.

Hvad siger bitte Sander for godt? Formodentlig bliver

Hakon betragtet som en Reminisſenz og Efterligning af Grev Geert, Palnatoke af Niels Ebbeſen og Baldur hin Gode af Søren Froſt eller Slud, hvad han hedder. Thors Reiſe til Jothunheim er formodentlig en vidtløftig barbariſk Variation af Dødens Vuggeviſe.

— — — — — — — — — — — — — — — — —

Baggeſen kommer af og til herned. Jeg har havt lange og ſvære Samtaler med ham; jeg har taget ham i Skole ſom en Pebling og ſagt ham Alt i hans Øine paa en godmodig Maade. Han har lovet Bedring. Fuldkommen Bedring er viſt umuligt; men den Higen efter at ville, ville, er allerede Noget, ſom den Gode ikke maa foragte eller tilbageſtøde. Jeg kan ikke finde mig bedraget i ham; thi jeg har aldrig taget ham for Andet, end den han er: Et Menneſke med megen Vittighed, nogen Phantaſie, øieblikkelig opflammende Følelſe (ſom naar man kaſter Harpix i Ilden), Sands for Velklang i Sproget og lyriſk Talent; men uden Fornuft, uden Forſtand, uden Dybde, uden Varme („Du brænder eller fryſer" ſiger Utg. Loke, til Loke i Baldur), uden Beſindighed, uden Omfatning, uden Jagttagelſesevne, uden mandig Kraft, uden Ærlighed, kort ſagt, uden Genie. Naar han har et Menneſke hos ſig, ſom kan gjøre ham opmærkſom paa Critikkens Fordringer, ſom kan pege Flauhederne ud af hans Arbeide, ſaa er han Karl for at indſee det og villig til at rette det. Saaledes har jeg ofte gjort. Han har nylig ſkrevet Sømandsſange og et Brev fra en Matros, ſom forgaaer, hvilke virkelig ere i ægte-komiſk-Danſk-National-Sømands-Charakteer. Men meget burſchikos-Student-Literatur-Vittighed —, og Baggeſenſk-Smiger-Sentimentalitet og Svulſthovenhed har jeg faaet ham til at ſtryge ud.

Ved ſlige Leiligheder kan jeg ikke bare mig for at ſmile

lidt indvortes og recitere mig den Strophe: „Jeg, som veed om Lampen og om Lampens Brug Besked, vil lære Dig dens Kobberrust at gnide!"

— — — — — — — — — — — — — — — — —

Og nu kjære Ven, lev vel! Hils Ørsteds og alle Venner.

Din

Adam.

E. Sk. In Parenthesis vil jeg lade Dig vide, at jeg for Øieblikket arbeider paa 5te Akt af en ny Tragedie, og at de 4 første ere fuldkommen færdige. Tal til Ingen derom. Aarsagen, hvorfor jeg holder det hemmeligt, er, at den dumme Theaterdirektion, naar den hører, jeg skriver saa meget, kunde faae Frygt og Bævelse. Jeg bringer min nye Tragedie med mig i Juli, naar jeg kommer hjem.

Til H. C. Ørsted.

Rendsborg den 20de Januar 1808.

Du lever altsaa! nu det er dog altid Noget — og Du skriver — det er endnu mere — og skriver endog Galanterier — lutter Særsyn — siig mig dog engang, bliver Du saadan ved til Aarets Ende? Du philosopherer og Du fortæller.

— — — — — — — — — — — — — — — — —

Men at Du gjør Vers — alenlange Hexametre med nysselige Aladdinsk-Noureddinske Allegorier — som man læser her paa Eiderens Bred, see det er stærkt — det er et nyt Fænomen — for at opleve det, maatte en Krig udbryde mellem Danmark og England — Skade, at jeg glemte at bestille nogle rimede Vers hos Dig, Du Pe'er Syv! til vor Fest og Fødsels Høitid her — nu har Guldberg og Staffeldt faaet Fortjenesten og Æren.

Du taler om skrevne Prygl — ja! kjendte jeg ikke Din

aandelige Callus, saa vilde det maaskee have været muligt at gjøre dette Forsøg med Dig — men jeg veed, at Du paa Sjælen er ligesaa haardfør og kjæk, som Du paa Legemet er omskindet og bange — mine Nærver vilde Du frygte meget mere end min Pen — og Forholdet blev omvendt — den Uskyldige kom her tilkort — at skjændes skriftlig eller mundtlig med Dig er jeu perdu — jeg kjender Din virtuosité bedre. Men at Du er saa lud-skind-doven, saa lunken — saa valen — i Din lille Professorsjæl, ei at kunne offre et Menneske, der saalænge har baaret over med Din Syndefuldhed, et Par Linier, og til Tak for hans Langmodighed give ham et Par gode Ord — et Par af Dine eiendommelige Fraser, naar den gode Aand er over Dig, som Du veed der in tantâ inopia hominum glæder mig usigeligt — see det er karnalioſk — som Du gjerne maa udlede af carnalis — eller af Carnaille, alt som Du lyster — og bedst veed, vil og kan.

Du har Intet at skrive om — Du er fattig — naar er Du bleven det? Nei! Du er gjerrig, lumpen, smudsig gjerrig paa Ord. — Øs af Dit rige Væld — og bild sig ei ind, min Fa'er! at han kaster sine Perler for Svin — fordi han ei skriver til Fichte eller Ritter — eller for den lærde Verden — som Dine Olden vel ville smage — og omendskjøndt Du læser for Damer etc., saa kan Du gjerne skjænke den, som her bearer Dig med sit Venskab — nogle ringe Tanker af dine Fonds — husk paa, hvor ofte jeg paa Parises slibrige Bane var Din Mentor — og vær taknemmelig — det er en smuk Dyd. — Næsten har jeg troet, Du var bleven forelsket og gik paa Freyers Füssen — thi da glemmer man Alt for den Himmel, man lever i — Nube pro Junone — og næsten troer jeg, Du er en Smule forelsket — thi Taushed og Poesie ere sikkre Tegn — also gratulire schönstens! Herr Nachbar! —

Det maa klæde Dig godt! gift sig min Ven, werden Ihn schon finden — wenn er nicht zu Hause ist.

Jeg kunde nu sige Dig meget om vor forestaaende Fête — og burde næsten gjøre det, for at kjede Dig tilbørlig — jeg kunde sige Dig meget om vort mageløse Theater og tier blot af Ædelmodighed. — Jeg kunde sige Dig noget om en vis elskværdig Pige her — en høist elskværdig Skabning — og tier for at ærgre Dig, da jeg kjender Din Nysgjerrighed — jeg kunde fortælle Dig Ting, som vilde more Dig og tier for at straffe Dig. — Jeg forlanger ingen Avisnyheder — Commerce-Collegiet har Dagen og Monitøren — men mine Venners Aand ønsker jeg fraværende at nyde og glæde mig ved — og derfor vil jeg, at Du især skal skrive — om Du troer mig det værd.

Oehlenschlägers Poesier ere i de rigtige Hænder — Mørch fra Paris vil snart besøge Dig — han har Brev med fra Oehlenschläger til Din Svigerinde.

— — — — — — — — — — — — — — — — —

Hils Din retskafne Broder og hans elskværdige Kone, hver for sig, meget — hils Steffens og Kone meget — og alle vore øvrige fælleds Bekjendte — Gud veed, naar vi atter sees — min Hu stander mod Syden — jeg erindrer ei mit sidste Ophold i Kjøbenhavn med Glæde just, men vel at jeg skylder Dig mangt et lykkeligt Øieblik.

Din

Gjerlew*).

---

*) Gjerlew var dengang Fuldmægtig ved Konsulat- og Handelskontoiret under Kommercekollegiet. 1807 havde han udgivet „Breve over Italien og Sicilien paa en Reise i Aarene 1803—4". 1845 døde han som Generalkonsul i Norge.

Til Gjerlew.

Kjøbenhavn den 13de Februar 1808.

Skjænd, band, rumsteer, sæt hele Rendsborg paa den anden Ende, jeg skriver Dig dog intet ordentligt Brev til, fordi jeg ikke kan; men for dog at fyldestgjøre Dig i Noget, vil jeg tilskrive Dig Et og Andet, som intet Brev er, paa det at Du dog kan see min gode Villie, om ikke min Taknemmelighed; thi den giver dog vel Dit Mentorskab i Paris Dig allermindst Krav paa, infandum jubes me renovare dolorem. Men forresten gammelt Landsmandskab og Venskab, vedligeholdt i alle Zoner, hvor Du kom frem, rører dog noget min Samvittighed. Altsaa Du vil vide, hvad jeg foretager mig. Du veed det Meste; jeg experimenterer, philosopherer — og gjør Vers. Det sidste undrer Dig. Veed Du da ikke, at jeg fra Barn af har gjort Vers, tidligere endog end jeg kunde skrive Prosa. Veed Du ikke, at jeg endogsaa, uden Navn, har sendt nogle af dem ud i Verden. Skulde jeg da ikke endnu have Lov til at gjøre Vers til en høitidelig Juleaften! Hvad om jeg gik videre og skrev et heelt Naturepos; vil Du vel forbyde mig det. Vid da, at jeg kun forlod Poesien, fordi det forekom mig, at der var for megen Løgn og Affektation i det Meste, og at jeg ikke desto mindre har bestandigen følt mig tiltrukken af dens Harmoni. Kort, jeg har, uden at være forelsket i Andet end Physika og Metaphysika, begyndt paa et Naturepos, over Luftseiladsens Opfindelse. Hvad Videnskaben har lært mig, hvad indre Erfaringer have udviklet i min Sjæl, kort, hvad Naturen har aabenbaret mig, det kan jeg lægge deri. Jeg forestiller derfor denne Opfindelse som en Naturaabenbaring og paakalder selv, som Digter, Naturen.

Gjennemstrøm mig Natur, med Din altopvækkende Lue,
Lad mig høre de Toner, Du lærte mit anende Hjerte,

Naar i Skovenes Mulm, det vidthenbrusende Løv mig
Vakte af grublende Drøm, for at sænke mig dybt i en ny kun,
Eller naar, Øiet i natlig Begeistring mod Himmelen henvendt,
Sjælen blandt evige Stjerner, i ubegrændsede Omkreds,
Vidt hensvæved' og tauns beundred' Din hellige Samklang.

Scenen er i det sydlige Frankrige, hvor Brødrene Joseph og Stephan Montgolfier levede. For at give Dig endnu en Mundsmag af Digtet maa Beskrivelsen heraf staae her:

Hist i Gallernes vinrige Land, mod den sydlige Grændse,
Hvor den høiere Sol, med meer retstraalende Lyskraft,
Klæder i spraglede Blomsters Mangfoldighed Jorden og skaber
Sødhed i rødmende Frugt, hvor Himmelens hvælvede Klarhed
Straaler i fuldere Glands, kun sjeldent formørket af Skyflor,
Og hvor den natlige Himmels dybt hvælvede høie Azurblaa,
Tæt bestrøet med funklende Lys, er Tempelets Hvælving
Over den tause Natur, der fødtes de herlige Brødre
Joseph og Stephan, udseet, os at lære den dristige Skyfart.

Brødrene ere Naturgrandskere, de gaae ud at søge Blomster og Stene. Efter at have seet de mærkværdigste Spor af en skabende Oldtid, bestige de Spidsen af et Bjerg, hvorfra et klart Overblik viser dem den hele Egn, paa samme Tid som Produktet af en dyb Naturkraft og herlig ved sin Skjønhed. Paa deres Vei ned ad Bjerget lokker en Naturgjenstand hver til sin Kant, og Joseph forvildes i en Skov, hvor han ved Solens Nedgang bestiger en Høi, hvorfra den hele Skov, som et sagte bevæget Løvhav, kan overskues. Som Dæmringen tiltager, og Gjenstandenes bestemte Omrids forsvinde, saaledes forsvinder ogsaa Tankernes Bestemthed, og hans hele Sjæl opløses i en forunderlig Længsel. Solens Lys forsvinder endeligen ganske. Alt, hvad begrændset og nær er, forsvinder. Kun Universum, i sine skinnende store Masser, staaer for ham. At rive sig løs fra de jordiske Baand, at svæve fra Stjerne til Stjerne, det fordrer nu hans Sjæl, og i en begeistret Bøn

beder han om at naae en Viisdom, som kunde hæve ham over Jorden. Han vil nu ved Maanens Skin gaae tilbage igjennem Skoven. Maanen formørkes; hele Naturen tier; kun en ubestemt Raslen af Løvet og fjerne Vandfald høres. Den paniske Skræk griber ham. Han fatter sig. Han naaer en friere Plads. Denne er en Ellemose, hvor Lygtemænd og Ellekonger søge at forvirre hans Blik; men han skrækkes ikke. (I denne Deel har jeg fremstillet hine Spøgelser som Naturkræfter, uden dog at betage dem deres aandelige Natur. Det formaaede kun den nyere Physik). Tilsidst naaer han en Grotte, hvor han rolig indsover, og seer i Drømme den hele forløbne Dags Historie, men med langt mere glimrende Farver og mere sammentrængte til et Brændpunkt; men det forekommer ham, at han kun frelses fra Nattens Spøgelser derved, at en Sky løfter ham op over Jorden. Han svæver derpaa hen over Ægyptens hellige Land og Afrikas Sandørkener, hvor han opdager et ubekjendt ældre Land; han svæver over Sydhavet, besøger Polerne — og vækkes af sin søgende Broder, ved første Daggry. Broderen har ogsaa havt underlige Drømme om at hæve sig i Luften, og medens de tale herom, staaer Solen op bag det Bjerg, hvorfra de igaar overskuede Alt. En Sky bedækker Bjergets Tind. Solen løfter den ved sin Varme, og nu farer som et Lynglimt den Tanke gjennem Josephs Sjæl, at indslutte en Sky i et let Gevand og derpaa hæve sig over Jorden.

See dette er nu første Sang af mit Digt. Denne Sang er paa lidet nær færdig, men skal endnu ikke saa snart forlade min Papirskuffe (Pult har jeg ikke). Siden jeg har henlagt dette Arbeide, har jeg forfærdiget en Dialog over det Spørgsmaal: hvorfor finde vi Behag i Musiken? Om denne kan jeg ikke give Dig saa lang Efterretning; men Du skal snart faae den trykt.

Til Slutningen hilses Du fra alle Venner og Veninder her, og bedes Du at hilse Veninde og Venner hist.

Din

H. C. Ørsted.

Til H. C. Ørsted.

Rendsborg den 19de Februar 1808.

Behøver jeg vel at sige Dig, kjære Ørsted! hvor behagelig Din ægte poetiske Epistel har overrasket mig? eller troer Du, at Rendsborg og Commerce-Collegiet ganske skulde have qvalt den levende Deeltagelse for det Ædle og Skjønne, som jeg hidtil troer at have havt? Dog, det troer Du ei, ellers havde Du ei meddeelt Din Ven Dit sidste Arbeide, og for at vise Dig, at jeg har vidst at skatte det og af de faa Linier, af det lette Skyggerids, at danne mig et heelt Billede, saa vid! at jeg endnu samme Dag, jeg modtog det, henreven af Din Gjenstand og dens Behandling, ilede ud til Grevinde Schimmelmann, for at deelagtiggjøre hende heri og i min Glæde — Du tilgiver mig vel det? — jeg fandt her den meest levende Interesse for Dit Æmne og Tilfredshed med det, Du havde udført — og en Partiskhed for Dig, som inderlig har glædet mig, som Din Ven — denne Interesse var oprigtig, det sagde mig Tonen, og tillige den ædle Greves Ønske i Dag at meddele ham det. Du seer, altsaa, kjære Ørsted! at Din Lyras harmoniske Toner ogsaa virke her midt imellem de frygteligste Udsigter til Krigens nære Rædsler og mellem dræbende Forretninger — og dette bør vel opmuntre Dig til at meddele mig, hvad Du har færdigt, om Du ei har besynderlige Grunde til at nægte mig dette Ønskes Opfyldelse. Jeg er aldeles indtaget for dit Æmne, det hæver Dig over Læredigtets Tør-

hed, som Montgolfier hæver os fra Jorden — hver vigtig poetisk-physisk Opdagelse, hvert Clima, hver Himmelens Region, hver Tidsalder og Fremtiden selv kan Du svæve let hen over, kan Du hæve Dig til, kan Du skue i og malende fremstille. Det Overjordiske, Himmelske, Aandelige, som ligger i denne Opdagelse, det Store, som Fremtiden har sikkert skjult heri, gjør den mere end nogen anden til et Digteremne, og med Din Metaphysica og Physica anseer jeg Dig for Digteren til at give Fantasie, Speculation og Følelse ligemeget Stof til Virksomhed, og med mandig Aand at bringe Enhed i det store Hele. Det er, som om Du var bleven mig dobbelt saa kjær, siden Du har glædet mig saa overraskende med dette aandrige Product — hvem Din Løgn og Affectation i Poesien angaaer, fatter jeg meget vel. Jeg venter nu en udførligere Udsigt over det hele Epos, og som sagt, en Afskrift af det Færdige — og Taushed, om Du ønsker det.

Medens Du svælger i videnskabelig Nyden og Virken, lever jeg et høist uvidenskabeligt Liv; nogle Forretninger, ingen Leilighed eller rettere Mangel paa et bestemt Maal og paa Hjælpemidler ere Hindringerne; dog har jeg ei forladt Videnskaberne, fordi jeg har forladt den almindelige Landevei, hvor Universitetet egentlig er en Kro — havde jeg mine Dagbøger fuldendte jeg mine Italienske Breve, jeg fandt dog vel en Forlægger; at Du ei har sagt mig et Ord, en venskabelig ærlig Mening om det, som er trykt, er ei velgjort; jeg ønskede, og det er vel tilgiveligt, dog ogsaa gjerne at høre Din Stemme; hvorfor skriver man dog, uden for at vinde sine Venners Bifald, at forene sig noiere med dem! Siig mig altsaa engang Din Mening herom.

Mit Ønske, at vende tilbage til Syden, derhen hvor Fortidens herlige Storhed bringer os til at glemme Nutidens al-

skens Daarlighed, er mere levende end nogensinde; mit Forsæt trolig at forfølge min Plan, skulde jeg selv tage en Omvei over Afrika, er urokkeligt. Man har det Galanterie her, at undre sig over min Resignation, over min Tilfredshed med Rendsborg, som vore ægte og uægte Kjøbenhavnere finde utaaleligt, netop fordi deres Synskreds er for indskrænket; man begriber ei, at Kjøbenhavn og Rendsborg for den, hvis hele Væsen hænger ved Italien, kun er en liden Modification af de samme Savn — kun nogle faa Venner der —, kun en skjønnere Natur, og Resten er lige for mig. Min Omgang er indskrænket, men behagelig her, i den finere Verden, som, hvor Cultur er forenet med Verden, dog egentlig er mig den behageligste Kreds: En Ven, der elsker mig, en elskværdig Pige, jeg kan hylde, see her det, som forskjønner mit Liv, og trods sin ydre Eensformighed giver det et Slags Afvexling, og gjør det langt rigere, end de Fleste kunne begribe; Læsning og Forretninger, Udkast til Arbeider, Blik i min Fremtid, Minder, veemodige Minder fra min Fortid, see her endnu mere Stof til Liv for Din Ven. Min igjen begyndte afbrudte udenlandske Correspondance har skaffet mig mange behagelige Øieblikke; fra Baron Humboldt i Rom har jeg nylig havt Brev, fra Wolff venter jeg hver Dag. Du maa see at læse det første Hefte af det Museum der Alterthums Wissenschaft, som Wolff og Buttmann udgive, det er heelt af Wolff, ganske ham værdigt, og kan lære Jer Profane mange herlige Sandheder. Ogsaa Zoega's Basreliefer har jeg læst de 3 første Hefter af med megen Interesse, jeg agter at levere en vidtløftigere Anmeldelse heraf i lærde Efterretninger, — bliver den for stor, i Minerva eller Universitetets Annalerne. Du seer dog, at Din Ven ei saa ganske forruster i Commercen i Rendsborg. Forresten har Du vel hørt om vor Fest til Kongens Fødsels-

dag, som virkelig var glimrende og smagfuld — mais qui nous coûte un peu cher — da 45 Personer have beværet 150. Siden have vi havt et Par Smaaballer, og nu skulle vi have en Kanefart og Bal. Det forekommer mig egentlig, som Trojanernes Glæde Aftenen efter, at de havde slæbt Hesten med de skjulte Bevæbnede indenfor Muren. Sikkert forekommer det mig, at der trækker et Uveir op; men om det drager forbi og slaaer ned hos Naboerne, eller om det ganske opbrænder Fredens, Roligheds og Selvstændigheds Hytter, og om vi nogensinde leve at see Luften renset og aande frit, see det er Spørgsmaalet, og to be or not to be var os aldrig nærmere. Vi vente her hvert Øieblik den bestemte Efterretning om vore fornemme Velynderes Ankomst — cela nous dérangera sans doute un peu la maison, mais pour avoir l'honneur de recevoir des hôtes si magnifiques, il vaut bien la peine, j'espère, de se déranger un peu. Qu'ils viennent, pourvû qu'ils payent, sagde Grev S. Mais les Français, svarede jeg, je les ai toujours connû comme de grands économes, qui aiment bien à jouir mais pas à payer, og han traf med et bittert Smiil paa Skuldrene. Forresten beundrer jeg dette overordentlige Menneske jo længere jo mere, han har nylig forelæst mig Noget, der skulde være en Erklæring, Betænkning over Pestalozzianismen, og jeg har beundret den dybe Grandskeraand, forenet med den glødende Fantasie, som herskede deri; egentlig var det en Udsigt af hans Ideer over Menneskenes Uddannelse og Bestemmelse, og ofte traf det forunderligt sammen med Fichtes Grundzüge, som han ikke kjender — jeg bad ham lade det gjennemsee og trykke anonymt — det vilde være et sjeldent Fænomen at læse denne Speculation, disse herlige, ædle, ophøiede, rensede Begreber om Menneskenes Bestemmelse af en gammel Stats- og Finantsminister, skrevne midt imellem den uhyre Mængde af Forretninger, der overvælde ham — og endnu mere

vilde man, som jeg, beundre hans ømme, menneskekjærlige Hjerte og hans glødende ungdommelige Fantasie, som ingen Erfaring, ei Alder, ei Forretninger have kunnet nedtrykke eller forhærde — en herlig — lysende, varmende Guddomsstraale maa være trængt dybt i den Sjæl, der saaledes skal være hævet over den menneskelige Aands sædvanlige Lod.

Den 20de Februar.

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

Naar Du har et Øieblik for Din Ven, da und ham det; Du veed eller bør vide, hvormeget det glæder mig. Lev vel og giv mig stedse saa overraskende, rørende Beviser paa Dit Venskab, som i sidste Brev, hvormed Du endnu mere vil gjøre mig til Din af ganske Hjerte oprigtig elskende

Gjerlew.

Til Samme.

Rendsborg den 22de Marts 1808.

Midnat er nær. Den fordømte Post gaaer af imorgen Formiddag Kl. 10; staae tidlig op, for at skrive Dig til — nei! det er for meget, — lade det være — ja! det var egentlig det, jeg burde — eller i det høieste skrive: Jeg havde villet skrive Dig ret langt til, men jeg gad ei, der kom Noget i Veien. Nu, jeg vil skrive, maaskee kommer jeg snart for at straffe Dig for al Din Dovenskab, Du grove Synder. Altsaa, Kongen er død her, men ei begravet. Franskmænd og Spaniere have draget skarevijs igjennem Landet og Byen, indtil en lumpen engelsk Brig, med al sin Johnbullske Uforskammenhed opholder en heel Armee. Tildragelserne følge saa rask oven paa hinanden, at jeg ei kan troe, jeg lever længer i vort kjære Fædreland, gid de kun fulgte saa gode som rask. Vor Krigserklæring er lang, mais on ne se bat̃te pas seulement avec des

mots et des phrases, — gid alle de franske Helte og spanske Cavalleros vare hos vore Naboer. At beskrive Dig min Følelse, da jeg for første Gang saae disse fremmede Tropper indenfor mit Fædrelands fredelige, lykkelige Grændser, saae dem i en af dets vigtigste Fæstninger, hvor Regenten endnu var, formaaer jeg ei, — den var inderlig veemodig bitter, min nationale Følelse var dybt saaret, je reconnus les chaines même dorée, — min Følelse for Uafhængighed, hvor smaa vi endog vare, var smertelig saaret, dette skjønne Fantom var forsvundet, maaskee vil Du dele min Følelse med mig, naar Du engang seer disse Tropper, og naar Du, som jeg, havde seet deres Insolence, som vore Commanderendes kjærlingagtige bêtise fremkaldte og maatte fremkalde hos disse herskevante Mennesker, saa vilde Du endnu mere kunde dele denne bittre Følelse. Iøvrigt veed Du min gamle tendresse — Du mærker min Stiil selv galliceres — for de Franske, og det er sikkert, det er en egen Elskværdighed, som dette Folk midt i sin Raahed, midt i sin sædelige Fordærvelse har, og som gjør, at man taaler meget eller finder det mindre. Med endeel af de franske Stabsofficerer har jeg spiist her hos Kammerherre Schleebusch, næsten daglig. Det er interessant at høre disse Mennesker, som i en ung Alder have saa rige Erfaringer, som have bivaanet Batailler, ligesom Modehelte Baller, og reist Europa igjennem i Spidsen af deres seirende Corps. Jeg har talt med Cavallerie-Oberster, som vare komne fra Gaëta eller Reggio til Polen, og nu gik til Sverrig, il faut faire le cercle entier — sagde jeg en af dem — snurrigt var at see nogle af vore Hoffolk ved Siden af dem — Contrast mellem Mand og Mand er neppe større. Der var meget elskværdige, meget dannede Mennesker iblandt dem, som raisonnerede med et herligt, frit Blik over Livet, over Politik og Krig, især i en snævrere Kreds. — Og nu Spanierne,

disse Sydens Mennesker med deres Ildblik og Lethargie — denne underlige Kamp mellem Natur og Natur — disse Karavaner paa Æsler — denne smudsige Hjælpeløshed, fordi der Naturen gjør Alt og her Intet — deres Officerer godmodige, fordringsløse Mennesker, med et brændende Had mod de Franske. Ah! le vilain peuple! ah! les vilains soldats! skrege de levende Franske, naar de saae dem, med et foragteligt Blik. Deres Cavallerie er skjønt, lutter spanske Hingste — deres Infanterie er mesquine — smaa jammerlige Mennesker, og havde de ei det indre Liv, vilde de reent være afskyelige. Der er saa himmelvid Forskjel mellem Spaniere og Franskmænd, at disse Folkeslag aldrig ville amalgamere sig. Spanierne ligne meget mere Italienerne i Charakteer, skjøndt ogsaa de hade hinanden. Det spanske Sprog har moret mig; med Italiensk kommer man meget godt igjennem med dem. Dog nu nok herom.

Vor Forventning her er meget spændt, om Tropperne kunne komme til Sjælland og derfra til Sverrig? Hvad der i alt Fald vil skee der, og hvad Danmarks Skjæbne efter denne mærkelige Crisis vil vorde. Vor kjække Konge bestiger sin Throne under de lykkeligste Auspicier for den største Rolle — gid det ei blive celui du confident du Héros! j'aime ma patrie et mon Roi trop pour cela. Vi, Collegierne, have erholdt Ordre til at vende tilbage, naar Troppemarschen er endt, hvis da ei vore djævelske Fjender hindre os, og hvorledes skal det gaae i Tilfælde af en Spærring, som sikkert er at befrygte, med Regjeringen paa denne Side af Bæltet?

— — — — — — — — — — — — — — — —

Lykønsk vor brave Ven Steffens af mit ganske Hjerte paa mine Vegne, gratuleer Fru Majorinden, jeg gad gjerne skrevet Steffens til, hvis det ei var kjedeligt at skrive uden at faae Svar; hils Din Broder og hans Frue. Kammerherre

Ries, som jeg netop har seet i Aften, hilser meget. Kongen skal bisættes med al mulig Pomp. Calmette pleure comme un enfant, ce drôle, qui m'amuse beaucoup — Nielsen fait le grand Maréchal de cour — toute la petite cour est extrêmement occupée; adieu! mon ami, adieu!

De tout mon coeur ton fidèle ami.

Gjerlew.

Til Oehlenschläger.

Kjøbenhavn den 13de Juni 1808.

Af Dine Klager over, ikke at have faaet Brev fra mig, maa jeg nødvendigen slutte, at et af mine Breve til Dig er forkommet.

— — — — — — — — — — — — — — — —

Det er mig kjært, at Du reiser til Schweitz; thi saa gjerne jeg vilde see Dig her, saa indseer jeg dog, at her ikke er Noget for Dig at udrette, saalænge som Alt staaer paa den nærværende spændte krigeriske Fod. Men have vi derimod ikke noget Krigsdigt at vente fra Dig? En kort, fyndig, populær Krigssang vilde vist gjøre en god Virkning. Hvad vi hidindtil have faaet, er for Intet at regne. Baggesens have ingen Lykke gjort og fortjente, som mig synes, det ikke heller. Jeg behøver vel ikke at sige Dig, hvo som mest har udmærket sig i denne Feidetid; Du maa kjende det af Aviserne, som nu dog maae have nogen mere Interesse for Dig, end de før have havt. Jeg vil altsaa kun føie nogle enkelte Bemærkninger til, saadanne som ikke sees i Aviserne. Prinds Christian af Augustenborg, som kommanderer i Norge, er ikke blot ved sine Medhjælpere en heldig General, men er selv en øvet og kyndig Krig, der før har tjent Østerrig mod de Franske. I Freden anvendte han sin meste Tid til at bereise Norges vigtigste Egne

og kjendte derfor nu alle Midlerne til Landets Forsvar. Han er meget elsket af de Norske. For nogle Dage siden havde vi en Affaire ved Dragør (saaledes har Nyrup viist, at Dragøe skrives i gamle Dokumenter) med en engelsk Konvoi. Vore Kanonbaade ødelagde næsten ganske en Fregat, toge en Brig og toge eller ødelagde 12 Kjøbmandsskibe. Vi sloges i 5 Timer, og de engelske Krigsskibe sparede ikke deres Krudt. Desuagtet mistede vi ikke een Mand, ja havde ikke engang nogen Saaret, som man kunde sige var mærkeligen beskadiget. Jeg skriver Dig dette, fordi Du maaskee vilde ansee det for Pral, naar Du læste det i Aviserne. Kongen var selv Tilskuer ved Affairen. Alt begunstigede os. Det var nemlig ikke Fjendens Hensigt at angribe os, men blot at bringe en Kjøbmandsflaade forbi, som siden skulde snige sine Varer ind i Østersøens Havne. Den laa ved den svenske Kyst og ventede, til en rask og gunstig Kuling kunde føre den vore Kanonbaade forbi. Den fandt endelig den forønskede Leilighed, gik ud, vel beskyttet af Krigsskibe, men da den kom til vor Kyst, blev det stille; Vinden vendte sig og blev den mindre gunstig, kort, den maatte holde vore Kanonbaade Stand. En Kamp, saa nær Staden, kan Du let tænke Dig, maatte sætte alle Indvaanere i Bevægelse. Der gaves intet høit Sted fra Toldboden til Frederiksberg Slots Altan, som ikke var besat med Tilskuere, der alle ventede utaalmodigen paa Udfaldet. Natten endte egentlig Kampen, ellers var neppe Een undkommen. Kongen var endnu paa Amager, da Alt var endt; han havde ladet bringe alt Nødvendigt ud for at pleie de mange Saarede, han ventede. Du kan altsaa let tænke Dig hans Glæde, da den ene Baad efter den anden ankom, og han overalt, hvor han spurgte efter de Saarede, fik til Svar, at der Ingen var. Kommandeur-Kapitain Krieger, som førte Overkommandoen, blev Dagen efter udnævnt

til virkelig Kommandeur. Vore Kanonbaade gjøre overalt den bedste Tjeneste, ved Lolland har Lieutenant Wulf taget en Brig, blot med 4 Kanonbaade. Han havde kun en eneste Saaret, nemlig en Lieutenant Grotschilling, som under Kampen havde udmærket sig. Wulfs Broder har ogsaa med et Par Kanonbaade under Norge jaget et større engelsk Krigsskib paa Flugten. Lieutenant Bjelke har ved Bergen drevet en engelsk Fregat paa Flugt, ogsaa ved Kanonbaade. Lægges nu hertil den hæderfulde Kamp, som Skibet Prinds Christian havde med den overlegne engelske Magt, saa fortjener vel vor nuværende Sømagt sin gamle Roes. Ved at skrive dette, falder det mig ind, at det vilde være godt, om Du fik en udførlig Beretning om Alt, hvad der under denne Krig er foregaaet i Norge. Jeg kan ikke give Dig det detailleret nok, uden at have Dagens Blade for mig; men jeg skal bede Christiane, at give Dig et Exemplar af Budstikken, et Blad, som Falsen udgiver i Christiania.

Af literaire Nyheder vil det maaskee ikke være Dig ganske uinteressant at høre, at Nyrup har udgivet Edda paa Dansk, og i en Dedication til Steph. Heger angivet som Hovedaarsagen til sit Arbeide, at han derved vilde forberede sine Landsmænd til Læsningen af Dine Digte.

Om Gjenstanden for vor forrige Brevveksling skriver jeg ikke et Ord, fordi jeg ikke gjerne repeterer, hvad jeg vidtløftig nok har sagt i et tidligere Brev, som jeg dog haaber skulde være kommet Dig i Hænde, deels ogsaa fordi jeg synes, at vi vel kunne anse denne Sag for sluttet.

Jeg maa dog vel fortælle Dig, at jeg i Vinter har begyndt paa et Digt over Luftseiladsens Opfindelse. Det er ikke bestemt til Trykken, da jeg ikke tør haabe at bringe det til den Grad af Fuldkommenhed, at det fortjente Offentlighed; men

at det ikke vil være uden al Interesse for mine Venner, der kjærligt ville overse Svaghederne i et Forsøg, som ikke gjør Fordring paa at være Kunstværk, skjøndt dets Forfatter ingen Umage har sparet paa det, det tør jeg haabe. Min Hensigt er at fremstille denne Opdagelse som en guddommelig Aabenbaring gjennem Naturen, hvilket upaatvivleligen enhver Opdagelse er. Jeg vil her dog give Dig nogle faa Vers af Begyndelsen.

Leirer Eder i Kreds og hører den skinnende Stordaad,
Som skal krone med Hæder vor Old i uendelig Fremtid,
Dersom Viden og Kunst beundres af kommende Slægter;
Thi hvad Naturen kun lærte den letbevingede Luftsøn,
Gjennem ætheriske Strømme i svævende Flugt sig at hæve,
Det fuldbringer nu Kunst; majestætisk hæver et Luftskib
Jordens Søn over Skyen høit, i den renere Æther,
Did hvor den herlige Ørn selv ei mægted' at naae i sin Kraftflugt*).

— — — — — — — — — — — — — — — — —

En anden Gang skal Du faae Digtets Plan. Tilgiv imidlertid, om jeg har fusket i Din Kunst. For nærværende Tid arbeider jeg troligen paa min Lærebog.

Din

H. C. Ørsted.

Den 19de December 1808.

Min Broder kommer i Morgen Eftermiddag Kl. 6 til en Thee hos mig. Dersom De vil komme dertil, skal det være mig kjært. Jeg ønskede tillige, at De i mit Navn vilde bede Hr. Grundtvig at komme med, da det baade vilde være

*) Herefter følge de to Vers, som ere trykte i Brevet til Gjerlew S. 261—62.

min Broder og mig kjært, at gjøre hans nærmere Bekjendtskab.

Deres

H. C. Ørsted.

S. T.
Hr. Literatus Sibbern
Valkendorfs Collegium.

Den 14de Februar 1809.

I Morgen Aften ønskede jeg at faae „Axel og Valborg" forelæst for et Selskab af Venner. Jeg tager mig den Frihed hertil at indbyde Dem og Hr. Grundtvig, dog Dem paa Kondition, om De nemlig ikke er saa bekjendt med den, at De ikke ønskede nu strax igjen at høre den. Jeg beder Dem hilse Hr. Grundtvig, at jeg efter nærmere Overlæg troede selv at burde forelæse Axel og Valborg, i det Mindste begynde derpaa; men da mine Forelæsninger ofte anstrenge mig meget, og jeg altsaa ikke veed, om jeg vilde kunne udholde den hele Lekture, saa vilde jeg bede ham at læse Stykket, for at komme mig til Hjælp, om jeg skulde behøve det. Jeg sender derfor hermed Deres Afskrift af Stykket.

Vilde De ikke have den Godhed at paginere samme?

Deres hengivne

H. C. Ørsted.

S. T.
Hr. Literatus Sibbern.

Til Oehlenschläger.

Kjøbenhavn den 11te Februar 1809.

Jeg har modtaget Dine Breve, Din Ansøgning, Din Axel og Valborg, Alt i velbeholden Stand. Alt har jeg læst

med Fornøielse; men naturligviis Intet saaledes som Axel og Valborg. Den er bleven læst og atter læst af os Alle, i Samfund og ene. Saa fuldendt og saa indholdsrig, maa den nødvendigt virke dybt paa alle Læsere og Tilhørere. Jeg tør endog paastaae, at den fuldere end noget af Dine andre Arbeider vil kunne nydes af Alle, som have den mindste Kjærlighed til Poesi, og det uden at have tabt noget af det, som gjør Dine andre Digte kjære for Enhver, der har en noget uddannet poetisk Sands. Paa Theatret vil den ogsaa virke mægtigt og spilles bedre end Dine andre Stykker. Forresten maa Du ikke troe, at det nyfødte Barn fortrænger de Ældre. Palnatoke skal snart spilles, og Alles Forventning er kun spændt derpaa, om Opførelsen ei vil blive Digtet for uværdig. Hakon Jarl vil aldrig glemmes, omendskjøndt Theaterdirektionen ikke har villet lade den opføre i Vinter. Unter uns gesagt, tiltrækker dens uhyre Ideerigdom mig endnu med fortrinlig Magi, om jeg end ikke vilde kunne forsvare mig mod Nogen, der vilde give Axel og Valborg Fortrinnet. Din Digterroes har i Din Fraværelse udviklet sig endnu mere end Axel i sin Fraværelse fra Valborg. Over hele Byen spurgte man allerede efter Axel og Valborg, før den kom, og nu da den er kommen, tales mere om den, end om de fleste trykte Bøger. At holde den hemmelig, derpaa er aldeles ikke at tænke; En har Brev derom fra Paris, en Anden fra Schweitz. Jeg har ikke udlaant den, uden til Personer, til hvem Du selv vilde laant den, om Du havde været her, og det var endda til meget Faa. Men jeg hører dog, at næsten alle skikkelige Folk have læst den; Gud veed, hvorfra de have faaet den. Men dette er saa langt fra at skade Arbeidet, at det meget mere forøger Interessen; og da Stykker af den Art just ikke spilles fortrinligt her, saa er Publikum forud overbeviist om, at hvor Fremstillingen for-

feiler sit Indtryk, der er det ikke Din Skyld. Du maa ikke troe, at vi anſee Din Axel og Valborg for feilfri her. Hvert af Fakulteterne har deri fundet een Feil. Det theologiſke beſværer ſig over, at Du lader Jakob arbeide for ſin Rebekka, da det dog var for Rachel, han arbeidede. Rebekka var Iſaks Huſtru. Da det theologiſke Fakultet med Bibelen i Haanden er ufeilbart, ſaa havde vi gjerne ſtrax føiet det og ſat Rachel for Rebekka; men ſaa manglede Verſet de fornødne Fødder; vi maae altſaa overlade det til Dig ſelv, at redde Dit Stykke fra Kirkens Ban. Det juridiſke Fakultet er allerede lidt mere føieligt. Det har allerede oplyſt mange Spørgsmaal af Lægfolk, den kanoniſke Ret angaaende; men det veed ikke ret at forklare ſig, hvordan Valborg kunde være videre ude i Slægt med Kong Hakon end i ſyvende Led, naar Axel var i andet; dog anſeer den det ikke for reent umuligt og falder viſt til Føie, om Du forbliver haardnakket. Hiſtorikeren er derimod atter mere impertinent og paaſtaaer, at det var Hakon, ſom blev ſlagen af Inge ved Bekeſuden, og at Hakon førſt et andet Sted overvandt Inge. Mit Fakultet er af alle det føieligſte. Jeg maa kun i dets Navn gjøre den Anmærkning, at Wilhelms Anmærkning „Hvor dunkel for en Sommermorgen", maaſkee kunde kritiſeres; thi vel er det ſandt, at Vinterdagene ere kortere i Norden; men derfor ere juſt Sommerdagene deſto længere, og om Sommeren maa det ret meget tidligt være lyſt i Trondhjem. Nu indſeer vel det beſkedneſte af alle Fakulteter, at Du derpaa kan ſvare, at Morgenen gjerne kan være noget mindre lysklar i Norge end i Tydſkland, og at den jo ogſaa kunde være ſkyfuld; men vi bede dog ærbødigſt at bemærke, at Sommermorgnerne vel ofte paa de danſke Øer kunne være mere ſkyfulde end i Tydſkland, men at dette neppe er Tilfældet paa Norges faſte Land. Dernæſt er

det vel sandt, at Solstraalerne falde skraaere i Norge end i Tydskland og altsaa lyse noget mindre; men dette vil neppe give en saa stor Forskjel, at den vilde falde en Fremmed sær bemærkningsværd. Fakultetet vilde have troet det overflødigt at gjøre denne Anmærkning, dersom det ikke troede, at Digteren maaskee just af den omtalte Omstændighed vilde tage Anledning til, endnu at sige noget mere Skjønt om Norden.

Paa Kongens Fødselsdag blev Sanders Knud Lavard givet. Hans Majestæt skal have ennuyeret sig forfærdeligt og sammenlignet Stykket med en lang Ligbegængelse. Stykket ender med ligesaa mange Mord som Kjærlighed uden Strømper. Tredie Aften udpeb man det. Desuagtet har man dog atter bragt det paa Theatret, dog ikke uden vigtige Forbedringer, det er: Forkortninger. Han har ogsaa benaadet nogle af Personerne, saa at de nu ikke Alle døe. Jeg har endnu ikke hverken læst eller seet det; men Rahbek har rost det i Tilskueren ved Siden af Palnatoke. Grundtvig har derimod skrevet adskillige Epigrammer til Sander og en Prolog til Samme, hvori Rahbek heller ikke skaanes. Efterat have lovet Sander alle kloge Folks Bifald og Triumf over Alle, som han ikke kan lide, siger han:

„Vel seer jeg, at selv Rahbek vakler,"
„Og roser disse ny Spektakler";
„men det er vel kun gammel Sæd,"
„Som intet Ondt han mener med";
„Dog sandt er sandt, jeg gøs forleden,"
„Da Du hos Oehlenschläger stod";
„Thi rigtignok stod han forneden,"
„Og derved stilledes mit Blod";
„Men tænkte jeg dog, Herre Gud,"
„Det er jo dog som Sancte Knud"
„Var Palnatoke op ad Dage" ꝛc.

Han lover Sander videre, at alle hans Rivaler godvilligen skulle vige for ham; om Rahbek, som har lovet Forelæsninger over Knud, siges:

„Han viger nok,“
„Naar han kun have maa den Ære,“
„Din Knud i Mag at sønderskære,“
„Og siden den at plukke op,“
„For hele Publikum at lære“,
„Hvorledes han forstaaer sin Lessing“;
„Hvormeget det forgyldte Messing“
„Er bedre end det pure Guld“.

Palnatoke bliver først spillet om en 14 Dages Tid. Theaterdirektionen vil ikke betale den, men vil, at Du skal tage tredie Aftens Indtægt. Jeg haaber, at dette ikke vil bekomme Dig ilde. I min Broders Huus vil man uddele Billetterne. Theaterdirektionen indfører mange nye Skikke, deriblandt er ogsaa den, at den ikke vil lade noget Stykke spille, før Theaterpersonalet kan faae trykte Exemplarer deraf, hvorved man sparer Rolleafskrivningen. Jeg har derfor maattet overlade Brummer, som den Høistbydende, Palnatoke. Han har ladet den trykke i elegant Duodez og følgt Exemplarerne ved Nytaarstid, i ziirlige Bind eller Hefter. Konditionerne ere: 12 Rd. for Arket: Du har Ret til, om to Aar, at optage den i en Samling, om Du vil: en saadan Samling tilbydes Brummer først og overlades ham, hvis han vil give det Samme som Andre.

— — — — — — — — — — — — — — — — —

Faa Dage før Dit Brev ankom hertil, havde Kall begjært sin Afsked fra Malerakademiet. Jeg havde strax talt til Schimmelmann derom. Han blev derover saare glad, fordi, sagde han, det var saa vanskeligt, at finde en Post, som nogenlunde passede sig for en Mand som Dig. Din Ansøgning kom da just, som den var kaldet. Men hvad er da nu skeet? Abildgaard vil forene denne Post med sine andre. Han har endog villet være Professor i Anatomien ved Akademiet. Jeg tænker, at han med det Første indgiver en Ansøgning om at blive Malerakademi, i Stedet for Bestyrer deraf. Du indseer nu, at man vil lægge Dig alle mulige Hindringer i Veien.

Dog endnu kan jeg Intet sige om Udfaldet. Jeg har talt med Prinds Christian. Han svarede mig evasive.

— — — — — — — — — — — — — — — — —

Med Kongen selv har Schimmelmann talt. Med Kongens Sekretair, Jessen, har jeg selv talt udførligt. Jeg har saameget muligt denne Sag angaaende løbet til Enhver, som kunde have Indflydelse. Om det vil hjælpe, maa Tiden lære.

Af interessante literaire Produktioner er ikke noget Synderligt kommet ud i disse jammerlige Tider. Hvad der maa forekomme Dig interessantest er, at Grundtvig har udgivet en nordisk Mythologi. En poetisk Aand svæver unægteligen derover; men det er dog et sandt Begynderarbeide, at sige af en god og dygtig Begynder. Ufuldstændighed og Mangel af sand Gjennemskuelighed i Fremstillingen er det, jeg især vilde lægge ham til Last.

Dersom Brøndsted skulde være kommen til Dig, saa hils ham fra mig. Han har skrevet mig et Brev til, hvori han mener, at jeg ikke burde bleven fortrydelig over hans Forhold. Jeg vil gjerne troe, at der subjektivt intet Fornærmeligt har været deri; men i den Forbindelse, hvori Alt kom, stødte det min Følelse. Naar jeg ikke saae Andet fra Dig end Skjændebreve, og jeg nu fik Noget fra ham, der virkelig saae ud som Irettesættelser, skulde jeg da ikke kunne blive vred! Enhver anden brav Karl vilde bleven det i mit Sted. Jeg troer, at Du kjender mig og veed, at jeg ikke lægger Sligt videre paa Hjerte og umuligen af en saa let mulig Misforstand kunde tage Anledning til en varig Fortrydelse. Jeg haaber, at vi, naar han kommer hjem, skulle vorde saa gode Venner, som om dette aldrig var skeet. I det Mindste er der fra min Side Intet iveien derfor. Men et Sted i mit Brev maa enten Du eller han have læst feil. Han troer, at jeg skulde have skrevet i mit Brev til Dig, at jeg havde behandlet ham med

udmærkende Forekommenhed. Sligt har det aldrig faldet mig ind at skrive; men derimod vel, at jeg har behandlet eller vel rettere er kommen ham imøde med udmærket Forekommenhed. Dette er sandt. Den Agtelse, jeg havde for hans Kundskaber, gjorde, at jeg opsøgte enhver mulig Leilighed til at gjøre hans nærmere Bekjendtskab; thi enhver dygtig Mand i sit Fag, dette ligge mig nu nærmere eller mindre nær, interesserer mig levende. Mig forekom det, men jeg troer gjerne, at det har været Indbildning, at han imod mig havde noget Fremmed. Saaledes stode Sagerne. Det hele Sted i mit Brev have baade Du og han misforstaaet. Jeg skrev, at mit hele Bekjendtskab med ham bestod deri, at jeg var kommen ham imøde med udmærket Forekommenhed. Men af Sammenhængen var det klart nok, at jeg ikke meente mit hele literaire Bekjendtskab med ham; thi jeg sagde udtrykkeligen, at slige Bebreidelser taalte man kun af gamle inderlige Venner. Jeg lagde endnu til, at Du skulde bede Brøndsted, for det Venskabs Skyld, der burde sammenknytte alle retskafne Videnskabsdyrkere, ikke at behandle mig saaledes. Du seer altsaa, at jeg erkjendte ham fuldkomment i hans Videnskabelighedes Qvalitet, men ikke i Fortroligheden; fordi han dertil ingen Anledning havde givet mig. Fortryd ikke paa, kjære Adam, at jeg bebyrder Dig med denne Explikation. Jeg vilde gjerne staae venskabeligt med B. og troer, at Du, som kjender mig saa godt, bedst vil kunne forklare ham det Hele. Altsaa vil Du have den Godhed at sige ham, at jeg ikke svarer ham paa hans Brev, og at det vel er bedst at lade denne hele Sag hendøe i sin Ubetydelighed. Om vi i Fremtiden skulle vorde nærmere Venner, som Videnskabsmænd eller som Mennesker, staaer ganske til ham.

For dog at sige Dig Noget fra mig selv, vil jeg fortælle Dig, at den første Deel af min Lærebog i Physiken om 2 til

3 Uger bliver færdig. Den indeholder blot den mathematiske Deel af Physiken. Jeg har ret studeret mig ind i denne og ost af selve Newton, de la Place og andre deslige Folk. Vore andre Physikere ville maaskee ikke forstaae den; men mine Tilhørere har jeg sat istand dertil. Udarbeidelsen af den chemiske Deel, hvoraf alt Meget er færdigt, vil falde mig lettere, men dog ikke være uden al Vanskelighed. I den egentlig dynamiske Deel vil det Interessanteste komme. Denne vil udgjøre et tredie Bind. Du seer altsaa, at jeg faaer skrevet en stor Bog. Du kan ikke troe, hvilken Glæde det foraarsager mig, ret at studere alle disse Ting tilbunds. Jeg seer her hele Verdens Anatomi og Physiologi. Men for ret at fatte denne i sin Heelhed og Storhed, maa man ofte tabe sig i et næsten rædsomt Detail. Hvor forfrisker det ikke da det indre Die, at skue ind i Poesien. Denne Nydelse har jeg næsten altid, naar jeg kommer til Din Søster og min Broder. Ogsaa hos nogle andre Venner har jeg samme Glæde. Jeg læser vel ogsaa Poesi hjemme; men fuldkomment nyder jeg den kun i Selskab med Folk, som kunne nyde den med. Det er, som om Videnskaben forfriskede mig til Kunstens, Kunsten til Videnskabens Nydelse. — Mine Forelæsninger gaae godt. Jeg har ved mit Privatissimum 70 Tilhørere. Kongen har bevilliget mig 400 Rd. aarlig, til derfor at leie et større Lokale. Jeg haaber, endnu inden Sommeren at kunne tiltræde det.

Fra Din Søster skal jeg hilse. Hun glæder sig over, at hun nu kan gaae en Tour rundt i Dine Digte og atter begynde forfra, som hos Göthe. Din Christiane lader Dig ligeledes hilse. Ikke mindre Din Fader og min Broder.

Jeg vilde nu slutte; men saa falder det mig ind, at Du dog vel havde Lyst til at høre Noget om Dannebrogsordenen. Den blev uddeelt Kongens Fødselsdag, med megen Pragt, paa

Rosenborg. 16 fik Kommandeurkorset, hvoriblandt Colbjørnsen, Malling, Balle, næsten alle vare udmærkede Mænd. Guldkorset fik over 100, hvoriblandt de Fleste vare Officerer, især Søofficerer, der ved en eller anden Affaire have udmærket sig. Af Digtere fik Thaarup det, af Professorer Treschow, Bugge, Abildgaard og den døvstumme Castberg. Thorvaldsen, A. Oehlenschläger, A. S. Ørsted fik det ikke. Af Læger have Callisen og Winslov faaet det, hvorimod man Intet kan have at indvende.

Gud veed, om jeg nu for mindre vedkommende Ting har glemt større. Jeg troer det dog ikke. Skulde det være skeet, saa tilgiv

Din

H. C. Ørsted.

Til Samme.

Kjøbenhavn den 26de Mai 1809.

Det gjør mig ondt at erfare, at mit Brev saa meget har nedstemt de, sandeligen ikke for høie, Forventninger, Du havde om det, man vilde gjøre for Dig i Fædrelandet. Jeg nødes til at melde Dig endnu, at der ikke er skeet stort Mere, end da jeg sidst skrev; men jeg troer at burde lægge til, at jeg er temmelig vis paa, at der snart vil skee Noget, og at Du bliver Professor og faaer en Gage, hvordan det end gaaer. Schimmelmann har nyligen talt med mig derom. Han forsikkrede mig, at der ingen Tvivl kunde være, at man jo vilde beholde Dig her, og at man for at kunne dette maatte opfylde Din Begjæring, i det Mindste hvad det Væsentligste angik. Han meente, at hvis det ikke kunde skee paa anden Maade, maatte man give Dig Prædikat af Professor og en Gage, hvorfor Du forpligtede

Dig til at læse over Poesi og Kunst, uden at Du dog var bunden til noget bestemt Institut. Han lovede saa snart muligt derom at tale med Kongen, der selv har erklæret, at man maatte gjøre Noget for Dig. Hvad Du skriver om den af Dig selv opfundne Plads ved Kunstakademiet, er fuldkomment rigtigt, og jeg har sagt det til Schimmelmann; men Du har ikke kunnet bringe en Omstændighed i Beregning, som den, der kjender Abildgaard, derimod ved udenad, at han nemlig vil gjøre Alt, ikke for at faae den Plads, Du vil have, men for at hindre, at Du skal faae den. Dette kommer nu aldeles ikke af noget Had til Dig, men af hans Lyst til at regjere, ifølge hvilken han er bange for alle udmærkede Mennesker i sin Nærhed, saa gjerne han end ellers vil omgaaes og vexle Tanker med dem. Det gaaer med Statsmaskinerne, som med andre Maskiner, deres Virksomhed indskrænkes skrækkeligt ved Inertien og Friktionen. De Led af Maskinen, som ved langt Slid ere komne til at passe til de øvrige, gaae letteſt og meſt uforstyrrede deres jævne og sikkre Gang. Ethvert nyt Led behøver en meget stor Kraft til at overvinde blot en liden Deel af denne Friktion, og er det ikke desto stærkere, saa knuses det ved alle Nabodelenes forenede Bestræbelse. Jeg har i mit sidste Brev ikkun villet give Dig Efterretning om, hvorledes denne Friktion yttrede sig her; har jeg gjort dette paa en ungeschickt Maade, saa beder jeg om Forladelse. Det har maaskee bragt mig selv noget ud af mit Humør, at finde bemeldte Friktion saa afskyelig stor. Dog, som sagt, jeg tvivler ingenlunde paa, at Du jo overvinder saa meget deraf, som Du denne Gang har begjært.

At Palnatoke har indbragt Dig 849 Rd., dansk Courant, i frie Penge, har uden al Tvivl Christiane skrevet Dig til.

— — — — — — — — — — — — — — — — —

For Sovedrikken har Theatret Intet villet give, men erklæret, at Weise maatte affinde sig med Forfatteren. Weise spurgte da, hvad Theaterdirektionen vilde give for et saadant Stykke, hvorpaa Hauch, i et Brev, som Weise foreviste mig, erklærede, at 100 Rd. var Prisen. Denne ubetydelige Sum har Weise udbetalt mig. Rahbek har til Din Fader sagt, at det var for lidt; men paa min skriftlige Anmodning om at sige mig, hvad jeg burde fordre af Weise, har han erklæret, at jeg ikke kunde fordre mere; men han meente, at Weise af sig selv burde have givet mere derfor. At det havde været godt, om Du havde faaet Stykket til Eftersyn, før det trykkes, nægter jeg ikke; men saa havde det ikke kunnet spilles før næste Aar. Jeg nægter ikke, at Weise jo burde bie noget efter Dig, da Du har maattet bie saalænge efter ham; men jeg tænker, at Du ikke vil regne det saa nøie med den besynderlige Weise, der forresten er fortræffelig og virkelig elsker Dig. Han længes meget efter Din Hjemkomst og ønskede, at Du vilde forfatte en Opera, hvori det Overnaturlige spillede en vigtig Rolle. Han vilde da anvende alle sine Kræfter paa at komponere den. Om Honoraret maatte naturligviis først gjøres en Akkord med Theaterdirektionen.

Axel og Valborg er nu formeligen antaget af Theaterdirektionen og tredie Aftens Indtægt Dig bevilliget, uagtet den skal spilles paa Kongens Fødselsdag. Dette skal være en særdeles Begunstigelse, da ellers de Stykker, som opføres paa denne Dag, skulle spilles 5 Gange i Rad, for at alle Abonnenterne kunne faae det at see. Nu har jeg da atter maattet skrive Dig et sandt Kommissionairbrev, men hvad skal man gjøre, Du skal og vil dog nu engang vide alle disse Ting, og naar nu Nogen skal have en Ulykke, saa kunne vi jo ligesaagodt have den som en Anden, siger Jonas. — Nu er der

ikke Tid og Rum uden til en og anden Efterretning, og disse ere endda ikke alle af de behageligste. Der har nyligen været en Assessorplads ledig i Høiesteret, hvorom Anders Sandøe søgte; men man har, endog imod Anciennitetens Love, foretrukket Rosenkilde i Politiet for ham. Han tog sig det først meget nær, saa at han blev syg, men har dog nu nogenlunde glemt det. Jeg kan endnu ikke ret fordøie denne Historie.

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

Hvad mig angaaer, saa lever jeg vel, har ved kongelig Understøttelse faaet et skjønt og stort Lokale paa Østergade Nr. 68, har skjønne Instrumenter og kan Gudskelov gjøre, hvilke Experimenter det skal være. Af Videnskabernes Selskaber i Kjøbenhavn og München er jeg bleven Medlem i Vinter, en Sag, der dog neppe fortjener at fortælles herfra til Italien.

Christiane hilser Dig. Sophie ligeledes. Hvad Du har truet hende med, som forklaret Aand at tilraabe hende, har havt megen Virkning. Jeg troer næsten, at hun skriver. Din Fader og A. S. Ø. hilse Dig ligeledes paa det Kjærligste.

Din hengivne

H. C. Ørsted.

Til Sophie Ørsted, født Oehlenschläger.

(Med en Garnvinde).

Kjøbenhavn den 16de Juli 1809.

Af gammel Erfaring veed jeg, hvormeget det glæder Dem at faae godt Folk i Deres Garn. At see, hvorledes de maae

dreie og vende sig, eftersom Deres Villie fører Traaden, er Deres største Lyst. Kommer der og nu og da en Knurre derpaa, saa er det Deres mindste Sorg. De har Deres Fornøielse af at see, hvorledes den arme Fangne trækkes frem og tilbage, indtil Alt igjen kommer i Rigtighed. Jeg har tit beklaget, at De i mangen eensom Time Ingen havde, som de saaledes kunde tyrannisere. Jeg sender Dem derfor til Deres Fødselsfest to sorte Negere, med smukke hvide Tænder, som altid ere rede at lyde Deres Bud. Undertegnede giver sig iøvrigt den Ære at forsikkre, at han fremdeles er villig til at leve under det gamle Tyranni og ønsker Despoten et langt Liv og mange glade Dage.

Allerunderdanigst

H. C. Ørsted.

Til H. C. Ørsted.

Rom den 20de August 1809.

Jeg var nærved intet Brev at skrive Dig til, bedste Hans Christian; men da jeg betænkte de mange indholdsrige Breve, Du paa den sidste Tid har sendt mig, fandt jeg det en reen Uretfærdighed at tie, om jeg endogsaa intet Videre havde at sige Dig end Tak. Hvad der især har fornøiet mig, er en vis gratiøs Snakkesomhed, der udmærker Dine sidste Breve, som jeg savnede i de første, og som dog er Brevvexlingens Blomst, da uden den slige Skrivelser ikke vorde andet end Commissions Efterretninger. Du kan have Ret i at sige, at mine første Breve til Dig ikke vare meget anderledes, da de næsten ikke indeholdt andet end Skjænd til Dig, fordi jeg kun havde 500 Rd. aarlige Reisepenge. Og Du kunde kort og godt have svaret mig, som Lisette Harlekin hos Ewald: „Hvor Intet

er, uendelige Nar, hvad vilst Du tage der!" Af Christianes Brev seer Du, at jeg nu begiver mig hjem. Jeg har en stor Længsel efter Eder, og dersom Alting gaaer godt, saa kommer jeg midt i November. Jeg haaber, at et Brev fra Dig møder mig paa Veien og siger mig, at mit Ønske om Professoratet er gaaet i Opfyldelse; siden Abildgaards Død kan der jo aldeles Intet være i Veien. Jeg ønskede ellers meget heller at være Professor slethen med en god Gage, end at være bunden til Kunstakademiet. Jeg har skrevet en Tragedie her i Rom, Correggio, en Kunstnertragedie, hvori saavel Stoffet som Behandlingen ganske høre mig til. Jeg har skrevet samme Tragedie paa Tydsk og vil nu søge at gaae den modsatte Vei, at oversætte fra Tydsk paa Dansk, istedetfor altid fra Dansk paa Tydsk. Grunden indseer Du let. Det er umuligt at gjøre Dialogen saa national og flydende i en Oversættelse som i et originalt Digt, og da Correggio er et Emne, som ikke er Dansk nationalt, men europæisk, saa vil jeg dog engang for alle vise Tydskland, hvad jeg kan gjøre med det tydske Sprog, naar jeg er ubunden, da jeg dog nu engang er i Aande med at skrive germanisk. Men det forstaaer sig, det bliver ogsaa skrevet paa Dansk, hvilket ikke vil falde mig tungt, og først spillet paa Kjøbenhavns Theater, førend paa noget andet Sted. Det er ganske indrettet for Theatret og vil ikke undlade at gjøre den fornødne Effekt, selv paa Mennesker, som aldrig have hørt Correggio nævne, naar de blot have Tænke- og Følekraft og interessere sig for Menneskeheden. Hvad nu Tydskheden angaaer, saa behøver Du ikke at understrege den for de Fattige i Aanden; der kunde muligt nogle Patrioter være saa dumpatriotiske, at det lagdes mig til Last. Stykket er skrevet i begge Sprog, kan Du sige, hvis der skulde tales derom, paa Tydsk og paa Dansk, ligesom de nye Almanaker.

Jeg kommer altsaa tidsnok for at indstudere Axel og Valborg med de bedste Skuespillere. Jeg veed ikke, om jeg i et foregaaende Brev til Dig eller Rahbek har talt om Rollebesætningen. Jeg tænker, det bliver saadan: Axel, Foersom; Valborg, Madam Heger eller Jomfru Olsen; Hakon Herdebred, Heger; Erland, Schwarz; Knud, Kruse; Bjørn Gamle, Knudsen; Vilhelm haaber jeg, kan dog Rosing spille; Rollen er ikke saa stor. Det er Ulykken, at han skal synge, ellers kunde Heger spille den; hvis han ikke kan, maa Frydendal vel være Vilhelm. De andre Roller kan man besætte, som man vil. Jeg haaber at komme tidsnok for at undgaae alle Collisioner.

Om Rom kan jeg intet Andet sige Dig, end hvad Du seer i Christianes Brev; naar jeg kommer hjem, skal Du mundtlig høre mere.

Hils min gode Fader, min Søster og Anders hjertelig. Det glæder mig inderligt, at de tvende Første befinde sig saa vel; kunde jeg dog høre det samme om Anders. Dog, nu er han jo over de farlige Aar, jeg haaber, hans Natur vil sætte sig i en jævnere, sundere Gang. Hvad skriver han og Du i disse Tider? Saa ret som det er af Anders, ikke at studere sin Sundhed bort, saa ønskede jeg dog ikke, at hans skjønne philosophiske Hoved skulde allerede fyldes nu med Jurisprudenz. Har han intet Philosophisk skrevet i den senere Tid? Naar jeg kommer hjem, maa Du give mig et Privatcursus i Physik og Chemie; det Lidet, jeg vidste, er næsten udsvedt. Det var komisk: i Mailand viste Wallich mig engang paa Gaden Volta. Jeg løb efter ham, vilde præsenteres ham af Wallich, som kjendte ham; men pludselig faldt det mig ind: Hvad skal Du tale med Manden om? og saa lod jeg det beroe med at see ham. Naar det kommer mod min Hjemkomst, maa Du leie mig et smukt Logis, Stue og Sovekammer, møbleret, i en god Gade,

hvor jeg strax kan tage ind. Dog, der er endnu Tid til. Du har handlet fuldkommen ret i Alt, hvad Pengevæsenet angaaer. Lev vel, min Ven. Naar jeg er i Tydskland, skriver jeg Dig igjen. Send mig strax et Brev til Cotta.

Din

Oehlenschläger.

Til Sophie Ørsted, født Oehlenschläger.

Altona*) den 29de Mai 1812.

De undrer Dem sikkert over ikke før at have seet Brev fra mig, og maaskee endnu mere derover, at jeg endnu ikke er kommen videre. Hvad det første angaaer, da ligger egentlig Skylden ene i min Opsættelseslyst, da jeg nemlig ikke gjerne skriver et Brev uden paa en Postdag; og nu har det da truffet sig saa synderligt, at Skriveleiligheden og Postdagene ikke have villet falde sammen. Den anden Forundringspost vil bortfalde, naar jeg siger Dem, at jeg i Kiel og her har fundet adskillige Mænd og Ting interessante nok for at opholde mig nogle Dage. Jeg maa da nu over denne allerede lange Reise give Dem en kort Beskrivelse. De veed, at jeg i Selskab med Professor Wedel Simonsen forlod Kjøbenhavn. Veirliget var ikke gunstigt; men saalænge den stærke Vind nogenlunde tillod os at tale, morede vi os ret godt. Wedel Simonsen, som er af den gamle Anders Sofrensen Wedels Familie, er, som han, en ivrig Historiker. Han meddeelte mig mange af sine historiske Ideer, saavelsom Anekdoter og Formodninger. Han sagde mig, at „der König in Tule" var Waldemar Atterdag, hans Elskede Dove lille (den lille Due). For

*) Fra Mai 1812 til Sommeren 1813 opholdt Ø. sig atter i Udlandet, fornemmelig i Berlin og Paris.

hende havde han bygget Gurre Slot, hvis Navn W. Simonsen vil anſee ſom en forandret Udtale af kurre. Hiſtorien ſiger, at hun havde forœret ham et Bœger, der efter hendes Død beſtandigt tryllede ham til hendes Minde og til det Sted, hvor han havde levet med hende, og at han førſt ved at kaſte det i Søen (Gurre Sø) kunde løſe ſig fra dette Trylleri. I Fyen viſte han mig mellem Nyborg og Odenſe en Gravhøi, ſom efter hans Paaſtand ſkulde være Palnatokes, og hvorved ligger et Huus, der endnu kaldes Pallehuſet. Ved Odenſe gjorde han mig opmœrkſom paa en Høi, ſom efter hans Paaſtand ſkulde være Othins Gravhøi.

Vor Overfart over Bœltet var ſaa ſkjøn, ſom man kan ønſke den. Den ſkarpe Vind, ſom havde herſket de forrige Dage, havde lagt ſig, og vi ſkødes af en mild Luftning letglidende hen over den rolige Vandflade. Da vi betraadte Fyens Grund, var det, ſom om vi kom i et andet Klima. I Sjælland havde vi nœſten havt Vinter, her følte vi en varm Sommerdags Hede. Min Reiſefœlle paaſtod, at dette var Forſkjellen mellem det ſjœllandſke og fyenſke Klima; men alle Folk i Fyen tilſtode, at det Dagen før der havde været umaadeligt koldt. Han vedblev imidlertid at forſvare ſin Mening med alle Slags philoſophiſke Grunde. I Odenſe gjorde vi Regnſkab og fandt, at vi havde brugt 45 Rdl. hver til Reiſe og Fortœring, hvilket er langt mindre, end vi efter Tidernes Beſvœrligheder havde ventet.

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

Fra Odenſe befordrede en Kapitain Friis af Artilleriet mig til Bøigden, hvor jeg fandt en god Overfart, paa nogen Regn nœr. Jeg reiſte om Morgenen Kl. 4 fra Odenſe, tilbagelagde 6 Mile tillands, derpaa 2 Mile tilſøes og endeligen atter 2 Mile tillands ſamme Dag. De ſidſte 2 Mile, fra

den ene Side af Als til den anden, vare meget behagelige. En god Vei, mellem de skjønneste og mest afvexlende Udsigter, gjør Reisen paa denne Ø til den interessanteste Deel af Veien fra Kjøbenhavn til Hamborg. Om Natten blev jeg i Sønderborg. Videre kan jeg aldeles ikke komme i Dag. Inden 8 Dage skal De faae Resten af min Reise, maaskee fra Berlin. Naar De vil skrive mig til, adresseres Brevet til Professor Weiß i Berlin.

— — — — — — — — — — — — — — — — —

Hils alle gode Venner.

Jeg husker ikke, om jeg skulde have sagt, at alle gode Venner skulde see mine Breve. Hvis saa er, maa dette dog forstaaes med Indskrænkning. I Almindelighed ønskede jeg kun, at de Faa, som ret ønskede at see dem og burde see dem, maatte læse dem paa Stedet, men at ingen Cirkulation fandt Sted. Venner, som ikke komme til Dem, skal jeg ved egne Breve give Efterretning om min Tilværelse o. s. v. Jeg seer, at Posten snart vil afgaae; jeg maa altsaa slutte. Lev vel.

Deres

H. C. Ørsted.

Til H. C. Ørsted.

Frederiksberg den 13de Juni 1812.

De kan aldrig troe, kjære Christian, hvor jeg har været vred paa Dem, fordi det varede saa længe, inden De lod os høre noget fra Dem. Havde jeg kunnet naae Deres kjære Næse, da var den sikkert bleven en god Deel spidsere, kjender jeg mine Fingre ret. Nu vil De vel tænke, at jeg af Hævngjerrighed har blevet saa længe med at svare Dem; men deri har De i saa Fald Uret, kun den Uro der stedse følger med

enhver Flytning, og en Dumhed, der hos mig altid er stærkest, naar jeg fryser, hvilket jeg, siden min Ankomst i min Villa, har gjort i en overnaturlig Grad, har holdt mig fra at skrive Dem til. Vi leve i det Hele taget godt. I Søndags, da Veiret var varmt og skjønt, kjørte vi til Dyrehaven, for at see Skoven i dens skjønneste Øieblik. Der, hvor vi ifjor min Fødselsdag holdt vort Maaltid, gjorde vi det samme den Dag, og Deres Skaal blev drukket med al mulig Kraft, vi tænkte Alle med oprigtigt Venskab paa Dem, jeg gik endog lidt videre, jeg længtes efter Dem, ønskede Dem blandt os og var dog i det samme Øieblik glad over, at De var, hvor det ogsaa var værdt at ønske Dem.

Det, De i Deres Brev fortæller mig om der Konig in Tule, har undret mig, jeg har stedse tænkt mig samme Konge længere tilbage i Tiden end Waldemar; det er imidlertid stedse interessant at erfare Sligt, omendskjøndt jeg ei kan lide, at det var den gode Mand saa meget om at gjøre at blive en Gave qvit, der havde den Egenskab at trylle ham tilbage i en Forfatning, der havde udgjort hans bedste Glæde. Dog, hvad skal man sige, saadan ere I gode Mandfolk, see det var en Skose.

Jeg har nylig havt et langt Brev fra Sibbern, han var, da det blev skrevet, i Weimar, men havde endnu ei seet Goethe. Dr. Dahlmann reiste i forrige Uge til Kiel. Det gjorde mig ordentlig ondt, at vi saadan maatte af med ham, det var min Tro en brav Fyr.

Om min Broders har jeg Intet at melde Dem, de leve ved det Gamle. Der er Ingen, der veed, om han har Noget i Arbeide, og da det dog ei pleier at gaae saa tauft af, naar han skriver Noget, saa er jeg nødt til at troe, at han hviler indtil videre.

Den 27de Juni.

Jeg blev afbrudt midt i min Skrivelse, kjære Chriſtian, og ſom det nu ſtedſe gaaer mig, naar jeg først bliver ſtandſet, ſaa ſtaaer jeg tilgavns. Ikkedeſtomindre vil jeg dog ſende Dem det for at beviſe, at der ei er gaaet en fuld ſaa utilgivelig lang Tid, inden jeg ſkrev Dem til, ſom De efter dette Brevs Ankomſt maatte troe. Deres andet Brev, dateret Berlin den 9de Juni, har jeg i Mellemtiden modtaget og takker Dem ret hjertelig derfor, bliv kun ei kjed, lille Profeſſor, af at ſkrive til det Skarn af Svigerinde, De har; thi det gjør hende ſaa godt at faae Brev; at jeg ikke fortjener denne Godhed af Dem, ſkal De ikke lade Dem forſtyrre af, hvor meget Godt har De ikke alt i denne Verden beviiſt mig under ſamme Omſtændigheder. Det vil være Deres Broder og mig en ſærdeles Fornøielſe, om det ſtod i vor Magt paa nogen Maade at gjøre Profeſſor Schumacher hans Opholdi Kjøbenhavn behageligt; vort Huus ſkal paa det Venſkabeligſte ſtaae ham aabent, og Spies har alt taget ſig det paa at føre Manden herind. Der er imidlertid dem, ſom endnu ville tvivle paa, at han for det første kommer hertil, det er Knuden med det lille Spilop.

Min Broder kom igaar ud til mig og ſagde, han vilde læſe Noget for mig, ſom han havde ſkrevet over Ewald, og ſom var beſtemt til at trykkes. Den første Deel deraf, ſom handler om Critik i Almindelighed, om Maaden at ſkrive Nogens Hiſtorie paa, om Poeſiens Fremgang, Standsning og atter Opvaagnelſe i Norden, om Holberg og meget Andet, kan jeg ei ſige, at jeg fandt udmærket, ligeſom der ogſaa forekom Ting deri, ſom efter min Overbeviisning ei vare aldeles rigtige; Sproget er ofte noget for blomſtrende, Billederne vel ofte gjentagne og undertiden ei ret paſſende. Den Deel derimod, ſom ene handler om den kjære Ewald, er ved Gud fortræffelig.

Det er skrevet i et kraftigt, hjerteligt Sprog, med en sjelden Reenhed og Ynde. Den Kjærlighed, Fiinhed og Skaansel, hvormed de mangfoldige besynderlige Tildragelser og Forsætter, som man af forskjellige Kilder veed at have tilhørt denne sjeldne Digter, ere fremstillede, fortjener i Sandhed Ens hjertelige Tak. Uden at udelade noget charakteristisk Nødvendigt, er dog det Uskjønne, som Ewalds egne Fragmenter sige os om ham, deels forbigaaet, deels omtalt paa en saa mild Maade, at man tydeligt seer hans Feil, ja selv hans Laster, om jeg tør bruge det stærke Ord, men dog aldrig et Øieblik føler sig fristet til at overdrage den Modbydelighed, disse vare i Stand til at opvække hos os, paa ham selv. Der fremskinner i den hele Beretning et kjærligt Sindelag, der, uden at borttage det Skarpe og Saarende, der triner frem i denne skjønne Ruin, alene søger at trække en Green af en ved Siden staaende Blomst derover, og saaledes mildner det med det nærmeste Skjønne. Et høist sørgeligt, ja tragisk Indtryk gjør denne Biographie paa En. Den ender med det lille kjønne Digt, De alt længe har kjendt over Ewald.

Fra Deres Fader have vi for noget siden hørt. Nu begynder han noget bedre at finde sig i sin nye Bopæl. Dog er den uhyre forfalden og koster mange Penge.

— — — — — — — — — — — — — — — — —

Spies har paalagt mig at sende Dem en ret hjertelig Hilsen; tillige beder han Dem om, at De vil melde mig, at Professor Schumacher er mindre end han, hvilket jeg naturligviis ei kan troe, førend De eller en anden troværdig Mand vil forsikkre det. Min Fader og Broder hilse Dem. Jeg er af mit ganske Hjerte Deres egen Svigerinde

Sophie.

Til Sophie Ørsted, født Oehlenschläger.

Berlin den 7de Juli 1812.

Igaar modtog jeg Deres kjærkomne Brev, og i Dag svarer jeg allerede derpaa, for at holde Dem til god Orden i vor Correspondents. De undrer Dem maaskee over at see Brev fra mig endnu fra Berlin. De vil maaskee troe, at jeg er bleven saa indtagen af denne Stad, at jeg ikke kan forlade den, og endnu mere vil De maaskee troe dette, naar De hører, at jeg endnu bliver her 3 Uger til. Imidlertid kan jeg forsikkre Dem, at dette ingenlunde skeer af nogen Forkjærlighed for Stedet; men nogle Arbeider opholde mig her. Jeg har paataget mig, at oversætte og omarbeide den lange Afhandling, jeg forleden Aar læste i Videnskabernes Selskab, over den nye chemiske Theori. Denne, et Par før allerede trykte tydske Afhandlinger og den Deel af min første Indledning, som handler om Naturvidenskabens Aand og Inddeling, skulle udgjøre et lidet Bind, under Titel: Versuche eines Physikers sich in seiner Wissenschaft zu orientiren. Det er imidlertid ikke værd, at derom tales meget i Kjøbenhavn, før Bogen kommer ud. Den, som især har foranlediget mig til dette Arbeide, er Geheime-Statsraad Niebuhr, som jeg leverede, hvad jeg paa Dansk har ladet trykke. Han skaffer mig ogsaa en Forlægger, dersom Forlæggeren af den chemiske Journal, hvoraf jeg er Medarbeider, ikke vil indgaae i denne Handel. Niebuhr er en ganske fortræffelig Mand, hjertelig og beleven i Omgang og lærd, i Ordets skjønneste Forstand. I enhver Videnskab er han paa en forunderlig Maade hjemme. Om Chemi taler han som en Chemiker. Ikke blot den almindelige Theori har han; men han har ogsaa megen Kundskab om det Enkelte deri og taler derom med en rigtigere Dom, end man

vil finde hos mange Chemikere. Men jeg maa ogsaa sige Dem, at han er den Eneste her, hvis Omgang gjør mig nogen ret Glæde. Weiß, som ellers er min meget gode Ven, og som jeg dagligen seer, mener det vel meget godt, men er i høieste Grad eensidig. Han er næsten krystalliseret i sine Undersøgelser over Mineraliernes Krystaller. De andre Berliner Lærde tilfredsstille mig lidet. Hermbstädt er den, som paa en Maade har viist sig mest forekommende; men han er mig en raa Egoist, med al sin Høflighed, og en svagelig Videnskabsmand. Klaproth har viist sig ret god og forekommende og vilde være mig blandt de Kjæreste her for sit aabne Væsen og sin Retskaffenhed, dersom ikke den Omstændighed, at han især har henvendt sin hele Flid paa en Deel af Videnskaben, som jeg mindst har dyrket, gjorde, at vi kun have faa Berøringspunkter. De andre Berlinere ere ogsaa ret høflige og love Alt, hvad man vil forlange af dem, men holde Intet. Fischer, Erman og Simon have Alle lovet mig at vise mig deres Samlinger af physiske Instrumenter; men endnu har Ingen havt den Samling at huske det, ja Fischer var forleden saa ganske gaaet fra sin, at han var ude, da jeg efter Aftale kom for at see den. Schleiermacher har heller ikke gjort mig megen Glæde. Jeg var i de første Dage efter min Ankomst hos ham, men fandt ham saare occuperet. Han svarede næsten Intet uden ja og nei, paa hvad jeg spurgte ham, bad mig knapt komme igjen og har ikke været hos mig. Nyligen traf jeg ham i Akademiet, hvor han heller ikke gjorde mindste Forsøg til at fornye Bekjendtskabet. Siden har jeg hørt af Niebuhr, at Schleiermacher næsten aldrig er at bevæge til at tale om videnskabelige Gjenstande; men ellers elsker han Selskabelighed og er saa meget i store Selskaber, at man, naar man vil have ham hos sig, maa byde ham 3 Dage

forud. Berlinerne ere overhovedet formeget beskjæftigede eller geskjæftige, om man vil. Dette fordærver nu Alt for en Fremmed; thi formedelst det haarde Tryk, Landet ved de senere Aars Begivenheder har lidt, kan man ikke vente Andet, end hvad der er skeet, at Enhver indskrænker sig og altsaa ikke let indbyder Nogen til sig. At sætte Sammenkomster ved Theetiden i Stedet for, har man, som det synes, endnu ei ret ført i Brug, hvilket dog vilde være meget passende. Ved et Par saadanne har jeg dog været. Niebuhr har sagt mig sin Theetid, og jeg har ogsaa profiteret deraf, og det med dobbelt Fornøielse, fordi det var hos ham. I Paranthes være det sagt, at man der drikker ligesaa god Thee som i Kjøbenhavn, hvilket ellers af naturlige Grunde ikke er Tilfældet her. De spørger naturligviis: men hvorfor taler De ikke et Ord om Fichte? Jeg har været nogle Gange hos ham og har Intet at klage. Han har modtaget mig saa venskabeligt, som jeg kunde forlange; men ret ofte er jeg ikke kommen til ham, fordi der efter vor Forskjellighed i Foreſtillingsmaade, især over Naturen, ikke kan finde nogen ret alsidig Meddelelse Sted mellem os. Kjært er det mig imidlertid at høre, at han med saa megen Varme endnu erindrer sig Danmark. De foreſtiller Dem let, at De ikke er glemt ude deraf, saalidet som Anders.

Universitetet her er vistnok blandt de bedste. Lærefagene ere, om ei overalt, saa dog i det Hele taget, særdeles vel besatte. Studenternes Antal skal være 600 og vilde i roligere Tider sikkert endnu være større. Universitetsbygningen er et forhenværende prindseligt Palais. Det har en god Beliggenhed og en herlig Have. Det er kun Skade, at den venstre Fløi endnu beboes af en General v. Hacke, der har for megen Point d'honneur til at lade sig uddrive af det gemene Bedste. Mærkværdigt er det, at det, som kunde synes Universitetets

bedste Side, ikke er det, nemlig den experimentale Naturvidenskab. Man har deri mange Lærere, men ikke een, der ganske fylder sin Plads. Man har nemlig valgt Byens berømteste Mænd af Faget og overtalt hver til at læse over sin Deel, mod et lidet Gratiale. De tilhøre derfor kun Universitetet halvt. Erman læser over Physiken, uden Betaling, men ogsaa uden Experimenter. Fischer læser over den mathematiske Physik, men i en fra Universitetet langt fraliggende Deel af Byen. Klaproth læser analytisk Chemi, vistnok overmaade godt, men for den øvrige Chemi er han efter Videnskabernes mange Fremskridt neppe den Rette. Hermbstädt holder et ganske godt Philistercollegium over den anvendte Chemi og beiläufig over sine egne Fortjenester.

See, her har De nu et heelt Halvark over allehaande lærde og kuriøse Materier. Dette er noget fattigt i Sammenligning med Deres skjønne, livfulde Brev; men jeg havde det nu ikke bedre, jeg maa altsaa bede Dem tage til Takke. Hils Alle igjen, fra hvem De hilste mig i Deres Brev. Den gode Spies giver jeg i Overeensstemmelse med Sandhed det Vidnesbyrd, at han er større end vor Ven Schumacher.

Siig Oehlenschläger, at han ikke faaer Brev fra mig, før jeg har været i Weimar.

Lev nu vel og skriv snart igjen til Deres

H. C. Ørsted.

Niebuhr beder om en Afskrift af den gamle Vise, hvori alle de smaa Billeder vendte sig omkring.

Til Samme.

Berlin den 18de August 1812.

Naar jeg engang skriver en Moral in Beispielen, hvilket er meget mageligt, naar man kun har Lov til at laane disse

Beispiele og ikke skal levere dem selv paa egen Bekostning, naar jeg skriver en saadan Bog, siger jeg, saa skal De komme til at paradere under Rubriken Taushed. Dog skal jeg ret vide at forbittre Dem denne Ære ved en og anden Anmærkning om den Partiskhed, hvormed De i Særdeleshed har ladet mig nyde Ondt af denne Dyd. I Berlin staaer De allerede i et slemt Rygte for Deres altfor vidt drevne Taushed. Hver Postdag sporger man mig, om jeg ikke har hort noget Nyt fra mit Fædreland, og hver Postdag maa jeg svare nei. Derpaa spørger man mig: Men hvem har De da til Correspondent? Jeg svarer dertil min Svigerinde, som jeg fortrinlig har udvalgt, fordi jeg var vis paa, at hun vilde svare mig igjen flittigere end nogen Anden. Derpaa gaaer det da løs paa mit stakkels Fædreland, som her ikke er meget yndet, og man agter ikke Alt, hvad jeg siger til dets Forsvar; bestandigt svarer man mig: Hvad kan man vel vente sig Godt fra et Land, hvor den bedste Correspondent ikke skriver? Alt Andet, hvad man indvender mig mod Danmark, veed jeg altid at svare Noget paa; men til dette har jeg Intet at svare. Jeg kjender Deres Skarpsind. Kunde jeg kun afpresse Dem eet eneste Brev, vilde De sikkert hjælpe mig ud af denne Vaande. Da jeg er vant til at haabe, haaber jeg endnu det Bedste. Ogsaa min gode Anders vilde jeg vel holde en Straffeprædiken, dersom jeg havde ham fat; deels fordi han ei selv skriver, deels fordi han ikke formaaer Dem dertil, med det Gode eller Onde, som det kunde være fornødent. Hils ham, at han skulde dog engang vise, at han var Herre i sit eget Huus. I Berlin kan jeg nu ikke mere faae noget Brev fra Dem; thi jeg forlader dette Sted den 23de og reiser over Leipzig, Jena, Weimar, Gotha til Nürnberg. Vil De, at jeg ikke i et heelt Fjerdingaar skal have savnet Brev fra Dem, saa

skriv mig til under Adressen Nürnberg, at aflevere hos Professor Schweigger. Jeg faaer ingen fast Station mere paa min Reise, før jeg kommer til Paris. Til min forestaaende Reise faaer jeg herligt Selskab, nemlig Professor Erman, der gaaer til Rhinen med. Vi agte tilsammen at gjøre en liden Tour ned ad denne herlige Flod. Hvad jeg har kunnet foretage mig saa længe i Berlin, vil De maaskee spørge? Dog, jeg har jo skrevet, troer jeg, at jeg skrev en Bog. Den er nu færdig og udkommer paa Boghandler Reimers Forlag, under Titel: Ansichten der chemischen Naturgesetze durch die neueren Entdeckungen gewonnen. Den vil omtrent komme til at udgjøre 16 Ark. De seer altsaa, eller rettere Anders, som selv skriver Bøger og kjender min Langsomhed, seer, at jeg ikke har været doven. Skulde Nogen i sin Tid tale om, at det var underligt, at jeg benyttede min Reise til at skrive en Bog, saa er det ikke af Veien at anmærke, at det Vigtigste af Arbeidet var gjort hjemme, nemlig paa Dansk. Det Tydske er virkelig kun en Omarbeidelse af danske Manuskripter, som jeg førte med mig. Den Tid, som dette Arbeide har røvet mig, falder heller ikke Kongens Kasse til Last, da jeg kan betale de derpaa faldende Udgifter af mit Honorar og endda have Noget tilovers. Alt dette vilde Anders især notere sig, om Moldenhawer eller nogen saadan fiin Mand skulde anspille derpaa. Jeg seer helst, at der ikke tales forud om denne Sag. Saa snart Bogen udkommer, sender jeg Exemplarer deraf til Kjøbenhavn. Jeg har af Reimers modtaget en Anviisning paa 100 Rd. preussisk Courant paa Brummer, som en Deel af Betalingen for mit Værk. Af Resten og af de Penge, jeg selv tog med fra Kjøbenhavn, betaler jeg virkelig mit forlængede Ophold her. Min Fordring paa Brummer bruger jeg til at afqvitte alt det, som ikke

betales paa min Gjæld ved den danske Udgave af min Physik.

Mit lange Ophold i Berlin har givet mig Anledning til at lære den og mange Ting deri nærmere at kjende, end ellers vilde skeet. Her vil jeg kun tale om Tingen fra den behagelige Side. Blandt de Begivenheder, som det har glædet mig at opleve i Berlin, gjætter De neppe, at Kongens Fødselsdag var. Preusserne have neppe i deres bedste Dage saa ivrig elsket deres Konge, og hvad mere er, mere levende følt sig som Nation end nu. Alt hvad der skeete, var derfor hjerteligt og vel meent. Universitetshøitideligheden begyndte Kl. 11 om Formiddagen. Det er her ikke Skik, at høitideligholde Kongens Fødselsdag paa Universitetet. Man gjør kun dette, naar man vil. Taleren, Professor Boeck, holdt en Tale paa god Latin, men hvori Beskedenheden udgjorde en saa lang Indledning, at Buttmann siden anmærkede, at man i de første 7 Aar ingen Indledning behøvede at give. Han anmærkede deri, med Henhold til Universitetets Frihed, blandt Andet, at det var skjønt at leve under en Konge, som man kunde rose uden Smiger og tie om uden Fortrydelse. Forsamlingen var glimrende og stillede ret for Øine, hvor mange videnskabelige høie Embedsmænd Riget har. Om Eftermiddagen holdt Videnskabsselskabet en offentlig Forsamling, hvori Erman holdt en fortrinlig god tydsk Tale, og adskillige ret interessante Afhandlinger oplæstes. Har Kongen end ikke megen Ære deraf, saa har dog Selskabet det, som ellers just ikke her staaer i stor Agtelse, uagtet det indeholder mange duelige Mænd. Om Aftenen var jeg i Operaen og saae et Stykke, som kaldes „die Vestalin", oversat af det Franske. Et andet Stykke, „die Schlacht von Thermopyle", kunde for Sygdomstilfælde eller andre Grunde ikke gives. Det, som mest interesserede mig i dette Stykke, var Musiken og

Operahusets fortræffelige Indretning og Dekoration. Det er kun ved overordentlige Leiligheder, at deri spilles. Iaftes saae jeg der „die Braut von Messina", som gik bedre, end jeg havde ventet; dog vilde Choret ikke tage sig ud. Efter Stykket viste sig en fransk Dandser, Duport, med uhyre Bifald. Jeg vilde vel unde Dem engang at see ham. Den Færdighed, den Kraft, den Gratie, den fuldkomne Harmoni med Musiken er Noget, som ikke lader sig beskrive. Man maa tilstaae, at hans Kunst er af de belønnende; thi han skal efter et Par Aars Ophold i Petersborg have bragt 400,000 Livres med sig. Dog, jeg mærker, at jeg kommer ganske fra Kongens Fødselsdag. Den er ikke til Ende endnu. Silde om Aftenen deeltog jeg i et stort Selskab, hvortil Weiß havde indbudet mig, og som mest bestod af Videnskabsmænd, med deres Familier. Festen endtes først Kl. 2 om Morgenen. Munterheden var overordentlig og uden nogen Mislyd.

Om en anden mindre Fest, som jeg tilfældig kom til, maa jeg dog ogsaa fortælle Dem. En Aften, da jeg vilde begive mig til Niebuhr, men ikke traf ham hjemme, faldt det mig ud at gaae til den gamle Pastor Hermes, Mantheys Onkel, som jeg næsten reent havde forsømt. Som jeg kom ind ad Døren, studsede jeg ved at see Huset saa omstøbt, at jeg spurgte den Første den Bedste, om jeg ei var gaaet feil. Men den, jeg spurgte, var en Datter af Huset, som jeg kun ikke kjendte, fordi hun var omstøbt med. Hun løb strax til sin Fader og kom tilbage med en Indbydelse til at høre ham vie sin ene Datter til en Herr von — — Navnet, mærker jeg, vil i dette Øieblik ikke falde mig ind. Vielsen var overmaade simpel og kort, men maaskee just derved rørende. Jeg blev der naturligviis siden og deeltog i en meget simpel Fest, efter Tidernes Leilighed.

At jeg forresten ikke har gjort mange Udflugter, jeg mener Excursioner, kan De let forestille Dem efter mit Arbeide; dog have Aftenerne tjent mig til Morskab, især har jeg besøgt, foruden Niebuhr og Hermes, en Geheimeraad Pistor og en Statsraad Alberti, med hvilke og øvrige Familie jeg ogsaa om Søndagen pleier at være sammen om Aftenen, i den herværende Dyrehave, der ligger tæt udenfor Berlin. I de lærde Selskaber er jeg kommen saa tit, som jeg syntes det lønnede Umagen. I det lovløse Selskab, som det hedder, hvor man spiser til Middag om Løverdagen i godt Selskab, har Weiß imellem indført mig.

Vidtløftigere tillader Tiden ei denne Gang at beskrive Dem mine Fata. Hils Oehlenschläger, gammel og ung, Spies, kort alle gode Venner, kun ikke Anders; thi han skal ansee Brevet, som om det ogsaa var skrevet til ham.

Deres hengivne, brevventende Svoger

H. C. Ørsted.

Til A. S. Ørsted.

Paris den 11te December 1812.

Jeg var just i Begreb med at ville skrive Dig og Sophie et Brev til, fuldt af Bebreidelser for Eders lange Taushed, da jeg modtog et Brev fra Krumm*), der viste mig, at jeg havde Uret. Jeg veed ikke, hvad det er, der ligesom ryster mit hele Inderste, naar jeg hører, at Du er syg; det er, som om Nogen var i Begreb med at ville rive en Deel af mit eget Selv fra mig. I Hverdagslivets jævne Gang forekommer min Kjærlighed til mine Venner, selv til Dig, mig ofte selv kold, ved nogen Begivenhed, lykkelig eller ulykkelig, som afbryder denne

*) Krumm havde overtaget Ø.'s Embedsforretninger under hans Fraværelse; senere blev han ansat som Professor ved Universitetet i Christiania.

Kjæde, føler jeg, som om det var mig selv, den angik. Krumm har trøstet mig med, at Du var i Bedring; men efter en saadan Sygdom maa det vel gaae langsomt dermed. Jeg iler derfor at skrive Dig et Par Ord. Jeg vil haabe, at det gaaer Dig som mig, at naar jeg nemlig ikke befinder mig vel, er en Efterretning fra en fraværende Ven mig en Vedergvægelse, og er jeg i Bedring, virker det med, som et styrkende Middel. Men jeg har endnu en Grund af mere Vigtighed, der bestemmer mig til ikke at opholde dette Brev efter adskillige andre, som jeg tænker at skrive inden næste Postdag. Jeg veed, at slige Sygdomstilfælde betage Dig en væsentlig Deel af Dine Indtægter. Jeg veed, at Du altid med største Anstrengelse søger at indhente det Forsømte. Jeg frygter endeligen, at en saa besværlig Tid som den, der nu skal være i Kjøbenhavn, vil bestemme Dig til endnu større Anstrengelser. Jeg veed desuden, at Du ikke er den Mand, der kan overtale sig til at benytte sin velerhvervede Credit. Altsaa lad mig gjøre Dig et Tilbud, som egentligen burde forstaae sig af sig selv imellem os. Benyt min Kasse. Optag hos Abrahamson, hvad han ikke har sat i Varer. Behøves det, lad ham sælge Noget. Tag de Indtægter, der vanke for mig i Vinter, brug dem, som om det var Dine, og forslid Dig ikke. Disse Penge behøves saa lidet til et lykkeligt Liv for mig, at jeg ganske kan undvære dem. Jeg kunde aldrig gjøre en skjønnere Anvendelse af dem, end den at sikkre min Broders Liv og Helsen, ingen Anvendelse kunde være mig fordeelagtigere. Jeg seer et heelt skjønt virksomt Samliv ligge udbredt for os; dette maae vi for ingen Priis lade forstyrres. Jeg kjender Din Delikatesse og frygter, at den vil gjøre Betænkeligheder; men rigtigt forstaaet, bør den bevæge Dig til at modtage mit Tilbud. Skal det ikke være tomme Ord, at for Venner alt timeligt Gods er som fælles, saa mener jeg, at Du ikke kan afvise mig; thi jeg skulde troe,

at dersom Venskab og Broderkjærlighed forbinde to Mennesker, saa ere vi saaledes forbundne. Altsaa, benyt Dig af min lille Overflødighed, som om det var Din, og lad derom aldrig være Tale mellem os siden, i hvad for andre Laan vi kunde gjøre hinanden, eller hvad for andre Pengeforhandlinger der kunde komme os imellem. Skulde Du engang faae den Overflødighed, som Dine Fortjenester, ja som blot Dine Anstrengelser i Dine borgerlige Forhold fortjene, nu vel, saa skal jeg ikke vægre mig ved at modtage af Din Overflod.

Jeg maa slutte, Posten vil gaae. Lev vel min elskede Anders, lad mig see Dig sund og vel igjen. Hils Sophie tusinde Gange fra mig. Din

H. C. Ørsted.

Om tre Dage sender jeg en heel Pakke af Breve til Sophie, min Fader, Oehlenschläger, Krumm o. s. v.

Til H. C. Ørsted.

Kjøbenhavn den 29de December 1812.

Kjære, gode Broder!

Jeg har nu allerede nogle Postdage været saa vel, at jeg har kunnet tænke paa at skrive Dig et Par Linier til. Men da jeg dog stedse, naar det er kommet til Værket, har følt min Svaghed, har jeg ladet det beroe til næste Postdag, i Haab om da at være bedre skikket. Men det kjære, velsignede Brev af 11te d. M., som jeg først i Søndags modtog, gjør al Opsættelse umulig. Hav ret inderlig Tak for dette Brev; det gjorde et usigeligt Indtryk paa mig; dersom det var muligt, at min Tro paa Din Kjærlighed og Dit Brodersind kunde stige, saa maatte det være skeet herved. Jeg har forresten allerede forud gjort Brug af de Penge, jeg havde i Bevaring for Dig. Abrahamson havde nemlig ingen Penge modtaget; thi jeg havde vel ofte ved tilfældigt Møde sagt ham, at jeg havde

Penge til Udtælling til ham, men de Par Gange, jeg havde søgt ham hjemme, havde jeg ei truffet ham, og han sagde, jeg skulde ei oftere uleilige mig, da han vilde komme til mig. Imidlertid kom han ikke herud, før at jeg alt var bleven sengeliggende. Den Sum, hvormed jeg indesad, var ellers for Juli Qvartal kun 2 à 300 Rd., efterat adskillige til Krumm udbetalte Summer og nogle andre Udlæg, som Indkomstskat o. s. v. vare afdragne. Men, efter min Sygdom, har jeg tillige ladet hæve den første Deel, af hvad Du, for October Qvartal, havde at fordre, og disse Summer saavelsom det, jeg forud havde i Behold, har jeg, i den Forlegenhed min Sygdom havde sat mig i, i Tillid til Din Godhed, betjent mig af; jeg troer det bliver omtrent 800 Rd., jeg saaledes har brugt af Dine Penge. Dersom jeg, efter min Bestemmelse, kan fra Nytaar overtage mine Manuductioner, behøver jeg ikke det, der endnu er at oppebære. Skulde dette Haab imidlertid slaae feil, saa tør jeg nu, med desto større Ro og Tillid, benytte mig af denne Udvei til at afhjælpe den Forlegenhed, min langvarige Svaghed har sat mig i. I alle Tilfælde bliver Dit kjærlige Tilbud mig et uforglemmeligt Beviis paa Dit Sindelag mod mig. Forresten har jeg Grund til at troe, at jeg ved Din Hjemkomst kan erstatte Dig det Hele; thi fra nu af vil jeg dygtig forhøie Taxten for mine Manuductioner, og Collin har skaffet mig et rentefrit Laan af Kongens Kasse paa 1000 Rd., som ei skal tilbagebetales før nærmere Bestemmelse. Dog skal det ikke foraarsage mig Uro, hvis Omstændighederne skulde tvinge mig til længere at blive i Din Gjeld.

Det gaaer forresten langsomt med min Restitution. Paa de sidste 3 Ugers Tid er Appetit, Fordøielse, kort alt det Animalske aldeles i sin Orden; men Hovedet er endnu saa svagt, at jeg end ikke har kunnet nedskrive disse Linier, uden flere Gange at afbryde. Dog er og i den Henseende mit Til-

tagende kjendeligt, saa at jeg vel efter Nytaar kan tiltræde mine Manuductioner, dog at jeg formindsker Timernes Tal og ikke læser over een Time i Rad. I Høiesteret kommer jeg neppe i den første Maaned. Jeg har i denne Sygdom, foruden Callisen, brugt Dr. Wendt, ved hvem jeg har fundet mig vel. Han spørger flittig til Dig og beder Dig paa det Venskabeligste hilset.

Mere tillader min Tilstand mig ikke at skrive Dig denne Gang, uden at Sophie, som har skrantet af og til, men nu er taalelig vel, hilser Dig paa det Kjærligste, at det i Roeskilde staaer ret vel, og at Fader, som for en Tid siden har været her, tilligemed Oehlenschläger, Spies og flere Venner hilse Dig. Om kort Tid venter jeg at kunne sende Dig et ordentligt Brev, ei alene fra mig selv, men og fra Sophie, der længes meget efter at underholde sig med Dig, men ei, i min Sygdom, har kunnet faaet Ro eller Stemning dertil. Hvor meget vi Begge ved denne Leilighed have savnet Dig, lader sig ei beskrive.

Lev nu vel, elskede Broder, og lad os snart igjen høre noget fra Dig. Jeg lever i det glade Haab, at vi snart skulle see hinanden igjen sunde og veltilfredse; jeg skal da tage Erstatning for det sørgelige Liv, jeg har tilbragt i dette Efteraar.

Din evig hengivne

A. S. Ørsted.

Til Samme.

Kjøbenhavn, December 1812.

Umuligt kunde jeg, kjære Christian, ende det gamle Aar, hvori De, nærværende og borte, har viist mig saa meget Godt, uden inderlig i mit Hjerte endnu engang at takke Dem og tillige sende Dem et Par Ord.

De veed, hvad her er foregaaet; jeg vil ei beskrive Dem,

hvad vi have lidt; nu smiler igjen Haabet sødt til os, og det Overstandne maa altsaa være glemt; men een Ting bliver aldrig glemt af mig, det er den inderlige Overbeviisning om, hvor vigtig Deres Nærværelse er for mit Livs Tilfredshed saavel i Glæde som i Sorg. Gud give, De var her igjen, det ønskede jeg min Fødselsdag, midt i min Glæde, og ved Deres Broders Sygeleie, og med lige Inderlighed i Dag, da Alt omgiver mig med den gamle Ro og Orden. Vil Gud, at vi atter samles, da haaber jeg, at vi ret skulle føre et godt Liv sammen.

Jeg kunde vel melde Dem Noget om Deres Venner her; men De veed vel Alt, hvad her er skeet. Det gjorde mig meget ondt at erfare Fru Esmarchs Død, det er en slem Tomhed, De vil føle, naar De kommer tilbage.

— — — — — — — — — — — — — — — — —

Iøvrigt leve vore Omgivelser ved det Gamle, megen sand og behagelig Deeltagelse har mødt os fra alle Kanter, der blev i 4 Uger vaaget over Deres Broder af lutter Mennesker, der udbade sig det som et Gode. Tag nu disse Par Ord op i det Gode; dette Brev forholder sig til Deres som enhver Yttring af min Taknemmelighed til Deres Venskab. Gud velsigne Dem, De hilses af Alle. Deres

Sophie.

Til Samme.

Den 6te Februar 1813.

Bedste, kjære Broder!

Siden jeg sidst tilskrev Dig, er mit Helbred i det Hele blevet bedre. Jeg kan nu, med nogen Moderation, varetage mine sædvanlige Forretninger, uden at finde mig derved synderlig udmattet. Imidlertid er jeg dog langtfra ikke kommen tilbage til det Punkt, hvorpaa jeg forhen stod i det sidste Aarstid, og jeg gjør mig ikke synderligt Haab om, at det skal blive ret godt førend til Foraaret. Sophie har og skrantet i

lang Tid, hendes Haab staaer ligeledes til Foraaret og Sommeren, der, blandt andet Godt, vil give os Dig tilbage.

Det kan neppe slaae feil, at Du kjender vort nye Pengevæsen. Alle danske Bankosedler indløses med 1 for 6 i nye Sedler.

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

Af literaire Arbeider, som i de senere Tider ere udkomne, er nok Grundtvigs Verdenshistorie i kort Begreb, mærkværdigst. Dette Menneskes Ufornuft og Smagløshed har ingen Grændser. Den menneskelige Fornufts største og ædleste Produkter tillader han sig at behandle med Haan, uden at kjende det Mindste dertil. Alt, hvad der ikke er ægte lutherisk (han taaler hverken Afvigelse til Høire eller Venstre), er ham en Vederstyggelighed; men hvad det egentlig er, som binder ham til Luthers Lære, betroer han os ikke. Han vil ligesaalidet vide af det indre Lys som af den prøvende Fornuft; Pietisterne og de Philosopher, der, som Leibnitz og Wolf, have villet bringe Christendommen i Harmonie med Philosophien, komme lige meget til kort. Om flere nyere literære Bevægelser, især her hjemme, handler han med største Vidtløftighed; om Th. eller M. C. Bruun, Heiberg, den nye Psalmebog o. s. v. er der mere end om Alexander eller Cæsar. Næsten alle Mennesker her hjemme gaaer han igjennem, og naar han i Texten har glemt at skolere Nogen ud, kommer det, paa den ubehændigste Maade, i Anhanget. Mig har han, leider dessen, givet et meget godt Skudsmaal; men var jeg mere frisk, kunde jeg dog ikke holde mig tilbage fra at behandle ham à la Wergeland.

Maaskee Du alt veed, at jeg denne Gang blev hædret med Dannebrogsmændenes Tegn. Det havde været mig meget kjærere, hvis Regjeringen en Gang havde tænkt paa Dig; men ved Universitetet lader det, som Anbefalingen ligefrem retter sig efter Anciënniteten. Bang og N. C. Kall bleve denne Gang dekorerede, den Første kunde vel og, efter et andet Princip,

komme dertil, men neppe den Sidste. Baggesen er her igjen i Vinter og ventede vel, at Naadens Dør engang skulde aabnes for ham, men forgjæves. Han kommer naturligviis ei til os, ikke heller til Oehlenschläger.

Om muligt skulde Du dog engang skrive Oehlenschläger til; thi han ærgrer sig meget over, at han intet Brev faaer fra Dig.

— — — — — — — — — — — — — — — — —

Jeg tænker, at Du, med disse uordentlige Linier, ogsaa modtager nogle Ord fra Sophie.

Din evig hengivne

A. S. Ørsted.

Til A. S. Ørsted.

Paris den 25de Februar 1813.

Kjære Broder!

Hav Tak for Dit kjære Brev. Det glæder mig at høre, at det gaaer bestandigt bedre med Din Helbred, at det ikke kan komme paa den gamle Fod før Foraaret, har jeg ogsaa formodet. Jeg beder Dig, anstreng Dig for Alting ikke for meget. Du skriver mig atter om Pengene, Du har fra mig. Jeg beder Dig kun at erindre Dig, at jeg ikke har dem nødig. Jeg vilde ikke, at Du skulde arbeide 1/4 Time om Dagen mere, for at tilbagebetale mig dem.

Det har fornøiet mig meget at see, at Du har faaet Sølvkorset, hvilket bestandigt synes at holdes noget i Ære. Hvad mig angaaer, saa tilstaaer jeg, at et Kors vilde have været mig til Nytte paa min Reise; naar jeg kommer hjem, vil jeg taalmodig oppebie, naar denne Ære engang tilfalder mig. Skulde jeg nogensinde erholde det, skal jeg ikke glemme, at jeg bærer samme Kors som Becker. Jeg vil haabe, at han skylder Universitetsdirektionen sin Anbefaling.

At Grundtvig skal gaae Ram forbi, gjør mig meget ondt. Havde jeg været i Kjøbenhavn, troer jeg, at jeg havde over-

taget Dine Partes, om det end ikke vilde være blevet saa kraftigt, som Du selv kunde have gjort det. Dette Menneskes Fornuftfjendskab har længe gjort mig tilbøielig til at tage fat paa ham engang. Dog under jeg ham bedre endnu at falde i Dine Hænder. Dit Brev indeholder allerede drøie Epigrammer over ham, uden at Du synes at have været betænkt derpaa. Men hvo har sagt, at han strax skal have sin Straf? Vil Gud give Dig Helbred til Foraaret, kunde Du maaskee endnu tænke paa ham.

— — — — — — — — — — — — — — — — —

Jeg lever her ret godt og kan ikke nægte, at jeg jo profiterer Adskilligt. Man er her meget vidt i det Experimentale. De mangfoldige Midler, som ere anvendte paa Chemien, de Skoler, man dertil har indrettet, gjør, at man har særdeles mange duelige chemiske Arbeidere. Saa skjønne Hjælpemidler, forenet med nogen nordisk Dybsindighed, vilde udrette store Ting. Vedlagte Forestilling til Kongen viser Dig, at jeg ønskede at forskaffe mit Fædreland lignende Fordele. Jeg ønsker, at denne Forestilling, saa snart som muligt maatte afskrives og overleveres. Vil Du ikke selv besørge dette, saa bed Krumm derom, og hils ham paa det Venskabeligste fra mig. Jeg ønskede høiligen at faae et hastigt Svar. Paa samme Blad findes endnu et Brev til Direktionen. Det er lidt ondskabsfuldt; men den urimelige Fordring, at jeg skulde staae til Ansvar for Instrumenternes Flytning i min Fraværelse, og overalt Direktionens Begjærlighed efter at tilegne Universitetet en Samling, som det ikke bør have, saa længe denne Direktion er til, fortjener, ja fordrer et saadant Svar. Læs det imidlertid igjennem og see, om Noget deri maaskee burde være anderledes.

— — — — — — — — — — — — — — — — —

Jeg lever her i de senere Tider meget med Chemikeren Chevreuil, en ung Mand af megen praktisk Dueligheed og

mangfoldige Kundskaber. Hans Laboratorium er kun nogle Skridt fra min Bopæl, saa at jeg ofte kan komme der og undertiden selv kan anstille Forsøg hos ham. Mine theoretiske Ideer have vundet hans Bifald. Han kommer ofte til mig om Aftenen, for at lade sig forelæse den franske Oversættelse af mine Ansichten*). Jeg har ogsaa havt Leilighed til mundtligt at udvikle mit System for Bertholet, som optog det ret vel. I det næste Hefte af Journal de physique vil der komme et kort Udtog af min Bog. Ere Exemplarerne ikke komne til Danmark? Jeg maa næsten formode det, da Ingen skriver mig et Ord derom. Mig er dette ubegribeligt.

— — — — — — — — — — — — — — — —

Jeg gjør mig al mulig Umage for at vorde saa snart færdig her som muligt, da jeg meget længes efter at see mine Venner og komme tilbage i min gamle Virkekreds. Iøvrigt fortryder Reisen mig ikke. Foruden det materielle Udbytte, den giver, tjener den ogsaa meget til at udvide Synskredsen, især for Folk af min Art, der gjerne overse Ting, naar de de ei fra mange Sider lægges dem paa Hjerte. Jeg seer iøvrigt, hvad man ogsaa kan vide, uden at have reist, at det ingensteds gaaer til, som det burde; men man erindres kraftigere derom ved at see saavel det Gode som det Slette under saa mange Former.

Blandt andre Forsætter, som jeg har fattet, er ogsaa i Sommer at udføre de Forelæsninger, jeg alt for længe siden har tænkt at holde over Videnskabernes Aand. Jeg føler den Overbeviisning, at dette vil kunne bidrage noget med til at vække de Studerende af den Sovnagtighed, hvori de for en stor Deel ere nedsjunkne. Mine physiske og chemiske Fore-

*) „Ansichten der chemischen Naturgesetze", skrevet i Berlin 1812 og det følgende Aar oversat paa Fransk, under Titel af: „Recherches sur l'identité des forces électriques et chimiques".

læsninger haaber jeg ogsaa at give langt mere Glands, om jeg end skal holde et langt mindre Antal deraf. Jeg har overalt udarbeidet en meget vidtløftig Plan til Naturvidenskabens Fremme hos os, hvoraf jeg haaber meget godt, hvis jeg finder Gehør, som jeg smigrer mig med. Jeg vil ikke skrive Dig udførlig derom; men naar vi see hinanden, skal den underkastes Din Kritik, før den gaaer videre.

Jeg haaber, at Du seer ved første Øiekast, at den Fabrik, jeg foreslaaer, i intet Tilfælde kommer i Collision med Faders, og at jeg heller ikke paa nogen Maade kunde tænke paa at bringe vor Fader ind i denne.

— — — — — — — — — — — — — — — — —

Her ender mit Papir og dermed mit Brev, der er af den Natur, at det overalt lige godt kan sluttes. Lev vel min kjæreste Broder og lad mig snart høre mere fra Dig.

Din inderlig hengivne

H. C. Ø.

Til Sophie Ørsted, født Oehlenschläger.

Paris den 25de Februar 1813.

Kjære Sophie!

De har gjort mig en stor Fornøielse med at skrive mig til, uagtet De ei befandt Dem vel. Foruden det, at jeg derved har havt den Glæde, at De har talt med mig, har jeg oven i Kjøbet den Fordeel at erfare adskillige Ting. For det Første veed jeg da nu, at De flytter, altsaa kan jeg spørge Dem: hvorhen? Det er ikke nok, at jeg veed, De flytter til Frederiksberggaden, op til Hjarup, jeg maa vide Nummeret. Tænk Dem min Utaalmodighed, dersom jeg skulde trave om i Frederiksberggaden og spørge efter Hjarup i det Øieblik, naar jeg ilede for at see Anders og Dem.

— — — — — — — — — — — — — — — — —

Er De flyttet til Frederiksberg, naar jeg kommer,

maa jeg ogsaa vide, paa hvad Sted det er, kort jeg maa være beredt paa Alt, hvis jeg ei skal fortvivle ved min Indtrædelse i Kjøbenhavn.

Hvad Værelser for mig angaaer, saa lad mig nøies med provisoriske Værelser for Sommeren, dersom jeg ikke kan faae andet. Dog tilstaaer jeg, at jeg heller vilde have noget Bestandigt. Efter Deres Brev gjætter jeg, at Universitetsdirektionen har gjort Anstalter for Instrumenterne, hvilket jeg endnu ei vidste. Jeg længes meget efter Brev fra Krumm. Det er omtrent 7 Uger siden, jeg skrev ham til.

De har læst anden Deel af Göthes Liv. Jeg har ikke kunnet faae den at see endnu. Her i Paris er man som i Tyrkiet, hvad tydske Bøger angaaer. Derimod skal jeg medbringe Dem en fransk Almanak, der vil gjøre Dem Glæde. Den fører Titel af den velunderrettede Caspar og har virkeligen den salige eller usalige Caspars Portrait til Titelkobber. Han staaer og læser med megen Andagt — paa et Hjerteres. Bogen, fuld af Viser for franske Casparer, saaes for 2 Skilling, uagtet Titelkobberet er illumineret. Men hvad skal jeg ellers skrive Dem fra denne store By, hvorfra man uden Vanskelighed burde være i Stand til at expedere alenlange Breve? Jeg er ganske forlegen derover; thi jeg har vel seet mange Ting; men Ulykken er, at jeg ikke kan vise Dem dem igjen, og Beskrivelsen er noget mager. Hvad der mest kunde interessere Dem, er Kunstudstillingen her. Det for sidste Aar udstillede Antal af Malerier og Billedhuggerarbeider beløb sig til over 1200. De forestiller Dem let, at deriblandt Meget maatte være en saadan Udstilling uværdigt. Et meget stort Antal var intet Andet end Portraiter. Andre Stykker bestode blot i Malerier af Landets nyeste Historie, hvori nulevende Mænd spille Hovedrollen. Disse Stykker, som ogsaa mange af de andre franske Arbeider, udmærke sig ved pragtfulde Dragter og ved glimrende

Farver, ved hvilke Ansigternes Udtryk ganske overskriges. Et herligt stort Maleri af Tierce i Rom, forestillende Brutus, der dømmer sine Sønner til Døden, findes her mat, fordi han ikke har villet give en sørgelig majestætisk Begivenhed samme Farveglands, som man beundrer i Hofceremonimalernes Arbeider. Hvad der af Alt har gjort mest Opsigt ved Udstillingen, er to Statuer, den ene forestillende Terpsichore, den anden en dandsende Pige. Den Sidste er især deilig, forudsat at det ikke skal forestille Andet end en dandsende Pige, og ikke som Mange her mene, Terpsichore i Begreb med at dandse; thi den valgte Stilling synes mig slet ikke at være for en Gudinde. Dog, det hjælper ei meget, at jeg skriver Dem om alt dette, naar De ei kan see det, og indbyde Dem til derfor at reise til Paris vil jeg dog ikke. Hvad jeg derimod beklager, at jeg ikke kan indbyde Dem paa, er Samlingen af Antikerne her. De veed det, at man her finder det Fortræffeligste, som Oldtiden har levnet af dette Slags: Apol af Belvedere, Diana, Laokoon, den mediceiske Venus. Af de Tre har De seet Afstøbninger i Kjøbenhavn og har derved en meget tydelig Forestilling om disse Kunstværker. Af den Diana, jeg nævnte, der er forestillet som i Begreb med at løbe og holdende en Hjort, som hun har ved Siden af sig, ved Hornene, troer jeg ikke, man har nogen Afstøbning hos os; men den hører til de Fortræffeligste og formodes at være af samme Kunstner som Apol. Af mange andre høist fortræffelige Sager have vi endnu Aftryk; men Marmoret gjør dog, som De veed, et andet Indtryk paa Øiet end Gipsen, der desuden altid har nogen Unøiagtighed, ei at tale om, at Synet af disse os gjennem Aartusinder opsparede Masser altid stærkere og paa en mere rørende Maade fremkalder de Minder, som allerede de blotte Aftryks Beskuelse vækker hos os. Samlingen af Antikerne er her langt bedre opstillet end Malerierne; thi Antikerne ere op-

stillede i flere forskjellige skjønne og lyse Sale; Malerierne ere fornemmeligen samlede i eet uhyre langt Galleri, hvor Nærværelsen af en saa stor Mangfoldighed af Værker ligesom overdøver Indtrykket af det Enkelte. Dette er saa meget mere Tilfældet, som Billederne hænge hverandre ganske nær, saa at Væggene ere bedækkede dermed, hvorimod Statuerne altid maae have nogen Afstand og tildeels staae saaledes, at man kan gaae rundt om dem. Det forekommer mig derfor, naar jeg gaaer blandt Antikerne, som om jeg befandt mig i et gammelt Tempel, der var fremgravet af et Herculanum; jeg føler mig som omgiven af „der Vorwelt heil'gen Lüfte", hvorimod jeg for at have Nydelse af Malerierne nødes til at henvende min Opmærksomhed paa et bestemt og at glemme alle de andre. At jeg iøvrigt ogsaa gjerne og længe opholder mig blandt Billederne, behøver jeg ikke at sige Dem. Jeg har nu ogsaa nyligen seet en meget udmærket Samling af Malerier, som har tilhørt et italiensk Fyrstehuus, Giustiniani, hvor man finder fortræffelige Arbeider af de største Kunstnere, langt heldigere opstillede end i det store Galleri.

Inden jeg slutter, maa jeg bede Dem at hilse fra mig Fader, Broder og Svigerinde, Tanter, Cousiner o. s. v.

— — — — — — — — — — — — — — — — —

Jeg ønsker Dem, at De snart maa have Deres fuldkomne Helbred igjen. Lev vel kjæreste Svigerinde.

H. C. Ø.

Til H. C. Ørsted.

Christiania den 30te August 1814.

Hr. Professor!

Efter en ret heldig, men dog noget eventyrlig Seilads er jeg ankommen her til Christiania, og har tiltraadt min nye Post. Uden mindste Vanskelighed kom vi Skagen forbi, men

bleve om Natten efter jagede af en svensk Kaper, der først satte en Barkasse ud efter os, og derpaa forfulgte os i 1½ Time; men vor Mazarino var saa skarp en Seiler, at vi endelig undgik den. I Dagbrækningen begyndte vi at see det høie Land af Norge, og vare komne det paa 1½ Miil nær, da vi opdagede 3 Orlogsmænd til Luvart af os, der holdt ned paa os, og vare meget nærmere Land end vi. Efter 1 Times yderste Anstrengelse for at undgaae dem, vare de komne os paa Skudvidde nær, og den Største begyndte at signalisere; derpaa skjød han et løst Skud, og da dette ikke bevægede os at dreie bi, skjød han os en Kugle lige tæt bag ved vort Roer, derpaa efter nogen Tid en anden lige foran os, og endelig peb den 3die lige over vor Mast. Vi saae, at han let kunde skyde os i Sænk, naar han vilde, og maatte give efter for Nødvendigheden. Da vi kom paa Siden af vor Fjende, saae vi til vor Glæde, at det var en Engelskmand, den forrige danske Fregat Venus, ført af en Capitain Mackenzie. Vor Bedrøvelse behøver jeg ikke at skildre; vi havde allerede i 3 Timer seet Landet, og vare det nu paa ½ Miil nær, og saa nær Maalet skulde alle vore Forhaabninger strande. Vi forestillede os et fleeraarigt Fangenskab i London, Pengeforlegenheder o. s. v. o. s. v. Men Skjæbnen vilde kun ryste os lidt; thi efter nogen Tids Forløb kom vor Skipper ned og spurgte, om jeg og min Kone ikke havde Lyst at gaae ombord og besee os, og Capitain Mackenzie kom derpaa selv ned ad Skibstrappen for at hjelpe min Kone op; vi gik derpaa lidt omkring og saae os om i dette flydende Dukkeskab (thi den hele Indretning var yderst elegant og proper), og derpaa hjalp Capitainen igjen min Kone ned i Baaden, og sagde os Farvel, og sagde, at vi kunde seile hvor vi vilde, f. Ex. til Øster-Riisøer, der laa ½ Miil fra os. Saaledes endtes den Betryk; den øvrige Seilads indenskjærs var yderst behagelig, da vi kom imellem lutter smukke Øer

paa den ene og Kysten af Norge paa den anden Side, der dannede de smukkeste Udsigter, jeg i mit Liv har seet. Efter 5 Dages Seilads laae vi ved Christiania Toldbod.

Hvad vor polititiske Stilling angaaer, da er den yderst mislig. Vor ellers elskværdige og agtværdige Konge har aldrig været General, og ved et Aars Anstrengelser, hvori han har arbeidet Dag og Nat, er hans Nervesystem i en høi Grad rystet. Han var derfor yderst frygtsom, og har ikke tilladt Armeen at øve noget ordentligt Angreb, hvorefter Enhver brændte af Længsel. Hertil kommer Dumhed og Feighed hos de øverste Officerer; saaledes er den herligste Stemning, som maaskee noget Folk nogensinde har været i, bleven reent frugteslos. Hvad Udfaldet skal blive, veed Ingen; Folkets Misnøie, med hvad der er skeet (eller rettere forsømt), yttrer sig paa den bestemteste Maade ved urolige Optrin. Saaledes er Haxthausen bleven nødt til at flygte til Ringerige, efter at Publikum havde holdt ham en Smule Fenstermusik, og derfra skal han atter være bleven fordreven af Almuen. Publikum opmuntrer sig selv ved skrevne Plakater til at tugte alle de Personer, der ere mistænkte for Uredelighed eller Forræderi; en svensk Adjutant, som stod i et aabent Vindue, fik af en forbigaaende Almuesmand et Ørefigen med knyttet Næve, saa han i en Hast fik Hovedet til sig, og reiste tilligemed sin General iilfærdigst herfra. — Kongen har nedlagt den udøvende Magt i Statsraadets Hænder og ligger syg af Nervefeber, og piner sig med den Indbildning, at han har draget alle Ulykker over Norge. — Om Statsraadet følger Folkets Stemme og fortsætter Krigen eller giver efter, veed Ingen. Paa den ene Side ligger en tvivlsom Krig, paa den anden Oprør og Borgerkrig. Havde vi blot en fransk General, saa kunde endnu Alt blive godt.

Dersom De ikke har afsendt min Afhandling med Kortene, saa kan jeg nu faae den stukket og trykt heroppe, hvorved

jeg vinder en større Correkthed i Aftrykket, da Alt kan skee under mine egne Øine. Tør jeg altsaa bede Dem Hr. Professor, at udlevere samme til Prof. Sverdrup, som nok besørger mig den sikkert herop, da han skal tilbage, inden Vaabenstilstanden er udløben. Maaskee De da er saa god, at pakke Manuskriptet ind i grovt Papir, og (om De vilde have den Ulegelighed) lade gjøre hos en Snedker en cylindrisk, ikke altfor tynd Stok, af samme Længde, som Atlassets Høide (den mindste Dimension) for derpaa at vikle det, at Kortene ikke skulle brækkes. Vil De uden Fortrydelse gjøre dette, da vil De særdeles meget forbinde mig.

Jeg beder at hilse Grev Horn og sige, at vi her længes efter at see hans Tractat de Maximis et Minimis, og overalt hans hele Cursus mathematicus paa Papiret. Fremdeles beder jeg at hilse Krumm (som man her venter med Utaalmodighed), Kreidahl, Thune, kort hvem De seer af Deeltagerne i den store mathematiske Thee, De gav forrige Aar.

Mine Forelæsninger over Astronomien har jeg begyndt (hermed følger en Prælectionscatalog, som det maaskee kan interessere Dem at see), og skal snart til at tænke paa Almanakken for 1816.

Med sand Erkjendtlighed tænker jeg paa de Tjenester, De har viist mig, gode Hr. Professor, og paa hvormegen Indflydelse et Menneskes bedre Bekjendtskaber have paa hans Tænkemaade og Stilling. Tillad, at jeg med disse faa Ord (som ikke ere tomme) yttrer denne Erkjendtlighed; det er saa sjeldent, man træffer paa et ordentligt Menneske (hvor hverken Hoved eller Hjerte har nogen Skavank), at man, naar det skeer engang, faaer Lyst til at raabe ἕυρεκα!

Med megen Agtelse fra Deres hengivne

Chr. Hansteen.

Til H. C. Ørsted.

Christiania den 14de Marts 1817.

Min kjære Hr. Professor! Deres Brev med Baron v. H. modtog jeg med megen Glæde, skjøndt det var over 1/2 Aar gammelt, da det kom i mine Hænder. For de medsendte Bekjendtgjørelser fra Videnskabernes Selskab takker jeg. — Det gjorde mig særdeles ondt, da jeg i Sommer var i Danmark, ei at træffe Dem, og endeel andre af mine literaire Bekjendte; Alle vare bortreiste, Bibliothekerne lukkede (hvis Afbenyttelse var en af de vigtigste Aarsager til min Reise); Nedreisen var næsten saa uheldig som muligt, da den varede i 18 Dage; kort, alt traf sammen for at discontenancere mig og berove mig Modet til snart igjen at besøge Danmark.

Jeg har nyligt gjort Bekjendtskab med J., og moret mig usigeligt i hans Selskab; han er den fortræffeligste Selskabsbroder, der kan tænkes. Men det er ogsaa det Høieste, jeg vil sige til hans Roes; thi — det vil maaskee synes uforskammet af mig — jeg synes, ikke jeg vil ansee ham som en ret Videnskabsmand. Han kan være en fortræffelig Empiriker; men Aanden har han ikke. Den Aand, der skal lyse frem igjennem Videnskabsmandens hele Væsen, synes mig maa være religios-poetisk-philosophisk; uden dette er han en Haandværker i de høiere Aanders Tjeneste, uden dette veed han ikke, hvorhen Videnskaberne stræbe, og kan altsaa aldrig være andet, end underordnet. Mig forekom han at være næsten en Antipode af disse 3 Egenskaber; han havde heller ikke den almindelige Interesse for Videnskabelighed i Almindelighed, som nødvendig maa findes hos en ægte Videnskabsmand, der indseer, at Templets Bygning udfordrer mange Hænder, og at Bygmesteren har maattet fordele Arbeiderne imellem disse; men at

de alle ere lige vigtige, da de alle ere unndværlige til Maalets Opnaaelse. Den, som kun med Velbehag beskuer de Stene, han selv har tilhugget, og ingen Sands har for det Heles Skjønhed, han er en Egoist, som i sit eget Arbeide blot vil beskue sin egen Fortræffelighed. Maaskee jeg heri er for haard imod ham; maaskee jeg ved et Par Timers Samtale, og det i det mest blandede Selskab, kan have lagt for megen Vægt paa Smaating, som jeg i det Hele er tilbøielig til at ville gjette det Indre af ydre Kjendemærker. Det skal være mig kjært, om jeg har gjort ham Uret; men noget er der vist i mine Anelser om ham. Lad mig nu see, at De smukt tolerant optager mine Yttringer om en Laugsbroder; det er egentlig ikke mod J., min Uvillie yttrer sig, men mod den Slags af Videnskabsmænd, hvortil jeg rigtignok for en Deel troer, at han hører. Det er disse Folk, der med vanhellig Haand stræbe at opløfte Isis's Slør, som fremkalde Grundtvigers Skrig mod Videnskaberne, og som vi Andre derfor maae betragte med Uvillie.

Efter denne vist meget for lange Expectoration maa jeg gaae over til at fortælle Dem noget om min Magnet-Undersøgelses Skjæbne.

— — — — — — — — — — — — — — — — —

Særdeles smigret ved Deres sidste Underskrift, underskriver jeg mig igjen med Glæde totus tuus

Hansteen.